

**

*0: EK

*1: 2008-2009

*2: 5

*3: WordXP

*4: 5de vergadering

*5: Dinsdag 28 oktober 2008

*6: 10.15 uur

**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 73 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Engels, Essers, Franken, Goyert, De Graaf, Haubrich-Gooskens, Hendriks, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Klein Breteler, Kneppers-Heijner, Koffeman, Kox, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsmä, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Rehwinkel, Reuten, Rosenthal, Russell, Schaap, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer Klink, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en mevrouw Bijleveld-Schouten, staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat is ingekomen bericht van verhindering van het lid Vliegthart -- en ik vraag hiervoor uw bijzondere aandacht -- in verband met de geboorte van een dochter op 26 oktober jongstleden. Zoals een fractiegenoot mij berichtte, "maken moeder en dochter het uitstekend en doet vader zijn best".

**

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

*B

!Algemene bepalingen omgevingsrecht!

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Regels inzake een vergunningstelsel met betrekking tot activiteiten die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving en inzake handhaving van regelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) (30844).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister van VROM van harte welkom in dit huis.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Allereerst meld ik u dat de heer Schouw van de fractie van D66 mij heeft verzocht om deze inbreng mede namens zijn fractie uit te spreken.

Het wetsvoorstel Wabo, zoals ik het maar korthedshalve en herkenbaar zal noemen, heeft een lang en intensief traject in deze Kamer doorgemaakt alvorens wij het hier vandaag plenair kunnen behandelen en tot zo mogelijk een finaal oordeel kunnen komen. De VVD-fractie heeft in dat traject met name de nadere memorie van antwoord zowel in toon als in inhoud gewaardeerd. Gaf de memorie van antwoord op vele punten voor de VVD-fractie aanleiding tot nog grotere afstand van het voorstel, de nadere memorie van antwoord maakt die op een aantal punten weer kleiner. Dat wil geenszins zeggen dat de afstand daarmee op voorhand voldoende overbrugd is om hier vandaag zonder meer onze instemming te kunnen geven. Laat ik het zo stellen: het is een dubbeltje op zijn kant en veel zal afhangen van de reactie van de minister.

"De werkelijkheid is een zeis voor idealen" is een volgens mij van Duitse origine toepasselijke spreuk op het ontwikkelingsproces van de Wabo. En, voeg ik daaraan toe, naarmate de tijd langer duurt om die idealen te verwezenlijken, lijkt de zeis scherper en werkzamer te worden. Het ideaal om burgers en bedrijven te verlossen van een papierberg aan benodigde vergunningen bij een activiteit in de fysieke leefomgeving en deze te vervangen door één aanvraag, die -- kan het nog mooier? -- vanuit de warme huiskamer of het vertrouwde kantoor simpelweg door het invullen van een digitaal formulier kan worden verricht dat uiteindelijk ook nog eens goedkoper moet zijn, is in het overgereguleerde Nederland bijna te mooi om waar te zijn. Het is dan ook zeer begrijpelijk dat het bedrijfsleven hiernaar uitziet en aandringt op snelle besluitvorming en invoering.

De zorg van de VVD is of die belofte waargemaakt kan worden; of de Wabo werkelijk een verbetering is ten opzichte van de huidige praktijk. In het nadere verslag heeft de VVD-fractie zich voornamelijk gericht op de zorgvuldigheid, de uitvoerbaarheid en de financiën. Vanaf het moment

van het nadere verslag, de reactie van de minister en deze behandeling tellen wij inmiddels vier maanden verder.

Op twee belangrijke bezwaren van de VVD-fractie heeft de minister op het eerste oog positief gereageerd: de invoering is nu vastgesteld op 1 januari 2010 en over de financiën lijkt meer duidelijkheid te bestaan, althans volgens de minister. Ik kom daar zo op terug. Voor wat betreft de zorgvuldigheid en uitvoerbaarheid verzekert de minister ons dat juist door het uitstel er voldoende gelegenheid is om de mogelijke uitvoeringsproblemen op te lossen dan wel te voorkomen. In het perspectief van de tijd ben ik geneigd om de minister daarin te volgen, maar toch ben ik verre van optimistisch, want de zeis lijkt hier zijn werk uitermate grondig te hebben verricht en is ook nog niet uitgewerkt, wat straks ontegenzeggelijk zal blijken in de algemene maatregel van bestuur en de invoeringswet.

De uitvoering van de Wabo lijkt een dermate ingewikkelde constructie te worden dat de verbijsterende simpelheid van het gestelde ideaal door de werkelijkheid van de invoeringswet volledig teniet wordt gedaan. Wat dreigt over te blijven, is slechts een decorstuk dat naar buiten de illusie hoog houdt van vereenvoudiging, maar dat aan de achterkant met stutten en ijzeren balken overeind gehouden moet worden. De werkelijkheid is ook dat het wetsvoorstel de belofte van vereenvoudigde regelgeving in essentie niet waarmaakt: de Wabo dereguleert niet, maar regelt de afstemming van werkprocessen van de overheden en met name die van de gemeenten en die tussen gemeenten en provincies. De onderliggende vergunningen en regelingen blijven onverkort bestaan. De omgevingsvergunning is het integratiekader daarvan, de strik om de stapel papier die de stapel niet kleiner maakt, maar bij elkaar houdt en met elkaar verbindt. Graag hoort de VVD nogmaals de bevestiging van de minister daarvan zodat ook afdoende wordt vastgesteld hoe hoog de lat der verwachtingen mag liggen.

Opmerkelijk is de andere toon die de minister gebruikt in de nadere memorie van antwoord ten opzichte van haar reactie op het verslag. De aanvankelijk dwingende rijksarm uit de memorie van antwoord die ingreep in bedrijfsvoeringsprocessen van andere overheden om zodoende de dienstverlening te verbeteren, heeft plaatsgemaakt voor een steuntje in de rug om gemeenten in staat te stellen om efficiënter en klantgerichter te werken. "De Wabo is nodig", zo stelt de minister, "om wettelijke belemmeringen voor het verder optimaliseren van zo'n werkwijze weg te nemen." Geen dwangmiddel maar een hulpmiddel dus!

De in gang gezette beweging, de bewustwording van gemeenten dat het niet alleen anders, efficiënter moet, maar ook kan, biedt nieuwe kansen. De VVD-fractie steunt de minister in haar benadering dat de Wabo daartoe een steun in de rug is. Deze benadering sluit aan bij het basisidee achter de Wabo dat de gemeente hét loket van de overheid is, omdat de gemeente het dichtst bij de burger staat. Daar kan het beste

maatwerk worden verricht, daar vindt het klantencontact plaats en daar wordt vertrouwen gecreëerd en kennis uitgewisseld: het dichtst bij huis of bij kantoor of fabriek. De vraag is echter of de wijze waarop de minister haar steun in de rug verder vorm wil geven, gemeenten en dus ook de burger daadwerkelijk helpt.

Zorg blijft ook bestaan over de ICT. Opmerkelijk is dat de minister daaraan relatief weinig aandacht besteedt, terwijl het digitale aanvraagformulier toch de "backbone" van de omgevingsvergunning vormt. Denkt de minister dat de onvolkomenheden die uit de pilots blijken, bij de feitelijke invoering zullen zijn opgelost? Het Rijk, de VNG, het IPO en de Unie van Waterschappen hebben over de uitwerking van het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en E-overheid (NUP) een principeakkoord bereikt. De kern daarvan is dat voor eind 2010 gezamenlijk de noodzakelijke basisvoorziening voor de e-overheid gerealiseerd wordt. De Wabo is daarin een van de zes voorbeeldprojecten die onder dat NUP vallen. Toch stelt de minister dat per 1 januari 2010 de ICT zodanig op orde zal zijn dat de Wabo per die datum kan worden ingevoerd. Kan de minister verduidelijken waarom het principeakkoord dan spreekt over eind 2010?

Ten aanzien van de financiën laat de VNG ons weten dat de onduidelijkheid voortduurt. De minister heeft wel toegezegd twee derde van de invoeringskosten te willen en zullen compenseren -- wat neerkomt op ongeveer 62 mln. -- maar heeft daarvoor geen geld op haar begroting opgenomen. Een dergelijke afspraak is geen liefdadigheid maar een in de Financiële-verhoudingswet verankerde verplichting. Het is evident dat de gemeenten een fors gedeelte van die kosten voor hun eigen rekening nemen, als maar helder blijft dat hierdoor lokaal de lasten kunnen stijgen. Het is dan ook opmerkelijk dat de minister in haar nadere memorie van antwoord uitermate vaag blijft over de mogelijke dekking van de invoerings- en aanloopkosten. Hoe zij het ook wendt of keert, en uit welk potje dan ook de gemeenten die tekorten dekken, de dekking komt altijd uit de gemeentelijke portemonnee en drukt op de lokale uitgaven. Ook giet zij het begrip "kostendekkendheid" in wel erg wijde zakken. Ineens wordt de gemeentelijke autonomie om dit begrip zelf in te vullen, wel erg benadrukt. In het licht van het warme pleidooi voor de verplichte instelling van omgevingsdiensten lijkt dit verdacht veel op een gelegenheidsredenering. Graag verneemt de VVD van de minister wat ten aanzien van de financiën de actuele stand van zaken is. De VVD-fractie is voorts erg benieuwd naar de berekening die ten grondslag ligt aan de stelling van de minister dat over drie tot vier jaar de legeskosten lager kunnen zijn dan de huidige.

De minister stelt in haar nadere memorie van antwoord desgevraagd dat het gekozen model voor de Wabo de bestaande toetsingskaders intact laat en derhalve ook in de invoeringswet gehandhaafd blijven. Over de wenselijkheid daarvan wordt in deze Kamer verschillend gedacht en hoewel de VVD-fractie liever ook meer integraliteit in de toetsing had gezien, heeft de

minister ons weliswaar niet helemaal overtuigd, maar kunnen wij begrip hebben voor de argumentatie: de Wabo is immers ook geen integrale vergunning. Daarin blijft de minister dus consistent, maar tegelijkertijd is de werkelijkheid dat de minister een aantal nieuwe, vernieuwende of zich zo noemende inzichten introduceert die zij in de invoeringswet wil regelen. Deze inzichten raken fundamenteel aan de essentie en het hart van de "moederwet" Wabo: decentraal wat kan en centraal wat moet.

En passant worden de aanbevelingen van de commissie-Mans, nota bene al voordat het kabinet hierover een standpunt heeft ingenomen, vertaald in verplichte regionale omgevingsdiensten en aangeprezen als het ultieme middel tot kwaliteitsborging. Met alleen al het noemen van een verplichting tot het realiseren van die diensten verlaat de minister de gedachte dat de gemeente het overheidsloket voor de burger is en introduceert zij op zijn minst een nieuwe structuur, nieuwe regels, nieuwe afstemming en een nieuwe bureaucratie. Waar is nu de eerder geprezen autonomie van gemeenten om op hun wijze de problematiek rondom financiën en ICT op te lossen gebleven? En wat denkt de minister dat de effecten zijn op de zo geprezen voortvarendheid waarmee gemeenten werkelijk werk maken van de invoering van de Wabo?

Door de speculaties over de omgevingsdiensten ontstaat een vacuüm die invoering per 1 januari 2010 eerder op afstand zet dan dichterbij brengt. De kwaliteitseisen die aan de overige overheden worden gesteld in hun vergunning- en handhavingstaken, dienen dermate helder en eensluidend te zijn dat die overheden die taken in autonome verantwoordelijkheid kunnen uitvoeren. De eigenstandige dus autonome afweging om deze taken in samenwerking met andere gemeenten dan wel in een gemeenschappelijke regeling regionaal te organiseren, is een primair lokale afweging. In haar reacties laat de minister niet na te benadrukken dat in circa 98% van de vergunningen de gemeenten het bevoegde gezag zijn. Zij spreekt vervolgens met veel nadruk over het verplicht instellen van regionale omgevingsdiensten, waarin provincies en gemeenten op dit gebied samenwerken om daarmee de kwaliteit te borgen. De minister stelt in haar nadere memorie van antwoord dat de instelling van deze diensten niet raakt aan de autonomie van de gemeenten, omdat hier sprake is van een gemeenschappelijke regeling en derhalve van verlengd lokaal bestuur. Gemeenten kiezen juist steeds minder vaak voor de constructie van een gemeenschappelijke regeling in hun samenwerking. Gemeenten krijgen geen warm gevoel bij samenwerking op de schaal en de vorm van de veiligheidsregio's. Hierin is de minister naar de mening van de VVD wel erg voortvarend, temeer omdat dat wetsvoorstel nog volop in behandeling is in de Tweede Kamer. Op voorhand kan ik verklappen dat die maat en schaal voor de VVD nog bij lange na niet de maat der dingen vormen. Dus ook niet die van eventuele omgevingsdiensten. Samenwerken is een keuze: iedereen moet er beter

van worden. Samenwerken gebeurt omdat het nodig is en gemeenten zo nodig verstandig genoeg zijn om dat te doen. En als het nodig is, regelen zij dat zelf in een gemeenschappelijke regeling: dat is autonomie.

Afhankelijk van de reactie van de minister zal zo nodig over dit onderwerp in tweede termijn een motie worden ingediend. Het ideaal van de Wabo wordt door de VVD-fractie gedeeld. Wij zijn echter bevreesd en waarschuwen voor de werking van de zeis in de uitvoering en vooral voor de ingewekte verwachtingen waarmaken of is hier sprake van een keuze tussen het halve ei en de lege dop? De VVD-fractie wacht met bijzondere belangstelling de reactie van de minister af.

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Mevrouw de voorzitter. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht is een boeiend wetsvoorstel, omdat het een volledig nieuwe werkwijze van de overheid voorschrijft bij vergunningverlening en omdat het doel is om bedrijven en burgers sneller en goedkoper aan een integrale vergunning te helpen. Dat is mede gebaseerd op ons verkiezingsprogramma en het is terug te vinden in het regeerakkoord.

Het is goed om stil te staan bij de positieve punten van het wetsvoorstel en de doelstellingen. Onze fractie kan hiermee zeer wel instemmen. Dienstverlening aan burgers en bedrijven staat daarbij voorop. Iedereen weet dat wij lange procedures kennen van vergunningaanvraag en -verlening en lange procedures van bezwaar, beroep enzovoorts. Als dit op een andere, efficiëntere en voor burger en bedrijf vriendelijke manier kan gebeuren, hebben wij daar zeer veel waardering voor. Het moet en kan beter gaan met vergunningverlening in ons land. Een integrale vergunningverlening kan, als het goed werkt, daarbij veel voordeel opleveren. Voorwaarde is wel dat het back office op orde moet zijn. Wij waarderen dus zeer deze initiatieven voor deze kwalitatieve impuls, die noodzakelijk is. Processen bij gemeenten en provincies kunnen erg lang duren.

Dit wil echter niet zeggen dat wij er daarmee zijn. Het is niet alleen een boeiend voorstel in deze zin. In zijn oorspronkelijke vorm is het ook een boeiend voorstel omdat het een aantal bestuurlijke en juridische grenzen dreigt te overschrijden. Ik dank de regering en met name de minister van VROM en haar ambtenaren voor de inzet en de kwaliteit van de beantwoording van de vele vragen en opvattingen die door mijn fractie en andere fracties zijn ingebracht. Wij zijn met een aantal essentiële wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke wetsvoorstel, zoals het bij dit huis werd ingediend, een aantal stappen verder gekomen. Dat betekent overigens niet dat het voorstel thans een fraai product van wetgeving is. Het zal het naar mijn mening ook nooit worden.

In mijn betoog zal ik mij houden aan de systematiek zoals gevolgd in de schriftelijke

voorbereiding. Ik zal eerst ingaan op de staatsrechtelijke aspecten van het voorstel. Daarna volgen bijdragen over de bestuurlijke complexiteit, de bevoegdheden, het specialiteitsbeginsel, het toetsingskader, de omgevingsdiensten en de lex silencio.

De Grondwet geeft in grote lijnen de bevoegdheidsverdeling aan in ons staatsbestel. Er zijn grenzen aangegeven voor wat het Rijk mag. Ik zeg dit bewust zo. Het is glashelder dat wij op basis van de Grondwet moeten uitgaan van een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Autonomie is de grondslag van het bestaansrecht en de rechtsbevoegdheid van decentrale overheden. Autonomie wordt niet verleend; zij is er. Het vertrekpunt bij ons staatsbestel is dat gemeenten, provincies en waterschappen beschikken over autonomie. Dat wordt pas ingeperkt als daaraan van rijkswege grenzen worden gesteld door middel van medebewind. Dat is de essentie van onze Grondwet. Dat betekent concreet dat bevoegdheden zo veel mogelijk bij gemeenten en provincies thuishoren. Subsidiariteit, zoals dat in Europees jargon heet, is voor mijn fractie een essentieel uitgangspunt. Elk wetsvoorstel dat hier passeert, toetsen wij aan deze beginselen.

Wij hebben een uitvoerig debat gevoerd met de regering over autonomie en medebewind. Interpretatie van de grondwetsartikelen 124, 127, 128 en 132 laat zien dat niet aanstonds helder is of een wetsvoorstel past binnen dit grondwettelijke kader. Het ontwerp van de Wabo paste daar duidelijk niet in. Het leek de grenzen van de Grondwet te overschrijden door de systematiek dwingend op te leggen aan decentrale besturen. Daarmee maakt het voorstel inbreuk op de autonomie van de gemeenten. Om het anders te zeggen: het voorstel is ondanks argumentatie van de regering geen medebewindwet en zal dat ook nooit worden. Ik zal dit illustreren met het volgende. In antwoord op de door de CDA-fractie opgeworpen vraag of het voorstel niet op gespannen voet staat met artikel 128 van de Grondwet, in die zin dat de Wabo het mogelijk maakt dat autonome vergunningsbevoegdheden van het college van B&W worden overgeheveld naar gedeputeerde staten of de minister -- en dat autonome vergunningsbevoegdheden van gedeputeerde staten worden overgeheveld naar het college van B&W of de minister -- stelt de minister op bladzijde 7 van de nadere memorie van antwoord: "Aan de leden van de CDA-fractie kan worden bevestigd dat decentrale overheden onverminderd bevoegd blijven tot vaststelling van het omgevingsbeleid voor activiteiten als bedoeld in artikel 2.2 van de Wabo. De keuze of er voor een activiteit als bedoeld in artikel 2.2 een vergunningsplicht wordt ingesteld en, zo ja, voor welke gevallen die geldt, blijft een (autonome) bevoegdheid van de organen die daar ook tot nu toe bevoegd zijn. De Wabo creëert daarvoor geen medebewindsbevoegdheid, zoals de leden terecht opmerken. Ook de criteria aan de hand waarvan moet worden beoordeeld of een vergunning kan worden verleend, worden op decentraal niveau vastgesteld. De Wabo brengt dan ook geen

verandering in de materiële normstelling; dit blijft een bevoegdheid van de decentrale overheden. Van de materiële normstelling kunnen worden onderscheiden de bevoegdheden tot vergunningverlening en handhaving. Met de komst van de Wabo worden deze bevoegdheden niet langer bij verordening geregeld, evenals bijvoorbeeld geldt voor de procedureregelingen. In plaats daarvan voorziet de Wabo in een landelijk uniforme regeling. Dit hangt samen met de integratie van de afzonderlijke vergunningen in de omgevingsvergunning. (...) Zoals in de memorie van antwoord is onderbouwd, staat artikel 124 van de Grondwet daar niet aan in de weg. In vrijwel alle gevallen geschiedt de toedeling van het bevoegd gezag aan organen van gemeenten of provincies. Dit is overeenkomstig het beginsel van subsidiariteit, zoals de leden van de fractie van het CDA opmerken." Verder merkt deze minister op dat "bij het verlenen en handhaven van de omgevingsvergunning door het bevoegd gezag in die gevallen sprake is van medebewind als bedoeld in artikel 124, tweede lid, van de Grondwet. Bij of krachtens de Wabo wordt het bevoegd gezag aangewezen dat een omgevingsvergunning verleent of handhaaft. De toekenning van bevoegdheden op grond van de Wabo betreft, naar het oordeel van het kabinet, dan ook geen toekenning van autonome bevoegdheden als bedoeld in artikel 124, eerste lid, van de Grondwet waarop artikel 128 van de Grondwet van toepassing is".

Over deze uitleg hebben wij heel wat discussie gehad met deze minister. De redenering van de regering is niet consistent, ook niet met wat de regering in het verleden als opvatting aangaf bij de uitleg van dit grondwetsartikel. Ik heb toen verwezen naar het standpunt van minister Remkes, van het vorige kabinet. Wij zijn thans gekomen aan een voorlopige afronding van deze discussie. De CDA-fractie kan op basis van de volgende uitleg van de regering vooralsnog leven met de spanning tussen de Wabo en de Grondwet. Wij zijn tot dit voorlopige oordeel gekomen op basis van onder meer de volgende passage op pagina 9 van de nadere memorie van antwoord: "Zoals hierboven is vermeld blijven de huidige bestuursorganen bevoegd om te bepalen of -- en in welke gevallen -- er in de betrokken gemeente of provincie voor een activiteit als bedoeld in artikel 2.2 een vergunningplicht geldt." Concreter geformuleerd: het blijven de gemeenteraad en provinciale staten die uit hoofde van hun autonome verordenende bevoegdheid de hier bedoelde vergunningsbevoegdheden creëren.

Bij die vergunningsbevoegdheden gaat het dus om autonome bevoegdheden. Wat mijn fractie betreft, is in de memorie van antwoord en de nadere memorie van antwoord welbewust sprake van "geregeld" en niet van "toegekend", want het toekennen van die vergunningsbevoegdheden zal ook onder de Wabo in de praktijk geschieden door de raad respectievelijk Provinciale Staten op basis van hun autonome verordenende bevoegdheid. Daarmee hebben wij als Kamer met de regering de grondwettelijke problematiek rond de Wabo scherp gekregen.

Ik voeg daaraan toe dat de voorgestelde aanpassingen van artikel 2.2 van de Wabo ook passen in deze benadering. Ook daar gaat de memorie van antwoord uitvoerig op in. Deze aanpassingen zijn alles bijeen genomen van groot belang voor de werking en reikwijdte van deze wet in de bestuurspraktijk. Bij de invoeringswet Wabo en het Besluit omgevingsrecht zien wij de aanpassingen en toelichtingen graag goed en volledig verwoord en onderbouwd terug. Wij zien tevens uit naar het advies van de Raad van State over de invoeringswet Wabo. Alsdan kunnen wij als Kamer de totaalbalans opmaken.

Het tweede onderdeel is de bestuurlijke complexiteit, waarop mevrouw Huijbregts zojuist al uitvoerig is ingegaan. De vraag doet zich voor of dit wetsvoorstel past in onze bestuurlijke structuur en cultuur. Laat helder zijn dat dit voorstel zeker aansprekende doelstellingen bevat; ik begon mijn inbreng daarmee. Een snellere en integrale vergunningverlening verdient voluit ondersteuning. Ook verminderde administratieve lasten zijn zeer positief te waarderen en zijn goed voor bedrijven en burgers. Er ontbreekt echter een visie op de kwaliteit van de leefomgeving; geeft dit voorstel een aanzet tot beter beheer van de kwaliteit van de leefomgeving? Ook bij de evaluatie zal dit helder moeten worden.

De Wabo gooit echter tevens alle bestaande processen en culturen overhoop. Nogmaals: op zich kan er veel gezegd worden voor beter integraal werken bij de overheid, maar integraal werken is niet van vandaag of gisteren. Al decennia trachten wij integraal te werken bij overheden en bedrijfsleven. Het leven in de bestuurspraktijk is echter weerbarstiger. Dat ligt niet aan het systeem, maar aan de complexiteit van de vraagstukken waarmee overheden worden geconfronteerd. Overheden en met name gemeenten hebben in de loop van de jaren steeds meer taken op hun schouders gekregen. Vanuit diverse hoeken van de samenleving wordt veel verwacht van overheidsingrijpen en overheidssturing. Dat gevoegd bij de complexiteit van de vraagstukken maakt het bepaald niet eenvoudiger om integraal te werken. Redeneren en handelen vanuit een specifiek belang lijkt in de praktijk dus erg aantrekkelijk. De eenvoud en overzichtelijkheid van dat ene belang, zullen we maar zeggen, is hanteerbaar op de werkvloer. Kortom, er is echt meer nodig om integraal werken te leren hanteren. Vanuit welk programma van het Rijk, de provincies en de gemeenten gaat men werken aan de succesvolle uitvoering van deze wet en welke rol hebben VROM en BZK daarin? Ik kom daar aan het slot van mijn inbreng op terug.

Uit de praktijk hoor ik overigens dat veel gemeenten en provincies allang investeren in een betere en gecoördineerde afstemming. De Wabo schijnt in de praktijk op sommige punten ook al te werken. De AWB en de Wet samenhangende besluiten AWB werken dus zo slecht nog niet. Bij die betere afstemming en coördinatie worden bestuursorganen geholpen door adequate ICT-voorzieningen, maar juist op dat terrein heeft de overheid geen goede naam; overigens worstelen

ook bedrijven met dit probleem. Wij roepen de minister ertoe op om op dit punt krachtdadig op te treden en voluit deze ICT-revolutie te steunen, ook in financiële zin. Het belang van burgers en met name bedrijven dient immers voorop te staan.

Ik kom bij het onderdeel "bevoegdheden en efficiency". In de schriftelijke voorbereiding hebben wij aangegeven dat het veel verstandiger zou zijn om als uitgangspunt voor deze wet te nemen dat primair gemeenten de bevoegdheid krijgen tot integrale vergunningverlening. Nu blijkt, ook uit de stukken, dat in de praktijk ongeveer 98% van alle Wabo-vergunningen door gemeenten wordt afgehandeld. Vervolgens hebben wij aangegeven dat de resterende 2% voor de verantwoordelijkheid van de provincies en in enkele gevallen van het Rijk is. Wij weten vrij nauwkeurig om hoeveel en om welk soort vergunningen het gaat en onder welke omstandigheden de provincie -- soms de minister -- de vergunningverlening "overneemt" van gemeenten. Ik vraag nogmaals aan de minister of het niet erg verstandig is om het door ons gemaakte onderscheid in de bevoegdheidsverdeling op te nemen in de wet. Als het zojuist geformuleerde uitgangspunt helder in de wet wordt aangebracht, voorkomt dat ongelooflijk veel procedures, worden de afspraken veel beter gecoördineerd en zijn convenanten veel minder noodzakelijk. Kortom, veel bureaucratie wordt voorkomen omdat de bevoegdheden helder zijn bepaald. Iedere bestuurslaag weet goed waar die aan toe is.

Ik heb een voorbeeld gezien van de provincie Flevoland, waarbij de meest merkwaardige constructies worden verzonnen om als gemeente toch de vergunning te verlenen terwijl de provincie -- lees: het college van Gedeputeerde Staten -- formeel bevoegd is. Men gaat onder meer werken met onbezoldigde provincieambtenaren die werken bij de gemeente. Het is ongetwijfeld praktisch, klantvriendelijk enzovoorts, maar zo is de wet echt niet bedoeld. Blijkbaar wordt nu al gezien hoe je als gemeente aan de eindeloze protocollen, convenanten, geldstromen en bestuurlijke lasten kunt ontkomen.

Ook over het specialiteitsbeginsel en de toetsingskaders wil ik een paar opmerkingen maken. Vanuit mijn eigen ervaring bij zowel de provincie als een aantal gemeenten kan ik stellen dat een procedurewet zoals de Wabo niet in één keer de cultuur kan veranderen. Dat zal mijns inziens een geleidelijk proces worden, ondanks de soms ronkende woorden van de regering over gemeenten die staan te popelen om de Wabo in te voeren. Om toch op termijn een goed werkend back office te krijgen, dient aan een aantal voorwaarden voldaan te worden. Allereerst dient er gewerkt te worden aan een verandering van de cultuur. Dat is een continu proces. Interne afstemming tussen de verschillende afdelingen binnen een gemeente is noodzakelijk. Misschien nog belangrijker is dat de verschillende belangen evenwichtig bij elkaar komen en individueel en in samenhang tegen elkaar afgewogen worden.

Wij komen daarmee bij het specialiteitsbeginsel. Het mag naar de mening van

mijn fractie niet zo zijn dat in 2010 of daarna bepaalde belangen ondergesneeuwd dreigen te raken bij de Wabo-vergunningverlening. Ik refereer nog maar eens aan het belang van cultuurhistorie, waardevol landschap of ecologie naast het belang van de aanleg van een snelweg of een bedrijventerrein. Elk belang is gelijkwaardig -- ik zeg niet "gelijk" maar "gelijkwaardig" -- en zal altijd inzichtelijk moeten worden gemaakt. Dat is van essentieel belang voor de vergunningverlening en in een later stadium ook voor de derde belanghebbende. Niet in de laatste plaats zijn wij van oordeel dat ook voor de rechter bij toetsing van de vergunning inzichtelijk moet worden gemaakt welke belangen in het spel waren voor de bestreden Wabo-vergunning en hoe die gewogen zijn door het bestuursorgaan. Ik vraag de minister om nog eens heel helder aan te geven dat deze zorgvuldige belangafweging gehandhaafd wordt in het toekomstige Wabo-regime.

Ten aanzien van de toetsingskaders het volgende. Wij zijn ingenomen met het feit dat de minister in de beide memories van antwoord niet meer toewerkt naar een integraal toetsingskader. "Het streven is niet gericht op één alomvattend toetsingskader, maar op een meer samenhangend toetsingskader", aldus de memorie van antwoord, op pagina 16. Met dit "samenhangende toetsingskader" kan ons inziens tevens meer recht worden gedaan aan de sectorale belangen die mede door Europese en internationale regelgeving worden ingegeven. De CDA-fractie is van oordeel dat voorkomen moet worden dat een "ongeclausuleerde totaalafweging" aan het bevoegde gezag zal worden overgelaten. Zie de argumenten die ik zojuist heb vermeld. Immers: het bestaande beschermingsniveau mag door de komst van de Wabo niet worden aangetast, met name gelet op de beginselen van specialiteit en rechtszekerheid.

Ik proef hier enige spanning tussen het wetsvoorstel en onze, in dit huis overigens breed gedragen, opvatting over het toetsingskader. Mede gelet op de motie op stuk nr. 23 van de Tweede Kamer, verzoek ik de minister om dit onderwerp mee te nemen en te regelen bij de invoeringswet. Ik heb dit overigens nog niet gezien als een van de aandachtspunten voor de invoeringswet. Het betreft hier een principieel en belangrijk onderwerp over de aard en reikwijdte van de Wabo.

Mede in verband met het zojuist door mij naar voren gebrachte probleem van de bestuurlijke complexiteit speelt de kwestie van de mogelijke oprichting van omgevingsdiensten. Mevrouw Huijbregts ging daar zojuist uitgebreid op in. Formeel staat dit onderwerp min of meer los van dit wetsvoorstel, maar de visie op dit onderwerp is wel direct verbonden met de Wabo en de minister is in de nadere memorie van antwoord ook uitvoerig ingegaan op het onderdeel toezicht en handhaving. Vandaar dat ik hier graag op wil ingaan. Ik verwijs daarbij tevens naar de serie 29383 over de herijking van de VROM-regelgeving. De commissie-Mans heeft deze nazomer haar aanbevelingen gepubliceerd inzake het handhavingstelsel van de VROM-regelgeving. Zij pleit onder meer voor de instelling van 25 omgevingsdiensten. De

handhaving van de omgevingsvergunning wil het kabinet koppelen aan die van de milieuwetgeving. Dat betekent dat er een koppeling wordt gemaakt tussen de Wabo en de handhaving daarvan door middel van omgevingsdiensten. Mijn fractie kan zich op zich goed vinden in deze koppeling, die ingewikkelde trajecten inzichtelijker en verantwoordelijkheden helderder maakt. Als wij het goed begrijpen, kan dit echter ook betekenen dat eerst de invoering van de omgevingsvergunning plaatsvindt en dat vervolgens omgevingsdiensten worden ingevoerd. Dit is naar ons oordeel een zeer onverstandige aanpak, niet alleen organisatorisch -- gemeenten moeten de hele boel weer overhoop halen, terwijl de Wabo net is ingevoerd -- maar ook bestuurlijk: wie is nu waarvoor verantwoordelijk? Hebben wij het nou over autonomie en gemeenten en wie draagt in dit land de verantwoordelijkheid voor de vergunningverlening? Is dat dan niet primair in 98% van de gevallen de gemeente? De vraag is ook op welk niveau je dit gaat organiseren. Deze essentiële vragen spelen hierbij een rol.

De CDA-fractie wil in dit verband de volgende suggesties aan de minister meegeven. Het idee van omgevingsdiensten is op zich niet verkeerd. Wij hebben daar zelf iets over gemeld in ons voorlopig verslag, op pagina 11. Bundeling van kwaliteit en regiefunctie op regionaal niveau is zeker noodzakelijk. Juist die kwaliteitsimpuls bij handhaving is heel hard nodig in ons land. Laat volstrekt duidelijk zijn dat dit speerpunt nummer 1 is. Wij kennen een aantal voorbeelden van uitstekende handhavingdiensten in ons land. In de schriftelijke voorbereiding hebben wij het voorbeeld gegeven van de DCMR in Rijnmond. Laat kennis en ervaring inzetbaar zijn in heel ons land. Kijk over geografische grenzen heen. Bundeling van handhaving op regionale schaal is zeker zinvol. Fundamentele bezwaren hebben wij echter tegen het opleggen van bovenaf en de mogelijke fixatie op 25 omgevingsdiensten. Is het niet veel zinvoller om deze diensten te koppelen aan bestaande bestuurslagen die nu al belast zijn met het handhaven van de milieuregelgeving? Denkbaar is ook dat voor de industriële BRZO- en IPPC-bedrijven -- dat zijn ongeveer 800 bedrijven -- een landelijke omgevingsdienst wordt ingesteld. Deze nationale omgevingsdienst verleent alsdan de omgevings-, emissie- en watervergunning voor 800 industriële bedrijven. Dat is wel zo klantvriendelijk en kwaliteit en het werkt nog efficiënt ook.

Concreet gaat het dus om de koppeling van bestaande bestuurslagen, zoals gemeenten, provincies en stadregio's, aan de omgevingsdiensten. De suggestie van de commissie-Mans over een koppeling aan de politieregio's baart ons veel zorgen. Dat is niet het juiste democratische niveau om dit soort taken neer te leggen. In die zin is de analyse van de commissie-Mans dus enigszins oppervlakkig. Wij willen geen bestuurlijke krachtpatserij en wij kunnen ons goed vinden in de visie van de VROM-raad in zijn rapport "Wisselende coalities: naar een effectief regionaal ruimtelijk beleid". Het gaat niet om geografische grenzen en bevoegdhedenstrijd

tussen bestuurslagen. Die stammenoorlogen en prestigestrijd hebben wij in ons land helaas al veel te lang gevoerd. Nogmaals: het gaat om kwaliteit van handhaving en om efficiency voor burgers en bedrijven. Is de minister het met ons eens dat wij geen nieuwe, vierde bestuurslaag moeten introduceren in de vorm van omgevingsdiensten, hetgeen bovendien leidt tot onvoorstelbaar veel bureaucratie? Is zij bereid om in nauw overleg met het IPO, de VNG en de SKVV te bezien op welke wijze dit goed georganiseerd kan worden en op welke wijze dit past bij democratisch gelegitimeerde bestuursorganen? En wil zij daarbij als uitgangspunt nemen dat een flinke kwaliteitsimpuls van de handhaving van VROM-regelgeving vooropstaat? Is dit niet het goede moment om daar in ons land aan te gaan werken? Op dat punt krijg ik graag een duidelijke toezegging van deze minister.

Het laatste punt is de *lex silencio positivo*. Wij hebben uitvoerig gediscussieerd over de vergunning van rechtswege indien een gemeentebestuur niets onderneemt na een aanvraag voor een Wabo-vergunning. Onze fractie heeft kennisgenomen van de antwoorden van de minister en haar voorstellen tot inkadering van dit verschijnsel. Tevens hebben wij zeer recent kennis genomen van de regeling van dit vraagstuk in de Dienstenwet; zie de Tweede Kamerstukken 31579, nummers 1-3. Uit met name het laatste voorstel, dat op dit moment bij de Tweede Kamer ligt en dat, als het wordt aangenomen, ook hier langskomt, leiden wij het volgende af. De regering heeft de *lex silencio* met een aantal waarborgen omkleed. Ook geeft zij aan dat bij de invoeringswet Wabo enkele extra waarborgen zullen worden gegeven. Het gaat concreet om standaardvoorschriften voor elke vergunde activiteit, ongeacht een verzoek van de derde belanghebbende. Publicatie van de van rechtswege verleende vergunning is ons inziens essentieel. Bij niet-bekendmaking mag er geen activiteit plaatsvinden. De bezwaartermijn van zes weken heeft bovendien schorsende werking. Lopende de bezwaarprocedure is uitvoering niet mogelijk. De Wabo kent de voorziening dat het bevoegd gezag de Wabo-vergunning van rechtswege mag intrekken, maar slechts op grond van "ernstige gevolgen voor de leefomgeving". Wil de minister dat nog nader duiden? Als wij het goed zien, geeft de regering in voorstel 31579 een algemene regeling van de *lex silencio positivo* ter opnemning in de AWB. Wij wachten met belangstelling de verdere afhandeling van dit voorstel door de Tweede Kamer af. Vraag is thans in welke mate de door mij hiervoor aangeven waarborgen rond de Wabo-vergunning gehandhaafd worden in het kader van dit wetsvoorstel. Met andere woorden: waarover besluiten wij hier als Kamer ten aanzien van de Wabo als onhelder is dat er later een andere wettelijke wijziging zou komen? Wij willen heel graag weten waar wij hier met de Wabo aan toe zijn.

Wij zien het antwoord en de reactie van het kabinet met meer dan gewone belangstelling tegemoet.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Vandaag behandelen we in deze Kamer het wetsvoorstel inzake omgevingsrecht. In dit wetsvoorstel worden 25 afzonderlijke vergunningen in één besluit, één vergunning, samengebracht. Dat is knap en een compliment waard aan de ministers en de ambtelijke organisatie, die jarenlang met de voorbereiding bezig geweest zijn.

Het zal de minister, gelet op de uitgebreide schriftelijke behandeling van dit wetsvoorstel in deze Kamer, echter niet verbazen dat de fractie van de PvdA haar twijfels heeft zowel over de verwachtingen die bestaan of gewekt zijn over het eindbeeld waarop deze wet gericht is als over de uitvoeringscomponent en verantwoordelijkheidsverdeling die deels in dit wetsvoorstel besloten liggen en deels in de discussies de afgelopen maanden naar voren gekomen zijn. Dit betekent dat voor ons uiteindelijke oordeel niet alleen veel afhangt van deze behandeling van dit wetsvoorstel in deze Kamer en de antwoorden die wij krijgen op een aantal essentiële vraagstukken, maar ook van de invoeringswet die snel zal volgen. Die vraagstukken zijn: coördinatie of integratie, de *lex silencio positivo*, het belanghebbendenbegrip en de verantwoordelijkheidsverdeling.

Het eerste punt is: coördinatie of integratie. Besluiten gecoördineerd kunnen behandelen en gelijktijdig bekend maken kan veel ergernis en onbegrip voorkomen en kan zonder meer als winst aangemerkt worden. Het bevordert duidelijkheid voor de aanvragende partij, maar ook voor de samenleving. Niet alleen wordt voorkomen dat verschillende vergunningen voor één en hetzelfde project ongelijktijdig afgegeven worden; nog belangrijker is dat niet voor hetzelfde project de ene vergunning wel en de andere vergunning niet afgegeven wordt. Wij beschouwen dan ook de gelijktijdige afhandeling door het ene loket en de stroomlijning van procedures als de belangrijkste verworvenheid van deze wet en hebben ons enigszins verbaasd over het feit dat tijdens de behandeling van dit wetsvoorstel in beide Kamers op vragen van diverse Kamerleden aangegeven wordt dat het mogelijk blijft om niet alle activiteiten voor een project in één keer te hoeven aanvragen, dat voor bepaalde activiteiten eerder een beslissing verkregen kan worden, bijvoorbeeld de kap van een boom voor een bouwproject, en dat de wet de nodige flexibiliteit bevat om een vergunning op maat te maken. Als wij nu juist de gelijktijdigheid van het nemen van besluiten over de afzonderlijke vergunningen als één van de belangrijkste verworvenheden van deze wet zien, verbaast ons het gemak waarmee die ongelijktijdigheid er toch weer insluipt. Of hebben wij dat verkeerd begrepen en wie bepaalt dat dan? Misschien kan de minister nog eens aangeven of wat haar betreft deze ongelijktijdigheid slechts bij hoge uitzondering kan plaatsvinden en aan welke voorwaarden dan voldaan moet worden.

De ene vergunning, waar het in dit wetsvoorstel over gaat, wordt in één keer, het liefst

digitaal, aangevraagd middels één aanvraagformulier bij het ene loket, het front office. Dat idee is prachtig, maar de weerbarstige werkelijkheid wordt niet door een mooi idee veranderd. Een front office waar de ene alles omvattende vergunning kan worden aangevraagd en verkregen, is zonder nadere waarborgen geen garantie voor een inzichtelijke integrale afweging voor aanvragers en derde belanghebbenden en ook niet voor de beoogde vermindering van de administratieve lasten. Het kernvraagstuk is ons inziens eerder een bestuurlijk-organisatorisch probleem dan een juridisch probleem; daarop zal de aandacht in het vervolgtraject dan ook vooral gericht moeten zijn.

De minister heeft ongetwijfeld uit de schriftelijke behandeling van dit wetsvoorstel al begrepen dat naar het oordeel van de PvdA-fractie het gebruikmaken van de in juni 2008 vastgestelde algemene coördinatie-regeling in de AWB, gekoppeld aan de nieuwe Wet ruimtelijke ordening, een mogelijk beter en effectiever instrument geweest zou zijn dan streven naar de ene integrale vergunning in een gecompliceerde wetgeving, zoals die nu voorligt. Een belangrijke reden waarom wij liever gezien hadden dat de coördinatiebepaling van toepassing verklaard was, heeft te maken met de verschillende ideeën over het gewenste eindbeeld van deze wet. De ene groep, te lokaliseren in sommige politieke en bestuurlijke kringen en werkgeverskringen, wil dat deze wet de voorbode is van de ene snel afgegeven integrale vergunning, waarbij weinig waarborgen vastgelegd worden over de afweging van de deelbelangen. Het "ene globale toetsingskader" is daarbij een toverterm. De critici, tot wie de fractie van de PvdA in deze Kamer zich rekent, zijn van mening dat die ene integrale vergunning er alleen mag komen als te allen tijde de afweging van de deelbelangen zichtbaar gemaakt wordt en opvraagbaar is door derden. Democratische controle en toetsing op deelbelangenafweging blijven noodzakelijk. De werkelijkheid is immers meervoudig en ontkenning daarvan kan schadelijke neveneffecten opleveren, zoals ook in het recent uitgekomen voortreffelijke advies van de RMO "De ontkokering voorbij" betoogd en toegelicht wordt. Weliswaar gaat het daar om de sociale infrastructuur, maar zonder enige moeite is de denklijn van toepassing op de fysieke infrastructuur. Om met professor Schlössels te spreken: "Het zogenaamde specialiteitsbeginsel is het behoud van de bestuursorganen en behoort tot het wezen van het rechtsstatelijk bestuur." Naar zijn oordeel -- hij staat daarin als deskundige niet alleen; zie ook het advies van de Raad van State -- wordt het specialiteitsbeginsel met deze wet enigszins geweld aangedaan. Dat kan voorkomen worden als de minister vandaag nog eens wil aangeven hoe zij zich het eindbeeld van het "een besluitmodel" voorstelt.

Het gewenste eindbeeld van één besluit na de afweging van per aanvraag te onderscheiden deelbelangen mag naar ons oordeel nooit leiden tot het afgeven van een integrale vergunning waarbij slechts algemene begrippen, bijvoorbeeld "in het algemeen maatschappelijk belang" of "in het belang

van een duurzame leefomgeving", het enige, niet nader omschreven toetsingskader vormen. Ik hoop dat de minister zal aangeven dat dit door sommigen verwachte eindbeeld naar het rijk der fabelen verwezen kan worden, want de vaagheid en het multi-interpretabele karakter van een dergelijk ongedefinieerd toetsingskader zou volstrekte willekeur in de afhandeling van ook voor derden ingrijpende aanvragen mogelijk maken en de rechtsbescherming voor derde belanghebbenden tot een onaanvaardbaar minimum terugdringen.

Bovendien komt het ons voor dat duidelijkheid vooraf, ook al is niet iedereen even blij met de inhoud van die duidelijkheid, snelle besluitvorming bevordert. Wij hopen dat de minister op dit vraagstuk wil ingaan en zal toezeggen dat zij in de invoeringswet daaraan concreet uitwerking zal geven.

Dan de *lex silencio positivo*. In artikel 3.9 wordt geregeld dat de vergunning van rechtswege verleend wordt bij het overschrijden van de termijnen. De Raad van State heeft daar ernstige bezwaren tegen en is van oordeel dat het verlenen van een vergunning van rechtswege betekent dat negatieve consequenties van het gebrek aan voortvarendheid van het bestuursorgaan niet bij dat orgaan terecht komen, maar bij derden of bij de samenleving als geheel. Vanuit eigen praktijkervaringen in onze fractie en vanuit signalen uit de bestuurspraktijk de afgelopen jaren delen wij deze bezwaren. Alleen al het feit dat bestuursorganen en waterschappen de bevoegdheid tot vergunningverlening met de invoering van deze wet kwijtraken maar wel een adviesbevoegdheid hebben, zal betekenen dat voor advies en behandeling van alle adviezen tijd ingeruimd moet worden. De achttwekentermijn met mogelijkheid van verlenging van zes weken is kort om de afweging van verschillende belangen zorgvuldig te doen plaatsvinden. Snelheid van handelen is voor de ondernemende burger en ondernemende bedrijven van belang, maar een zorgvuldige afweging van belangen, waarin ook plaats ingeruimd is voor de omwonende of milieubewuste burgers en bedrijven, is niet alleen van even groot belang voor de samenleving als geheel maar kan ook veel ellende in het natraject voorkomen. Ik wijs maar weer eens op het rapport van de commissie-EIverding, vooral met betrekking tot het voortraject van de besluitvorming.

In de schriftelijke behandeling is bij dit onderdeel van de wet uitvoerig stilgestaan, niet alleen door onze fractie maar ook door andere fracties. Bij de beantwoording van onze kritische inbreng op dit punt blijkt dat de teller van de acht weken inderdaad begint te lopen op de dag van binnenkomst van de aanvraag en niet op de dag van de noodzakelijke bekendmaking van de aanvraag. Zoals bekend maken veel gemeenten gebruik van wekelijks verschijnende huis-aan-huisbladen en dat kan betekenen dat al meer dan een week verstreken is voordat belanghebbenden kennis kunnen nemen van de aanvraag. Wij verzoeken de minister om dat punt in de invoeringswet te veranderen en de teller van de acht weken te laten ingaan op de dag van publicatie

van de aanvraag. Immers, zienswijzen en adviezen kunnen of zullen niet serieus genomen worden als zij in week 7 of 8 van de termijn verschijnen. Als wij het goed begrepen hebben, kan een vergunning nooit verleend zijn als daar geen publicatie aan vooraf is gegaan. Dat houdt dan toch in dat de achttwekentermijn niet opgaat als de vergunningverlener zich niet gehouden heeft aan een aantal essentiële procescriteria, zoals publicatie vooraf van de aanvraag en van vergunningverlening achteraf? Kan de minister dat bevestigen? En wij hebben toch ook goed begrepen dat pas zes weken na publicatie zonder bezwaar de vergunning daadwerkelijk van kracht is? Wat gebeurt er als de aanvrager al in week 3 begint met de uitvoering van het werk en in week 4 alsnog bezwaar wordt gemaakt?

In de memorie van toelichting en de memorie van antwoord is nog eens gewezen op het feit dat de achttwekentermijn slechts geldt voor de ongecompliceerde eenvoudige aanvragen en dat voor de meer gecompliceerde aanvragen automatisch de langere termijn gaat gelden. Wat onder de reguliere procedure valt en wat onder de meer uitgebreide procedure valt, wordt naar ons oordeel onvoldoende duidelijk gemaakt. Zo wordt in artikel 2.1 onder c onder reguliere procedure verstaan "handelen in afwijking van het ruimtelijke plan of besluit", de huidige binnenplanse afwijkingen. Het komt ons voor dat vooral op dat punt in de invoeringswet meer duidelijkheid verschaft moet gaan worden, zodat de aanvrager al bij de voorbereiding zich er goed van op de hoogte kan stellen of het project onder de korte dan wel de langere procedure zal gaan vallen. Kan de minister dat toezeggen?

In de schriftelijke behandeling wordt wat dit punt betreft verder aangegeven dat in de Wabo is aangesloten bij de AWB maar dat middels de initiatiefwet-Wolfsen/Luchtenveld de opschortingsgronden in de AWB worden uitgebreid en dat het parlement beloofd is dat deze initiatiefwet uiterlijk 1 januari 2010 in werking zal treden. Kan dat, zo vragen wij de minister, gelijk opgaan met de vertaling van deze opschortingsgronden naar deze wet toe in de invoeringswet?

Hoewel er bij bestuursorganen altijd van wordt uitgegaan dat zij te goeder trouw en in het algemeen belang handelen -- en dat is natuurlijk ook zo -- zijn er te veel incidenten waaruit blijkt dat het wel eens goed uit kan komen om een vergunning niet tijdig te verstrekken, waardoor deze van rechtswege verleend wordt. Daarom is oplettendheid en zorgvuldigheid geboden.

Ons derde punt, belanghebbenden. Al enige maanden geleden, bij de behandeling van de Wet ruimtelijke ordening, heeft de minister aangekondigd en toegezegd dat de regering over de nadere definiëring van het belanghebbendenbegrip in het licht van verschillende wetten de fysieke leefomgeving betreffende -- de WRO, de Waterwet, de Wabo -- en in relatie tot het verdrag van Aarhus aan de Raad van State om advies zou vragen. Het komt ons voor dat enige haast geboden is met het uitkomen van dat advies, mede omdat de Raad van

State zelf in de afgelopen maanden in de bestuursrechtpraak een aantal uitspraken gedaan heeft die het begrip "belanghebbende" bij rechtspersonen die "alleen procederen" aldus het oordeel van de bestuursrechter, inperken. Wat is er over de voortgang te melden?

Ons vierde punt is de verantwoordelijkheidsverdeling. Hart van de wet is dat slechts één overheid de vergunning afgeeft. Dus waar nu voor sommige aanvragen meerdere overheden verantwoordelijk zijn -- de provincie voor een aantal vergunningen betreffende milieuregels, het waterschap wat betreft de indirecte lozingen en de gemeente voor een aantal andere onderdelen -- zal straks slechts één overheid de vergunning af gaan geven. De staatsrechtelijke complicaties rondom die verantwoordelijkheidsverdeling heeft collega Janse de Jonge uitvoerig mede namens ons aan de orde gesteld. Wij wachten wat dat punt betreft met belangstelling de antwoorden van de minister af.

Straks zijn er nog maar twee overheden die een vergunning afgeven. In 98% van de gevallen zal dat de gemeente zijn en in 2% -- of zelfs minder, zoals wordt gesteld -- de provincie. Het waterschap raakt zijn vergunningverlening wat betreft de indirecte lozing kwijt, niet zo logisch en ook niet zo begrijpelijk, zeker niet als wij naar de in behandeling zijnde Waterwet kijken. Samenhang en coördinatie moeten bij verschillende onderdelen van beleid plaatsvinden en het is slim om vervolgens te bekijken welke overheid dat op dit moment op grond van kennis, snelheid en veiligheidswaarborgen pragmatisch gezien het beste zou kunnen doen. In dat opzicht kunnen we ons goed vinden in de denklijn van het VROM-raadsadvies "wisselende coalities". Wij zijn huiveriger voor structuurdiscussies dan voor de lappendeken die de structuurveranderaars vrezden. Wij menen dat het uit een oogpunt van niet alleen vergunningverlening maar vooral ook naleving, handhaving en optreden bij calamiteiten die het gevolg zijn van indirecte lozingen, veel verstandiger geweest zou zijn om de vergunning voor de indirecte lozing bij het waterschap te laten. Wij hopen dan ook dat deze doelmatigheidsoverwegingen komend jaar nader tegen het licht gehouden worden wanneer beide invoeringswetten rond de Waterwet en deze Wabo verder ingevuld gaan worden.

Welke aanvraag door gemeente of provincie behandeld gaat worden, zal in een AMvB geregeld gaan worden, zo hebben wij begrepen. Dat zal afhankelijk zijn van de complexiteit van de aanvraag en niet van de vraag of de gemeente hier wel of niet toe in staat is. Dat is een keuze die ook anders had kunnen uitvallen door te differentiëren naar gemeenten die de meer complexe aanvragen wel aankunnen en zij die dat niet kunnen en daarvoor de ondersteuning van de provincie nodig hebben. Ook hier wordt gekozen voor de ene landelijke structuur en niet voor differentiatie op grond van lokale en regionale verschillen.

Dat geldt ook voor de belangrijke discussie die de afgelopen weken speelt over de al dan niet van bovenaf verplicht opgelegde

omgevingsdiensten. Deze discussie speelt naar aanleiding van het advies van de commissie-Mans "De tijd is rijp". Ook wij hebben dat advies gelezen en met instemming een aantal constatering en met instemming een aantal constateringen over bijvoorbeeld de ernst van milieucriminaliteit en nadruk op de kwaliteit van vooral handhaving en toezicht gelezen. Het kan zijn dat er bij het rapport bijlagen zijn die wij niet hebben aangetroffen die de beweringen in het advies onderbouwen, maar wij hebben een harde kwantitatieve probleemdefiniëring niet gevonden. Een precieze probleemdefiniëring, gekoppeld aan de omvang van de verschillende problemen, is immers essentieel voor het nemen van maatregelen. Anders bestaat het gevaar dat je voor 5% van de vergunningen met problemen een structuurwijziging voor 100% van de vergunningen gaat doorvoeren. Wij hebben ons daarom verwonderd over de aanbevelingen van de commissie en over de denklijn dat de meer algemene problemen rond kwaliteitsborging en handhaving rond het omgevingsrecht opgelost zouden kunnen worden door een structuurwijziging in plaats van het bieden van oplossingen op maat voor onder andere de actuele problemen rond voldoende beschikbaarheid van deskundig personeel.

Wij verbazen ons ook over de naïviteit van de commissie, die blijkbaar niet in de gaten heeft gehad dat de discussie rond het wetgevingstraject van de veiligheidsregio's al bijna tien jaar loopt en nog steeds niet is afgerond. De PvdA-fractie in deze Kamer trekt daaruit de conclusie dat de huidige wetgevingssystematiek en structuurdiscussies problemen niet oplossen, maar eerder tot nadenken aanzetten over een heel andere insteek. Bij dat nadenken zijn goede adviezen onontbeerlijk, adviezen van wetenschappers en ervaringsdeskundigen onderbouwd door bruikbaar onderzoeksmateriaal. Die adviezen liggen op tafel. Wat wij in deze Kamer vaker constateren, is dat buitengewoon interessante adviezen met zinnige aanbevelingen van de adviesraden, zoals het recente advies van de WRR "onzekere veiligheid" over de verantwoordelijkheden rond fysieke veiligheid en het even recente advies van de VROM-raad "wisselende coalities" nauwelijks doordringen binnen de dagelijkse werkelijkheid van regering en ambtelijke voorbereiders en dat er aan de andere kant door diezelfde regering aan de lopende band adviescommissies in het leven geroepen worden, veelal onder leiding van oud-bestuurders, waarvan soms de dag na het uitbrengen van het advies al door de regering gezegd wordt dat de aanbevelingen geheel of gedeeltelijk overgenomen worden. Dat vinden wij voor de kwaliteitsborging van wetgeving uitermate zorgelijk. Kan de minister aangeven op welke wijze zij beide door mij genoemde recente adviezen van VROM-raad en WRR wil betrekken bij de wetsvoorstellen die ons de komende jaren staan te wachten? Wij hopen dat zij juist die adviezen wil betrekken bij het regeringsstandpunt over het advies van de commissie-Mans.

Wij zouden geen aanleiding gezien hebben om vooruitlopend op het kabinetsstandpunt over de commissie-Mans hier vandaag zo uitvoering bij stil te

staan, ware het niet dat op de Wabo-dag eind september door de minister gezegd is dat voor haar vaststaat dat er een stevige uitvoeringsstructuur moet komen van ongeveer 25 regionale uitvoeringsdiensten. Misschien moet je bij een gemeente gewerkt hebben om te kunnen begrijpen dat een dergelijke mededeling op dat moment voor veel mensen, allemaal betrokkenen bij de invoering van de Wabo, als een donderslag bij heldere hemel komt en dat zij zich afvragen waar zij op dit moment in hun gemeenten eigenlijk mee bezig zijn. Het is demotiverend, veroorzaakt onrust en is contraproductief in het op korte termijn aanpakken van de geconstateerde problemen.

De tekortkomingen worden in de voorstellen van het advies die zijn overgenomen door de minister, niet opgepakt op de plek waar zij zich voordoen. Er wordt een nieuwe systeemwijziging voorgesteld, een nieuw instituut in het leven geroepen en wederom een aanslag gedaan op het huis van Thorbecke. Wie vindt het nog gek dat we verminderde interesse zien om gemeentelijk ambtenaar of raadslid te worden?

Veel middelgrote en grotere gemeenten zijn zelf inmiddels hard aan het werk gegaan om op tijd, 1 januari 2010, klaar te zijn en hebben daar behoorlijk in geïnvesteerd. In kleinere gemeenten wordt en is gezocht naar samenwerkingspartners in de directe omgeving om kennis en kosten te delen. Het moge duidelijk zijn dat men in gemeenteland op dit moment in verwarring is en nauwelijks meer bereid is om door te gaan met eerst in eigen huis de organisatie op te zetten tegen hoge kosten en om die vervolgens over twee of drie jaar neer te moeten zetten bij een door henzelf betaalde regionale omgevingsdienst.

De veronderstelling van mijn fractie is dat 90% van alle aanvragen eenvoudig zijn en weinig gecompliceerd. Deze aanvragen kunnen zonder meer nu en later door gemeenten afgehandeld worden; 2% van de aanvragen is van gecompliceerde aard en gaat, ook volgens dit wetsvoorstel, naar de provincie. Als onze aanname juist is, resteert niet meer dan 8% van de aanvragen, die wel eens geconcentreerd zou kunnen zijn in bepaalde regio's die ingewikkelder zijn. Daarvoor is het niet nodig om 25 verplicht op te leggen regionale omgevingsdiensten op te richten. Er wordt dan niet gezocht naar maatwerk maar naar een uniform van bovenaf opgelegd systeem voor het gehele land. Geef de provincies de verantwoordelijkheid om dat naar bevind van zaken op te lossen en het toezicht op de naleving ter hand te nemen.

Wij hechten er zeer aan om de regering nu al duidelijk te maken dat wat ons betreft de aanbevelingen van de commissie-Mans niet nagevolgd moeten worden en hebben daarover dan ook een motie voorbereid, die wij in tweede termijn samen met andere fracties zullen indienen. Met meer dan gewone belangstelling wachten wij de reactie van de minister af.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Als burger die nooit te maken heeft gehad met het aanvragen van een bouwvergunning leek het mij op het eerste gezicht een prima idee als er één loket zou komen waarbij de aanvrager alle nodige vergunningen ook in één keer zou kunnen aanvragen om daar dan ook in één keer antwoord op te krijgen. Het duizelt de burger alleen al bij het zien van de lijst bouw-, aanleg-, sloop-, gebruiks-, monumenten- en milieuvergunningen, benevens vergunningen en ontheffingen op het terrein van natuurbescherming en de Faunawet, waarvan de laatste als ik het goed begrijp niet bij de Wabo worden aangehaakt. Bij nader inzien blijkt die vereenvoudiging waar iedereen toch alleen maar voor kan zijn aanzienlijk complexer dan gedacht, want ondanks de eenloketgedachte moet toch aan al die deelbelangen die nu nog tot uiting komen in al die deelvergunningen tegemoet gekomen worden en moeten alle belanghebbenden, zowel de aanvrager als de overheid en ook derden, in de beslissing worden meegenomen. De beste samenvatting van waar wij het over hebben, noemde een collega aan de overzijde toen hij sprak over een afhaalchinese: één loket met een chaotische keuken daarachter. Met excuses aan alle afhaalchinezinnen die ondanks die chaotische keukens toch fantastische maaltijden weten te brengen, wil ik helemaal niet weten wat er in die keukens gebeurt. In dit geval zijn wij echter wel verplicht om achter dat loket te kijken.

Laten we hierover duidelijk zijn, de Wabo is minder alomvattend dan het lijkt. Het is al gezegd: 85% van de aanvragen bestaat uit enkelvoudige vergunningsaanvragen; de eenloketgedachte is in niet meer dan een op de zes gevallen, de complexere aanvragen, van toepassing. Wij kunnen het nog wel over getallen hebben, maar wij weten uit pilots dat zelfs dat kleine aantal na de invoering van de Wabo lang niet altijd in één keer zal worden aangevraagd, maar gefaseerd of op onderdelen zal worden aangevraagd. Dat wil zeggen: opgeknipt in de oude vertrouwde deelvergunningen.

De aanvrager zal er ongetwijfeld belang bij hebben dat zijn aanvraag zo snel mogelijk gehonoreerd wordt. Tegelijkertijd moet de gemeente -- ik ga er hier nog even van uit dat de gemeente de aanvraag moet behandelen -- voldoende expertise in huis hebben om ook bij complexe aanvragen alle deelaspecten op tijd te behandelen. Onze vraag daarbij is of daarmee ook voldoende ruimte is gecreëerd voor democratische controle en de inbreng van derden, omwonenden, instanties of burgers, die menen dat andere belangen door de aanvraag worden geschaad. Wij denken aan de regel dat vergunningen automatisch worden verstrekt als de overheid niet binnen de termijn reageert en hoe moeilijk het daarna nog is voor andere burgers en instanties om er nog tegen te kunnen protesteren als er werkelijk sprake is van andere belangen of van schade. Wij willen hier graag antwoord op hebben.

De woordvoerders van de andere fracties hebben al kritische geluiden laten horen over de staatsrechtelijke aspecten van het wetsvoorstel. Met name de woordvoerder van het CDA, de heer Janse de Jonge, is uitvoerig ingegaan op de haken

en ogen van het wetsvoorstel in vergelijking met de Grondwet. Wij kunnen ons daar geheel bij aansluiten. De vraag of de Wabo in de praktijk zal leiden tot verminderde administratieve lasten, transparantie en een werkelijke integratie van de verschillende deskundigheden en het grote aantal wet- en regelgeving is voor ons werkelijk een vraag. Landenvergelijking laat in ieder geval zien dat een integrale omgevingsvergunning nog nergens werkelijk van de grond is gekomen, niet in Duitsland, Zweden en Finland, waar het niet verder is gekomen dan één milieuwetboek. Ook na de uitvoerige beantwoording van de minister in de nadere memorie van antwoord blijft de indruk bestaan dat het wat betreft bevoegdhedenverdeling, invoeringsbegeleiding, de dekking van bestuurlijke lasten en de digitale afhandeling geen eenvoudige zaak gaat worden.

Voor mijn fractie is het een zorg of de verschillende belangen in de samenleving voldoende zwaar worden gewogen. Wij begrijpen dat het wetsvoorstel vooral de aanvraag van vergunningen voor ondernemers wil vereenvoudigen. Nu blijkt uit de pilots dat veel projectontwikkelaars helemaal niet zo blij zijn met de omgevingsvergunning en dat een deel van hen liever werkt met gefaseerde aanvragen, zeker als het gaat om grote werken. Het is dus de vraag of wij niet zullen meemaken dat juist de complexere aanvragen opnieuw zullen worden opgeknipt. Wat is dan de meerwaarde van de Wabo? Ik refereer hier bijvoorbeeld aan de pilot in de gemeente Leiden, die zegt geen duidelijke meerwaarde te zien in de omgevingsvergunning, terwijl het duidelijk is dat er sprake gaat zijn van een moeizame reorganisatie die in veel gemeenten nu al is ingezet.

Een vraag, meer voor de toekomst, is of het gemeenschappelijk belang van landschap en natuur na de koppeling met de milieuwetgeving voldoende zal worden gewaarborgd. Het bedrijfsleven, de grootste belanghebbende bij deze wetgeving, heeft voldoende juridische expertise in huis, maar wie verdedigen de niet zo makkelijk in klinkende munt te vertalen belangen als natuur en open landschap?

Het is duidelijk dat op dit moment model 3, wel een procedurele integratie maar nog geen model 4, dus nog geen integraal toetsingskader, het beschermingsniveau van "zachtere" waarden als natuur en landschap nog niet zal aantasten. Wij hebben het met dit wetsvoorstel nog over een optelsom van de verschillende toetsingscriteria, waarbij bijvoorbeeld de habitattoets, de soortentoets, de monumententoets enzovoorts naast elkaar zullen blijven bestaan en waarbij elk toetsingscriterium kan leiden tot een integrale of gedeeltelijke weigering van de omgevingsvergunning. Voor natuur en landschap verandert er nu dus nog weinig, maar wij denken vooruit aan wat er nog gaat komen, vooral aan de waarschuwing uit het rapport van Kistenkas en Broekmeyer uit Wageningen, die signaleren dat het bij een integraal toetsingskader waarschijnlijk is dat het beschermingsniveau van natuur en landschap achteruit zal gaan, nog afgezien van het feit dat dit integrale toetsingscriterium op gespannen voet zal staan met het Europese sectorale milieurecht. Kan

de minister aangeven hoe er volgens haar gehandeld moet gaan worden als het komt tot een integraal toetsingskader?

Een volgende vraag is waarom alle aanpassingen in wetten die geraakt worden door de Wabo niet geregeld worden in een invoeringswet. Zoals ik het begrijp, wordt in die afzonderlijke wetten het nieuwe omgevingsrecht toegevoegd als wijziging. Daarmee loopt de Wabo uit de pas met de Wet ruimtelijke ordening, terwijl de wetten beoogd waren min of meer tegelijkertijd te worden ingevoerd. De vraag die wij willen stellen, is zelfs of de coördinatieregeling van de Wet samenhangende besluiten en de nieuwe Wet ruimtelijke ordening niet al prima instrumenten zouden zijn om zonder meer bestuurlijke rompslomp hetzelfde te bereiken als nu met de Wabo wordt beoogd.

Dan als laatste punt een zaak die mijn fractie en niet alleen mijn fractie erg dwars zit. Formeel hebben wij niet op tijd het kabinetsstandpunt ontvangen over de uitvoeringsstructuur van de Wabo, maar het is toch erg moeilijk om de uitspraak van de minister die zij op 24 september heeft gedaan, namelijk dat er ongeveer 25 regionale uitvoeringsdiensten moeten komen naar model van de veiligheidsregio's, te negeren. Wij kunnen ons op dit punt goed vinden in de opmerkingen en vragen van collega Meindertsma. De VNG wijst er in onze ogen terecht op dat dit zou gaan om een volstrekte top-downbeslissing, waarbij de gemeenten die ten slotte in de afgelopen jaren de expertise hebben verzameld om met omgevingsvergunningen om te gaan of al aan het nadenken zijn hoe zij die expertise in huis kunnen halen of krachten kunnen bundelen waar dat noodzakelijk is, niet worden gehoord. Terwijl zij als het goed is nu al bezig zijn om de omslag te kunnen maken naar de uitvoering van de Wabo met zijn eenloketedachte, zou hun dus opnieuw een reorganisatie te wachten staan als er verplichte omgevingsdiensten ingesteld zouden worden. Zeker gezien het beperkte aantal complexe aanvragen waar het om gaat, lijkt ons dat een te zwaar instrument. Het negeert bovendien de inspanningen die de gemeenten al doen om klaar te zijn voor de Wabo en waar nodig samenwerking te zoeken waar eigen expertise niet voldoende voorhanden is. Minimaal kan de invoering van omgevingsdiensten afhankelijk worden gemaakt van het overleg met de gemeenten en geschieden op vrijwillige basis, zodat er voor verschillende gemeenten -- het maakt heel veel uit of je in een grote of in een kleine gemeente werkzaam bent -- sprake kan zijn van maatwerk.

Kortom, mijn fractie heeft ernstige bedenkingen tegen dit wetsvoorstel. De intentie, versimpeling van de vergunningenvoorziening en bundeling door middel van een loket zou mooi zijn als wij ervan overtuigd waren dat het met de chaotische keuken achter het vriendelijke loket van de afhaalchinese maar goed zou komen. Wij kijken dan ook net als de vorige sprekers met grote belangstelling uit naar de pogingen van de minister om ook mijn fractie over te halen.

*N

De heer **Laurier** (GroenLinks): Voorzitter. 25 Vergunningen in een loket! Het lijkt een prachtig perspectief en ik moet ook zeggen dat mijn fractie zich aangesproken voelt door de achterliggende gedachte van de Wabo, namelijk dat de coördinatielast die nu bij de burger ligt, door middel van deze wet bij de overheid komt te liggen. Niet langer hoeft de burger al het beleid van de overheid te integreren, maar gaat de overheid het zelf doen. Dat is de intentie van het wetsvoorstel en het zal u niet verbazen dat die intentie ons aanspreekt. Alleen, als het om de uitwerking gaat, wordt het een stukje complexer.

Het eerste vraagstuk waar je op stuit, is het vraagstuk van de verdeling van de bevoegdheden. De heer Janse de Jonge van het CDA heeft in het bijzonder over het vraagstuk van de grondwettelijkheid van bepaalde zaken zeer indringende vragen gesteld. Mijn fractie heeft zich daarbij aangesloten. Over de grondwettelijkheid wordt een reeks geruststellende opmerkingen gemaakt, maar toch blijft mijn fractie over een aantal punten twijfelen, met name in gevallen dat sprake is van een verspringing van de bevoegdheden waarbij een minder decentrale overheid een aantal bevoegdheden krijgt. In dat kader hebben wij in tweede termijn -- daar is antwoord op gegeven in de nadere memorie van antwoord -- gevraagd om dat te concretiseren. Wij hebben dat gevraagd voor bijvoorbeeld de vergunningverlening rond de baggerstort in de Oostvlietpolder in Leiden en de bomkap in Onderbanken, waarbij duidelijk verschillende belangen een rol speelden. Het spijt mijn fractie dat er geen antwoord is gekomen op onze vragen over het laatste voorbeeld vanwege het feit dat daarbij ook bestuursrechtelijke aspecten aan de orde zijn.

Ik zou de minister willen uitnodigen om nader in te gaan op de vraag hoe onder een Wabo-regime de verantwoordelijkheden zouden komen te liggen. Met betrekking tot de Oostvlietpolder wordt een factor over het hoofd gezien. Interessant aan dit voorbeeld is namelijk niet alleen dat de provincie vergunningverlener wordt, maar ook dat de provincie in dezen een economisch belang heeft. De provincie is namelijk als exploitant medeverantwoordelijk. De vraag die daar achter ligt, is of je in een geval als dat van de Oostvlietpolder wel gelukkig moet zijn met één vergunningverlener of dat het beter zou zijn als er verschillende vergunningverleners zouden zijn. Hierop zou ik graag een reactie van de minister horen.

In de loop van de behandeling is een nieuw politiek feit geschapen: de minister heeft zich uitgesproken voor een specifiek aantal omgevingsdiensten. In feite raakt dit de verdeling van verantwoordelijkheden. Mevrouw Meindertsma heeft daar indringende vragen over gesteld. Daar wil mijn fractie zich bij aansluiten.

In een aantal situaties verspringt de verantwoordelijkheid naar een minder decentrale overheid. Zegt de minister daarmee dat, zodra er bij de afweging van een reeks belangen een

grensoverschrijdend belang aan de orde is -- een belangrijk argument op grond waarvan de verantwoordelijkheid kan verspringen -- er dan automatisch een hoger belang aan de orde is? Overigens spreekt de minister geruststellende woorden over de verspringing van verantwoordelijkheid. In 2% van de gevallen zal dat aan de orde zijn en in 98% van de gevallen zullen de vergunningen door de gemeente verleend blijven worden. Wel is duidelijk dat het bij die 2% om veel complexere vraagstukken gaat. Mag ik ervan uitgaan dat er vanwege de complexiteit bij die 2% altijd sprake zal zijn van een verlengde termijn?

Vanuit de verantwoordelijkheidsverdeling heb ik het bruggetje gemaakt naar de complexiteit die het wetsvoorstel in zich houdt, de keuken van de afhaalchinese, zoals mevrouw Meulenbelt het zo even noemde. De vraag is natuurlijk of er op dit ogenblik voldoende waarborgen zijn om in het licht van de complexiteit de Wabo ook uitvoerbaar te maken. Is de minister niet bang dat er op de grensgebieden van overheidsverantwoordelijkheden een competentiestrijd tussen verschillende overheden kan ontstaan? Hoe zit het precies met de handhaving waar gemeenten een verordenende bevoegdheid hebben, terwijl de vergunningverlener van een hoger overheidsniveau is? In dat geval is de vergunningverlener verantwoordelijk voor de handhaving. De vraag is echter of deze wel voldoende capaciteit in huis heeft, omdat de handhaving normaliter op gemeentelijk niveau wordt uitgevoerd.

Op het gebied van de reductie van complexiteit laat het wetsvoorstel een groot vertrouwen in de mogelijkheden van de ICT zien. Ik zou daar graag iets meer over willen horen van de minister. Als ICT de ruggengraat is van het wetsvoorstel, moet zij ons op dit punt gerust kunnen stellen.

De *lex silencio positivo* is al door meerdere sprekers genoemd. Mijn fractie is niet erg gecharmeerd van de constructie die hier gekozen is. Waarom is niet simpelweg een boetestelsel gekozen? Dat lijkt ons een veel charmantere constructie. Daardoor creëer je niet een situatie waarin onomkeerbare beslissingen kunnen bestaan. De nu gekozen constructie leidt tot de vraag wat de positie van derden of belanghebbenden in het geheel is. In de memorie van antwoord is sprake van rechtstreeks belanghebbenden. Wij zouden graag een verduidelijking op dit punt willen hebben, omdat wij ons afvragen wat de positie van niet-rechtstreekse belanghebbenden zou zijn. Ook zouden wij graag toegelicht willen hebben wat de positie is van de belanghebbenden als de aanvrager van een vergunning besluit om de aanvraag gefaseerd in te leveren. Is er dan sprake van een verspringend begrip van belanghebbenden? Hoe gaat dat in zijn werk? Wij zijn erkentelijk dat de minister een aantal waarborgen in de *lex silencio positivo* heeft ingebouwd. Naar de mening van mijn fractie gaat zij hierin echter nog niet ver genoeg. Bijvoorbeeld het van rechtswege verlenen van een vergunning en die vervolgens intrekken, lijkt ons een heel merkwaardige figuur in het geheel. Wij zouden geïnteresseerd zijn in de visie van de

minister hoe een dergelijke figuur in feite bestuursrechtelijk handhaafbaar is.

Mijn fractie wacht, evenals alle andere fracties, met grote belangstelling de beantwoording door de minister af.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Na ruim twee jaar is het dan zover: de Wabo wordt plenair in deze Kamer behandeld. De intensieve voorbereiding van deze behandeling geeft al aan dat wij met een voor het openbaar bestuur belangrijk wetsvoorstel te maken hebben. Onze fracties -- ik spreek ook namens de fractie van de SGP -- willen de minister nadrukkelijk bedanken voor de uitvoerige wijze waarop zij de vragen die een- en andermaal gesteld zijn, heeft beantwoord. Daaruit blijkt grote betrokkenheid van de minister bij dit wetsvoorstel.

Voordat wij ingaan op enkele inhoudelijke zaken waar onze fracties nog steeds vragen bij hebben, willen wij de volgende opmerking maken. Naar ons gevoel lijkt steeds meer de mening post te gaan vatten dat de gemeenten in ons land nogal wat steken laten vallen bij het verlenen van vergunningen aan burgers en bedrijven. Ongetwijfeld gaat er regelmatig iets mis, maar dat betekent niet dat de gemeenten er als regel met de pet naar gooien. Integendeel. Onze ervaring is dat gemeenten en gemeentelijke medewerkers als regel zeer gemotiveerd en zeer deskundig bezig zijn om burgers en bedrijven van dienst te zijn. Dat willen wij hier gezegd hebben. Gemeenten -- en uiteraard ook provincies, maar ik zal meestal alleen de gemeenten noemen -- zijn in de loop der jaren geconfronteerd met steeds ingewikkelder regelgeving; regelgeving die met name door de wetgever is vormgegeven.

Onze fracties zijn van mening dat de doelstellingen van het onderhavige wetsvoorstel -- het verminderen van administratieve lasten, het verbeteren van de dienstverlening door de overheid en het versnellen van de vergunningprocedures -- nadrukkelijk onderschreven kunnen worden. Daarbij merken wij op dat het verminderen van regeldruk geen eenvoudige zaak is. De voorzitter van de Interbestuurlijke taskforce vermindering regeldruk gemeenten, de heer Wallage, stelde onlangs onzes inziens dan ook terecht: "We praten over een ingewikkeld proces. Alle regels die we in Nederland hebben, zijn niet voor niets ontstaan. Niemand mag dan ook doen alsof regeldruk verminderen simpel is". Onze fracties onderschrijven deze waarschuwing.

In het nader voorlopig verslag hebben onze fracties gesteld dat het uitermate gewenst is dat tijdens de plenaire behandeling van dit wetsvoorstel het beoogde eindbeeld beschikbaar is. De minister reageert daar uitvoerig op in haar nadere memorie van antwoord. Zij stelt echter aan het slot van haar antwoord dat het eindbeeld een integraal onderdeel zal zijn van de beleidsreactie van het kabinet op het rapport van de commissie-Mans. Die beleidsreactie is er echter nog niet. Dat betekent dat het eindbeeld thans nog niet formeel beschikbaar is.

Onze fracties betreuren dat. Zeker nu de discussie over de omgevingsdiensten duidelijk op gang is gekomen. Wij proberen dan nu zelf maar een eenvoudig eindbeeld te schetsen en vragen de minister daarop te reageren.

De Wabo regelt het front office bij gemeenten inzake vergunningverlening. Het back office bij de gemeenten beoordeelt de diverse onderdelen van de vergunningsaanvraag conform de huidige bestaande wetten. Het toetsingskader blijft dus gelijk, alleen vindt er gelijktijdige en snellere beoordeling van de vergunningaanvraag plaats. De zojuist geciteerde doelstelling van de Wabo wordt op deze manier naar verwachting bereikt. Belangrijk voor ons is dat ook bij verdere inhoudelijke integratie als gevolg van meer samenhang op het niveau van de regelgeving de diverse belangen binnen het toetsingskader zullen blijven gewaarborgd. Dit beeld is voor onze fracties helder en acceptabel. Wij vernemen graag of de minister dit beeld met ons deelt. Daarbij willen wij wel opmerken dat gemeenten ongetwijfeld hun huidige beleid -- namelijk samenwerking met andere gemeenten, dikwijls buurgemeenten, en/of de provincie daar waar dat de dienstverlening aan burgers en bedrijven verbetert -- zullen voortzetten en wellicht als gevolg van de Wabo nog zullen verdiepen. Ook nu al werken de gemeenten regelmatig samen, niet alleen bij onderwerpen op het gebied van ruimtelijke ordening, maar ook bij andere zaken, bijvoorbeeld de sociale recherche. Dat is goed. Als een gemeente zelf over onvoldoende professionaliteit beschikt, laat zij het dan zoeken bij andere gemeenten, buurgemeenten.

Graag wil ik even ingaan op het rapport van de commissie-Mans. De commissie-Mans richt zich op handhaving van omgevingsrecht. Dat staat op pagina 51 van het rapport. Dan kan het toch niet zo zijn -- en dat is voor onze fracties van belang -- dat het geheel of een groot deel van de activiteiten van het back office van de Wabo, waar wij het zojuist over hadden, verplicht via de pakweg 25 door de commissie-Mans bepleite omgevingsdiensten zal plaatsvinden? Dat dit de bedoeling is, leiden wij af uit wat de minister schrijft op pagina 13 van de nadere memorie van antwoord. Waar zijn wij dan mee bezig? Is dit een adequate uitvoering van het beginsel "decentraal wat decentraal kan"? Of krijgen wij zodoende weer een tussenlaag erbij die tot en met de bovenkap beslist over wat er in een gemeente toegestaan is, al blijft formeel de verantwoordelijkheid bij de gemeenten liggen?

Samenwerking in het back office tussen lokale en regionale overheden op het terrein van de Wabo is prima. Invoering echter van een landelijk netwerk van omgevingsdiensten waarbij aansluiting verplicht is en die zal leiden tot verdere bureaucratisering en competentiediscussies, is voor onze fracties een schrikbeeld. Daar zijn burgers en bedrijven niet mee gediend. Daar kunnen ook gemeenten, zoals blijkt uit diverse reacties en mails die wij kregen, niet mee uit de voeten. Voor een goede uitvoering van de Wabo mag inderdaad van gemeenten gevraagd worden in voorkomende situaties samen te werken. Bij die samenwerking moet de inhoud, datgene wat men wil bereiken,

centraal staan. Het is een illusie om te menen dat het van bovenaf formuleren en opleggen van een structuur automatisch zal leiden tot het bereiken van het inhoudelijke doel.

Wij zien graag dat de minister uitvoering en concreet op deze zaak ingaat. Wij verwachten dat zij zich niet verschuilt achter "Het kabinetsstandpunt is er nog niet", maar precies aangeeft wat haar bedoeling is.

Een volgend probleem dat wij in de schriftelijke discussie aan de orde hebben gesteld, betreft de tijdige beschikbaarheid van de ICT-voorzieningen die voor de uitvoering van de Wabo gebruikt moeten worden. De heer Laurier had het daar zojuist ook al even over. Invoering van de Wabo zonder een goed werkend geheel aan ICT-voorzieningen is naar de mening van onze fracties vragen om mislukken ervan. De minister geeft zowel in de memorie van antwoord als in de nadere memorie van antwoord uitgebreid weer hoe zij de ontwikkeling van dit instrumentarium ziet. Zij is daarbij positief gestemd. Dat is op zichzelf een goede eigenschap, mits deze stoelt op verantwoorde aannames. De minister verwijst in haar antwoord ook naar het belangrijke proefproject van de provincie Overijssel met de gemeenten Zwolle, Enschede, een waterschap en een internationaal concern. Zij geeft aan dat dit project voldoende reden geeft om door te gaan met de inrichting van het bedrijfsproces voor de Wabo. Wie echter de in augustus jongstleden vastgestelde eindrapportage van dit project leest, wordt bevestigd in de scepsis of de ICT-voorzieningen wel tijdig gereed zijn. Ik noem enkele conclusies uit deze eindrapportage:

- Er zit onvoldoende logica in de vraagboom van de landelijke voorziening omgevingsvergunning, de LVO;
- De LVO is alleen voor doorgewinterde experts bruikbaar;
- De LVO is -- gezien de 179 bevindingen van de praktijkproeven -- onvoldoende ver ontwikkeld om een einddruk te kunnen geven van de werkbaarheid voor de vergunningenpraktijk van gemeenten, provincies en waterschappen. Een eindoordeel of de LVO bedrijfsklaar en bedrijfszeker is voor de vergunningenpraktijk van gemeenten, provincies en waterschappen kan daarom op basis van het Voorbeeldproject niet gegeven worden.

Als wij hierbij nog bedenken dat de ingewikkelde milieuregelgeving nog lang niet in digitale vragenlijsten is verwerkt, dan kan het niet anders of het tijdig beschikbaar komen van de ICT-voorzieningen komt in ieder geval onder druk te staan. Daarbij moeten wij ook nog bedenken dat -- ik dacht volgens planning en afspraak -- de gemeenten en provincies medio 2009, dus over pakweg zeven maanden, het materiaal tot hun beschikking moeten hebben, wil een goede implementatie nog kans van slagen hebben voor uitvoering van de Wabo per 1 januari 2010. De minister zal begrijpen dat onze fracties het uitermate lastig vinden om een wetsvoorstel aan te nemen waarvan de invoering bepaald is op een moment dat een vitaal instrumentarium voor de uitvoering ervan wellicht nog niet adequaat

beschikbaar is. Wij vragen de minister dan ook zeer indringend om een helder antwoord op de vraag of zij indien nodig bereid is de invoering van de wet, hoe vervelend ook, nog iets langer uit te stellen, als voorjaar 2009 blijkt dat het ICT-instrumentarium voor de uitvoering van de Wabo onvoldoende gereed is. Immers, liever iets langer gewacht dan in een chaos terecht komen.

Een volgend punt betreft de geconstateerde spanning tussen de Wabo en de Grondwet, met name artikel 128. Tijdens de schriftelijke discussie met de minister hebben onze fracties zich aangesloten bij de vragen die de fractie van het CDA heeft gesteld. Korthedshalve willen wij dat ook nu doen, met dank aan de heer Janse de Jonge die zojuist dit punt naar voren heeft gebracht.

In antwoord op onze vraag naar de bescherming van archeologische monumenten heeft de minister in de nadere memorie van toelichting helder aangegeven dat voor van rijkswege beschermde archeologische monumenten geen gebruik kan worden gemaakt van een omgevingsvergunning voordat een archeologische monumentenvergunning op grond van de Monumentenwet 1988 is verleend. Dat is klip en klaar. Veel onhelderder wordt het antwoord van de minister echter, als ze het heeft over terreinen waar sprake is van archeologische waarden of verwachtingen. Dan, aldus het antwoord van de minister "kan" via een omgevingsvergunning worden voorzien in de bescherming van archeologische belangen, dan biedt de Wabo de "mogelijkheid" de archeologische monumentenzorg bij de besluitvorming te betrekken. Dan "kunnen bijvoorbeeld" voorschriften aan die vergunning worden verbonden in het belang van de archeologische monumentenzorg. Mevrouw de voorzitter, dit is boterzacht. Over welke mogelijke voorschriften hebben wij het? Wie beoordeelt er uiteindelijk? Wij verzoeken de minister dringend om duidelijk aan te geven dat en ook hoe archeologische belangen via de Wabo moeten worden gewaarborgd. Laat men goed bedenken dat ons bodemarchief maar één keer kan worden verstoord; daarna is het er niet meer. De praktijk is dat bij bouw- en aanlegactiviteiten archeologische waarden en belangen meer dan eens kind van de rekening zijn. De aandacht die wij voor archeologische monumenten vragen, hangt ook samen met een toezegging die deze Kamer op 19 december 2006 van de minister van OCW kreeg, namelijk dat najaar 2008 -- dat is nu dus -- de gegevens beschikbaar zouden zijn van een uitgebreide steekproef inzake de manier waarop gemeenten het archeologisch aspect betrekken in hun ruimtelijk beleid, met name in bestemmingsplannen. Wij zijn daar in het licht van de Wabo zeer benieuwd naar.

Wij komen tot een samenvatting. De doelstelling van de Wabo wordt door onze fracties onderschreven. Grote bezwaren zijn er echter tegen een back office dat werkt via omgevingsdiensten. Dat blauwdrukdenken is niet meer van deze tijd. Gemeenten hebben mogelijkheden genoeg om zelf te bepalen hoe en met wie wordt samengewerkt. Grote vraagtekens zetten onze fracties bij het tijdig

gereed komen van een goede ICT-structuur. Bezorgd zijn wij over de bescherming van archeologische waarden. Wij wachten de beantwoording van de minister op de door ons gestelde vragen en op de vragen over de relatie tussen de Grondwet en de Wabo, met grote belangstelling af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 11.55 uur tot 13.30 uur geschorst.

De **voorzitter**: Aan de orde is de herdenking naar aanleiding van het overlijden van het oud-lid de heer C.A. Koopman. Ik verzoek de leden, te gaan staan.

Op 4 oktober jongstleden werd melding gemaakt van het feit dat oud-senator Bram Koopman op 91-jarige leeftijd is overleden. Hij was lid van de Eerste Kamer van 1971 tot 1978 voor de fractie van de Partij van de Arbeid. Bram Koopman stond in de Eerste Kamerfractie van de Partij van de Arbeid bekend om zijn grote kennis van en betrokkenheid bij het onderwijs. Zijn loopbaan stond dan ook in het teken van onderwijs in zijn vele vormen. Zijn studie aan de hogere handelsschool vervolgde hij met een opleiding aan de kweekschool in zijn geboorteplaats Den Helder. In de oorlogsjaren ging hij daar aan de slag als onderwijzer aan de christelijke lagere school en later de uloschool. Na het behalen van een onderwijsgraad in zowel handelswetenschappen als economie, werd hij in 1955 docent economie aan de gemeentelijke handelsdagschool en de hbs in Alkmaar. Van diezelfde school werd hij in 1958 directeur, een functie die hij tien jaar met veel plezier zou vervullen.

Naast zijn drukke werkzaamheden rondde hij in 1960 zijn academische studie economische wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam af. Hij werd wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde op een dissertatie over onderwijsplanning. Na zijn promotie werd hij directeur van de stichting voor economisch onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. Vanaf begin jaren zestig begon ook de politiek in zijn leven een grotere rol te spelen. In 1964 trad hij voor de Partij van de Arbeid toe tot de provinciale staten van Noord-Holland. Dat verruilde hij in 1971 voor het lidmaatschap van deze Kamer. Zijn maidenspeech betrof de Wet op het wetenschappelijk onderwijs, meer in het bijzonder de positie van confessioneel-theologisch onderwijs. Naast zijn rol als woordvoerder onderwijs was senator Koopman ook actief in de commissies Landbouw, Ontwikkelingssamenwerking en Europese Zaken. Hij was onder meer lid van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa en de West-Europese Unie.

Nadat onze oud-collega in 1978 gelijktijdig de Eerste Kamer verliet en zijn directeurschap neerlegde, heeft hij gelukkig nog 30 jaar kunnen genieten van zijn pensionering en terug kunnen zien op, zoals de overlijdensaankondiging het stelt,

een lang en welbesteed leven. Zijn echtgenote, zijn dochters en zijn kleindochters wensen wij steun bij het verwerken van dit grote verlies. Wij gedenken Bram Koopman met dankbaarheid voor hetgeen hij voor de Eerste Kamer en voor de samenleving heeft betekend.

Ik verzoek om enkele ogenblikken stilte.

**

(De aanwezigen nemen staande enige ogenblikken stilte in acht.)

De **voorzitter**: Ik deel de Kamer mee dat een voorgenomen beslissing omtrent een ter instemming aangeboden JBZ-besluit tijdens deze vergadering in de zaal ter inzage wordt gelegd, conform het voorstel van de commissie voor de JBZ-Raad. Als aan het einde van deze vergadering geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer heeft besloten conform dit advies.

**

(De besluiten zijn als noot opgenomen aan het einde van deze editie.)<1>

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Comptabiliteitswet 2001 houdende bepalingen inzake een nadere splitsing van de Rijksbegroting (Tweede wijziging van de Comptabiliteitswet 2001) (29833);**

- **het wetsvoorstel Regeling van het beroepsgoederenvervoer en het eigen vervoer met vrachtauto's (Wet wegvervoer goederen) (30896);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Gerechtsdeurwaarderswet in verband met de bevoegdheid van deurwaarders om informatie op te vragen en elektronisch te betekenen in geval van derdenbeslag (31240);**

- **het wetsvoorstel Goedkeuring van twee op 12 februari 2004 te Parijs tot stand gekomen Protocollen houdende wijziging onderscheidenlijk van het Verdrag van Parijs van 29 juli 1960 inzake wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie en van het Verdrag van Brussel van 31 januari 1963 tot aanvulling van het Verdrag van Parijs, beide verdragen zoals gewijzigd bij Aanvullend Protocol van 28 januari 1964 en bij Protocol van 16 november 1982 (31118);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet aansprakelijkheid kernongevallen ter uitvoering van het Protocol van 12 februari 2004 houdende wijziging van het Verdrag van 29 juli 1960 inzake wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie en ter uitvoering van het Protocol van 12 februari 2004 houdende wijziging van Verdrag van 31 januari 1963 tot aanvulling van het Verdrag van 29 juli 1960 inzake**

wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie (31119);

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet financiering decentrale overheden en enkele andere wetten ten behoeve van een verbeterde werking van de financieringsfunctie van decentrale overheden (31360);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met de aanwijzing van de nevenvestigingsplaatsen Wageningen, Gorinchem, Winschoten, Groenlo en Oude IJsselstreek als nevenzittingsplaats (31503).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Zorgverzekeringswet!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verstrekking van bijdragen aan zorgaanbieders die inkomsten derven ten gevolge van het verlenen van medisch noodzakelijke zorg aan bepaalde groepen vreemdelingen en van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten met het oog op verzekering van bepaalde groepen minderjarige vreemdelingen (31249).**

De **voorzitter**: Ik heet minister Klink van harte welkom in dit huis.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Er zijn naar schatting tussen de 74.000 en 184.000 mensen die illegaal in Nederland verblijven. Deze mensen hebben conform artikel 10 van de Vreemdelingenwet geen recht op deelname aan onze systemen van sociale voorzieningen en gezondheidszorg. Zij kunnen zich niet verzekeren voor de AWBZ-zorg en de zorg zoals omschreven in de Zorgverzekeringswet. Dat wil overigens niet zeggen dat zij geen zorg kunnen krijgen. Dat kan zonder meer. Zij kunnen zich echter niet tegen de kosten van die zorg verzekeren en moeten dus de verleende zorg zelf betalen. De VVD-fractie is het eens met deze uitgangspunten, die overigens ook door de minister worden gehanteerd.

De problemen beginnen echter op het moment dat de illegale vreemdeling die in Nederland verblijft de kosten voor de aan hem verleende zorg niet kan betalen. De zorgverlener wil echter zijn inspanningen financieel beloofd zien. De VVD-fractie begrijpt dat. Dat betekent dat het geld ergens anders vandaan moet komen, en wel van de premiebetalers. Dit gaat om zowel de verzekerden als de werkgevers. Als premiebetalers

de kosten van zorgverlening aan de illegale vreemdeling voor hun rekening moeten nemen, wordt de vraag welke vormen van zorg aan deze illegalen verleend moeten worden buitengewoon relevant. De premiebetaler betaalt er immers voor.

De minister bepaalt welke vormen van zorg, die aan illegalen worden verleend, in aanmerking komen voor een financiële vergoeding aan de zorgverleners. Dit staat overigens volstrekt los van de professionele verantwoordelijkheid van iedere beroepsbeoefenaar om zelf te beoordelen of hij iemand die in nood is of een bepaalde aandoening heeft, hulp verleent dan wel behandelt. Dit wordt bepaald op grond van de eigen verantwoordelijkheid van de beroepsbeoefenaar en door de normen en standaarden die voor de beroepsgroep gelden, ongeacht de vraag of er al dan niet een betaling tegenover staat.

Het is niet eens zo relevant welke hulp aan illegale vreemdelingen wordt verleend. Wel is de beslissing van de minister van belang over welke vormen van zorg die wordt verleend aan illegalen, hij een financiële vergoeding aan de hulpverleners wil toekennen omdat illegalen op grond van de Vreemdelingenwet geen rechten hebben. De realiteit is dat zij meestal zelf ook geen geld hebben om de zorg te betalen.

De minister stelt dat hij niets verandert aan de geldende regelingen met betrekking tot financiering van zorg aan illegale vreemdelingen, behalve dat hij nu voorstelt om deze te stroomlijnen en te structureren. De VVD-fractie is het daar niet mee eens. De minister maakt namelijk op zijn minst impliciet ook een beleidskeuze omtrent welke vormen van zorg hij voor vergoeding in aanmerking wil laten komen.

Indertijd werd in het kader van de Koppelingswet een subsidieregeling vastgelegd op grond waarvan vergoedingen werden betaald aan zorgverleners voor hulp aan illegale vreemdelingen. Het ging om acute zorg die nodig was om verlies van essentiële functies te voorkomen of om zorg verleend in situaties waarbij er gevaar voor derden was, zoals infectieziekten, tbc en zwangerschapszorg. In de afgelopen jaren is het niet altijd duidelijk geweest welke zorg aan illegalen voor vergoeding aan de zorgverleners in aanmerking kwam. Begrippen als "acute zorg" en "medisch noodzakelijke zorg" werden soms door elkaar gebruikt, terwijl deze twee begrippen toch een duidelijk verschillende inhoud kennen.

Enige tijd geleden is de commissie-Klazinga met een advies gekomen over de omvang van het zorgpakket dat zou moeten worden verleend aan vreemdelingen als hen in Nederland iets overkomt. De term "vreemdeling" is een verzamelwoord voor veel groepen mensen. Een vreemdeling kan hier rechtmatig verblijven op grond van een verblijfsvergunning, een visum of omdat hij onderdaan is van een ander land binnen de EU. Een illegale vreemdeling heeft geen status en verblijft onrechtmatig hier te lande. De commissie scheert al deze verschillende groepen over een kam. Alle vreemdelingen zouden volgens de commissie alle "medisch noodzakelijke zorg" moeten kunnen krijgen. In feite betekent dit dat de omvang van de

zorg die zij kunnen krijgen gelijk is aan het pakket dat is vastgelegd in de Zorgverzekeringswet en dat geldt voor alle verzekerden in Nederland. Dit standpunt is logisch waar het betrekking heeft op onderdanen van andere EU-landen of mensen uit landen waarmee verdragen zijn gesloten. Hetzelfde geldt als het om zorgvormen gaat waarvoor internationale verdragen gelden. Nederland heeft er in die gevallen uitdrukkelijk voor gekozen zich hiertoe rechtens te verbinden. Vaak vindt er overigens ook een financiële, meestal normatieve, verrekening plaats van de gemaakte kosten tussen de staten onderling, zoals binnen de EU. Maar de VVD-fractie vraagt de minister waarom dit ook zou moeten gelden voor mensen die onrechtmatig in ons land verblijven en niet tot de zojuist door mij genoemde categorieën behoren. De verzekerde die op basis van de Zorgverzekeringswet is verzekerd, betaalt zo'n €1100 per jaar aan premie en de werkgever draagt jaarlijks ook nog eens eenzelfde bedrag af aan de centrale kas. Daarin zit dus ook een bedrag voor de vergoeding van verleende hulp aan illegalen die in feite dus een soort "recht" krijgen op dezelfde zorg als de verzekerde. De VVD-fractie vindt dit eigenlijk onaanvaardbaar en vindt dat de omvang van het zorgpakket aan illegale vreemdelingen weer teruggebracht moet worden tot de oorspronkelijke omschrijving zoals in het kader van de Koppelingswet is omschreven, te weten "het verlenen van acute zorg".

De VVD-fractie zou graag een grondige uiteenzetting van de minister krijgen van zijn keuze om in beginsel alle noodzakelijke zorg, ofte wel de totale inhoud van onze basisverzekering, verleend aan illegale vreemdelingen voor totale of gedeeltelijke vergoeding in aanmerking te laten komen. De VVD-fractie heeft de indruk dat, als de vergoedingen aan zorgaanbieders verder zouden worden beperkt, zij op grond van hun eigen verantwoordelijkheid toch preciezer zullen overwegen of de gevraagde zorg aan een illegale vreemdeling echt noodzakelijk is.

Een ander punt uit het advies van de commissie-Klazinga is, dat bij de beoordeling of de vraag om hulp tot de medisch noodzakelijke zorg behoort, de verblijfsduur van de betrokken vreemdeling in Nederland mede een rol speelt. Ten aanzien van de vreemdelingen die hier rechtmatig verblijven, is deze verblijfsduur meestal niet zo moeilijk vast te stellen; of het is een onderdaan van een andere EU-lidstaat voor wie in ieder EU land geldt dat het basispakket van het verblijfsland ter beschikking staat, of betrokkene heeft een verblijfsvergunning dan wel een visum voor bepaalde tijd. Dat is gemakkelijk te controleren. Bij een illegale vreemdeling is dit volstrekt onduidelijk. Hoewel, beter gezegd, eigenlijk ook volstrekt duidelijk: hij had al weg moeten zijn maar hij is hoogst waarschijnlijk van plan zo lang mogelijk hier te blijven.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik zou mevrouw Swenker graag een vraag willen stellen. Zij stelt dat hij al weg zou moeten zijn maar dat hij hoogstwaarschijnlijk van plan is zo lang mogelijk te blijven. Het is haar niet bekend dat veel

van deze mensen misschien wel weg willen maar gewoon niet weg kunnen, omdat er geen mogelijkheden zijn?

Mevrouw **Swenker** (VVD): Ik heb ook begrepen, dat dit soms ook te maken heeft met het feit dat zij hun papieren hebben vernietigd en dat het land zij niet wil terugnemen. Zij waren er ook zelf bij toen zij dat deden.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Maar ik heb het over de categorie die niet weg kan. Wat moeten wij daarmee aanvangen?

Mevrouw **Swenker** (VVD): Acute zorg verlenen!

In de memorie van antwoordt stelt de minister dat zorgverleners het advies van de commissie een bruikbaar handvat vinden en artsen gewend zijn aan het gebruik van handvatten, richtlijnen en protocollen. Dat is zo, maar ondanks een zoektocht is mij geen enkel protocol bekend, waarin staat welke zorg aan illegale vreemdelingen, gelet op hun verblijfsduur, wel en niet verleend moet worden. Graag zou de VVD-fractie van de minister enkele voorbeelden tegemoet zien waarin dit duidelijk en expliciet is geregeld. Wij wachten de antwoorden van de minister af.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Mijn fractie is blij dat vandaag dit wetsvoorstel wordt besproken, want alles wijst erop dat de minister van plan is het financieringssysteem dat de tegemoetkoming in de kosten van zorgaanbieders die medisch noodzakelijke zorg leveren aan illegaal in ons land verblijvende personen per 1 januari wil laten ingaan. Een vragenronde door het land bij de direct betrokkenen leerde mij dat er rond de uitvoering en implementatie van deze wijziging van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ nog veel onduidelijk is. Misschien lukt het ons vandaag om deze onduidelijkheid in ieder geval deels weg te nemen door de juiste vragen te stellen. Ik ken deze minister zo langzamerhand wel zo goed dat ik er vertrouwen in heb dat hij de vragen die mijn fractie nog heeft en die voortkomen uit de dagelijkse hulpverleningspraktijk op waarde zal schatten en serieus zal nemen. De belangrijkste vraag vandaag zal dan zijn of invoering per 1 januari verantwoord is.

Dat serieus nemen heb ik niet altijd kunnen afleiden uit de antwoorden op door ons gestelde vragen in de memorie van antwoord. Af en toe bekwam me het gevoel in een heel andere wereld te leven, in een andere werkelijkheid. Ik werd weer getroffen door de afstand die er ligt tussen de theorie en de praktijk, tussen ratio en emotie, tussen rechtlijnigheid en reukelijkheid. Die afstand die me regelmatig treurig en fatalistisch maakt, omdat ik eraan twijfel of beide elkaar wel kunnen ontmoeten, de afstand ook die me af en toe woedend maakt en energie geeft om juist ook in dit huis mijn stem te laten horen.

In de Miljoenennota werd onder de doelstelling het versterken van de rechtspositie van

patiënten het wetsvoorstel de Zeven rechten voor de cliënt in de zorg aangekondigd. Mijn fractie juicht deze versterking van de patiëntenrechten toe. Echter, vandaag hebben wij het echter over patiënten zonder rechten, illegale vreemdelingen. Zij zijn vanwege hun verblijfsstatus uitgesloten van toegang tot onze sociale zorgverzekeringen, zijn daarom niet verzekerd op grond van de AWBZ of de Zorgverzekeringswet en zij hebben een inkomsten- en uitkeringsverbod. Wij zullen hen dan ook niet hier op de tribune aantreffen met spandoeken, noch hebben zij ons de afgelopen weken met een e-mailbombardement lastiggevallen. Zij passen er wel voor op al te zichtbaar te worden! Willen wij weten om wie het gaat en hoe het met hen gaat, dan moeten wij het hebben van de informatie van zorgaanbieders en instellingen en maatschappelijke organisaties die hen regelmatig tegenkomen en zich hun lot aantrekken. Het enige fundamentele mensenrecht waarop deze groep mensen zich kan beroepen, is het recht op gezondheid, een recht dat uitgaat van de noden van de zwakkeren en niet van de wensen van de sterkeren. Is de minister het eens met dit uitgangspunt?

Met dit wetsvoorstel wordt de financiering van medisch noodzakelijke zorg aan illegale vreemdelingen geregeld. Het stroomlijnt de bestaande regelingen, te weten de regeling via het koppelingsfonds voor eerstelijnszorg en de regeling dubieuze debiteuren waar ziekenhuizen gebruik van maken. Ook wordt zorg gegeven door een AWBZ-instelling met dit voorstel gefinancierd. Het wetsvoorstel regelt dat zorgaanbieders, die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid verplicht zijn zorg te verlenen, aanspraak kunnen maken op vergoeding als zij ondanks aantoonbare inspanningen de kosten niet kunnen verhalen op de patiënt. Het geld komt uit een fonds dat het College voor zorgverzekeringen gaat beheren.

Mijn fractie vindt het een vooruitgang dat er één financieringssysteem komt. Ook is het goed dat er een einde komt aan de onzekerheid van instellingen die AWBZ-zorg leveren en die geconfronteerd werden met niet te innen rekeningen. Als gevolg van deze nieuwe regeling zullen ziekenhuisbedden niet meer onnodig lang bezet blijven, omdat plaatsen in een AWBZ-instelling ook worden gefinancierd. Is overplaatsing geïndiceerd, dan kan dat.

Wel hebben wij een aantal bedenkingen bij de uitvoering van dit wetsvoorstel. Dat is in de eerste plaats het onderscheid dat gemaakt wordt tussen planbare en acute zorg en tussen direct toegankelijke en niet-direct toegankelijke zorg. Het wetsvoorstel gaat ervan uit dat dit onderscheid steeds messcherp is te maken en dat het daarom mogelijk is op basis daarvan een onderscheid te maken in de tegemoetkoming van de zorgkosten. Ik denk dat dit helemaal niet zo gemakkelijk kan en zal dat ook toelichten.

Iemand met een acute galblaasontsteking wordt met spoed in een niet-gecontracteerd ziekenhuis opgenomen. Hij moet ook snel geholpen worden want een niet behandelde acute galblaas kan ten gevolge van een daaruit voortkomende buikvliesontsteking dodelijk zijn. Na de acute

behandelfase, die bestaat uit antibiotica en rust, kan vervolgens gepland de galblaas verwijderd worden. Moet hij daarvoor naar een gecontracteerd ziekenhuis worden vervoerd? En moet de baby die prematuur en veel te licht is geboren in een niet-gecontracteerd ziekenhuis -- er was acute hulp nodig, want het kind werd ongepland geboren -- vervolgens voor de verdere verzorging op een neonatale unit overplaatst worden naar een contractziekenhuis? Wat betekent dat voor de continuïteit van zorg en voor de behandelrelatie?

Over de kosten en tarieven voor niet-direct toegankelijke zorg, waaronder ook farmaceutische hulp, worden contracten en afspraken gemaakt tussen de zorgaanbieder en de instelling en het CVZ. Voor deze zorg is een verwijzing, recept of indicatie nodig. Gecontracteerde zorg komt in aanmerking voor 100% vergoeding. Graag hoort mijn fractie van de minister hoe het staat met de contracten. Zijn er al contracten afgesloten en wat is de inhoud? Hoe hoog wordt de vergoeding en is er überhaupt animo onder zorginstellingen om een contract af te sluiten? In de memorie van antwoord staat op bladzijde 4 dat er in de contracten afspraken kunnen worden gemaakt over de toepassing van het begrip "medisch noodzakelijke zorg". Mijn fractie vraagt van de minister de toezegging dat de conclusies zoals neergelegd in het rapport van de commissie-Klazinga "Arts en vreemdeling" hiervoor te allen tijde uitgangspunt zullen zijn en dat de arts in de concrete situatie hieraan invulling geeft.

Er is toegezegd dat er een dekkend regionaal aanbod van gecontracteerde zorg komt. Wie bepaalt of de dekking voldoende is en of er voldoende zorg beschikbaar en toegankelijk is? Als dit wetsvoorstel inderdaad met ingang van 1 januari in werking zal treden dan moet er vaart gemaakt worden, waarbij ik me toch afvraag hoe reëel het is op deze datum te koersen. Klopt het dat de beleidsregel dubieuze debiteuren in zijn huidige vorm in ieder geval per die datum vervalt of is dat afhankelijk van de haalbaarheid van de ingangsdatum van deze nieuwe financiering?

Illegaal in ons land verblijvende personen dienen voor planbare zorg, die per definitie niet acuut is, een beroep te doen op de gecontracteerde instellingen. Voor acute zorg, die direct toegankelijk moet zijn, kunnen ze terecht bij alle eerstelijns zorgaanbieders en bij alle ziekenhuizen. De kosten van deze laatste zorg worden tot maximaal 80% vergoed. De resterende 20% dient door de zorgaanbieder of zorginstelling te worden verhaald op de illegaal en wordt daarmee aangemerkt als ondernemersrisico.

In de memorie van antwoord staat ter toelichting op bladzijde 2 dat er geen volledige vergoeding van de direct toegankelijke, niet planbare of acute zorg plaatsvindt omdat het anders voor de zorgaanbieder aantrekkelijk is deze regeling ook te gebruiken om de zorgkosten voor onverzekerden vergoed te krijgen. Ik snap dit argument helemaal niet. De onverzekerbaren waar dit wetsvoorstel over gaat, zijn toch goed af te grenzen van de onverzekerden, mensen die wel zijn ingeschreven in de GBA, met wel een

burgerservicenummer, maar zonder inschrijving bij een zorgverzekeraar, die hen overigens wel moet accepteren als ze zich aanmelden. Over deze groep van onverzekerden en de inspanningen die geleverd moeten worden door zorgverzekeraars, zorgaanbieders, instellingen en gemeenten om hun aantal zo klein mogelijk te maken, komen wij te spreken als het wetsvoorstel bronheffing in deze Kamer plenair aan de orde komt. Graag een toelichting van de minister waarom juist dit argument wordt gehanteerd om de 80% vergoeding plausibel te maken.

Wordt de regeling die dit wetsvoorstel bevat, nu gezien als een prikkel voor de zorgaanbieder om kosten te verhalen op de illegaal of als een prikkel of drempel voor de illegaal? Dit klemt temeer omdat de eerstelijnszorg erop heeft gewezen dat het opwerpen van een drempel zal leiden tot uitstelgedrag bij de illegaal en tot verschuiving van goedkope naar duurdere zorg door toedoen van de zorgaanbieder.

In de memorie van antwoord staat dat de illegaal zich bewust moet zijn dat hij eigenlijk de kosten zelf moet betalen. Denkt de minister nu echt dat deze zich dat niet bewust is? De reden dat hij veelal zelf de kosten van een medische behandeling niet kan betalen en daarom de gang naar de dokter ook uitstelt, ligt in zijn desolate toestand. Ik citeer Frans Sikken, een van de huisartsen in Rotterdam die veel illegalen ziet. Hij zegt dat het in werkelijkheid gaat over mensen die een gebrek aan alle primaire levensbehoeften hebben, die zich onveilig, onrustig en angstig voelen. Velen kunnen niet terug naar het land van herkomst en leiden een uitzichtloos bestaan. Het gaat daarom ook eerder om onmacht dan om onwil van de betrokkenen om bij te dragen aan onze solidariteit.

Misschien moet de minister zich ter plekke, in Rotterdam, eens op de hoogte stellen om wat voor mensen het gaat. Dan kan hij misschien direct het punt helder krijgen waarom sommige huisartsen ongelimiteerd illegale patiënten zorg verlenen en niet doorverwijzen naar andere praktijken, waardoor zij ook extra getroffen worden door de 80%-regeling. Ik denk overigens ook dat het veel efficiënter en kostenbesparender is als een beperkt aantal praktijken zich bekommert om deze zorg, omdat er nogal wat bij komt kijken. Het gaat om bewerkelijke en complexe patiënten! Is de minister daartoe bereid?

Zorgaanbieders worden met dit wetsvoorstel klemgezet tussen hun professionele verantwoordelijkheid om zorg te verlenen en hun ondernemersrisico. Een oneerlijke spagaat. Natuurlijk onderschrijven zij het uitgangspunt dat ze zich voldoende moeten inspannen om de rekening bij de illegalen zelf neer te leggen, de KNMG heeft dat bevestigd. Het is echter onverteerbaar dat ze niet volledig tegemoet worden gekomen als de vordering oninbaar blijkt te zijn. Heeft de minister aanwijzingen dat zorgaanbieders zich onder de huidige regeling onvoldoende inspannen? En zo dat al zo is, wat zou daar dan de achtergrond van zijn?

Wat is de reden dat de rekening voor een maatschappelijk vraagstuk eenzijdig bij artsen en

overige zorgaanbieders wordt neergelegd? Welke inspanningen dient een zorgaanbieder te verrichten om in aanmerking te komen voor een al dan niet gedeeltelijke vergoeding? Wordt daarvoor een eenduidig protocol ontworpen? Hoe is overigens te controleren dat getracht is de kosten op de illegaal te verhalen? Onderkent de minister dat deze inspanningen, waaronder mogelijk inschakeling van een incassobureau of deurwaarder, de kosten alleen maar opjagen? Dat zijn ongetwijfeld kosten die niet voor vergoeding in aanmerking komen.

Het is goed dat het CVZ de moeilijkheden die zorgaanbieders met de invoering van dit systeem ondervinden, gaat monitoren. Misschien is het echter nog wel belangrijker om te monitoren welke problemen de illegalen zelf tegenkomen bij de toegankelijkheid, beschikbaarheid en kwaliteit van de zorg. Het probleem is echter hoe je gegevens daarover boven tafel krijgt. Zoals eerder gezegd, gaat het vaak om bijna onzichtbare mensen. Ik hoop dat de minister wil toezeggen dat hij in overleg wil treden met de stuurgroep Lampion, het samenwerkingsproject van alle partijen die te maken hebben met de illegalenproblematiek. Ik verwacht dat deze groep nuttige aanwijzingen kan geven hoe het probleem in kaart te brengen zal zijn, want zij bundelt veel deskundigheid. Ook verzoek ik de minister te bevestigen dat hij het met Lampion eens is dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg bij de uitoefening van het toezicht de standpunten van de commissie-Klazinga als kader zou moeten hanteren.

Tot slot nog twee punten. Welke rol is voor de Stichting Koppeling en de regionale platforms weggelegd in de overgangsfase en daarna en hoe wordt voorkomen dat daar kennis en ervaring verloren gaan? Werken CVZ en Stichting Koppeling al samen aan de ministeriële regeling om vast te leggen welke gegevens bij declaraties moeten worden overgelegd? Wie bewaakt dat daarbij de privacy gewaarborgd blijft?

Ik begon mijn bijdrage met de vaststelling dat de beantwoording van mijn vragen in de memorie van antwoord mij treurig had gestemd. Alsof er verschillende werkelijkheden zijn. Dat contrast kwam ik in zijn meest schrille vorm tegen bij de beantwoording van de vragen naar de financiering van medisch noodzakelijke tandzorg, die wordt gelimiteerd tot 21 jaar. Het argument dat tandartszorg voor volwassenen buiten de Zorgverzekeringswet en de AWBZ valt en dat er daarom geen bijdragemogelijkheid voor de aanbieder van tandartszorg kan zijn, is formeel juist. Maar wij weten ook allemaal dat geen enkele illegaal zich aanvullend zal kunnen verzekeren voor tandheelkundige zorg, zoals wij dat wel hebben kunnen doen, zodat wij hier zitten met verzorgde gebitten, geen vieze smaak in de mond en nooit meer echte kiespijn.

Het is bekend dat in praktijken waar veel illegalen gezien worden, tot 15% van deze groep ernstige tandheelkundige problemen heeft. En het moet de minister toch ook bekend zijn dat zeer slecht onderhouden gebitten grote andere gezondheidsproblemen kunnen veroorzaken. Met het nu voorliggende vergoedingssysteem zal

tandheelkundige hulp voor deze mensen nog onbereikbaar worden en een aanzienlijk deel van hen zal veel pijn en andere complicaties krijgen. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Daarom tot slot de vraag aan de minister of hij zich serieus wil bezinnen op een oplossing voor dit probleem.

Ik wacht de beantwoording van de minister met belangstelling af. Mede aan de hand daarvan zal mijn fractie de finale beoordeling van dit wetsvoorstel bepalen.

*N

De heer **Klein Breteler** (CDA): Mevrouw de voorzitter. In een beschaafd land heeft elk mens recht op direct noodzakelijke zorg en behandeling. Dit geldt dus ook voor vreemdelingen zonder rechtsgeldige verblijfsvergunning. Gelukkig staat dit principe ook in ons land niet ter discussie. Toch is dit principe in onze wetgeving moeizaam geregeld. Immers, in de zogenaamde Koppelingswet van juli 1998 is geregeld dat zij die niet rechtmatig in ons land verblijven, geen toegang hebben tot onze sociale- en zorgverzekeringen. Artikel 10 van de Vreemdelingenwet sluit namelijk de toegang tot deze verzekeringen voor hen af.

Aan de andere kant kent ons land geen wetgeving die het verlenen van medische zorg aan wie dan ook verbiedt. Integendeel. Ook blijkens de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel zijn zorgaanbieders uit hoofde van hun professionele verantwoordelijkheid verplicht om in voorkomende gevallen in aanmerking komende zorg te verlenen. Iedere vreemdeling, ook zij of hij die hier niet rechtmatig verblijft, is er in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor dat de kosten van de geleverde zorg worden betaald. Dit laatste leidt natuurlijk wel vaak tot deels onbetaalde rekeningen, omdat illegaal verblijvende vreemdelingen gemiddeld vaker in een betalingsonmacht verkeren. Ondanks eerder genoemde wettelijke regelingen, of beter het gebrek hieraan, hebben wij in ons land een in de praktijk redelijk werkende oplossing gevonden voor de financiële schade die zorgaanbieders hierbij kunnen oplopen. Met name de Stichting Koppeling heeft hierin een goede rol vervuld in de eerstelijnszorg en de beleidsregel "dubieuze debiteuren" in de tweedelijnszorg.

Niettemin steunt mijn fractie het voorstel van het kabinet om via deze wijziging van de Zorgverzekeringswet een meer eenduidige en transparante regeling tot stand te brengen. Zij tekent hierbij aan dat dit geen semiverzekering is, maar een financiële bijdrage voor zorgaanbieders die medisch noodzakelijke, of beter gezegd medisch verantwoorde zorg hebben verleend aan illegale vreemdelingen met betalingsonmacht en dientengevolge inkomsten derven. Het kabinet wijst erop dat deze groep ook een particuliere verzekering zou kunnen afsluiten. Wil de minister in eerste termijn uiteenzetten hoe het kabinet dit ziet in de huidige situatie van ons verzekeringsstelsel? Zijn er trouwens dergelijke particulier verzekeringen in ons land beschikbaar? Zo ja, hoe

zou het kabinet het gebruik daarvan kunnen en willen bevorderen voor deze doelgroep?

Namens mijn fractie dank ik de minister voor zijn uitvoerige antwoorden op de vele vragen uit deze Kamer, zoals vastgelegd in het voorlopig verslag van 17 juni jongstleden. Dit wil niet zeggen dat alle vragen ook eenduidig zijn beantwoord. Uit de memorie van antwoord van 9 september jongstleden blijkt dat er voor het kabinet ook nog veel onbekende aspecten zijn, gezien de aard van de doelgroep. Immers, de geschatte omvang van de doelgroep varieert tussen 74.000 en 184.000 personen. Daarom juicht mijn fractie het toe dat als dit wetsvoorstel wordt aangenomen en er derhalve een op zich transparante regeling ontstaat, de werking ervan nauwlettend wordt gevolgd in de zogenaamde VWS-verzekerdenmonitor. Wij zullen het op prijs stellen als de Eerste Kamer die periodieke rapportage op hetzelfde tijdstip ontvangt als de Tweede Kamer.

Het kabinet heeft ons nog niet overtuigd dat de vergoeding voor zorgaanbieders niet 100% kan zijn. Het antwoord van het kabinet op de vraag naar de gevolgen hiervan voor zorgaanbieders die bovengemiddeld veel illegalen in hun praktijk hebben, is ook niet overtuigend. Juist in steden waar wij een wijkgerichte aanpak willen, is dit vaak een gewenste situatie. Immers, het ligt voor de hand dat de zorg voor illegale patiënten specifieke kenmerken heeft van behandeling en bejegening. Door ervaring hiermee zal een huisarts expertise opbouwen en deze ervaring kan dan ook ten dienste staan aan de eerder genoemde wijkgerichte aanpak door de gemeenten en/of andere instanties. Daarom vraag ik de minister of het niet verstandiger zou zijn in dergelijke huisartspraktijken met bovengemiddeld aantal illegale patiënten, ook de zogenaamde niet-direct toegankelijke zorgregeling via contractering door het CVZ van toepassing te laten zijn. Wil de minister daarnaar nog eens kijken? De stelling dat de vergoeding maximaal 80% is, omdat de overige 20% tot het zogenaamde ondernemersrisico behoort, roept bij mijn fractie vraagtekens op en dit geldt zeker voor de eerder genoemde praktijken. Ik wacht het antwoord van de minister met spanning af, omdat dit mede bepalend zal zijn voor het eindoordeel van mijn fractie.

Het is ook niet duidelijk wat deze regeling zal kosten. Het kabinet kan dit voor met name de eerstelijnszorg ook niet aangeven. De eerdergenoemde monitoring moet hierin in de toekomst inzicht bieden. Is het kabinet bereid om, indien dit blijkt mee te vallen en de kosten derhalve lager zijn dan de geschatte 44,2 mln., te overwegen om de vergoeding voor de direct toegankelijke zorg hoger vast te stellen dan 80%?

Overigens lopen ook tweedelijnszorgaanbieders bij direct toegankelijke zorg aan een substantieel aantal illegalen het risico dat de boeking hiervan in de kostprijs van hun dbc's tot een verslechterde marktpositie leidt ten opzichte van bijvoorbeeld ziekenhuizen die nauwelijks te maken hebben met dit gegeven. Dit zou een verkeerde vorm van concurrentie zijn in het B-segment. De achtergrond van mijn

opmerkingen over een mogelijke hogere vergoeding van 80% is ook dat mijn fractie wil voorkomen dat de doelgroep een bezoek aan de huisarts zo lang mogelijk zal uitstellen c.q. afwenteling op de tweedelijnszorg wordt bevorderd met alle gevolgen van dien.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De heer Klein Breteler zegt dat dit tot een verslechtering van de concurrentiepositie kan leiden. Dat zou best kunnen, maar volgens mij weten wij dit allemaal niet zo goed. Is hem iets bekend over het beslag op ziekenhuizen door dubieuze debiteuren? Zullen wij de minister vragen of daarover cijfers beschikbaar zijn, want dan kunnen wij beter overzien wat de consequenties zijn?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Wij kunnen het zeker vragen, maar ik weet niet of de minister over die cijfers kan beschikken, maar misschien is dit wel het geval. Het is echter zeker zo dat ziekenhuizen waarop door relatief veel illegalen een beroep wordt gedaan, net als op huisartsen in bepaalde wijken waar veel illegalen zijn, de kosten moeten opnemen in de kostprijs als door de nieuwe dbc-systematiek de beleidsregel dubieuze debiteuren verdwijnt. Daardoor kan de kostprijs hoger worden en dit kan de concurrentiepositie van het ziekenhuis ten opzichte van andere ziekenhuizen negatief beïnvloeden.

Mijn fractie juicht het toe dat het amendement-Arib ook de steun heeft van het kabinet. Dit blijkt ook uit de wijze waarop het dit amendement heeft uitgewerkt. Het is alleen nog niet duidelijk of de 100% vergoeding van de kraamzorg ook betekent dat de kinderen ook toegang hebben tot het Rijksvaccinatieprogramma met 100% vergoeding. Of is dit geregeld in de regeling niet-direct toegankelijke zorg via contractering door het CVZ op basis van de AWBZ? Wil de minister ons hierover informeren in zijn eerste termijn? Hij antwoordt immers in de memorie van antwoord op vragen van de SP-fractie enerzijds dat illegale kinderen niet zijn uitgesloten van vaccinaties en anderzijds dat de zorg voor het geboren kind voor 100% vergoeding in aanmerking komt zolang het kraamzorg betreft. Het moge helder zijn dat mijn fractie niet alleen voor het kind zelf, maar ook voor zijn of haar omgeving toegang tot het Rijksvaccinatieprogramma uit volksgezondheidsoverwegingen van groot belang acht.

Daarnaast is het de vraag of de uitwerking van het amendement ook op een aantal andere punten voldoende helder is. Onduidelijkheid kan toch weer leiden tot onwenselijke barrières voor deze vrouwen om adequate zorg te vragen of te ontvangen. De minister stelt in de memorie van antwoord dat de vrouw in geval van verwijzing door een verloskundige bij complicaties bij de bevalling, naar een gecontracteerd ziekenhuis moet worden verwezen terwijl hier bijna altijd sprake is van een acute situatie. Is dit verantwoord en praktisch haalbaar? Dit kan ook betekenen dat een poliklinische bevalling in een gecontracteerd ziekenhuis buiten het werkgebied niet door de eigen

verloskundige begeleid kan worden. Een andere vraag van mijn fractie is of bij complicaties bij de zwangerschap, bijbehorende behandeling en medicamenten ook onder de 100%-regeling vallen evenals het doorgaans gebruikelijke bloedonderzoek.

Mijn fractie heeft grote waardering voor het heldere rapport van de commissie-Klazinga. De hieruit volgende protocollen en richtlijnen zijn inmiddels ook door de beroepsgroepen verwelkomd. Een arts kan de schatting van de duur van het illegale verblijf in Nederland laten meewegen bij het al dan niet starten van een behandeling. Mijn fractie vindt het desondanks wel gewenst dat in de volgende jaren geëvalueerd wordt hoe de professionals hiermee omgaan. Immers, het is niet gewenst dat er grote verschillen van uitkomst zijn voor de patiënt. Zou dit niet een mooie tweede opdracht kunnen zijn voor de commissie-Klazinga?

Het kabinet heeft mijn fractie niet overtuigd van de redenen om tandartsenzorg niet in de regeling mee te nemen. Er is begrip voor de stelling van het kabinet dat er geen ruimere invulling van het begrip medisch noodzakelijke zorg mag zijn voor illegaal verblijvenden ten opzichte van personen die wel bijdragen aan de solidariteit en hier wel rechtmatig verblijven. Echter, ernstige kiespijn reken ik, gezien mijn ervaringen, wel tot acute zorg. Daarnaast kan het standpunt van het kabinet leiden tot veel duurdere ingrepen in de tweedelijnszorg. Is het kabinet bereid dit nog eens te heroverwegen? Desnoods moet dit ook maar vallen onder de regeling gecontracteerde zorg door het CVZ. Overigens heeft deze laatste regeling onze instemming. Wel zien we met belangstelling uit naar de rapportage daarvan in de jaarlijkse VWS-verzekerdenmonitor op basis van de motie-Smilde c.s.

Ten slotte nog een tweetal onderwerpen. Op de eerste plaats de administratieve lastendruk van deze regeling. Op de vragen van onze fractie waarom Actal komt tot onwaarschijnlijk lage kosten voor administratieve handelingen, €50.000 op jaarbasis, antwoordt de regering dat het niet "onwaarschijnlijk laag" is maar "zeer gering". Onze fractie ontgaat het materiële verschil. Daarnaast kan het ook niet! Immers, vele professionals zullen heel wat administratief werk hebben om een zo'n hoog mogelijke incasso te hebben en daarna moeten zij een dubbel declaratiesysteem opzetten richting het CVZ om aan te tonen dat men zich voldoende heeft ingespannen om 100% incasso te bereiken. Voor niet-direct toegankelijke zorg zullen in verband met de contractering door het CVZ via aanbestedingen businesscases moeten worden opgesteld. En dat alles voor maar €50.000 macro op jaarbasis? Het lijkt onze fractie sterk, maar de toekomst zal het leren. Is de regering ook hier bereid, wanneer ervaringsgegevens beschikbaar zijn, onze Kamer te informeren?

Mijn laatste punt betreft de positie van minderjarigen. Mijn fractie vindt dat de regering op dat punt een te rigide standpunt inneemt. Onze fractie bepleit, voor minderjarige patiënten geen enkele drempel op te werpen in het kader van de

toegang tot de zorg. De regering meent dat dit wetsvoorstel geen drempel opwerpt, omdat het de verantwoordelijkheid van de zorgaanbieder is om zorgvuldig af te wegen of er sprake is van medisch noodzakelijke zorg. Dit moet losstaan van de vraag of hij/zij al dan niet een volledige vergoeding kan krijgen. Volgens de regering verandert dit wetsvoorstel hier niets aan. Op zich formeel juist, maar realiseert de regering zich ook dat er in ons land illegaal verblijvende kinderen en minderjarigen zijn zonder gezins- en familieleden? Ook daarmee heb ik zelf helaas praktijkervaring. Een betalingsonmacht ligt dan wel erg voor de hand. Een rijk land als Nederland zou onzes inziens niet moeten willen dat juist deze, waarschijnlijk zeer kleine groep, bij doorgaans gebrek aan inkomen en betalingsalternatieven aarzelen of zij hulp inroepen. Kan de regering voor deze groep, dus kinderen en minderjarigen zonder gezinsleden en andere familieleden, dus een zeer kwetsbare groep, ter zake geen uitzondering maken?

Warmer is de regering bij de toezegging op vragen van de leden van de SP-fractie in de Tweede Kamer dat de minister met zijn collega's voor Jeugd en Gezin en van Justitie de situatie aan het onderzoeken is van kinderen van illegalen die met een kindbeschermsmaatregel in een AWBZ-instelling verblijven. Onze fractie is verheugd dat voor illegale jeugdigen met een kindbeschermsmaatregel een (tijdelijke) verblijfsvergunning kan worden aangevraagd wegens bijzondere individuele omstandigheden.

De CDA-fractie steunt de regering in het eenduidig en transparant maken van welke mogelijkheden niet-rechtmatig in ons land verblijvende vreemdelingen hebben voor de direct toegankelijke en niet-toegankelijke zorg en behandeling. Dat hierbij het voertuig is gekozen van een wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de regeling van inkomstenderving van zorgaanbieders, is te begrijpen. Gelet op de specifieke kenmerken van deze doelgroep van patiënten, is nog niet geheel duidelijk hoe een en ander na aanvaarding van dit wetsvoorstel in de praktijk zal verlopen. Er is wel sprake van schattingen en veronderstellingen. Er is nog een aantal vragen, ook bij onze fractie, met name over de praktijken met een bovengemiddeld aantal illegalen. Graag hoort mijn fractie hierover het standpunt van de regering.

*N

De heer **Laurier** (GroenLinks): Voorzitter. Uit mijn eigen wethouderspraktijk in Leiden herinner ik mij de situatie toen de Koppelingswet werd ingevoerd. Het was mensen niet duidelijk op welke wijze men aanspraak kon maken op medische zorg. Dit leverde schijnende situatie op in humanitair oogpunt, veroorzaakte onduidelijkheid bij zorgverleners en stelde sommige dienstverleners in de zorg voor dilemma's. Dat er een aantal verhelderingen zou komen, heb ik altijd erg toegejuicht. Vanuit humanitair oogpunt is het ook verlenen van medische zorg aan illegaal in Nederland verblijvende mensen van groot belang.

Dat is echter niet de enige reden om een goede en toegankelijke gezondheidszorg te hebben voor deze groep inwoners van Nederland. Een goede regeling is ook van belang vanuit het perspectief van de volksgezondheid. Mensen die gezondheidszorg mijden, kunnen voor de volksgezondheid een risico vormen. Dit zijn twee belangrijke redenen om een goede regeling te treffen. In dat kader juicht mijn fractie dit initiatief van het kabinet toe.

Om te beoordelen of het een goede regeling is, moet de vraag worden beantwoord of er geen drempels zijn voor de gezondheidszorg. Die drempels kunnen er zijn vanuit het oogpunt van de betrokkene, bijvoorbeeld de kosten die ermee zijn gemoeid of de beschikbaarheid van dienstverleners in de zorg. In dat kader is mijn fractie bijzonder geïnteresseerd in wat de minister zich voorstelt bij de regionale dekking. Welke criteria legt hij daarvoor aan?

Ook vanuit het oogpunt van de zorgverlener kunnen er drempels ontstaan. Sprekers voor mij hebben al gewezen op het ondernemersrisico van 20%. Dat is mijn fractie een doorn in het oog. Er zit een merkwaardige dubbelheid in de redenering. Enerzijds wordt gewezen op de professionele verantwoordelijkheid van de zorgverleners. Anderzijds wordt verwezen naar het ondernemersrisico. Buiten dat zit er feitelijk al een toets in. Eerst zal moeten worden vastgesteld of de betrokkene inderdaad betalingsonmachtig is. Het lijkt ons dus wat dubbelop. Het kan zo zijn dat juist het feit dat het de zorgverlener in de portemonnee kan raken, voor sommigen een drempel kan vormen om de hulp te verlenen die nodig is. Ook de administratieve last die volgt uit de inning van de bijdrage, kan een drempel zijn. Het kan ook in andere aspecten zitten, zoals de bepaling van de verblijfsduur in relatie tot de behandeling. Dit is een enigszins merkwaardig criterium. Hoe kan een arts daarover een oordeel vellen? Dat geldt zeker in de situatie van illegaliteit. Ook op dat punt krijgen wij graag een toelichting van de minister. Ten slotte kunnen er drempels zitten in de doorzichtigheid van het systeem, of eigenlijk de ondoorzichtigheid van het systeem. Mevrouw Slagter-Roukema en de heer Klein Breteler hebben al verwezen naar de scheiding tussen planbare en acute hulp. Mijn fractie heeft dus een aantal zorgpunten. Leiden die niet tot verwarring en daarmee tot verlies aan kwaliteit van de gezondheidszorg aan illegalen?

De tandheelkundige zorg voor volwassenen is in dit geval uitgesloten. Mijn fractie lijkt dat geen goed zaak. Wij roepen de minister daarom op om dat punt alsnog te bezien. Duidelijkheid van de regeling is voor de kwaliteit van groot belang. Korthedshalve sluit ik mij aan bij de opmerkingen die mevrouw Slagter en de heer Klein Breteler hebben gemaakt naar aanleiding van de brief van het KNOV van 21 oktober jongstleden.

Mijn fractie wacht de beantwoording van de vragen met belangstelling af.

*N

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Voorzitter. Met deze wijziging van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ

wil de regering het inmiddels tien jaar bestaande, erg ingewikkelde systeem voor de financiering van de gezondheidszorg aan illegale vreemdelingen vereenvoudigen en verbeteren. De PvdA-fractie juicht dit voornemen toe en deelt de visie van de regering dat met dit nieuwe voorstel de zorg aan vreemdelingen zonder verblijfsvergunning transparanter wordt voor zowel de betrokkenen als de hulpverleners.

In dit nieuwe voorstel worden twee centrale uitgangspunten van de Koppelingswet gehandhaafd: het verlenen van medisch noodzakelijke zorg. En het principe dat de illegale patiënt zelf moet betalen. Wij kunnen deze uitgangspunten op hoofdlijnen onderschrijven maar wij hebben moeite, zoals uit mijn bijdrage zal blijken, met de wijze waarop deze twee uitgangspunten in dit wetsvoorstel zijn uitgewerkt.

In het nu voorgestelde systeem komt er één fonds voor alle zorg aan illegalen. Dat is een goede zaak. Het beheer van het fonds en de uitvoering van de regeling zijn in handen gelegd van het College voor zorgverzekeringen (CVZ). Het is de bedoeling dat het CVZ zorginstellingen contracteert en jaarlijkse afspraken opdat zorgverlening gegarandeerd is en de kosten beheersbaar blijven. Wij gaan ervan uit dat het CVZ voldoende is toegerust voor deze nieuwe taak en horen graag de visie van de minister op dit punt. Kan het CVZ als adviesorgaan deze uitvoeringstaak goed aan? Wat is er gedaan om dat te borgen en de kennis die op dit gebied onder het regime van de Koppelingswet is opgedaan, over te dragen aan het CVZ? Meer in het bijzonder vragen wij ons af of in het nieuwe systeem de voorlichtingsfunctie voldoende is belegd.

In deze bijdrage zal ik nog enkele andere vragen met de minister bespreken. Deze vragen zijn ook in de schriftelijke voorbereiding aan de orde geweest, maar naar het oordeel van mijn fractie onvoldoende verduidelijkt. In sommige gevallen blijven wij van mening verschillen en ik hoop dat wij vandaag dit verschil kunnen overbruggen. Het gaat om een aantal kwesties die door de vorige sprekers ook al zijn aangehaald: de medisch noodzakelijke zorg; de 80/20-regeling; de spreiding van de zorg; de tandheelkundige zorg en het monitoren van het beleid.

Ik ga eerst in op de medisch noodzakelijke zorg. Een van de uitgangspunten van dit voorstel is dat illegalen recht hebben op medisch noodzakelijke zorg. In het rapport van de commissie-Klazinga is het begrip "medisch noodzakelijke zorg" duidelijk omschreven. Daarbij zijn de normen en de beoordeling van de arts leidend. In de memorie van antwoord wordt -- als wij het goed begrijpen -- in antwoord op de vraag naar de financieringsregeling vermeld dat "in de contracten tussen CVZ en zorgaanbieder afspraken kunnen worden gemaakt over de toepassing van het begrip medisch noodzakelijke zorg". Deze toelichting bevreemdt ons. Naar ons oordeel kan er geen misverstand bestaan over wat medisch noodzakelijke zorg is en wie dat beoordeelt. Naar ons oordeel is het aan de zorgaanbieder, op basis van zijn professionele kennis en ervaring, om te beoordelen of er in een

specifiek geval al dan niet sprake is van medisch noodzakelijke zorg. Het is daarom niet wenselijk om dit uitgangspunt onderdeel te laten zijn van de onderhandelingen bij het afsluiten van een contract. Graag ontvangen wij een toelichting van de minister op dit punt. Wij hopen dat hij ondubbelzinnig zal kiezen voor het primaat van de professional.

In dit verband vraag ik ook om een nadere toelichting op de vraag die aan de zorgaanbieder wordt gesteld. Hij of zij moet bij het beoordelen of het om acute of planbare zorg gaat, de te verwachten duur van het verblijf van de patiënt meewegen. Kan de minister toelichten hoe hij zich dat voorstelt? Moeten de hulpverleners eerst in contact treden met de IND of anderen om dit te kunnen vaststellen en gaat deze eis de professionele verantwoordelijkheid van de hulpverlener niet ver te buiten?

De sprekers hebben ook al gewezen op de 80/20-regeling. In dit wetsvoorstel wordt een onderscheid gemaakt tussen direct toegankelijke en niet-direct toegankelijke zorg. Bij direct toegankelijke zorg gaat het om de huisarts, de kraamzorg, kortom alle vormen van zorg waar men zonder verwijzing toegang toe heeft. De direct toegankelijke zorg wordt voor 80% vergoed en de niet-direct toegankelijke zorg waarvoor het CVZ contracten met zorgaanbieders sluit, wordt 100% vergoed. De minister geeft aan dat hij hierbij uitgaat van de eigen verantwoordelijkheid van de aanbieder en van de illegale vreemdeling en dat het belangrijk is, een prikkel in te bouwen zodat illegalen worden aangespoord een deel van de kosten voor hun rekening te nemen.

In de mondelinge voorbereiding hebben wij gevraagd om een nadere onderbouwing van dit standpunt. Wij zijn nog niet echt tevreden met het antwoord. Waaruit blijkt dat deze prikkel nodig is? Het is op zijn minst een merkwaaardige redenering om in antwoord op onze vraag te stellen dat als er geen prikkel zou zijn, dit ertoe zou kunnen leiden dat de illegale vreemdeling niet op zijn verantwoordelijkheid wordt gewezen omdat de zorgaanbieder de kosten toch vergoed krijgt. Naar het oordeel van mijn fractie is dit wel een erg utilitaristische opvatting over het handelen van hulpverleners.

Los van dit punt heeft de PvdA-fractie nog een ander bezwaar tegen de 80%-vergoeding van met name de huisartsenzorg. Wordt op deze manier niet juist een drempel opgeworpen voor mensen die ziek zijn en een beroep willen doen op de eerstelijnszorg en die daarmee kunnen voorkomen, als dat tijdig gebeurt, dat zij een beroep op ziekenhuiszorg moeten doen? Uit de praktijk is ons gebleken dat illegaal verblijvende vreemdelingen zo lang mogelijk een bezoek aan de huisarts uitstellen en alleen als het echt nodig is naar de dokter gaan. Is het dan niet te verkiezen om de direct toegankelijke zorg ook in financiële zin direct toegankelijk te maken en dus voor 100% te vergoeden? Dit laat onverlet dat huisartsen de illegalen kunnen aansporen om mee te betalen. Het punt van onze fractie is dat met een 100%-vergoeding de relatie niet wordt belast met een

onderhandeling over geld. Ik spreek dan niet eens over de ingewikkelde rekensommen als een illegaal zijn zakken leegschudt en bijvoorbeeld €13,87 neertelt.

Ook vragen wij ons af hoe de minister het public-healthbelang wil borgen. Is het niet veel belangrijker om deze groep patiënten zonder enig voorbehoud door te geleiden naar de huisarts, om zo vroegtijdig mogelijk eventuele infectieziekten en soa's te kunnen opsporen en adequaat te kunnen behandelen?

Ik vervolg met de spreiding van de zorg. Wij hebben in onze schriftelijke voorbereiding ook gewezen op het ervaringsfeit dat illegale vreemdelingen vaak een beroep doen op dezelfde huisartsen, verloskundigen en gezondheidscentra in arme wijken. Deze zorgverleners zullen door de 80%-vergoeding onevenredig getroffen worden. In zijn antwoord stelt de minister dat hij zich kan voorstellen dat ook andere artsen bereid zijn, een deel van de werkzaamheden voor hun rekening te nemen, maar de praktijk is een andere. Uit eerder onderzoek blijkt die concentratie veroorzaakt te worden door mond-tot-mondreclame in het illegale circuit en door doorverwijzing van collega's: die huisarts heeft meer illegalen in zijn praktijk en hij weet hoe het systeem in elkaar zit, dus ga daar maar naar toe. Het is dus niet te verwachten dat het makkelijk zal zijn om een verdeling van de caseload af te spreken, zoals de minister veronderstelt. Ook in dit opzicht is die 80/20-regeling niet wenselijk. Graag een reactie van de minister op dit punt.

De tandheelkundige zorg is ook al door anderen genoemd. De redenering van de minister is dat met de voorgestelde regeling is gekozen voor de systematiek van de Zorgverzekeringswet en daarin is de tandheelkundige zorg voor volwassenen ook niet opgenomen. Het verschil is echter dat burgers zich dan kunnen bijverzekeren en dat illegalen dat per definitie niet kunnen. De redenering om voor uitsluiting te kiezen, is dat illegalen op geen enkele manier bijdragen en bovendien niet rechtmatig in het land verblijven. Dit zou niet een ruimere interpretatie van de regeling rechtvaardigen en van het begrip "medisch noodzakelijke zorg". De fractie van de PvdA hoort graag een nadere toelichting van de minister op dit punt en of het toch niet wenselijk of noodzakelijk is om een vorm van tandheelkundige hulp mogelijk te maken onder de uitgangspunten die voor de hele wet gelden: medisch noodzakelijk met inspanning tot eigen bijdrage. Anders gezegd, zou het niet mogelijk zijn om ook te spreken van medisch noodzakelijke tandheelkundige zorg? Graag een reactie van de minister op dit punt.

Ik kom bij mijn laatste punt: het monitoren. In de beantwoording van de minister komt naar voren dat het voorgestelde monitoren, als wij dat goed hebben begrepen, zich beperkt tot betaalde zorg, dat wil zeggen, de zorg die wel verleend is. Er wordt niet gemonitord waar zich toegankelijkheidsproblemen voordoen, hoe de financiële drempels in de praktijk uitpakken, of er sprake is van overheveling naar de tweedelijnszorg, en hoe de spreiding van voorzieningen in de

praktijk werkt. Evenmin is monitoren voorzien in het feitelijk toepassen van het criterium "medisch noodzakelijke zorg". In de memorie van antwoord wordt veel overgelaten aan de inspectie. Gegeven de summierse wijze waarop de IGZ zich nu over deze kwestie heeft gebogen en de overbelasting van de IGZ, acht de PvdA dit niet voldoende. Kan de minister er nader op ingaan hoe hij het monitoren van deze wet ziet en of hij met de PvdA-fractie van oordeel is dat een bredere monitor dan nu voorgesteld, op zijn plaats is en dat dit alleen kans van slagen heeft als er een concrete opdracht wordt verleend aan IGZ en CVZ met taakstellingen en termijnen? Wij zien met belangstelling de antwoorden van de minister tegemoet.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Het wetsvoorstel heeft tot doel om de financiering van medisch noodzakelijke hulp aan vreemdelingen die niet rechtmatig in Nederland verblijven te regelen. Onze fracties, van SGP en ChristenUnie, waarderen het wetsvoorstel positief. De toegankelijkheid en de bereikbaarheid van de zorg wordt voor de beoogde doelgroepen mogelijk gemaakt. Wel hebben onze fracties nog een aantal vragen.

Door de 80%-regeling die onder meer gaat gelden voor de huisartsen, plaatsen wij hen in de categorie "risicodragende ondernemers". Ook de onderverdeling in planbare en niet-planbare zorg, doet denken aan een soort zorgmarkt. Zal deze regeling, zo vragen wij de minister, er niet toe leiden dat noodzakelijke medische zorg wordt uitgesteld? Dat is schadelijk voor de patiënt zelf, maar kan ook een gevaar vormen voor de volksgezondheid in het algemeen. Denk maar aan besmettelijke ziekten.

Naar de mening van onze fracties bevordert de vergoedingssystematiek voor de planbare zorg niet dat de ongewenste effecten van doorverwijzen, afschuiven en uitstellen van de zorg die nu vaak waarneembaar zijn worden opgelost. Onze zorg is, dat het uiteindelijke doel van het wetsvoorstel, dat illegalen daadwerkelijk moeten kunnen rekenen op toegang tot hulpverleners voor medisch noodzakelijke zorg onvoldoende zal worden gerealiseerd. Wil de minister hier eens op ingaan?

Aandacht van de minister vragen wij ook voor die huisartsenpraktijken of gezondheidscentra, waar de zorg aan illegalen is geconcentreerd. Dit is het geval in een aantal grote steden en in bepaalde achterstandswijken. Deze praktijken zullen extra zwaar worden getroffen door de 80%-maatregel. Wij vinden dat niet billijk.

De regionale platforms hebben in hun regio's een belangrijke rol, onder leiding van de GGD's, in het verzamelen van informatie van de zorgvraag en het zorgaanbod. Zo kan bekeken worden of de zorgverlening aan illegalen goed verloopt. De monitoring van de gezondheidstoestand is belangrijk omdat ziekten ook kunnen doorwerken in de rest van de bevolking. Volgens de inspectie hoort de overheid ervoor te zorgen dat die gegevens verzameld kunnen worden. Bij de inwerkingtreding van dit

wetsvoorstel wordt het College voor zorgverzekeringen (CVZ) verantwoordelijk voor de financiering. Er dreigt nu een probleem omdat het CVZ geen rol ziet voor de instandhouding en financiering van de regionale taken. Het standpunt van het CVZ is dat het ministerie niet aangeeft wat zij gemonitord wil hebben en dat er ook geen geld voor beschikbaar is. Mogen wij hierover de visie van de minister vernemen?

Als wij het goed hebben begrepen, wordt door het College voor zorgverzekeringen behalve in de drie grootste steden, per gemeente één apotheek gecontracteerd voor de farmaceutische zorg. Op grond van de bovengenoemde indeling van zorg en zorgverleners, kan de illegaal wel bij elke huisarts terecht, maar niet bij elke apotheek. Dit zal in steden met veel apotheken tot problemen leiden. Volgens de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst en de Kwaliteitswet zorginstellingen moet een illegale patiënt met een zorgvraag aan de apotheek adequaat worden geholpen. Er is immers sprake van een behandelrelatie. Een apotheek die niet is gecontracteerd, moet een illegale patiënt dus ondanks de zorgplicht van die apotheker wegsturen. Conflicteert dit wetsvoorstel op dit gebied met andere wetten en zo ja, moet dit dan niet worden opgelost?

Wij vinden het een goede zaak dat het wetsvoorstel er via het amendement-Arib c.s. in voorziet, dat de direct toegankelijke verloskundige zorg voor 100% wordt vergoed. Hierdoor is er geen drempel meer voor de zorg voor de aanstaande moeder en het nog ongeborn kind. Toch vragen wij ons af of er zich in de uitvoering geen problemen zullen voordoen. Dit betreft namelijk de niet-direct toegankelijke verloskundige zorg die op verwijzing door een eerstelijns verloskundige noodzakelijk wordt gevonden. De minister geeft aan dat in bepaalde gevallen toch slechts 80% vergoed zal worden. Daarom vragen wij de minister om het zo te regelen dat de zorg die wordt geleverd of wordt ingeroepen door een verloskundige en die samenhangt met de zwangerschap, voor 100% vergoeding in aanmerking komt. Wij vragen ons vervolgens af of de beperking voor de 100%-regeling tot uitsluitend gecontracteerde ziekenhuizen, in de uitvoering ook niet tot problemen zal leiden. Er kunnen zich toch situaties voordoen, dat de verloskundigen in het belang van de moeder en/of het kind, moet verwijzen naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis, ook al is dit ziekenhuis niet gecontracteerd. In deze situatie is er toch sprake van acute zorg? Graag vernemen wij hierop de visie van de minister.

Het begrip "medisch noodzakelijke zorg" en de toepassing daarvan kan alleen binnen het kader van het rapport van de commissie-Klazinga. Is het juist dat dit ook de enige afspraak is die het CVZ kan maken met te contracteren instellingen? Als instellingen niet bereid zijn verliesgevende contracten af te sluiten, hoe wordt dit dan opgelost? De problematiek van de tandheelkundige zorg is door een aantal fracties aan de orde gesteld. Ik sluit mij daar namens onze fracties graag bij aan.

Met belangstelling wachten wij op het antwoord van de minister.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Kiesrecht Europees Parlement!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet in verband met het verlenen van het kiesrecht voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement aan alle Nederlanders die in de Nederlandse Antillen en Aruba woonachtig zijn (31392).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Hermans** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie heeft op dit punt een heel korte inbreng. Tijdens de uitvoerige behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer en twee schriftelijke ronden in de Eerste Kamer zijn forse debatten gevoerd over de manier waarop deze ommissie wordt geregeld. Wie is bevoegd om het kiesrecht voor het Europees Parlement te verlenen aan Nederlanders die ingezetenen zijn van de Nederlandse Antillen en Aruba? Met name in het nader verslag geeft de regering volgens mijn fractie een adequaat antwoord op deze vraag op basis van artikel 46. Daarin staat de regeling ten aanzien van actief en passief kiesrecht. De Nederlandse wetgever kan de toekenning van het kiesrecht beperken tot ingezetenen van Nederland, maar heeft ook de vrijheid om dit recht toe te kennen aan Nederlanders die buiten Nederland wonen. Deze mogelijkheid is gerealiseerd toen in 1985 zowel voor de Tweede Kamer als voor het Europees Parlement het actief kiesrecht werd uitgebreid tot alle Nederlanders in het buitenland.

De VVD-fractie wil hierover een aantal opmerkingen maken. In de eerste plaats stellen wij de vraag of het logisch en ook wenselijk is dat Nederlanders, ongeacht of zij kort of lang in het buitenland verblijven, actief en passief kiesrecht krijgen voor het Europees Parlement. Over deze vraag kunnen wij lang debatteren. Laat duidelijk zijn dat de VVD-fractie voor het wetsvoorstel zal stemmen. Toch ligt deze vraag wat mijn fractie betreft hierachter. In vele gevallen verblijft men al jarenlang in het buitenland. Zeker als men niet op Europees grondgebied verblijft, is het vreemd dat men dit kiesrecht krijgt.

In de tweede plaats heb ik namens de VVD-fractie een vraag gesteld in het verslag over de verandering van de LGO- en de UPG-status die nu

ontstaat. De staatssecretaris verwijst hiervoor naar een brief aan de Tweede Kamer hierover. Dit lijkt mij een erg interessant punt, want als deze status gaat veranderen, is wat wij nu doen slechts van tijdelijke aard. De staatssecretaris antwoordt dat er vooralsnog niets verandert aan de status binnen de Europese Unie van de eilanden die straks in de bijzondere positie komen. Welke status onder het verdrag van de Europese Unie wenselijk c.q. mogelijk is, zal volgens de staatssecretaris onderwerp van nader overleg zijn. Met andere woorden -- dit klinkt misschien wat zwaar -- wij zorgen hier voor noodwetgeving, reparatiewetgeving en snelle wetgeving. Wij zouden heel principieel kunnen bezien of dit de allerbeste weg is. Het weghalen van de ommissie is echter hierbij ten principale een belangrijk element.

De VVD-fractie zal dus voor dit wetsvoorstel stemmen, maar maakt daarbij deze opmerkingen. Verder heb ik nog een opmerking die wellicht wat buiten de orde van de vergadering valt. U mag mij afkappen, voorzitter. Wij hebben zojuist een vergadering van de commissie voor Binnenlandse Zaken gehad. Daar kwam een vraag aan de orde die het beleidsterrein van de staatssecretaris betreft. Ik kan deze vraag uiteraard ook formeel via een brief stellen, maar wellicht wil de voorzitter mij toestaan nu één korte vraag te stellen over een iets ander onderwerp, wat overigens ook de Kieswet raakt. Ik vraag de staatssecretaris namens de commissie wat er waar is van, of wat de opvatting is van de staatssecretaris over een wetsvoorstel aangaande het beperken van de openingstijden van stembussen bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in juni. Wat zijn de beweegredenen hierbij? Wat onderneemt zij op dit punt? De staatssecretaris zal niet op bijster veel steun kunnen rekenen van de zijde van de commissie voor Binnenlandse Zaken als deze beperking zonder debat of daadwerkelijke wetswijziging zal plaatsvinden. Ook als er een wetswijziging komt, zal zij niet op veel steun daarvoor kunnen rekenen. De andere woordvoerders zullen dit ongetwijfeld ook zelf aangeven. Wij hebben jarenlang met potlood gestemd. Nu wij dit weer gaan doen, kan het niet plotseling allemaal veel lastiger zijn. Ik hoop niet dat dit te maken heeft met het feit dat wij niet meer op prime time op televisie de uitslagen van de verkiezingen zouden kunnen bekijken. De democratie gaat voor de televisie.

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie is vóór kiesrecht voor het Europees Parlement voor Nederlanders op de Nederlandse Antillen en op Aruba. Dit hebben wij al in het voorlopig verslag verklaard. In dit opzicht feliciteren wij de heren Eman en Sevinger, in wie wij bovendien geestverwanten herkennen. Het Europese Hof heeft, huiselijk gezegd, uitgesproken dat het gelijkheidsbeginsel met zich meebrengt dat geen onderscheid mag worden gemaakt bij de toekenning van het actieve en passieve kiesrecht voor het Europees Parlement tussen Nederlanders die in "de West" wonen en andere Nederlanders die

buiten de EU wonen. Zij moeten óf allemaal geen kiesrecht, óf allemaal wel kiesrecht krijgen voor het Europees Parlement. Het Europese Hof maakt duidelijk dat het aan de lidstaat, het Koninkrijk der Nederlanden is om zich tot het ene of het andere standpunt te bekennen. In het voorliggende wetsvoorstel ter wijziging van de Kieswet wordt gekozen voor het tweede standpunt. Ook de ruim 200.000 Nederlandse ingezetenen, ofwel praktisch het gehele landsvolk van zowel de Nederlandse Antillen als Aruba wordt het kiesrecht voor het Europees Parlement gegeven. Ook deze keuze steunt de CDA-fractie. Dat hebben wij reeds in het voorlopig verslag laten blijken. Hierdoor wordt volgens mijn fractie de cohesie binnen het Koninkrijk versterkt.

Waarom dan nu nog langer gedraald? Waarom scharen wij ons daarom nu niet vol enthousiasme achter het wetsvoorstel? Uit de schriftelijke voorbereiding heeft de regering kunnen opmaken dat de CDA-fractie vette vraagtekens plaatst bij de keuze van het vehikel waarmee dit kiesrecht aan wal wordt gebracht op de zes eilanden. Dit gebeurt door een wijziging van de Kieswet van het land in Europa. Uiteraard is dit een praktische oplossing, want zij is snel realiseerbaar. Met name de uitspraak van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State leert ons dat haast is geboden. Immers, de verkiezingen zullen volgend jaar al plaatsvinden. Er moet geregistreerd worden, er zijn termijnen geldig et cetera. Voor zover ons bekend is, is er ook in de beide andere landen geen bezwaar gemaakt tegen de keuze voor het verkrijgen van het kiesrecht. De Raad van State benadrukt wel dat, indien voor een uniforme regeling van het kiesrecht wordt gekozen, de rijkswet aangewezen zou zijn, maar de Raad laat dit punt overigens rusten.

Zoekt de CDA-fractie dus spijkers op laag water, een neiging die niet altijd ten onrechte aan constitutionalisten en andere juristen wordt toegedicht? De CDA-fractie meent dat dit nu niet het geval is, omdat er een aantal belangrijke en minstens impliciete opvattingen schuilgaat achter de keuze voor de route via de Kieswet in plaats van voor de route via een consensusrijkswet. Wij hopen dat dit debat een verdere aanscherping van de rol van het land Nederland bij de attributie en clausulering van het kiesrecht voor Nederlanders in de beide andere landen van het Koninkrijk laat zien. De regering is in ieder geval tijdens de schriftelijke voorbereiding explicieter geworden over haar keuze voor de Kieswet. Dat is een winstpunt van dit debat.

De kern van de stellingname van de regering is, dat het Europees Parlement de LGO-gebieden niet vertegenwoordigt en de Nederlanders in het land Nederland wel. Daarom is het volgens de regering alleen aan de wetgever van het land Nederland om het kiesrecht van de Nederlanders voor het Europees Parlement ook op de Nederlandse Antillen en Aruba te regelen. De regering lijkt er terecht inmiddels wel van overtuigd dat indien zij iets anders zou zeggen, het Statuut voor het Koninkrijk dwingt tot een rijkswet op grond van het stelsel van het Statuut. Artikel 46

hebben wij als zodanig niet genoemd. De CDA-fractie heeft nooit beweerd dat het Europees recht zich verzet tegen, of dwingt tot attributie via de Kieswet van het stemrecht voor Nederlanders op de Nederlandse Antillen en Aruba, en zij doet dit ook nu niet. Europa staat volgens ons buiten deze vraag. Ook het Europese Hof stelt dat Europa de regeling van het kiesrecht bij de huidige stand van zaken, "in the current state of community law", overlaat aan de lidstaat, mits deze het gelijkheidsbeginsel hanteert. Ook mevrouw Ten Horn zal het hierover gaan hebben. De afzonderlijke lidstaten regelen dit stemrecht uiteraard bij het licht van de afzonderlijke constituties. Frankrijk doet het zus, Engeland zo, en ook Nederland zal het doen bij het licht van de constitutie van het Koninkrijk. Voor Nederland is de hoogste regeling het Statuut. Dat onderscheidt naast koninkrijksaangelegenheden zoals de nationaliteitsregeling, artikel 3, het beginsel van de territoriale autonomie van de drie delen van het Koninkrijk. Om de uitleg daarvan draait het voor ons. Onze fractie wil de regering in dit verband daarom de volgende vragen voorleggen.

Ten eerste: acht de regering het juist dat nadat er gekozen is voor verschaffing van het kiesrecht voor het Europees Parlement aan vrijwel alle inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba -- die zijn immers vrijwel allemaal Nederlander -- deze inwoners desondanks, na de Europese verkiezingen, niet zijn vertegenwoordigd in het Europees Parlement? Als de regering dit vindt -- wij hebben deze vraag eerder gesteld, maar geen antwoord gekregen -- dan zouden wij willen weten of er meer voorbeelden in de wereld zijn waarbij mensen stemrecht bezitten voor vertegenwoordigende organen die hen, de kiezers, niet vertegenwoordigen.

Het tweede punt, dat hierop lijkt, betreft het Verdrag van Lissabon, waarvan wij natuurlijk ook wel weten dat het geen geldend recht is. Het is echter niet onwaarschijnlijk dat het geldend recht wordt. Het Verdrag van Lissabon, dat door Nederland is geratificeerd, spreekt in artikel 14 over het Europees Parlement als een orgaan dat bestaat uit vertegenwoordigers, niet meer van de volkeren, maar van de burgers van de Unie, die daarin degressief evenredig vertegenwoordigd zijn. Moeten wij hierin de Nederlanders in de Nederlandse Antillen en Aruba, overigens ook nu al Europees burger, dus bijna alle landskinderen, als niet-vertegenwoordigd zien?

Ten derde: is het nu verder zo dat indien in de toekomst Den Haag, wij hier, de nationale wetgever van dit deel van Europa, het kiesrecht weer zou willen afnemen van de kiezers daar, in de Nederlandse Antillen en Aruba, dat simpelweg kan doen door wijziging van de Nederlandse Kieswet? Een andere conclusie lijkt toch moeilijk mogelijk.

Ten vierde: deze opvatting van de regering betekent toch ook dat kennelijk de plaats van ingezetenschap, Ghana, China, Canada, Curaçao, voor irrelevant wordt gehouden? Nederlanders die ingezetenen zijn van een land binnen het Koninkrijk -- dat ondertekenaar van de Europese verdragen was, zij het niet voor alle delen in dezelfde mate --

waar zij feitelijk een landsvolk, dat van de Nederlandse Antillen respectievelijk Aruba, vormen, vallen ter zake onder het patronaat van het Binnenhof, c.q. de wetgever van het land Nederland. Zou het, nog afgezien van formele argumenten, ook om die reden alleen al niet verkieslijker en wenselijker zijn om de beide andere landsdelen formeel bij de organisatie van het kiesrecht voor hun burgers ter zake van het Europees Parlement te betrekken?

Ten vijfde: tegenwoordig is eigenlijk nauwelijks meer een argument te vinden -- dat was tot voor kort nog wel zo, en dat is ook de positie van de Nederlandse regering geweest voor het Hof -- in een verschil in binding. Het Hof heeft nadrukkelijk de "linkage", zoals dat naar ik meen wordt genoemd, als niet-relevant, als geen objectieve rechtvaardiging voor het maken van verschillen, aangeduid. Dit heeft niet direct betrekking op dit onderwerp, maar het geeft wel aan dat ook het bindingsargument, dat tot nu toe minstens impliciet een rol speelde, dat nu in ieder geval veel minder doet.

Dat zijn de vijf punten van mijn fractie: de vraag of het principiële juist is dat de kiezers die actief en passief kiesrecht hebben, een orgaan kiezen dat hen vervolgens niet vertegenwoordigt; de positie van het Verdrag van Lissabon; de irrelevantie die erachter zit van de plaats van ingezetenschap, binnen of buiten het Koninkrijk; het feit dat kennelijk het ene land het kiesrecht van de inwoners van het andere land binnen het Koninkrijk beslissend kan regelen; en het laatste argument dat ik gaf. Deze vragen zouden wij onder de aandacht willen brengen van de regering. Dat hebben wij uiteraard in andere bewoordingen al bij de schriftelijke voorbereiding gedaan.

Tot slot zij herhaald dat onze fractie geen hindernis zal opwerpen voor de toekenning van het kiesrecht voor het Europees parlement aan de Nederlandse ingezetenen van de Nederlandse Antillen en Aruba, de beide andere landen, ook niet indien wij daarmee de zeer opvallende uitleg van de regering, namelijk dat het Europees Parlement zijn kiezers in de Nederlandse Antillen en Aruba na de verkiezingen niet representeert, impliciet moeten aanvaarden. Wij doen echter wel een dringend beroep op de regering om in de komende jaren, in ieder geval voor de volgende Europese verkiezingen van 2014, nog eens ernstig stil te staan, mede in het licht van de constitutionele hervormingen die gaande zijn in koninkrijksverband, in het licht van de eventuele inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon, niet opgejaagd door fatale termijnen zoals nu, en gesteld voor de noodzaak, de uitoefening van het kiesrecht op termijn te uniformeren, bij de vraag of deze weg van de Kieswet niet moet worden verlaten en moet worden ingeruild voor de koninklijke weg van de consensusrijkswet. Desnoods overwegen wij in tweede instantie ter zake een motie, maar uiteraard wachten wij eerst de beantwoording door de regering met veel belangstelling af.

*N

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Voorzitter. De Partij van de Arbeidfractie juicht toe dat naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State actie is ondernomen om het kiesrecht van het Europees Parlement aan te passen als het gaat om Nederlanders die in het buitenland woonachtig zijn. In dat opzicht zeggen wij de staatssecretaris en de regering graag dank. Wij menen dat het van belang is om de strijd met het gelijkheidsbeginsel op te heffen, die ook door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen is geconstateerd.

Bij haar keuze om alle Nederlanders buiten Nederland, dus ook Nederlanders die ingezetenen zijn van de Nederlandse Antillen of Aruba kiesrecht voor het Europees Parlement toe te kennen, beschouwt de regering als voordeel dat geen inperking plaatsvindt van de groep Nederlanders in het buitenland die nu reeds gebruikmaakt van het kiesrecht voor het Europees Parlement. Administratief wordt die optie bovendien als de meest eenvoudige beschouwd. De regering laat zich ook leiden door een missie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de OVSE, die in november 2006 de verkiezingen voor de Tweede Kamer heeft waargenomen en die de meest inclusieve oplossing bepleitte, waarbij het kiesrecht dus aan de grootst mogelijke groep wordt toegewezen.

Al in onze bijdrage aan het voorlopig verslag brachten wij als mening naar voren dat de regering een wat weinig inhoudelijke afweging maakte ten opzichte van de vraag aan welke ingezetenen buiten de Europese Unie het kiesrecht voor Europese verkiezingen wordt toegekend. De Kiesraad heeft er bijvoorbeeld nadrukkelijk op gewezen dat er mogelijke rechtvaardigingsgronden bestaan voor het maken van onderscheid tussen Nederlandse kiesgerechtigden in de Nederlandse Antillen en Aruba en overige kiesgerechtigden in het buitenland. De regering erkent in dit opzicht dat de Nederlandse Antillen en Aruba deel uitmaken van het Koninkrijk der Nederlanden. Ook wijst de regering er zelf op dat lidstaten van de Europese Unie hierin verschillende keuzen maken en dat bijvoorbeeld ook verblijfsduur als criterium wordt gehanteerd. Desalniettemin worden dus alle Nederlanders buiten Nederland in gelijke zin behandeld.

Ook een vanuit de Tweede Kamer gevraagde principiële motivering van de keuze van de regering bleef bij de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel daar achterwege. Bij de plenaire behandeling in de Tweede Kamer wierp de staatssecretaris zelf de vraag op -- dat was in zekere zin dezelfde vraag als hier door de heer Hermans aan de orde werd gesteld -- waarom het kiesrecht voor het Europees Parlement zich niet beperkt tot Nederlanders woonachtig in Europa, hetgeen zou kunnen. Het antwoord op de vraag gaf de staatssecretaris helaas niet, ook niet nadat wij als Eerste Kamer om een inhoudelijke en principiële beantwoording hadden verzocht. De regering maakt vooral een pragmatische keuze. Alleen op deze wijze kan worden verzekerd dat de inwoners van de Nederlandse Antillen en Aruba bij de komende

verkiezingen voor het Europees Parlement in juni gebruik van hun kiesrecht kunnen maken.

Wij vinden dit toch een wat teleurstellende gang van zaken. Enigszins teleurgesteld zijn wij ook over de argumentatie voor de keuze van regeling in de Kieswet en niet bij rijkswet. De heer Dölle heeft hierover uitvoeriger gesproken dan ik nu zal doen. Het is bekend dat vanuit de staatsrechtelijke wereld, en met name door de heer Hoogers in het Nederlands Juristenblad, de vraag is gesteld of de Nederlandse wetgever wel bevoegd is. De Eerste Kamer heeft uitdrukkelijk gesuggereerd om daarover in bredere kring juridisch advies te vragen. De regering meent dat op grond van het statuut het land Nederland binnen het koninkrijk bevoegd is om het kiesrecht voor het Europees Parlement te regelen. Dat is maar een opvatting. Dit is de staatssecretaris wel bekend. Breder juridisch advies kan wat de regering betreft pas in het kader van de evaluatie van de wet aan de orde zijn. Een schoonheidsprijs verdient het toch eigenlijk niet, dat wij in deze fase nog met zoveel vragen zitten als blijkt bij de behandeling van dit wetsvoorstel. Ik denk dat wij ook niet in deze tijdnood hadden hoeven terechtkomen. De registratie van kiezers voor de Europese Verkiezingen moet in december van start gaan. De uitspraak van de Raad van State ligt er bijna twee jaar. Eman en Sevinger, twee in Aruba woonachtige Nederlanders, waren al jaren aan het procederen. Het is goed om nu te constateren dat zij geestverwanten van de heer Dölle zijn. Wij hadden niet de indruk hoeven hebben dat er sprake is van reparatie op noodwetgeving.

De PvdA-fractie staat net als andere fracties voor de vraag of wij onze goedkeuring aan het wetsvoorstel kunnen geven. Met de geplaatste kanttekeningen moet de geconstateerde strijd met het gelijkheidsbeginsel worden opgeheven, maar volgens ons had het op een wat zorgvuldiger wijze gekund. Wij menen dat de stelling van de regering, dat Nederland geen autonome landsbevoegdheid van andere landen uit eigen hoofde en zonder machtiging uitoefent, in de komende jaren zeker juridische onderbouwing verdient. Op de toezegging daarvan doelde ik. Het lijkt ons van belang dat de juridische onderbouwing in ieder geval in de komende jaren beter wordt verschaft dan nu het geval is.

*N

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Voorzitter. De leden van de SP-fractie juichen toe dat het verschil tussen Nederlanders buiten de EU en alle meerderjarige Nederlanders die ingezetenen zijn van de Nederlandse Antillen en Aruba verdwijnt, als ook deze Kamer instemt met het onderhavige wetsvoorstel. Het stond Arubaanse en Antilliaanse Nederlandse burgers altijd al vrij om zich kandidaat te stellen voor de Europese verkiezingen en lid te worden van het Europees Parlement, omdat zij door lidstaat Nederland nooit van het passief kiesrecht waren uitgesloten. Het actief kiesrecht voor het Europees Parlement was echter door Nederland beperkt tot de Nederlanders op Aruba en de

Nederlandse Antillen die tenminste tien jaar in Nederland hebben gewoond of in Nederlandse openbare dienst waren. Die ongelijkheid ten opzichte van andere Nederlanders buiten de EU zal nu worden opgeheven. Dit verheugt de SP-fractie. Daarmee zal de Nederlandse Kieswet niet meer in strijd zijn met het communautaire gelijkheidsbeginsel. Al over een maand zal de registratieperiode voor kiezers in het buitenland voor de Europese Parlementsverkiezingen van start gaan. Wij zijn met de behandeling van deze wet dus nog maar nipt op tijd.

Mijn fractie heeft nog enkele vragen. De staatssecretaris verkeert met grote regelmaat op de Nederlandse Antillen en Aruba. Hoe leven de verkiezingen voor het Europees Parlement daar volgens de staatssecretaris? Eind juni, tijdens het debat in de Tweede Kamer, was de verwachting over het gebruik van het straks toegekende kiesrecht niet al te optimistisch gestemd. Is deze indruk nog veranderd? Hoeveel van de circa 210.000 Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse kiesgerechtigden zullen naar schatting van de staatssecretaris gaan stemmen? Verwacht de staatssecretaris grote verschillen tussen de kiesgerechtigden van de BES-eilanden, Aruba, Curaçao en Sint Maarten? Wanneer is voldoende bekend of naast de briefstembureaus bij de Nederlandse vertegenwoordigingen extra briefstembureaus nodig zullen zijn op andere locaties?

Als voorbeeld van een onderwerp voor een opkomst bevorderende campagne noemde de staatssecretaris in het debat met de Tweede Kamer de spaartegoedenrichtlijn. Had de staatssecretaris een vooruitziende blik? Heeft de staatssecretaris dit onderwerp nog steeds voor ogen voor de campagne? Heeft zij nog andere onderwerpen voor de campagne voor ogen?

Nu nog hebben de Nederlandse Antillen en Aruba de LGO-status. Wanneer deze te zijner tijd zou veranderen in een UPG-status, verandert er dan ook wat in de status van hun ingezetenen ten opzichte van het Europees Parlement? Is de staatssecretaris bereid deze vraag te betrekken bij de reeds toegezegde evaluatie van de kieswetwijziging of kan zij deze vraag vandaag al beantwoorden? Mijn fractie wacht met belangstelling de antwoorden van de staatssecretaris af.

De vergadering wordt van 15.15 uur tot 15.23 uur geschorst.

*N

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Voorzitter. Ik wil de leden van de Eerste Kamer bedanken voor hun medewerking aan de snelle behandeling van dit wetsvoorstel. Ik merk dat er brede steun is voor de inhoud van datgene wat voor ons ligt. Daarmee zal het voor de Nederlandse inwoners van de Antillen en Aruba mogelijk worden om bij de komende verkiezingen voor de Nederlandse leden van het Europees Parlement hun stem uit te brengen en om dus gebruik te maken van een fundamenteel recht

als het kiesrecht. Dat deze inwoners deze mogelijkheid krijgen, werd door alle leden gesteund.

De keus is hiermee gemaakt om het kiesrecht voor de leden van het Europees Parlement toe te kennen aan alle buiten het Europese deel van Nederland woonachtige Nederlanders. Zij krijgen dit kiesrecht op de dezelfde voet als andere Nederlanders, namelijk via registratie vooraf van de kiesgerechtigdheid met tevens de mogelijkheid van het uitbrengen van een briefstem. Ik acht dit een principiële keus. Op dit punt verschil ik dus van opvatting met de heer Rehwinkel. Deze keus is niet gemaakt op pragmatische gronden, maar om principiële redenen. Wij wilden het kiesrecht aan iedereen in de verschillende landen van ons Koninkrijk toekennen. Zoals mevrouw Ten Horn en de heer Dölle aangaven, is dit echt een principiële keus.

De regering geeft hiermee ook gevolg aan een eerdere uitspraak van de Raad van State en het Europese Hof van Justitie naar aanleiding van een zaak aangespannen door de heren Eman en Sevinger. Zij zijn terecht door de heer Dölle genoemd. De heren Eman en Sevinger zijn lid van de Arubaanse Staten. Zij hebben in 2004 tevergeefs getracht om zich te laten registreren als kiezer voor de leden van het Europees Parlement. De Raad van State oordeelde toen dat een wetwijziging noodzakelijk was om dit ongerechtvaardigde onderscheid op te heffen en hij zag daarbij verschillende mogelijkheden. Deze mogelijkheden waren: toekenning van het kiesrecht voor het Europees Parlement aan alleen Nederlanders woonachtig binnen de Europese Unie, toekenning van het kiesrecht aan alle Nederlanders in het buitenland en toekenning van het kiesrecht aan alle Nederlanders in het buitenland onder beperkende voorwaarden. De regering heeft gekozen voor de meest inclusieve variant: toekenning van het kiesrecht aan alle Nederlanders in het buitenland. Ik vind dat dus een principiële keus.

Ik zeg dit met nadruk omdat bij deze keus niemand het kiesrecht wordt ontnomen. Dit is een van de redenen die bij onze afweging heel nadrukkelijk een rol heeft gespeeld.

Tijdens de voorbereiding van deze behandeling en bij de inbreng van de leden in eerste termijn zijn kritische vragen gesteld. Er is gevraagd of de Nederlandse wetgever wel bevoegd is om aan de Nederlanders woonachtig op de Nederlandse Antillen het kiesrecht voor de leden van het Europees Parlement toe te kennen. Zou dit niet veeleer een zaak zijn van de Antilliaanse respectievelijk Arubaanse wetgever? En: is hier niet sprake van een rijksaangelegenheid?

Mijn standpunt is dat alleen de Nederlandse wetgever bevoegd is tot het regelen van deze kwestie. Bovendien ben ik van mening dat verkiezingen noch op grond van het Europese recht noch op grond van het Statuut een rijksaangelegenheid zijn en dat zij dat ook niet zouden moeten worden. Daarover is een aantal kritische vragen gesteld. Ik zal die kort behandelen. Wat alle kanttekeningen betreft: wij zijn van plan

om deze verkiezing te evalueren. De heer Rehwinkel vroeg dit nadrukkelijk. De bevindingen van deze evaluatie zal ik uiteraard met deze Kamer delen. De evaluatie biedt ons de gelegenheid om opnieuw te bezien of de verkiezingen voor het Europees Parlement op de Nederlandse Antillen en Aruba heroverweging behoeft. Ik ben graag bereid om dat te onderzoeken. Ook in de Tweede Kamer heb ik toegezegd om dat te doen. Bij deze evaluatie kunnen natuurlijk punten worden betrokken die door de heren Dölle en Rehwinkel zijn ingebracht.

Mijn keus brengt de mogelijkheid om deel te nemen aan deze verkiezingen voor de Nederlanders woonachtig buiten Europa snel binnen bereik. Daarvoor hebben de heren Eman en Sevinger gestreden. Zij wilden snel van dit kiesrecht gebruik kunnen maken. Daarom is de gepresenteerde oplossing aan de orde. Ik ben echter bereid om alle aspecten die de leden hebben ingebracht bij de evaluatie te betrekken.

De heer Dölle zei: de landen zijn niet vertegenwoordigd. Dat is inderdaad zo, maar de Nederlandse burger is wel vertegenwoordigd. Dat is de lijn. Dus niet het land is vertegenwoordigd. Voor de Nederlander op Aruba of de Antillen geldt hetzelfde als voor de Nederlander in Canada of Venezuela: de Nederlandse burger wordt in het Europees Parlement vertegenwoordigd. Op dit punt is er dus geen onderscheid tussen de Nederlander op Aruba en de Antillen en de Nederlander in Canada en Venezuela of waar dan ook. Die Nederlanders mogen stemmen.

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Wij hebben, ook in de schriftelijke voorbereiding, nadrukkelijk vermeden om te stellen dat het Europees Parlement landen vertegenwoordigt. Wij hebben nadrukkelijk gezegd dat nadat de 210.000 burgers, die de twee landsvolkeren aldaar vormen, het kiesrecht hebben gekregen, naar onze opvatting het Europees Parlement hen vertegenwoordigt. Dan komt de rest van het verhaal: de vraag hoe je de verkiezingen moet organiseren, maar daarover komt de staatssecretaris ongetwijfeld nog te spreken.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Ja.

Voorzitter. Na deze algemene opmerkingen, wil ik kort een aantal punten behandelen. De heer Hermans sprak over de wenselijkheid van het kiesrecht voor mensen die al jaren in het buitenland wonen. Zijn vraag mag zeker gesteld worden, maar ik heb die niet gesteld, omdat ik heel erg heb geredeneerd op grond van de wenselijkheid van het toekennen van het kiesrecht. Daarover ging de zaak van de heren Eman en Sevinger. Bij het punt dat de heer Hermans aan de orde stelde, kun je vragen hebben en het kan wellicht bij de evaluatie aan de orde komen, maar nogmaals, ik heb die invalshoek niet gekozen bij de opstelling van dit wetsvoorstel. Voor mij gold daarvoor een andere grondslag.

De heer Hermans sprak vervolgens over de keus tussen de status van UPG en die van LGO. Hij vroeg zich af of met het voorstel noodwetgeving werd gepresenteerd. Ik ben niet van mening dat dit noodwetgeving is. Dit voorstel biedt wel de

mogelijkheid om zo snel mogelijk tot een regeling te komen. Daarom hebben wij hiervoor gekozen. Dit wetsvoorstel maakt het inderdaad mogelijk om op een pragmatische manier het kiesrecht voor de verkiezingen van 2009 binnen het bereik van Nederlanders in de Nederlandse Antillen en Aruba te brengen. Daarop was de inzet van de heren Eman en Sevinger gericht.

Dan wil ik iets zeggen over het verband tussen dit wetsvoorstel en de kwestie UPG/LGO. Op zichzelf is er geen relatie tussen dit wetsvoorstel en die kwestie, want de LGO-status van de eilandgebieden verandert niet met het verlenen van het kiesrecht voor het Europees Parlement aan inwoners woonachtig op de Nederlandse Antillen en Aruba. De geachte afgevaardigde heeft terecht aangegeven dat ik op 9 oktober over de keus tussen de UPG- en LGO-status voor de Antillen en Aruba met de Tweede Kamer heb gesproken. In dat overleg was er Kamerbreed steun voor de oplossing die door het kabinet is gekozen om voorlopig voor de eilanden de LGO-status te handhaven. Voor de BES-eilanden zijn wij uiteindelijk zelf verantwoordelijk, maar ook Curaçao en Sint Maarten, het land Nederlandse Antillen, hebben er zelf voor gekozen om voorlopig de LGO-status te behouden, omdat een wijziging het staatkundige traject waarmee we bezig zijn zou doorkruisen. Er is dus geen relatie van de UPG/LGO-kwestie met dit wetsvoorstel. Voor het verlenen van het kiesrecht voor het Europees Parlement is die kwestie nu dus niet relevant. Ik meen dat ik dat zo het beste kan weergeven.

De heer Hermans had nog een vraag buiten dit wetsvoorstel; over hoe het zit met de beperking van de openingstijden. Ik heb dat ook in de krant gelezen, zelfs voordat er überhaupt over gesproken was, maar dat komt vaker voor. Er is een hele discussie geweest over het niet meer stemmen met stemcomputers en het stemmen met rood potlood. Het is voor de gemeenten lastig dat er nu weer met de hand geteld moet worden. De rapporten van onder meer de commissie-Korthals Altes op basis waarvan wij tot dat besluit zijn gekomen, zijn bekend. In de contacten met de gemeenten is overwogen om die tijd in te korten. Ik zal in een brief aan de Kamer laten weten dat wij bij de evaluatie van de Europese verkiezingen bekijken hoe het gaat met het stemmen met het rode potlood en het tellen met de hand en wat voor problemen dat oplevert. Op korte termijn zal de Eerste of Tweede Kamer geen voorstel bereiken om de Kieswet op dit punt te wijzigen. Ik ga ervan uit dat ik hiermee het punt voor de commissie heb afgehandeld.

Ik denk dat de heer Dölle terecht de heren Eman en Sevinger feliciteert. Dat is ook de reden waarom ik voor snelheid met dit wetsvoorstel heb gekozen. Ik heb gekeken hoe wij met een principiële keuze en een pragmatische oplossing zo snel mogelijk het kiesrecht kunnen bereiken.

De heer Dölle steunt de uitbreiding van het kiesrecht, maar vraagt waarom er dan toch zo wordt gedraald. Ik vind inderdaad dat kiesrecht geen rijksaangelegenheid is. Noch het kiesrecht, noch het organiseren of houden van verkiezingen is

in het Statuut benoemd als koninkrijksaangelegenheid. Er is ook geen koninkrijksparlement. Vanuit die redenering hebben wij dit voorstel opgebouwd. Ik denk dat deze redenering nog steeds hout snijdt. De Raad van State heeft deze redenering ook niet betwist.

De heer **Dölle** (CDA): Ik heb nooit beweerd dat de regeling van het kiesrecht voor Nederlandse ingezetenen in de Antillen en Aruba een koninkrijksaangelegenheid was; sterker nog ik heb het met nadruk schriftelijk ontkend. Het is in onze opvatting een landsaangelegenheid, maar het zou beter zijn om het een consensusrijkswet te noemen. Dat was mijn redenering.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Dit is de keuze die wij hebben gemaakt. Ik heb gehoord dat u vond dat het beter zou zijn om uiteindelijk tot een consensusrijkswet te komen. U bestrijdt de redenering niet, maar u vindt die andere opvatting beter. Ik wil de vijf elementen die u daarover hebt ingebracht, bij de evaluatie betrekken. Het gaat dan om de principiële kant, het vertegenwoordigd zijn, de plaats van het ingezetenschap et cetera. Ik zal daarop terugkomen. Als het een consensusrijkswet had moeten zijn, hadden wij hier zeker niet gestaan, zoals u ook weet. Dan waren wij zeker nog niet bij elkaar geweest om over dit wetsvoorstel te spreken. Mijn mensen hebben de afgelopen weken over consensusrijkswetten over de politie en over andere zaken in het kader van het staatkundige traject gesproken en dat kost echt heel veel tijd. Ik neem deze punten wel serieus, net als de punten van de heer Rehwinkel. Ik wil deze punten bij de evaluatie betrekken, maar wij hebben er principiële voor gekozen om dit kiesrecht op zo kort mogelijke termijn in de praktijk te brengen.

Ik denk dat ik de punten van de heer Rehwinkel in algemene zin heb beantwoord. Wat betreft die inclusieve opvatting, wij hebben een principiële keuze gemaakt om dat kiesrecht toe te kennen. Wij hebben geen beperking ingevoerd, omdat de strijd van de heren Eman en Sevinger juist was gericht op uitbreiding. Zo heb ik het opgevat. De heer Rehwinkel heeft gelijk met zijn redenering dat beide slechter ook gelijk is, zoals in de sociale zekerheid ook wel gebeurt. Dat had ook gekund, maar ik vind dit principiële niet juist, als ik kijk naar waar wij vandaag de dag staan met het kiesrecht voor het Europees Parlement.

Een andere vraag van de heer Rehwinkel is of het allemaal de schoonheidsprijs verdient. Dat denk ik niet, daar heeft hij gelijk in. Ik vind het wel een principiële keuze die het kiesrecht op korte termijn binnen bereik brengt. Die andere punten moeten wij dan maar bij de evaluatie betrekken. Dat zeg ik toe, want dat heb ik in de Tweede Kamer ook al toegezegd. De heer Rehwinkel en de heer Dölle maken het wat breder. Ik zal dat in brede zin bij de evaluatie betrekken.

Mevrouw Ten Horn steunt de keuze om het kiesrecht snel binnen bereik te brengen, waarvoor ik haar dank. Zij vroeg in hoeverre de verkiezingen voor het Europees Parlement naar de indruk van de staatssecretaris leven. Deze is niet veel anders dan

wat ik in de Tweede Kamer heb gezegd. Daarin is niet zoveel veranderd. Ik kan niet zeggen hoeveel mensen er bij de verkiezingen worden verwacht. Men moet zich registreren, dus wij weten van tevoren hoeveel mensen gaan stemmen. Ik zal de Kamer daarvan op de hoogte houden. De taak van Binnenlandse Zaken is om een campagne te voeren om de opkomst te bevorderen, maar de inhoudelijke campagnes moeten gewoon door partijen worden gevoerd. Wij zullen heel specifiek op de Antillen en Aruba een opkomstbevorderende campagne voeren, om te proberen zo veel mogelijk mensen naar de stembus te trekken. Ik heb daarvan de eerste schetsen gezien, omdat de registratie al in december gaat starten, zoals een aantal woordvoerders heeft opgemerkt.

Het aantal stembureaus zit ook in de evaluatie. Na afloop van de evaluatie moeten wij bekijken of dat goed heeft gewerkt. De vraag over de LGO-status heb ik beantwoord in reactie op de heer Dölle. Als er een ontwikkeling is en de status wijzigt, zullen wij erop terug moeten komen. Daarvan houd ik de Kamer op de hoogte.

*N

De heer **Hermans** (VVD): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden en voor het feit dat zij met een evaluatie komt en nader juridisch advies zal inwinnen om te kijken of de wetgeving op termijn ook de schoonheidsprijs kan gaan verdienen. Ik denk dat dit heel belangrijk is. Zij heeft ervoor gekozen om niemand het kiesrecht te ontnemen, maar dit juist uit te breiden, om de antidiscriminatie te kunnen bewerkstelligen. Dat begrijp ik, maar dan zou de principiële vraag aan de orde moeten komen of het juist is dat mensen die al jaren in het buitenland verblijven en die weliswaar de Nederlandse nationaliteit hebben, maar niet ingezetenen zijn en zeker niet in Europa wonen, de mogelijkheid hebben om te stemmen voor het Europees Parlement. Dank voor die beantwoording. Ik heb in eerste termijn al gezegd dat de VVD-fractie zal instemmen met het voorliggende wetsvoorstel.

Ik dank de staatssecretaris ook voor haar antwoord over de openingstijden bij de stembureaus in Nederland. Ik heb het zo vertaald dat de staatssecretaris niet met een voorstel komt vóór de Europese verkiezingen en dat geëvalueerd wordt wat de effecten zijn van de huidige situatie en het opnieuw per rood potlood stemmen. Zo nodig wordt bekeken of het noodzakelijk is om te komen tot een aanpassing. Die komt dus pas daarna aan de orde. Het kan overigens niet zo zijn dat het feit dat de media niet voor twaalven over de uitslag kunnen berichten leidt tot een beperking van stemrechtmogelijkheden voor Nederlanders.

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris hartelijk voor haar antwoorden.

De staatssecretaris wijst bij alles naar de evaluatie. Zij zegt een principiële keuze te hebben gemaakt. Zij wil geen kiezers uitsluiten en kiest dus

voor de inclusiefoplossing. Die principiële keuze delen wij. Zij heeft ook gezegd pragmatisch te zijn. Volgens haar was bij het volgen van de weg van de rijkswet het stemrecht niet doorgegaan. Dan had het te lang geduurd. Ook dat snappen wij. Toch stappen wij niet af van ons bezwaar. Nu is de situatie misschien nog te verdedigen. Als echter de maximaal 210.000 mensen hun stem hebben uitgebracht en dus vertegenwoordigd zijn in het Europees Parlement, moet dat geregeld worden naar ons Nederlandse staatsrecht. De constitutie zit zo in elkaar dat het kiesrecht een gelegenheid is van de afzonderlijke landen. Hier zijn echter genoeg redenen om te pleiten voor een consensusrijkswet. Wij hebben al gezegd dat wij, met de regering, vinden dat het regelen van het kiesrecht geen koninkrijksaangelegenheid is. In beginsel valt het binnen de territoriale autonomie van de afzonderlijke landen. Of je moet de mensen die in de West wonen, beschouwen als een soort equivalent van de Friezen om utens. Ik neem echter niet aan dat dit de bedoeling is.

Wij vinden een en ander kortom iets te vrijblijvend. Ik neem aan dat de staatssecretaris het ons niet euvel duidt dat wij de leden van de Eerste Kamer een motie willen voorleggen over het punt of er in de toekomst wel of geen rijkswet moet komen. Wij steunen de wet voor nu.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Dölle, Bemelmans-Videc, Vedder-Wubben, Doek en Willems wordt de volgende motie voorgesteld:

De Eerste Kamer,

in vergadering bijeen,

gehoord de beraadslaging over wetsvoorstel 31392 (Kiesrecht Europees Parlement Nederlandse ingezetenen Nederlandse Antillen Aruba),

overwegende dat het Europees Parlement na aanvaarding van dit voorstel ook de Nederlandse kiezers in de Nederlandse Antillen en Aruba vertegenwoordigt;

overwegende dat alsdan het kiesrecht van de kiezers in de Nederlandse Antillen en Aruba verankerd dient te zijn in de rechtsvaststelling die uit het constitutioneel bestel voortvloeit;

verzoekt de regering, binnen drie jaren te bevorderen dat het kiesrecht voor het Europees Parlement in een (consensus) rijkswet wordt opgenomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter G (31392).

**

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik kan het niet helemaal volgen. De staatssecretaris zegt toe het aspect van hoe de regeling plaatsvindt onderdeel te maken van de evaluatie. Het lijkt mij goed dat daar nog eens goed naar gekeken wordt. Er wordt immers verschillend over gedacht. De heer Dölle gaat echter voor het wetsvoorstel stemmen en dient ook nog een motie in. Hij vindt echter toch nu al dat het bij consensuswetgeving moet worden opgelost? Het ligt dan toch meer voor de hand om tegen het wetsvoorstel te stemmen?

De heer **Dölle** (CDA): Dat is een optie. Wij zien het anders. Volgens het Hof en de regering representeert het Europees Parlement de Nederlandse Antillen en Aruba niet. Het volgt dus niet uit de LGO-status. Als de mensen daar, net als de Nederlanders in China, New York en Ghana, zijn gaan stemmen, kunnen wij dus niet meer vrijblijvend evalueren. Wij kunnen dan niet meer zeggen dat de uitkomst kan zijn dat het voortaan bij de Kieswet blijft. Het doel van de motie is om een baken, een oriëntatiepunt, mee te geven aan de regering voor de evaluatie. Die gaat immers over veel meer dan de vorm waarin het kiesrecht moet worden neergelegd. Het gaat ook om allerlei andere zaken. Doel is dat de Kamer haar oordeel geeft over een juiste interpretatie van de verhoudingen tussen de drie landen en het Statuut. Dat lijkt mij buitengewoon zinnig.

De heers **Rehwinkel** (PvdA): Wij moeten het zo helder maken als het is. De heer Dölle zegt eigenlijk tegen de staatssecretaris dat zij niet meer in brede kring advies hoeft te vragen. De Kamer spreekt met de motie immers nu al uit dat het via consensuswetgeving moet gebeuren. Daarover moeten wij duidelijk zijn. Ik wijs er nog eens op dat de staatssecretaris toegezegd heeft nog eens goed naar de regeling te laten kijken. Zij zal daarover in bredere kring juridisch advies vragen. Wij moeten vooral duidelijk zijn op dit punt en niet al te omzichtig met elkaar omgaan. De heer Dölle was immers ook al bang dat de staatssecretaris hem iets euvel zou duiden.

De heer **Dölle** (CDA): Dat is nu eenmaal mijn manier van praten. Dat is beleefd.

Ik begrijp het punt van de heer Rehwinkel nadrukkelijk niet. In de schriftelijke voorbereiding heb ik er twee keer op gewezen dat wanneer 210.000 landskinderen, de gehele bevolking van Aruba en de Nederlandse Antillen, een stem uitbrengen op het Europees Parlement, het vervolgens vreemd is als dat parlement die mensen niet vertegenwoordigt. Wij vinden dat er wel sprake van vertegenwoordiging is. De vraag is vervolgens wie het kiesrecht regelt. Als het een koninkrijksaangelegenheid zou zijn, wat het niet is, regelt het Rijk het. In alle andere gevallen is het aan het land. Een uitzondering daarop is een rijksconsensuswet. Daarvoor is veel te zeggen. Om een aantal redenen bevelen wij die oplossing aan. Het probleem dat ik met de opstelling van de heer Rehwinkel heb is dat een vrije evaluatie ertoe kan

leiden dat het onze Kieswet blijft die het kiesrecht van de mensen daar regelt en ook kan intrekken.

*N

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Voorzitter. De tweede termijn van de Kamer kende een beperkt aantal sprekers.

Ik begin bij de heer Hermans. Ik heb inderdaad toegezegd de principiële vragen te betrekken bij de evaluatie. Daarbij hoort ook de door de heer Hermans opgeworpen vragen. Ik heb alleen de vragen van de heren Rehwinkel en Dölle expliciet genoemd. Die gaan over nader en breder juridisch advies. Zo zie ik het wel.

Dat de media voor 24.00 uur zouden moeten melden zou voor mij, eerlijk gezegd, nooit een punt zijn om de openings- of sluitingstijden van stembureaus aan te passen. Dan moeten de media dat maar voor 01.00 uur doen. Een terecht punt vind ik wel dat de uitvoering voor de gemeenten weer veel lastiger wordt. Als u die onderzoeken en de reacties op de uitspraken van de commissie-Korthals Altes en de debatten daarover wat beter hebt gelezen, zult u dat herkennen. Het betekent echt een teruggang van de stemcomputers. Dat is een reëel probleem waaraan wij ook serieus aandacht moeten besteden. In dat kader ben ik met de gemeenten in gesprek over de wijze waarop dat zou moeten en wat daarbij kan worden gedaan. In dat kader waren de openings- en sluitingstijden een van de voorstellen. Wij zullen nu eerst de evaluatie afwachten en zullen er daarna op terugkomen. Zoals u weet, mochten wij ook van de Tweede Kamer geen enkel elektronisch hulpmiddel meer inzetten ten behoeve van het tellen. Dat maakt ook dat er echt handmatig moet worden geteld. We mochten dus helemaal niets meer. Vanuit dat oogpunt is het wel goed om eens goed te kijken naar de uitvoeringskant. Dat was eigenlijk de aanleiding voor mij om de gesprekken aan te gaan. Het probleem voor de media interesseert mij evenmin; het gaat inderdaad om de democratie en het gaat om de uitvoering door de gemeenten.

De heer Dölle heeft inderdaad gelijk met de opmerking dat ik veel naar de evaluatie verschuif. Dat komt ook door wat uiteindelijk in de Tweede Kamer aan de orde is geweest. Ik ben blij dat hij de "inclusieve" keuze deelt, dat hij dat ook als een principiële keuze ziet en dat hij ook ziet dat voor dit moment met name die pragmatiek aan de orde is.

In de motie wordt al een keuze gemaakt en dat is nu net het verschil in opvatting tussen de heer Dölle en mij, zoals zojuist ook in het interruptiedebatje met de heer Rehwinkel aan de orde kwam. Ik wil aanvaarding van de motie toch ontraden, omdat ik eerst het onderzoek en de evaluatie wil doen en daar wat breder naar wil kijken. Ik neem de punten in ieder geval mee. Daaruit kan ook de noodzakelijkheid van de consensusrijkswet naar voren komen. Dat kan een van de opties zijn, hetzij omdat het juridisch onderzoek dat uitwijst hetzij omdat de praktische uitvoering dat wenselijk maakt. Niet alleen de juridische maar ook de praktische uitvoering kan dat wenselijk maken, omdat de medewerking van

andere landen nodig is, bijvoorbeeld op het punt dat mevrouw Ten Horn aanhaalde over stemmen in meer stemlokalen. Dat punt is ook in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Dan is in alle gevallen de medewerking van de landen aan de orde, want ik moet dan ook gebruik maken van een bevolkingsadministratie of iets dergelijks. Dan zal het in alle gevallen anders geregeld moeten zijn. Behalve de juridische argumenten kunnen er dus ook praktische argumenten uit de evaluatie naar voren komen om het anders te regelen. Ik zou dat nu juist serieus uit die evaluatie laten komen. In die zin heb ik geen behoefte aan de motie op dit moment.

De heer **Dölle** (CDA): De staatssecretaris begon met de opmerking dat de fractie van het CDA al een keuze maakt. Dat woord houdt een beetje in dat we zouden kunnen kiezen voor de Kieswet, voor dit of voor dat. Neen, het is onze overtuiging dat in die situatie die in de motie geschetst wordt, dus na de verkiezingen -- in de toekomst -- het Statuut met zich brengt dat de regeling van het kiesrecht in die gebieden moet plaatsvinden of door de Staten of eventueel door consensus. Daar kunnen ook andere redenen voor zijn, die de staatssecretaris ook terecht noemt. Zo leggen wij dat uit. Dat oordeel leggen wij voor aan de collega's en wellicht leggen zij het anders uit. Wij leggen het Statuut echter op deze wijze uit. Het is voor ons dus geen kwestie van kiezen voor a of voor b.

Staatssecretaris **Bijleveld-Schouten**: Dat is dus een verkeerde aanduiding maar desalniettemin blijft het punt hetzelfde. U duidt het anders aan, want u ziet het niet als een keuze. Ik wil best uw aanduiding meenemen maar dan nog blijft dat het gericht is op een bepaalde uitkomst terwijl ik het wat meer in de breedte zou willen zien. Ik heb al toegezegd de punten serieus mee te nemen bij de evaluatie.

Ten slotte wil ik nog opmerken dat ik het u nooit euvel duid als u een motie indient. Ik heb dat twaalf jaar aan de overzijde ook regelmatig gedaan en ik weet, dat dit het goed recht is van deze Kamer of van die aan de overzijde om moties in te dienen. Ik heb echter op dit moment echt geen behoefte aan deze motie.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor haar reactie in tweede termijn.
**

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Conform het Reglement van Orde zal de volgende week dinsdag over de motie worden gestemd.
**

De heer **Dölle** (CDA): En uiteraard is het commentaar van de staatssecretaris -- aanvankelijk

"ontraden" en later "geen behoefte aan de motie" -- daarbij ook van belang!

De **voorzitter**: Het is niet aan mij om daar iets van te vinden, zoals u weet!
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!Algemene bepalingen omgevingsrecht!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels inzake een vergunningstelsel met betrekking tot activiteiten die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving en inzake handhaving van regelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) (30844).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Cramer**: Voorzitter. Ik ben er verheugd over dat wij vandaag het wetsvoorstel Wabo -- voluit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht -- in de Eerste Kamer kunnen bespreken. Ik doe dat overigens mede namens de minister van OCW. Vooraf wil ik opmerken dat ik zeer veel waardering heb voor de grondige voorbereiding van het wetsvoorstel in uw Kamer. Het wetsvoorstel Wabo heeft belangrijke gevolgen voor de vergunningverlening en handhaving binnen het omgevingsrecht. Daarover valt vanuit diverse invalshoeken veel te zeggen. Het wetsvoorstel roept dan ook uiteenlopende reacties op in uw Kamer. Dat bleek ook uit uw schriftelijke vragen en nu ook uit uw inbreng in de eerste termijn.

Van de zijde van de Kamer beluister ik nog een flink aantal kritische vragen en opmerkingen, onder andere over de bestuurlijke verhoudingen en verantwoordelijkheden, maar er zijn ook opmerkingen gemaakt over de uitvoeringsstructuur en het toezicht. Onder meer ook naar aanleiding van het rapport van de commissie-Mans en het kabinetsstandpunt in voorbereiding hebt u opmerkingen gemaakt en ook in relatie tot de commissie-Oosting.

Ik beluister in uw vragen en ook uw bijdragen een bezorgdheid over eventuele stappen na de Wabo: werken we met deze Wabo niet toe naar een alomvattend toetsingskader? Ook zijn er vragen gesteld over *lex silencio* en over de positie van belanghebbenden. Last but not least hebt u ook allerlei vragen gesteld over ICT. Graag wil ik op al deze vragen ingaan, maar voordat ik dat doe, wil ik nogmaals kort de doelstellingen van de Wabo helder op een rij zetten. Waarom doen wij dit, wat beoogt de Wabo en wat willen wij er nu eigenlijk mee bereiken? Wij maken een wet niet voor niets; ze moet een meerwaarde hebben.

Wat zijn de doelstellingen van de Wabo? De Wabo zorgt ervoor dat het aanvragen van vergunningen voor burgers en ondernemers makkelijker en goedkoper wordt. In Het Financieel Dagblad van gisteren is nogmaals helder uiteengezet wat de meerwaarde is van de Wabo gezien uit het standpunt van de ondernemer, in dit geval een vertegenwoordiger van VNO/NCW. Met de Wabo wordt een belangrijke stap gezet naar verbetering van de kwaliteit van de uitvoering en de handhaving. De belangrijkste doelstelling van de Wabo is het verbeteren van de dienstverlening door de overheid. Meer kwaliteit door meer klantgerichtheid.

Het is goed om te horen dat de leden van de Eerste Kamer deze doelstelling van het wetsvoorstel breed onderschrijven en daarmee ook de hoofdlijn van onze inzet. Burgers en bedrijven hebben straks bij het aanvragen van vergunningen te maken met één loket, één aanvraag, één beschikking en één beroepsprocedure.

De Wabo levert ook een flinke jaarlijks besparing op voor het bedrijfsleven. Dit is ook een belangrijke doelstelling van de Wabo. De administratieve lasten voor het aanvragen van een vergunning nemen met ruim 60 mln. per jaar af en voor de burger met nog eens bijna 10 mln. Een deel van die besparingen komt voort uit het feit dat aanvragen nu digitaal kunnen worden ingediend. Hiervoor maken wij gebruik van één digitaal aanvraagformulier. Dit formulier vervangt maar liefst 1600 formulieren die nu bij de verschillende overheden in omloop zijn. Het formulier maakt ook gebruik van basisregistraties en dit zorgt ervoor dat er geen gegevens hoeven te worden gevraagd die al bij de overheid bekend zijn. Om dan te spreken van een ICT-revolutie gaat misschien een beetje ver, maar dit is zeker wel een belangrijke innovatieve ontwikkeling die bijdraagt aan de elektronische overheid.

Het gelijktijdig aanvragen van een omgevingsvergunning voor verschillende activiteiten heeft vele voordelen voor het bedrijfsleven. Het maakt de vergunningprocedure gemakkelijker en goedkoper en het zorgt voor één procedure van inspraak en beroep, afstemming van voorschriften enzovoorts. Het is echter aan de aanvrager zelf om te bepalen in welke mate van die mogelijkheid gebruik wordt gemaakt. Als een bedrijf het handiger vindt, kan een omgevingsvergunning ook in verschillende stappen worden aangevraagd. De wet bevat in dit opzicht de nodige flexibiliteit om voor een project een vergunning op maat aan te vragen.

Uit de invoeringsbegeleiding blijkt dat naarmate het bedrijfsleven zich meer bewust is van de mogelijkheden die de Wabo biedt, er een bewuster vergunningmanagement ontstaat. Dit wil zeggen dat de ervaring zal leiden tot meer aanvragen in een keer. Ook bestuursorganen kunnen bijvoorbeeld via het vooroverleg en de leges stimuleren dat activiteiten gelijktijdig worden aangevraagd. Uiteindelijk zal het bedrijfsleven zo veel mogelijk één vergunning aanvragen. Dit vraagt natuurlijk de nodige tijd, maar dit is wel wat wij voor de toekomst beogen. Ook het bedrijfsleven

moet zijn procedures en organisatie veranderen om de aanvragen op een andere manier in te richten.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Een van de motieven van dit wetsvoorstel is de gelijktijdigheid. Gelijktijdigheid is van belang voor de aanvrager, maar ook voor de omgeving, de derde belanghebbenden. In antwoord op mijn vraag in eerste termijn zegt de minister dat de mogelijkheid blijft bestaan dat de ondernemer of burger die een aanvraag indient, dit ongelijktijdig doet. Dan zijn wij toch niet van het probleem af dat op die manier wel toestemming wordt gegeven voor de ene vergunning en niet voor de ander? Daarmee zijn wij ook niet van het probleem af dat het inzicht in de omvang van het project niet op hetzelfde moment ontstaat. Dit lijkt mij niet slim.

Minister **Cramer**: Dit is een terecht punt van mevrouw Meindertsma, maar ik spreek over een overgangssituatie waarin een zekere gewenning optreedt waardoor het bedrijfsleven steeds vaker alles in een zal aanvragen. Het bedrijfsleven is daaraan nog niet gewend in het begin, maar de ervaringen in de pilots leren dat het bedrijfsleven als er eenmaal ervaring is opgedaan, ook achter het eigen loket de zaken geïntegreerder organiseert. Met andere woorden: het doel is wat mevrouw Meindertsma ook beoogt, daartoe is immers de Wabo ontwikkeld, maar in de beginfase zal er af en toe nog in verschillende stappen een vergunning worden aangevraagd.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik ga er dan van uit dat de minister in de invoeringswet regelt hoe lang de periode van die overgangsfase duurt. Ik begrijp dat zij ook van mening is dat dit geen ideale situatie is. Aan de ene kant hebben wij immers te maken met het feit dat bedrijven of burgers het nog niet zo goed weten, aan de andere kant onderkennen wij overal in de wetgeving het berekenende gedrag van burgers en bedrijven. De gedachte zal zijn: ach, als ik nu eerst een vergunning vraag voor de kap van die boom, kan ik later voor de verbouwing van het huis een vergunning aanvragen. Laten wij wel wezen, het kappen van de boom is wellicht niet nodig als in een later stadium de vergunning voor de verbouwing wordt afgewezen. De logica wordt hiermee wel enig geweld aangedaan.

Minister **Cramer**: Nogmaals, mevrouw Meindertsma heeft hiermee een terecht punt. Ik zal nagaan in hoeverre ik hierover een passage kan doen opnemen in de invoeringswet.

Er is nog een ander belangrijk punt in het kader van de Wabo en de invoering ervan, namelijk de kosten voor gemeenten en provincies die zijn gemoeid met de invoering. Mevrouw Huijbregts heeft gevraagd naar de stand van zaken in de onderhandelingen hierover. Juist afgelopen week is in het Bestuurlijk Overleg Financiële Verhoudingen de invoeringskostenproblematiek van de Wabo voor gemeenten aan de orde geweest. In dit overleg is afgesproken dat ik 40 mln. uit mijn begroting zal bijdragen aan de invoering. Voor het restant van 22

mln. hebben de fondsbeheerders het accres als dekking aangewezen. Volgens de fondsbeheerders is hiermee op een goede en volwaardige manier voldaan aan de verplichting die is neergelegd in artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet.

Het ministerie van VROM zorgt naast de invoeringskosten ook voor de opleiding voor gemeente- en provincieambtenaren, de ontwikkeling van een ICT-instrument dat ter beschikking wordt gesteld en beheerd en het zorgt voor een kennisplein en helpdesk. Er wordt geprobeerd zo veel mogelijk ondersteuning te bieden. Ik meen dat ik met deze regelingen en de afspraken in het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen de al lang lopende discussie met de VNG over de vergoeding van de kosten van de Wabo positief kan afsluiten. Ik heb dit de afgelopen week in een brief aan het bestuur van de VNG kenbaar gemaakt.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Het is prettig te horen dat de minister meent dat hiermee de problemen zijn opgelost. Ik meen echter te weten dat het accres is bedoeld als een bron van inkomsten voor de gemeenten. Er wordt nu een bestemming aan dit accres gekoppeld, maar de facto wordt dit dus uit de gemeentelijke financiën gedekt.

Minister **Cramer**: Mevrouw Huijbregts heeft gelijk, dit wordt deels uit het accres betaald. Wij moeten echter gezamenlijk een traject afleggen. De afspraken met de fondsbeheerders komen overeen met hetgeen wij in het algemeen in dit soort situaties doen. Mevrouw Huijbregts zal zich kunnen voorstellen dat het ministerie van VROM niet dergelijke enorme bedragen zomaar even op de begroting kan afschrijven.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Mijn toevoeging was bedoeld ter verduidelijking en verfijning, zodat wij precies weten wie de rekening betaalt.

Minister **Cramer**: Mevrouw Huijbregts-Schiedon vroeg ook nog op basis waarvan ik concludeer dat op termijn de leges als gevolg van de invoering van de Wabo kunnen dalen. Ik baseer mij daarbij op drie businesscases in een grote, een middelgrote en een kleinere gemeente. Uit alle drie de cases volgt dat de kosten van de Wabo op termijn kunnen dalen als gevolg van de grotere efficiency die bereikt wordt in de backoffice. De mate waarin en de termijn waarop die baten zichtbaar worden, is afhankelijk van de investering die wordt gepleegd in de werkprocessen, de organisatie en de ICT. Verder is het afhankelijk van de grootte van de gemeente. Op den duur kan de uitvoering van de Wabo dus ook goedkoper worden voor de overheid zelf. Dat vertaalt zich in een verlaging van de leges.

Na deze algemene opmerkingen ga ik in op de diverse onderwerpen die de sprekers naar voren hebben gebracht, te beginnen met de verdere deregulering naast de Wabo. Mevrouw Huijbregts vroeg: hoe wordt de echte deregulering tot stand gebracht? De heer De Boer verwees naar de heer

Wallage, betoogde dat het verminderen van regeldruk niet eenvoudig is en vroeg: wat betekent precies die Wabo? Ik ben het absoluut met hem eens dat deregulering zorgvuldig moet geschieden. Het verder terugdringen van regeldruk is een van de prioriteiten van het kabinet en ook van mijzelf. Een reductie van 25% moet aan het einde van deze kabinetsperiode zijn bereikt. Dat zal worden uitgewerkt in het werkprogramma vermindering regeldruk VROM dat in november aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Ik wil een mogelijk misverstand over de Wabo bij mevrouw Huijbregts wegnemen. Ook de Wabo leidt wel degelijk tot deregulering. In de eerste plaats zullen onnodige verschillen in geldende wetgeving worden weggenomen, zoals verschillen in beslistermijnen. In de tweede plaats zal het aantal toepasselijke procedureregels afnemen. Er komt één aanvraag in plaats van de huidige 1600 formulieren. In de derde plaats zal de regeling van het vergunningvrij bouwen worden verruimd. Dat geldt met name voor de categorie licht vergunningplichtig bouwwerken, die daarmee zal verdwijnen.

Met name de heer Janse de Jonge heeft in zijn bijdrage een duidelijk verhaal gehouden over de verhouding tussen de Wabo en de Grondwet, dat ik geheel onderschrijf. Zowel in de stukken als vandaag hebben ook andere fracties aandacht gevraagd voor de relatie van de Wabo tot de Grondwet. Het gaat daarbij in het bijzonder om de relatie tussen de autonomie van decentrale overheden en de bevoegdheidsverdeling tussen overheden. Daarover hebben de Kamer en de regering een diepgaande discussie gevoerd. Dit heeft geleid tot uitgebreide passages in de stukken, waaruit de heer Janse de Jonge vandaag heeft geciteerd. Onder meer de fracties van de PvdA, de SP, de ChristenUnie en GroenLinks hebben zich bij de opmerkingen van de heer Janse de Jonge aangesloten. Zoals hij vandaag heeft gezegd, hebben de Kamer en de regering met deze behandeling de grondwettelijke problematiek scherp gekregen. Het was dus van groot belang om deze dialoog de afgelopen tijd te voeren. De behandeling heeft niet alleen geleid tot uitgebreide passages maar ook tot de aankondiging van enkele aanpassingen van het wetsvoorstel. De heer Janse de Jonge heeft daarover opgemerkt dat de aangekondigde aanpassingen in de memorie van antwoord van groot belang zijn voor de werking van deze wet in de bestuurspraktijk. Deze voorstellen zullen vervolgens goed en volledig worden uitgewerkt in het kader van de in- en uitvoeringsregelgeving. Alsdan kan de Kamer de totaalbalans opmaken. Het is verheugend dat de schriftelijke voorbereiding en de daarin aangekondigde wijzigingen de Kamer en de regering bij elkaar hebben gebracht.

Ik zie de verdere uitwerking van de in- en uitvoeringswetgeving met vertrouwen tegemoet, nu Kamer en regering met deze behandeling richting hebben gegeven aan de wijze waarop de Wabo grondwetsconform kan worden in- en uitgevoerd. Ik benadruk dat bij de uitwerking uitgangspunt zal zijn dat de beleidsvrijheid van gemeenten en provincies

wordt gerespecteerd en dat bevoegdheden op een zo laag mogelijk niveau liggen. Ik kom daarop nog uitgebreid terug bij de bevoegdheidsverdeling.

Ik kom bij de vragen over het toetsingskader en de toekomst van de Wabo. Bij verschillende leden van deze Kamer, met name de fracties van het CDA, de PvdA en de SP, zie ik de bezorgdheid dat met de Wabo het specialiteitsbeginsel -- uit de wet moet duidelijk worden welke belangen worden gediend -- wordt ondergesneeuwd. Dit wil ik graag nogmaals verhelderen, omdat ik die zorg absoluut deel en het absoluut niet mijn intentie is om die ondersneeuwing te laten plaatsvinden. In de Wabo blijven de bestaande toetsingskaders in stand. De Wabo creëert geen nieuwe of bredere toetsingskaders. Het bevoegd gezag mag bovendien geen belangen tegen elkaar afstrepen. Als een van de toetsingskaders zich tegen vergunningverlening verzet, moet de vergunning geheel of gedeeltelijk worden geweigerd. Uit de vergunningvoorschriften en motivering van het besluit blijkt op welke wijze het bevoegd gezag met de verschillende betrokkenen belangen is omgegaan. De verschillende betrokken belangen blijven ook in de omgevingsvergunning transparant. De bescherming van verschillende belangen, dus ook van natuur- en landschapswaarden, zal als gevolg van de Wabo ongewijzigd blijven. Dit in antwoord op een vraag van mevrouw Meulenbelt.

De heer Janse de Jonge heeft gevraagd wat het wetsvoorstel betekent voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. De Wabo zet aan tot een bredere blik en een betere afstemming van vergunningsvoorschriften. De Wabo bevordert dat activiteiten gelijktijdig en in samenhang worden beoordeeld. Daarvoor wordt één orgaan verantwoordelijk. De Wabo gaat daarmee versnippering tegen en bevordert een samenhangende omgevingsgerichte benadering. Dit kan tevens ten goede komen aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Er is bij de komst van de Wabo wel gesproken over een model waarin de toetsingskaders geheel worden geïntegreerd, het "model 4". Dat heeft veel stof tot discussie opgeleverd. Terecht hebben veel wetenschappers gewezen op het specialiteitsbeginsel en de beperkingen die het Europese recht met zich brengt, ten aanzien van dit model 4. Ik benadruk nogmaals dat wij hier vandaag niet spreken over model 4 maar over een model 3. Ik kan niet genoeg benadrukken dat het de bedoeling is dat bij de Wabo geen sprake is van inhoudelijk integratie van toetsingskaders. De bestaande toetsingskaders voor de verschillende betrokken belangen -- het kan gaan om milieu, ruimtelijke ordening, constructieve veiligheid bij bouwen, natuur en monumenten -- blijven volledig in stand.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): In mijn inbreng heb ik de minister laten weten dat ik ervan uitga dat natuur en omgeving met de Wabo niet echt gevaar lopen. Het is mij ook duidelijk dat wij het niet hebben over model 4. Wij behandelen dit wetsvoorstel echter in een bepaalde context.

Daarom heb ik gevraagd wat het perspectief hierna is. Dat is belangrijk, zodat niet alles, zoals die deelvergunningen, wordt opgesplitst in vergunninkjes zonder dat wij kijken naar het geheel. Daarom heb ik die vraag heel bewust wel gesteld.

Minister **Cramer**: De vraag van mevrouw Meulenbelt gaat eigenlijk over de ontwikkeling naar een nog meer geïntegreerd toetsingskader: is dat de bedoeling, en zo ja, wat houdt dat dan precies in? Andere partijen hebben daar ook naar gevraagd. Inhoudelijke integratie kent vele vormen en nuances. In de loop van de parlementaire behandeling is het accent meer komen te liggen op een meer samenhangend toetsingskader. Dat is de lijn die ik beoog. De ontwikkeling naar inhoudelijke integratie betekent dan ook niet dat alle toetsingskaders in de toekomst op een hoop worden gegooid en dat het bevoegd gezag vervolgens de verschillende betrokken belangen tegen elkaar gaat afstrepen. Het gaat erom -- dat is natuurlijk wel van belang -- dat daar waar overlap of samenhang is, normen bij elkaar te brengen zijn en op elkaar zijn af te stemmen opdat er een beter toepasbaar toetsingskader ontstaat. Daarbij dient de bescherming van de afzonderlijke belangen gewaarborgd en transparant te blijven. Zo kan niet zomaar worden afgeweken van Europese grenswaarden als het bijvoorbeeld om luchtkwaliteit gaat. Ik kan natuurlijk vele voorbeelden noemen.

Conform mijn toezegging tijdens de Tweede Kamerbehandeling, zal ter uitvoering van de motie-Koopmans/Vermeij bij gelegenheid van de invoeringswet in een aparte notitie nader worden ingegaan op de diverse mogelijkheden om meer samenhang in het toetsingskader aan te brengen. Deze mogelijkheden zullen dan in algemene zin met het parlement worden besproken. Ten overvloede benadruk ik nogmaals dat noch het voorliggende wetsvoorstel, noch het voorstel voor de invoeringswet betrekking heeft op de inhoudelijke integratie van toetsingskaders.

Het volgende gaat over archeologische aspecten en monumentenbelangen. De heer De Boer heeft gevraagd naar de gegevens van een uitgebreide steekproef inzake de manier waarop gemeenten het archeologisch aspect betrekken in het bestemmingsplan, dit in verband met de toezegging van de minister van OCW aan de Kamer op 19 december 2006 om deze gegevens dit najaar ter beschikking te stellen. Ik kan u namens de minister van OCW meedelen dat het onderzoek zich in een afrondende fase bevindt en dat de minister van OCW voornemens is om de Kamer hierover nog dit jaar nader te informeren. Ook vroeg de heer De Boer of ik duidelijk kan aangeven dat en hoe de archeologische belangen via de Wabo zijn gewaarborgd. Ik begreep dat voor hem onduidelijk is wat de gevolgen zijn van de Wabo voor terreinen waar sprake is van archeologische waarde of verwachtingen.

Archeologische belangen worden in het huidige stelsel gewaarborgd door de Monumentenwet uit 1988. Dit is met de Wet op de archeologische monumentenzorg geregeld in de

artikelen 38a en volgende van de Monumentenwet 1988. Dat blijft ook zo onder de Wabo. Uitgangspunt van de Wet op de archeologische monumentenzorg is dat de bescherming van archeologische belangen zo veel mogelijk wordt geïntegreerd in het ruimtelijke ordeningsproces. Het uitgangspunt is dat de gemeenteraad op basis van verwachte of bekende archeologische waarden in het bestemmingsplan aangeeft in welke gevallen aan bouw- en aanlegvergunningen voorschriften worden verbonden in het belang van deze archeologische terreinen. Dat zijn in ieder geval de volgende voorschriften: de verplichting tot het treffen van maatregelen tot behoud in situ, het doen van opgravingen en het laten begeleiden door een deskundige. Deze voorschriften worden onder de Wabo aan de omgevingsvergunning verbonden. De bestaande waarborgen blijven dus onverminderd gehandhaafd.

Ik ga verder met een onderwerp waarover praktisch alle partijen vragen hebben gesteld, namelijk de *lex silencio positivo*. Ik stel vast dat de Kamer kritisch is over de *lex silencio positivo*. Het van rechtswege verlenen van een vergunning is in Nederland en ook internationaal een beproefd middel om tijdige besluitvorming van de overheid te bevorderen. Bij de bouwvergunning functioneert dit systeem al sinds 1992. De ervaring die hiermee is opgedaan, is gebruikt om in de Wabo het systeem verder te verbeteren. In de Wabo zijn daardoor zowel het beschermingsniveau als de belangen van derden goed gewaarborgd. De ervaringen met de bouwvergunning wijzen erop dat de *lex silencio positivo* ertoe heeft geleid dat gemeenten meer aandacht besteden aan tijdige besluitvorming. De *lex silencio positivo* is als standaard opgenomen in de Europese Dienstenrichtlijn en in het ontwerp van de dienstenwet die onlangs bij de Tweede Kamer is ingediend. Het instrument past in het kabinetsbeleid en geniet een brede steun in de Tweede Kamer. Over de *lex silencio positivo* is in de stukken al veel gezegd. Ik ben het met u eens, dat bij de invoering van dit instrument oplettendheid en zorgvuldigheid geboden is. Vandaag hoop ik de resterende vragen van onder meer de heer Janse de Jonge, mevrouw Meindertsma, mevrouw Meulenbelt en de heer Laurier te kunnen beantwoorden. Het gaat daarbij om de *lex silencio positivo* in relatie tot de reguliere procedure.

Zoals u bekend is, geldt in de uitgebreide procedure geen *lex silencio positivo*. Mevrouw Meindertsma heeft gevraagd om duidelijk te maken in welke gevallen de reguliere en in welke gevallen de uitgebreide procedure van toepassing is. Dit vloeit rechtstreeks uit de wet voort. In artikel 3.10 van de Wabo is expliciet aangegeven in welke gevallen de uitgebreide procedure van toepassing is. Het gaat daarbij onder meer om vergunningverlening van milieu-inrichtingen, grote ruimtelijke projecten, rijksmonumenten en activiteiten in beschermde natuurgebieden. In alle andere gevallen is de reguliere procedure van toepassing. Ik zeg u toe dat ik er in het kader van de voorlichting breed bekendheid aan zal geven welke procedure in welke gevallen van toepassing is. Overigens ontvangt de aanvrager bij de start

van de procedure van het bevoegd gezag een bericht, welke procedure van toepassing is. Daardoor is ook in concrete gevallen duidelijk welke van toepassing is.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ook ik heb waargenomen dat er in de wet is aangegeven wat onder de reguliere en wat onder de meer uitgebreide procedure valt. U geeft met uw antwoord precies aan waar zich discussies kunnen voordoen. Wat is een "groter project"? Dit is dus een subjectief gegeven. Mijn vraag in de eerste termijn was of u in de invoeringswet wat wilt zeggen over de binnenplanse afwijking van een bestemmingsplan -- want dat is ook een mogelijkheid naast de reguliere procedure -- en of u het begrip "grotere projecten" iets nader wilt proberen te definiëren.

Minister **Cramer**: Het punt van mevrouw Meindertsma is van belang. Inderdaad is wat onder welke procedure valt in de Wabo in globale zin omschreven. Ik zal bekijken in hoeverre in de invoeringswet een nadere specificatie wordt gegeven, zodat u gerustgesteld wordt over de globale toepassing van deze categorieën door gemeenten en provincies.

Mevrouw Meindertsma heeft gesuggereerd, de beslistermijn in de reguliere procedure pas te laten starten op dag na de publicatie van de aanvraag. In de procedures en termijnen in de Wabo is zo veel mogelijk aangesloten bij de Algemene wet bestuursrecht. Ook in die wet start de beslistermijn op het moment dat de aanvraag is ontvangen. Als in de reguliere procedure een ander startmoment wordt voorgeschreven, zou daarmee worden afgeweken van zowel de startmomenten in de AWB als in de uitgebreide procedure van de Wabo. Het feit dat de beslistermijn start op het moment van ontvangst van de aanvraag, heeft te maken met de rechtszekerheid van de aanvrager. Een bestuursorgaan zou anders de beslistermijn kunnen oprekken door een aanvraag later of helemaal niet te publiceren. Voor derde belanghebbenden is de publicatie van de aanvraag een extra service. Zij kunnen naar aanleiding van de publicatie inlichtingen inwinnen of hun mening naar voren brengen als dat van belang wordt gevonden. Dat is overigens geen officiële zienswijzeprocedure. Dit is anders dan in de uitgebreide procedure. In de reguliere procedure hebben belanghebbenden hoe dan ook de mogelijkheid om na het verlenen van de vergunning bezwaar te maken of beroep in te stellen. Bovendien treedt een vergunning, zoals mevrouw Meindertsma terecht opmerkte, niet eerder in werking dan nadat deze is bekendgemaakt. Bij de vergunningen van rechtswege treedt de vergunning zelfs niet in werking dan nadat derden in de gelegenheid zijn gesteld om bezwaar te maken of dan nadat op dat bezwaar is beslist. Gedurende die tijd mag de vergunde activiteit dus niet worden verricht. Op die manier worden onomkeerbare feiten voorkomen en wordt de positie van derde belanghebbenden beschermd.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik begrijp dus goed dat de vergunning nooit kan worden verleend wanneer de vergunningverlener -- de gemeente, in 98% van de gevallen -- bij de reguliere procedure in eerste instantie vergeet om de vergunningaanvraag te publiceren?

Minister **Cramer**: Dat is terecht. Daarmee is ook de vervolgvraag beantwoord over de situatie waarin de vergunninghouder tijdens de bezwaarfase een activiteit verricht ondanks de opschortende werking. Hierover kan ik heel duidelijk zijn. Dat staat gelijk aan handelen tegen vergunning, waartegen kan worden opgetreden. De reguliere procedure en de vormgeving van de *lex silencio* is dan ook met de nodige waarborgen omkleed. Ook komt het beschermingsniveau niet in het geding,

Daarbij is het volgende van belang. De *lex silencio* is alleen van toepassing als het gaat om relatief eenvoudige besluiten, die een gering maatschappelijk risico hebben. Zo ligt het toetsingskader in het algemeen vast of is met beleidsregels ingekaderd. De activiteiten zijn niet complex en niet ingrijpend voor de fysieke leefomgeving. Belangen van derden zijn niet in ernstige mate in het geding. Naast de vergunning gelden er vaak ook nog rechtstreeks regels voor de activiteit. Bijvoorbeeld bij bouwen geldt altijd het Bouwbesluit 2003. Als een vergunning eenmaal van rechtswege in werking is getreden, kunnen daaraan later ook nog voorschriften of beperkingen worden verbonden. Bij een ernstige inbreuk op de fysieke leefomgeving kan de vergunning zelfs nog geheel worden ingetrokken. De heer Janse de Jonge vroeg wat ik versta onder een ernstige inbreuk op de fysieke leefomgeving. Dat kan per geval verschillen. De regeling is vooral bedoeld als achtervang voor uitzonderlijke situaties, waarin vanwege de specifieke lokale situatie toch extra bescherming nodig is. Vooropstaat daarbij dat het bevoegd gezag telkens van geval tot geval een beoordeling dient te maken. Zo kan gedacht worden aan een vergunning voor het aanleggen van een inrit midden op een gevaarlijk verkeerskruispunt. Je zou dan toch denken dat dit een situatie is die niet past in een eenvoudig systeem, maar hier kan dus achteraf blijken dat het toch nodig is om beter op te letten. Een ander voorbeeld is een vergunning van rechtswege voor het kappen van een bijzonder beeldbepalende boom. Ik heb er zelf een voor mijn huis. Dit is een vergunning van rechtswege die meer is dan alleen maar voor een simpele boom. In dergelijke situaties kan er aanleiding zijn om te oordelen dat de gevolgen voor de fysieke leefomgeving dermate ingrijpend zijn dat intrekken van de vergunning geoorloofd is.

Ik kom nu bij het begrip "belanghebbende".

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Ik neem aan dat de minister nu de *lex silencio* heeft afgerond. Ik heb daar nog een vraag over. Zij sprak net over de waarborgen waaraan moet worden voldaan om in ieder geval bij de vergunningverlening ingekaderd te zijn. Is dat nu ook in lijn met de Dienstenwet die

nu bij de Tweede Kamer ligt? Creëert de Wabo daarin een eigen regime, of is dit in lijn met de Dienstenwet? Gaan wij nu hier in de Wabo iets met elkaar beslissen? Dan willen wij weten waar wij aan toe zijn. Of wordt dit binnenkort weer veranderd bij de Dienstenwet, respectievelijk de implementatie van de Europese richtlijn? De minister mag ook in tweede termijn antwoorden.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Er ligt nu een dienstenrichtlijn met de uitwerking daarvan in de Tweede Kamer. De minister beroept zich nu in haar antwoord op die richtlijn. Het is mogelijk dat juist wij vanuit onze wetgeving in Nederland van mening zijn dat de invulling van die dienstenrichtlijn nog X of Y zou moeten zijn. Het beroep dat de minister daarop doet, zou dus eigenlijk moeten worden omgedraaid. Misschien kan de minister dit ook in haar beantwoording meenemen.

Minister **Cramer**: Graag kom ik hierop in tweede termijn terug.

Ik ga nu door met het onderwerp "belanghebbende". Mevrouw Meindertsma en de heer Laurier hebben aandacht gevraagd voor de mogelijke beperkingen in de inspraak als gevolg van de invoering van het belanghebbendenbegrip. De inspraakmogelijkheden zijn bij amendement beperkt van inspraak voor eenieder tot inspraak voor belanghebbenden. Amendementen van gelijke strekking zijn aangenomen bij het voorstel voor de Waterwet en bij een wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998. Zoals in de stukken is toegezegd, zal de Raad van State om voorlichting worden gevraagd, mede gelet op toepasselijke Europese en internationale wet- en regelgeving, zoals het Verdrag van Aarhus. De Raad zal tevens worden gevraagd om daarbij de ontwikkelingen in de jurisprudentie rondom het belanghebbendenbegrip waarop mevrouw Meindertsma doelt te betrekken. Het resultaat daarvan kan vervolgens bij de invoeringswet met het parlement worden besproken. Na de afronding van de behandeling van de Wabo door uw Kamer zal ik zo spoedig mogelijk het voorlichtingsverzoek aan de Raad van State toezenden, om dit vervolgens mee te kunnen nemen in de invoeringswet.

Een belangrijk onderwerp dat vrijwel alle partijen naar voren hebben gebracht als iets waarop ik toch een toelichting moet geven, is de regeling van het backoffice en de bevoegdheidsverdeling. Alle sprekers zijn ingegaan op de verandering die ten gevolge van de Wabo nodig is in het zogenaamde backoffice van de gemeente. Hierbij wordt onontkoombaar doorgepakt naar de discussie die -- zoals mevrouw Meindertsma het noemt -- rondwaart ten gevolge van het advies van de commissie-Mans, de regeling van de omgevingsdienst en alles wat daarmee samenhangt.

Op het laatste punt kom ik zo dadelijk terug. Eerst wil ik een reactie geven op de bezorgdheid die ik in een aantal bijdragen heb geproefd over de mogelijke complexiteit die gaat ontstaan in het backoffice ten gevolge van de

Wabo. De heer Janse de Jonge spreekt hierbij van "bestuurlijke complexiteit". Met name gaat het hier om de vraag of de verdeling van de bevoegdheden tussen de verschillende overheden ten gevolge van de omgevingsvergunning niet te ingewikkeld zal worden. Mevrouw Meulenbelt gebruikt hierbij de metafoer van de afhaalchinese: één loket met een chaotische keuken erachter. Als ik deze beeldspraak tot mij neem, stel ik mij voor dat in het huidige backoffice elke afdeling zijn eigen ingrediënt bereidt volgens eigen methoden en in een eigen tempo. Vervolgens moet de klant deze ingrediënten zien samen te voegen tot één maaltijd. Met de Wabo ontvangt de klant wat mij betreft vanuit een goed samenwerkende backoffice direct de complete maaltijd. Dat is de intentie.

Ik ga echter terug naar het punt van de ingewikkeldheid van de backoffice, die ontstaat ten gevolge van de bevoegdheidsverdeling. In de schriftelijke stukken heb ik aangegeven dat ik streef naar zo min mogelijk bevoegdheidsverschuivingen. Dit is een heel belangrijk punt. Inmiddels zijn adviezen verschenen van de commissie-d'Hondt en de commissie-Lodders. In beide adviezen wordt gepleit voor verdere decentralisatie. Ook van belang is hierbij de gezamenlijke intentieverklaring van het IPO en de VNG van 29 september jongstleden. Daarin geven deze organisaties aan dat gemeenten in beginsel bevoegd gezag kunnen zijn voor Wabo-taken.

Het perspectief van verdere decentralisatie spreekt mij op zichzelf aan; daarover mag geen misverstand ontstaan. Dit betekent feitelijk dat gemeenten in vrijwel alle gevallen bevoegd gezag zullen zijn, overeenkomstig het uitgangspunt van de Wabo. Daarin wordt er immers van uitgegaan dat gemeenten in beginsel bevoegd gezag zijn, tenzij dit anders wordt geregeld. Hiermee hoeft er dus geen opschaling van gemeentelijke bevoegdheden plaats te vinden. Er hoeven minder dossiers aan andere bestuurslagen te worden overgedragen. Ook hoeft er minder kennis te worden ingehuurd. Met andere woorden; er zal sprake zijn van minder bestuurlijke spaghetti. Bovendien blijft de gemeente in die gevallen beslissen over de activiteiten op grond van autonome verordeningen zoals kappen en slopen. Hiermee zijn de samenwerkingsafspraken tussen de verschillende overheden dus niet langer noodzakelijk. De heer Janse de Jonge noemt hierbij als voorbeeld de provincie Flevoland. Ook het alternatief van mevrouw Meindertsma, om de opschaling niet te laten plaatsvinden op basis van de complexiteit van de aanvraag, maar op basis van de vraag of de gemeente het aan kan, is wat mij betreft hiermee niet aan de orde.

De mate waarin decentralisatie feitelijk kan plaatsvinden, is onder meer afhankelijk van de gerealiseerde kwaliteit in de uitvoering. Eventueel kan voor grote milieu-inrichtingen worden bepaald dat provincies voorlopig zeggenschap houden over de milieuaspecten. Denk daarbij bijvoorbeeld aan IPPC- of BRZO-inrichtingen. Hiervan zijn er ongeveer 1100. Wij kunnen ons voorstellen dat deze in de overgangssituatie onder de bevoegdheid van de provincies blijven vallen. Het is echter

belangrijk om te constateren dat het niet nodig is om nu al een beslissing te nemen over de precieze bevoegdheidsverdeling. Die verdeling wordt namelijk eerst gerealiseerd in het uitvoeringsbesluit, namelijk het Besluit omgevingsrecht. Het ontwerpbesluit wordt naar de Tweede Kamer en de Eerste Kamer gezonden voor discussie en inspraak. Ik vermoed dat dit ontwerpbesluit de Kamer komend voorjaar zal bereiken. Dit betekent dat de Kamer ook na het aannemen van dit wetsvoorstel betrokken is bij de verdere discussie over de bevoegdheidsverdeling.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Toch ligt er op dit punt een interessante vraag waarop de minister niet helder wil antwoorden. Ik begrijp dat wel een beetje. Nu wij echter met elkaar zo ver zijn gekomen in de discussie over de Wabo, en het bovendien duidelijk is dat 98% van de gevallen bij de gemeenten uitkomt, moeten wij ons wellicht afvragen of het niet helderder voor de bevoegdheidsverdeling in Nederland is, en voor alles wat er na de komst van de Wabo aan de orde komt, om duidelijk te kiezen voor het neerleggen van de verantwoordelijkheid bij de gemeenten. Dat zou dan het uitgangspunt van de wet kunnen zijn; bij de invoeringswet of een andere wet. Vervolgens kunnen wij de uitzonderingen met elkaar bespreken. Daarbij gaat het om de grote bedrijven en instellingen. Die zouden ondergebracht kunnen worden bij de provincies. Bovendien zou in een enkel geval de minister nog de bevoegdheid tot ingrijpen kunnen hebben. Mijns inziens zou op die manier een en ander veel helderder en simpeler geregeld zijn. Ik geef daarom deze suggestie nog eens mee. Wij moeten hierin een duidelijke keuze maken, zeker nu wij al vaak hebben gezien dat in 98% van de gevallen de gemeente bevoegd is.

Minister **Cramer**: Het voorstel van de heer Janse de Jonge wordt zeker meegenomen als wij bij het formuleren van het uitvoeringsbesluit hierop terugkomen. Ik liet al weten dat de mate van decentralisatie ook afhankelijk is van de gerealiseerde kwaliteit in de uitvoering. Daarom stelde ik voor om niet direct alles over te hevelen naar de gemeenten, omdat een en ander nog even tijd nodig heeft, gezien de complexiteit van de zaken die nu bij de provincies liggen. Wij spreken hierbij echter over een beperkt percentage.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Zegt de minister nu dat zij hierover wel wil nadenken, maar dat zij dit aan een bepaald kwaliteitsniveau koppelt of aan een bepaald minimum bij gemeenten? Heb ik dat goed begrepen?

Minister **Cramer**: Ja. Dit is ook het uitgangspunt van het onderwerp waarop ik direct terugkom. Alles heeft hierbij te maken met de mogelijkheid om te decentraliseren, wetend dat de kwaliteit is gegarandeerd.

Ik kom op de relatie met het standpunt van de commissie-Mans. Ik begrijp heel goed dat vandaag bij de parlementaire behandeling van de Wabo een relatie wordt gelegd met het advies van

deze commissie. Ik ben daaraan zelf ook debet, omdat ik tijdens de landelijke Wabo-dag gesproken heb over een herziening van de structuur en over "ongeveer 25 omgevingsdiensten". Dit leek mij wel logisch. Ik heb daarbij echter nadrukkelijk gesproken over uitvoeringsorganisaties. Ik kom daarop zo terug.

Ik moet hierbij uitdrukkelijk de kanttekening plaatsen dat de discussie die wij hierover voeren wat mij betreft een informeren en niet een concluderen karakter heeft. Dit heeft te maken met het feit dat het kabinet nog geen standpunt heeft ingenomen over het advies van de commissie-Mans. Dit zal zeer binnenkort in de ministerraad gebeuren. Het is echter een goed gebruik om deze zaken eerst in de Tweede Kamer te bespreken en pas daarna in de Eerste Kamer. Toch zal ik op deze punten ingaan, omdat er wel degelijk een gelegenheid is.

Om te beginnen wil ik de aanleiding memoreren van de discussie over de omgevingsdiensten. Daarna zal ik het hebben over de actuele stand van zaken. Begin dit jaar heb ik de strategische notitie over handhaving van VROM naar de Tweede Kamer gestuurd. In deze notitie identificeerden de minister van Justitie en ik een aantal knelpunten in het stelsel van rechtshandhaving. Deze knelpunten hebben ook te maken met de toenemende complexiteit van de taken die lokaal moeten worden uitgevoerd. Dit heeft weer te maken met internationalisering en met het feit dat steeds meer handhavingstaken in ketenverband moeten worden uitgevoerd. Kortom, het vergt veel deskundigheid om zaken goed aan te pakken. Wij kondigden tijdens de behandeling van de notitie in de Tweede Kamer ook de instelling aan van de commissie-Mans. Deze commissie kreeg van ons de opdracht om antwoord te geven op de vraag of de analyse juist was van de knelpunten die wij in de uitvoeringsnotitie hadden gegeven. Ook hebben wij gevraagd wat mogelijke oplossingsrichtingen zijn. De commissie-Mans heeft begin juli een advies uitgebracht. Dit advies bevat de aanbeveling om omgevingsdiensten op te richten. Daarachter zit een heel verhaal waarover in het advies wordt geschreven. Deze aanbeveling heeft vooral te maken met een aantal zaken rond kwaliteit en efficiencyverhoging van wat in de handhavingspraktijk moet gebeuren.

Ondertussen, of eigenlijk al eerder stelden het IPO en de VNG voor om te onderzoeken of een verdere decentralisatie van de bevoegdheden uit de Wabo mogelijk is. Dit zou volgens beide organisaties moeten worden gekoppeld aan een verbetering van de kwaliteit van de uitvoering. Recent hebben het IPO en de VNG de resultaten van hun overleg hierover aan mij meegedeeld. In de intentieverklaring van de organisaties, van 29 september, geven zij aan dat een verdere decentralisatie mogelijk is. Zij koppelen dit aan een verbetering van de uitvoering. Hierbij spreken het IPO en de VNG over de vorming van een "robuuste landsdekkende uitvoeringsstructuur met omgevingsdiensten". Er is dus sprake van een lijn die overeenstemt met het advies van de commissie-Mans. Alleen noemen zij daarbij geen

aantallen en gaan zij uit van keuzevrijheid in de vorm en de omvang van de samenwerking. In een landelijk convenant willen zij hierover met het kabinet afspraken maken en stevige kwaliteitscriteria vastleggen.

Ten slotte noem ik naast de commissie-Mans en de intentieverklaring van het IPO en de VNG, het kabinetsstandpunt inzake Oosting over interbestuurlijk toezicht en verder de commissie-Lodders. In het kabinetsstandpunt over Oosting wordt een verdergaande versobering en decentralisatie van interbestuurlijk toezicht aangekondigd. Ook hieraan is de verbetering van de kwaliteit van de uitvoering door gemeenten gekoppeld. Ik heb zelf aldoor benadrukt dat decentralisatie goed is, mits wij er zeker van zijn dat de kwaliteit en de efficiency goed zijn geborgd. Dat is ook de reden waarom wij nu met de dubbelslag zitten van aan de ene kant de Wabo en aan de andere kant ontwikkelingen rond de uitvoeringsstructuur en de commissie-Mans.

Binnen dit hele speelveld buigt het kabinet zich op dit moment over de formulering van een eindbeeld ten aanzien van de rollen en de verantwoordelijkheden van de verschillende overheden, en dus ook over de organisatie van de ambtelijke uitvoering. Het eindbeeld blijft dus enerzijds een bredere scope dan het advies van de commissie-Mans -- het gaat immers over meer, het gaat ook over de commissie-Lodders en over de commissie-Oosting -- maar anderzijds ook meer dan de uitvoering van de Wabo alleen. Het eindbeeld gaat dus over het verminderen van bestuurlijke drukte door een heldere rolverdeling tussen de verschillende overheidslagen in het Huis van Thorbecke. Dit laatste zeg ik met nadruk, want ik ben absoluut niet voor een vierde bestuurslaag in het VROM-domein. Het gaat om het oplossen van structurele knelpunten in het handhavingstelsel. Het gaat er dus om dat wij kwaliteit borgen in de uitvoering. Als wij het hebben over omgevingsdiensten, hebben wij het over de uitvoeringsorganisaties en niet over het overhevelen van bevoegdheden.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Ik dank de minister voor haar antwoord. De vraag is waar zij het initiatief laat. De intentieverklaring waarover zij spreekt, hebben wij gezien. Ik viel niet achterover van de inhoud daarvan. Daarnaast zegt de minister dat er recentelijk overleg is geweest met de VNG en het IPO. Dat is een heel goede zaak. Is de insteek van de minister bij de organisatie van de omgevingsdiensten nu een tweede kwaliteitsborging? Terecht hecht zij daaraan grote waarde aan, en wij doen dat met haar; hierom gaat het in essentie allemaal. Laat zij daarbij dus het initiatief aan de gemeenten en provincies om, langs de lijn van zelforganisatie en het zelf aanleggen van kwaliteitsmaatstaven, de zaak te organiseren?

Minister **Cramer**: De heer Janse de Jonge stelt mij een vraag die ik op dit moment heel moeilijk kan beantwoorden. Hierover zijn wij namelijk nog in gesprek binnen het kabinet. Ik wil de heer Janse de Jonge wel zeggen dat ik zelf gecharmeerd ben van

de vorming van omgevingsdiensten. Willen wij dat in dit land voor elkaar krijgen in goed overleg met gemeenten en provincies, dan realiseer ik mij dat wij het zó moeten doen dat wij uiteindelijk met elkaar door één deur komen. Daarvan moeten wij uitgaan. Als wij kijken naar omgevingsdiensten en wat er in het land gebeurt, dan voel ik mij gesterkt door het feit dat al een aantal omgevingsdiensten is gevormd op bestaande milieudiensten en dat de beoogde ontwikkeling ook al in de praktijk gaande is. In verschillende regio's spelen provincies een heel belangrijke rol om die ontwikkeling naar omgevingsdiensten te realiseren. Met andere woorden, het is niet zo dat het kabinet iets heel anders beoogt dan gemeenten en provincies. Provincies zien ook voor zichzelf een rol om de regio daarover te voeren. Zij hebben daarover samen met gemeenten een convenant afgesloten. Het is voor mij op dit moment echter lastig om, vooruitlopend op het kabinetsstandpunt en vooruitlopend op wat in de Tweede Kamer besproken zal worden, nu al te veel de precieze invulling te geven van de wijze waarop wij dit spel met elkaar spelen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Ik probeer iets helder te krijgen. Ik was niet bij de bewuste dag waarop de minister die uitspraak heeft gedaan. Naar ik begrijp uit de literatuur en naar ik van andere mensen die aanwezig waren heb gehoord, klonk die uitspraak niet als een eventuele suggestie maar als een tamelijk duidelijke intentieverklaring. De minister heeft ook het aantal genoemd, 25 omgevingsdiensten. Zij heeft tamelijk duidelijk uitgesproken dat dit haar plan was. Terecht zegt de minister dat het kabinet zich hierover nog niet heeft uitgesproken en dat het kabinet nog in overleg is. Nu wil ik heel graag weten of de minister deze uitspraak dan niet gedaan heeft of dat zij die intrekt.

Minister **Cramer**: Het is begrijpelijk dat mevrouw Meulenbelt dit vraagt. De inzet van mij en het kabinet is om inderdaad toe te werken naar een aantal, rond de 25, omgevingsdiensten die uitvoeringsorganisaties zijn rond thema's van het VROM-domein.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Nu breekt mijn klomp! Ik weet niet meer waar ik aan toe ben met de minister. Op het ene moment zegt zij dat het nog in overleg is en op het andere moment dat het wel de intentie is. De minister weet ook dat zij hiermee de VNG ongeveer de gordijnen in heeft gejaagd. Misschien is het onterecht dat die in de gordijnen hangt, maar de minister maakt het wel erg onduidelijk. Zij heeft een uitspraak gedaan. Zij zegt dat het nog door het kabinet behandeld moet worden. Vervolgens zegt zij weer dat het wel haar intentie is. Waarop moeten wij nu reageren?

Minister **Cramer**: De inzet van mij en ook van het kabinet, zeg ik rechtstreeks aan mevrouw Meulenbelt, is om te denken en te handelen in lijn met wat de commissie-Mans globaal voorstelt. Het punt is natuurlijk, zoals ik ook in antwoord op de

opmerking van de heer Janse de Jonge zei, dat het van belang is om dit wel zo te doen dat wij met de VNG en het IPO samen uiteindelijk door één deur komen. In overleg met beide, VNG en IPO, zullen wij komen tot enige vorm van overeenstemming. Het is ook zo dat IPO en VNG onderkennen dat omgevingsdiensten van belang zijn. Het punt waar het om gaat, is hoe wij het proces daarnaartoe gaan inrichten. Daarover gaan nu de discussies, en daarover kan ik op dit moment dus nog geen finaal antwoord geven.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter.

De **voorzitter**: Er staan zo veel mensen. Ik geef eerst mevrouw Meindertsma het woord.
**

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Maar ik heb nog steeds geen antwoord gekregen.

De **voorzitter**: Ik vermoed dat de anderen hetzelfde vinden.
**

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Het gaat vooral om de insteek van de minister. De minister zegt dat voor haar de kwaliteit van de uitvoering en de kwaliteit van handhaving en toezicht op de vergunningen buitengewoon van belang zijn, en ik begrijp dat. Ik denk dat een groot deel van de sprekers in deze Kamer niet zullen bestrijden dat kwaliteitsborging van buitengewoon groot belang is. Alleen is voor ons het uitgangspunt dat gemeenten en provincies degenen zijn die aangesproken moeten worden op de kwaliteit. Wij gaan niet de spelregels veranderen. Laat ik een voorbeeld geven, niet bedoeld als karikatuur. Als een voetbalelftal voortdurend verliest, gaan wij toch de spelregels niet veranderen? Op zijn hoogst hier en daar een speler. Daar gaat het om: ga je het aanpakken op de plek zelf, of ga je andere organisaties in het leven roepen?

Minister **Cramer**: Dit zou kunnen leiden tot een heel debat over iets wat nog in behandeling is in het kabinet en nog in behandeling moet worden gebracht bij de Tweede Kamer. Ik wil echter een poging doen om een eerste aanzet tot een antwoord te geven, voor zover ik dat kan geven, gezien de fase waarin alles zich bevindt. Uitgangspunt van provincies, gemeenten en het kabinet is kwaliteitsverbetering en efficiencyverhoging. De ervaringen leren dat kleine gemeenten op dit moment moeite hebben om überhaupt mensen te krijgen. Zij kunnen hun taken niet laten uitvoeren omdat hun personeel naar grotere gemeenten gaat, waar het werk aantrekkelijker is. Kleine gemeenten kampen met veel complexe vraagstukken. Zij kunnen het vaak niet aan, zeggen zij zelf. De meeste gemeenten zijn daarom voor clustering. De vraag is nu op welk schaalniveau je gaat clusteren. De provincies hebben zeer nadrukkelijk aan mij te kennen gegeven dat zij het van belang achten dat zij een regisserende rol spelen, om ervoor te zorgen dat dit

proces versneld tot clustering komt, op niveaus die, zoals zij zelf melden, niet zo ver afliggen van wat de commissie-Mans heeft voorgesteld. Wij zijn in gesprek over de vraag hoe dit precies uitpakt.

Regionale omgevingsdiensten voeren specifieke taken uit. De dagelijkse dingen, die gewoon door de gemeente in het kader van de Wabo kunnen worden uitgevoerd, laten wij natuurlijk niet allemaal uitvoeren door een regionale omgevingsdienst. De essentie van de regionale omgevingsdiensten is dat zij de kwaliteiten hebben die nodig zijn voor de specifiekere thema's. De benodigde deskundigheid is er aanwezig, zodat zij een tegenpartij zijn voor het bedrijfsleven en voor derden, de burgers. Daardoor hebben mensen in omgevingsdiensten de mogelijkheid om stappen te zetten in hun loopbaan. Dat vind ik zelf van groot belang. Het worden namelijk stevige uitvoeringsorganisaties, waar je je deskundigheid kunt ontwikkelen en waar je loopbaanperspectief hebt. Daardoor neemt de uitstroom van kleine diensten van gemeenten naar adviesbureaus af. Die bureaus worden voortdurend ingehuurd om zaakjes te regelen en zijn daarna weer weg. Deze praktijk moet sterk teruggedrongen worden.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik zal proberen heel kort te spreken. Wij zullen hierop ongetwijfeld in tweede termijn terugkomen. De minister gaat hier helemaal niet over. Het hart van de wet die op tafel ligt is dat de gemeenten en de provincies erover gaan. Als de minister nu iets anders voorstelt, stelt zij een systeemwijziging voor ten aanzien van deze wet. Dat is voor ons buitengewoon essentieel om te weten.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): De minister is bijzonder inconsistent. Ik heb net opgeschreven wat zij zei over de bevoegdheidsverdeling. Als wij het over bevoegdheden hebben, hebben wij het niet over uitvoering. Uitvoering is volgens mij toch de zaak van de backoffice. De minister zei dat decentralisatie afhankelijk is van de gerealiseerde kwaliteit in de uitvoering. De minister vond het ook niet nodig om dit nu al te regelen. Dit zou wel terugkomen bij de bevoegdheidsverdeling en het uitvoeringsbesluit. Nu hebben wij het alleen maar over uitvoering. Nu spreekt de minister zich op voorhand positief uit over het onderbrengen van de uitvoering bij verplichte omgevingsdiensten.

Ik vind dit bijzonder inconsistent. Ik zou van de minister verwachten dat zij hierbij aansluit op haar eerdere uitspraak, dat decentralisatie en verdere vorming van mogelijke omgevingsdiensten afhankelijk is van de kwaliteit van de uitvoering. De minister geeft maar een half beeld van hoe het gaat in de praktijk. Gemeenten zijn in ieder geval zelfstandig en autonoom genoeg om zelf beslissingen te nemen, om de samenwerking vrijwillig op te pakken en op die manier aan de kwaliteitseisen te voldoen waaraan zij volgens de wet gebonden zijn.

Minister **Cramer**: Het ligt niet zo zwart-wit als mevrouw Huijbregts stelt. In de praktijk geven heel

veel gemeenten aan dat een aantal van de meer specifieke taken beter geclusterd kunnen worden en in samenwerking met andere gemeenten kunnen worden uitgevoerd. De verschillen zijn eigenlijk helemaal niet zo vreselijk groot. Ik kom hierop graag terug, maar wij zitten nu juist in een onderhandeling met IPO en VNG. Ik kan ook in het kabinet nog geen eenduidig standpunt verwoorden. Daarover wordt namelijk nog een gesprek gevoerd. Het is dus wat voorbarig om nu al ferme uitspraken te doen over dit soort zaken. Het is van groot belang, ook voor het bedrijfsleven, dat wij in dit land zorgen voor sterke partijen, die in staat zijn om een gesprekspartner te zijn voor het bedrijfsleven bij vergunningverlening en handhaving. Daarom is het mij te doen. Daarover ben ik in gesprek met VNG en IPO.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): De minister geeft geen reactie en geen antwoord op mijn vragen over de inconsistentie. Ik begrijp dat zij in een bestuurlijke spagaat zit, maar zijzelf heeft in haar nadere memorie van antwoord nogal hoog opgegeven over de omgevingsdiensten. Haar eigen uitspraken leidden tot deze discussie in deze Kamer. Het staat de Eerste Kamer natuurlijk geheel vrij om daarover een mening te hebben.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Ik vind dat de minister een duidelijk standpunt heeft. Gemeenten zijn samen met provincies heel goed bezig om te bekijken hoe de Wabo goed wordt uitgevoerd. De minister waardeert dit. Vervolgens moet een en ander definitief geregeld worden, naar de wens van de minister, in pakweg 25 diensten. Is dit een goede samenvatting van het standpunt van de minister?

Minister **Cramer**: Dat is de intentie waarmee ik de gesprekken met IPO en VNG inga.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Hartelijk dank voor deze duidelijke toelichting en dit duidelijke standpunt.

Minister **Cramer**: Ik zal nog wat zeggen over ICT. Door verschillende fracties, met name VVD, CDA en ChristenUnie is aandacht gevraagd voor een tijdige oplevering en testfase van ICT. Ik wil daarover duidelijk zijn. De landelijke ICT-voorziening dient tijdig gereed te zijn om goed te kunnen worden getest. De overheden moeten zich tijdig op deze digitale invoering kunnen voorbereiden. Ik ga er hierbij van uit dat de ICT-voorziening zes maanden voor inwerkingtreding van de Wabo gereed en bruikbaar moet zijn. Ik neem deze verantwoordelijkheid. Het zal niet eenvoudig zijn. Verschillende Kamerleden hebben gezegd dat ICT een weerbarstig dossier is en dat ICT vaak ongewenste vertragen kent. Maar, zoals ik ook in de schriftelijke voorbereiding heb aangegeven, heb ik tal van maatregelen en voorzieningen getroffen om ervoor te zorgen dat wij het schema wel halen.

Er is een uitgebreid testtraject met meer dan 200 experts vanuit de praktijk van overheden

en aanvragers geweest. Juist projecten als het praktijkexperiment Overijssel zijn door ons met andere overheden en aanvragers in een vroeg stadium al georganiseerd, om voldoende testresultaten te krijgen. Ik wil bij de ontwikkeling van ICT-voorzieningen zeer serieus recht doen aan de praktijkervaringen. In 2009 zullen dergelijke testen ook met Overijssel, Enschede, Zwolle en het waterschap herhaald worden. Daarmee wordt getoetst of aan de praktijkwensen is voldaan. De testen van 2008 hebben met name tot extra acties ten aanzien van de gebruiksvriendelijkheid geleid. Zo is aanzienlijk geïnvesteerd in een aantal extra acties, onder andere met burgers, om de milieu- en gebruikersvriendelijkheid te verbeteren. Daarbij gaat het om begrijpelijk taalgebruik en de logica van vragenboom en formulier. De ICT-voorziening moet juist voor burgers en kleine ondernemers, dus niet alleen voor doorgewinterde experts, gemakkelijk bruikbaar zijn.

Met mijn tweede voorziening heb ik gezorgd voor een degelijke organisatie die overheden aansluit en die ze help bij het in gebruik nemen van ICT. Alle overheden worden individueel aangesloten en per overheid wordt getest of de landelijke voorziening werkt.

Verder is voorzien in: handleidingen, een animatiefilm, een opleidingsprogramma, regionale voorlichtingsbijeenkomsten, handreikingen en een helpdesk voor het beantwoorden van vragen. Daarnaast komt de landelijke ICT-voorziening reeds in januari 2009 beschikbaar voor de meest voorkomende, huidige vergunningen en meldingen, zoals de kap- en bouwvergunning. Ik noem in dit verband ook het activiteiten- en gebruiksbesluit. Met deze extra tussenstap is het voor gemeenten mogelijk om reeds ervaring op te doen met het instrument van elektronische verwerking. Dat zal het werken met elektronische formulieren en het elektronisch dossier op grond van de Wabo vergemakkelijken.

Terecht merkte mevrouw Huijbregts op dat het project Wabo een voorbeeld is van het nationaal urgentieprogramma om met e-overheid tot een betere dienstverlening te komen. Het zogenaamde NUP heeft tot doel om voor de verschillende e-overheidsprogramma's waarmee gemeenten te maken krijgen samenhang en prioriteitsstelling aan te brengen. Het bestuurlijke principeakkoord voor het NUP heeft eind 2010 als einddatum voor de realisatie van de e-overheidsonderdelen van dit programma, maar niet voor alle onderdelen, want als dat het geval was, zouden zij alle tegelijk in werking treden. Met het NUP wordt juist beoogd om voor gemeenten, provincies en waterschappen een werkbare planning te hanteren. De invoering van de Wabo begin 2010 past hier heel goed bij, evenals DigiD en het dienstenloket, die eerder te gebruiken zijn. De invoeringsteams van het NUP ondersteunen ook de invoering van het elektronisch omgevingsloket.

Ten slotte laat ik in samenwerking met VNG en IPO regelmatig een risicoanalyse voor het ICT-project uitvoeren. De eerste analyse is voor de zomer van 2008 uitgevoerd. Nu worden de conclusies die uit de analyse kunnen worden

getrokken verwerkt. Zodra hiervan de resultaten bekend zijn, zal het parlement erover worden geïnformeerd. In het voorjaar van 2009 zal naar verwachting een tweede risicoanalyse worden uitgevoerd. Ik verwacht dat met al deze maatregelen dit innovatieve ICT-traject beheersbaar blijft. Ik zal ernaar streven om op een tijdig moment een goed werkend landelijk voorzieningssysteem bij alle overheden te hebben.

Voorzitter. Ik meen hiermee op de belangrijkste vragen antwoord te hebben gegeven.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Voorzitter. Ik heb nog een vraag die de minister in tweede termijn kan beantwoorden. Een aantal fracties heeft gevraagd hoe het verdere wetgevingstraject er uitziet. Ik heb al bij interruptie gezegd dat wij precies moeten weten waarover wij dinsdag met de Wabo stemmen. Wij willen weten of er nog veranderingen op basis van andere voorstellen zijn voorzien. Er is in dit verband al de Dienstenwet genoemd. Kan de minister ons duidelijk laten weten wanneer de Invoeringswet wordt ingediend? Wij hoeven niet te weten wat de omvang en de inhoud ervan zijn. Dat zien wij wel. Wij willen wel weten wanneer het besluit met het advies van de Raad van State bij de Tweede Kamer wordt ingediend. Kortom, wij willen weten hoe het verdere wetgevingstraject er uitziet, zodat wij uiterlijk volgende dinsdag bij de stemming weten waaraan wij toe zijn. Wij willen dus ook weten of er nog eventuele wijzigingen worden aangebracht met betrekking tot de Wabo. Daarover zullen wij dinsdag stemmen, maar ik hoop dat er geen wijzigingen worden aangebracht.

Minister **Cramer**: Voorzitter. Wat de heer Janse de Jonge vraagt, zeg ik toe.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Zorgverzekeringswet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verstrekking van bijdragen aan zorgaanbieders die inkomsten derven ten gevolge van het verlenen van medisch noodzakelijke zorg aan bepaalde groepen vreemdelingen en van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten met het oog op verzekering van bepaalde groepen minderjarige vreemdelingen (31249).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Klink**: Mevrouw de voorzitter. Na een algemene inleiding, waarmee veel van de gememoreerde punten aan de orde zullen komen, zal ik specifiek op een aantal thema's ingaan. Dat zijn er vijf: medisch noodzakelijke zorg, de 80%-regeling enzovoorts. Die thema's komen ook met mijn algemene betoog aan bod. Hoewel ik er daarna meer specifiek over zal spreken, hoeven interrupties niet achterwege te blijven.

Als ik de leden goed heb verstaan en ook de schriftelijke voorbereiding goed heb gelezen, is er overwegend steun voor in elk geval stroomlijning van de regelingen. Daarbij noem ik: de dubieuze debiteuren en de stichting Koppeling. Ook wordt het door de Kamer op prijs gesteld dat het veld helderheid wordt geboden. Desalniettemin blijven er tijdens deze mondelinge behandeling van het wetsvoorstel vragen leven die de kern van het wetsvoorstel betreffen en die wij zullen moeten behandelen. Ik doe dat graag, omdat de materie dat vergt.

Ik wil naar aanleiding van de punten die door de Kamer naar voren zijn gebracht iets zeggen over de algemene lijn van de financiering van de zorg in Nederland, gerelateerd natuurlijk aan dit wetsvoorstel. Daarbij zal ik zoveel mogelijk antwoord geven op de vragen en opmerkingen over het voor ons liggende wetsvoorstel. Zo-even heb ik al aangegeven dat ik daarna nog thematisch op nadere vragen van de Kamer zal ingaan.

Het voor ons liggende wetsvoorstel staat niet op zichzelf, maar is een onderdeel van het totale wetgevingscomplex voor de financiering van de zorg in Nederland. Het gaat daarbij om de sociale verzekering op grond van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ, om maatregelen om het aantal wanbetalers en onverzekerden te verminderen en om compensatie voor de zorgkosten voor behandeling van illegalen. Dat totaal vormt een complex van delen die met elkaar verband houden. Van verschillende kanten, ook door mevrouw Slagter, is erop gewezen dat zodra wij voor onverzekerden tot bronheffing overgaan een van de argumenten met betrekking tot de 80%-vergoedingen bij de direct toegankelijke zorg vervalst. Ik ben dat met de leden eens. Ik kom hierover nog te spreken. Hieruit blijkt ook de samenhang van de trajecten voor wetgeving waarmee wij te maken hebben.

Met de sociale verzekeringen van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ zorgen wij er in Nederland voor dat iedereen die daar recht op heeft op een betaalbare manier zorg krijgt. Dat is een kostbaar goed. Wij moeten dat sociale verzekeringsstelsel zorgvuldig beheren, zodat het ook in de toekomst zal gelden. Een belangrijk aspect daarbij is de solidariteit. Die vormt de basis voor de sociale ziektekostenverzekering. Die solidariteit moet dus niet aangetast worden door medische kosten van mensen die aan de verzekering mee zouden moeten doen, maar die om welke reden dan ook dat niet willen, zoals de wanbetalers en onverzekerden. Met onverzekerden doel ik uiteraard op de mensen die

verzekeringsplichtig zijn. Om deze groepen aan te pakken zijn wettelijke maatregelen in voorbereiding. Bij de wanbetalers gaat het om de premie-inning met publieke maatregelen voor bronheffing en bij de onverzekerden om de boete en wellicht de ambtshalve verzekering die nog zal volgen, althans de afweging daarvoor. De wetgeving op deze gebieden is aangekondigd en zal het parlement binnenkort bereiken.

De solidariteit moet ook niet aangetast worden door de medische kosten voor mensen die niet aan de verzekering mee mogen doen, omdat zij niet rechtmatig in Nederland verblijven en die op grond van de Koppelingswet van het gebruik van sociale verzekeringen zijn uitgesloten. Dit wetsvoorstel ziet op de compensatie voor de medische kosten voor die groep die ik hierna voor het gemak illegale personen zal noemen. Voor mij heeft het woord illegalen namelijk een buitengewoon harde klank. Het gaat uiteindelijk om mensen.

Het gaat hierbij dus om compensatie voor de medische kosten die door de zorgverleners gemaakt worden. Het is belangrijk om dat in gedachten te houden, want uiteindelijk zijn de illegale personen gehouden om zelf de rekening te betalen, en wel voor de volle 100%, los van de vraag tot welk percentage de vergoeding voor de medische zorg, al dan niet gecontracteerd en al dan niet-direct toegankelijk, geldt. Het gaat er altijd om dat de kosten uiteindelijk voor rekening dienen te zijn van de niet verzekerde illegale personen. Dat vloeit ook voort uit de Vreemdelingenwet en de Koppelingswet. Toen is uitdrukkelijk de keuze gemaakt om de sociale verzekeringen niet toegankelijk te laten zijn voor illegalen.

Dit wetsvoorstel gaat over de vraag hoe de kosten worden gefinancierd van medisch noodzakelijke zorg die wordt verleend aan illegale mensen. Op grond van de Koppelingswet mogen zij niet in sociale verzekeringen zoals de AWBZ en de Zorgverzekeringswet. Mevrouw Swenker wees er ook op dat zij wel recht hebben op medisch noodzakelijke zorg, even afgezien van de vraag welke zorg je noodzakelijk vindt voor betrokkenen. Die opvatting delen wij allemaal met elkaar en die zorg krijgen zij dan ook.

In tegenstelling tot sommige berichten wijst onderzoek van de inspectie uit dat de toegang voor illegale personen tot de medisch noodzakelijke zorg geen structureel probleem is op dit moment. Ook dat moet wel zo blijven.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De minister zegt dat onderzoek van de inspectie heeft uitgewezen dat daar geen problemen zijn, maar ik neem aan dat hem bekend is dat de stuurgroep Lampion heel duidelijk heeft gezegd dat er wel problemen zijn. De belangrijkste problemen komen echter niet boven tafel omdat die illegale mensen zo onzichtbaar zijn. Zou hij daarop in willen gaan?

Minister **Klink**: Ik heb in eerste termijn kennisgenomen van de stichting Lampion waar mevrouw Slagter naar verwees. Ik kan het niet helemaal overzien. Ik ga af op wat de inspectie zegt

over de problematiek van illegalen. Zij constateert dat zich geen probleem aftekent. Wij moeten dat goed in de gaten houden bij de monitoring van deze wetgeving die ons meer zicht zal geven op de praktijk van de zorgverstreking en de kosten die daarmee gemoeid zijn, alsmede op het verhalen van de kosten bij de illegale personen. Ik zeg alvast tegen mevrouw Meurs dat ik die monitoring een brede invulling zal geven. Wij zullen daarmee beter zicht krijgen op deze problematiek, althans vergeleken met datgene wat de inspectie nu naar boven weet te tillen.

Ook de toegankelijkheid tot de zorg voor illegale personen is een kostbaar goed. Het is een maatschappelijk belang om ervoor te zorgen dat dit zo blijft en dat de zorgaanbieder niet financieel het slachtoffer wordt van zijn hulpverlening doordat hij aanmerkelijke inkomensschade lijdt. Dat risico lopen de zorgaanbieders wel, want wie niet verzekerd is tegen ziektekosten, moet die kosten uiteindelijk zelf betalen en dat zal zeker bij hoge bedragen niet altijd mogelijk zijn. Momenteel bestaan er allerlei regelingen om zorgaanbieders van dit financiële risico te vrijwaren. Die regelingen zijn niet uniform, niet op elkaar afgestemd en zij dekken niet alle zorg. De AWBZ-zorg ligt er niet onder besloten. Met de beoogde wetswijziging worden die regelingen gestroomlijnd en wordt het toepassingsgebied uitgebreid naar de AWBZ.

Met dit wetsvoorstel komt er één financieringsregeling voor alle vormen van medisch noodzakelijke zorg die wordt verleend aan illegale personen voor zover zij niet in staat blijken die medische kosten zelf te betalen. Dit is dus geen verkapte ziektekostenverzekering ten behoeve van illegale personen. Het uitgangspunt blijft dat zij de medische kosten zelf moeten betalen. Alleen in die gevallen waarin is gebleken dat de illegale persoon niet zelf kan betalen, kan de zorgaanbieder een beroep doen op een bijdrage op grond van deze wet, zodat hij niet blijft zitten met de meer of minder ernstige financiële gevolgen van een oninbare vordering.

Daarmee maken wij dus niet een comfortabele oplossing voor de illegaal, maar wij zorgen dat ons verzekeringsstelsel niet wordt aangetast door daarin medische kosten te laten neerslaan van mensen die niets met die verzekering te maken hebben, die geen premie betalen en de solidariteit die wij kennen, niet voeden. Ik geef direct toe dat wij ook niet willen dat zij premie betalen, omdat zij niet gerechtigd zijn om die verzekering te realiseren. Dat heeft alles te maken met het feit dat deze personen nu eenmaal illegaal zijn en dat wij onze sociale verzekeringswetten daarvoor af willen sluiten. Daar zitten pijnlijke kanten aan, maar het is wel een keuze die wij met zijn allen hebben gemaakt, en terecht, denk ik.

Daarbij hebben wij wel oog voor het feit dat illegalen medisch noodzakelijke zorg moeten kunnen krijgen. Mevrouw Meurs sprak over een wat utilitaristische invalshoek bij dit wetsvoorstel, maar dit wetsvoorstel is voor een belangrijk deel gebaseerd op vertrouwen, omdat de betrokken patiëntengroepen per definitie nauwelijks of niet te traceren zijn. Zij hebben geen adres, geen

burgerservicenummer, geen bankrekening. Kortom, in administratief opzicht zijn zij nauwelijks traceerbaar.

Het CVZ moet er als financier dus maar op vertrouwen dat inderdaad zorg is geleverd aan de illegale persoon, dat de zorgaanbieder zijn best heeft gedaan om een zo groot mogelijk deel van de rekening op deze persoon te verhalen en dat de desbetreffende patiënt inderdaad een illegale persoon was, die niet tot de sociale ziektekostenverzekering mag worden toegelaten en niet een verzekeringsplichtige die heeft nagelaten een zorgverzekering af te sluiten. Nogmaals, dit laatste risico verdwijnt wellicht in de loop van deze kabinetsperiode. Op dit moment tekent dit zich nog wel af en is het een illustratie van het feit dat wij veel vertrouwen neerleggen bij de arts. Vanwege het niet-traceerbaar zijn van de illegale persoon moeten wij hem vertrouwen wat betreft de zorg die hij aan deze persoon heeft verstrekt.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Dat utilitaristische waar ik op doelde, had vooral te maken met de 80/20-regeling en het feit dat in de memorie van antwoord staat dat als het ware een prikkel moet worden ingebouwd voor de zorgaanbieder om er zeker van te zijn dat deze het geld zo veel mogelijk gaat verhalen op de patiënt. Dat was mijn invulling van het utilitaristische. Dat was niet zozeer het vertrouwen dat de arts het naar beste eer en geweten zal doen, maar juist de prikkel die u introduceert om ervoor te zorgen dat het geld bij de patiënt wordt verhaald.

Minister **Klink**: Ik had wel begrepen dat u dat zo bedoelde. Wij gaan 80% van de niet-inbare vorderingen sowieso vergoeden, even afgezien van de gecontracteerde zorg. In die 80% ligt al een grote mate van vertrouwen in de richting van de arts besloten; dat hij daadwerkelijk die oninbare vorderingen zal proberen te innen. Lukt dat niet, dan gaan wij ervan uit dat betrokkene zich wel heeft ingespannen. Dat is dus een vertrouwensbeginsel. Wij doen een behoorlijke handreiking in de vorm van 80% van de niet geïnde vorderingen.

Als men zegt dat het naar 100% moet, denk ik dat dit afbreuk doet aan het beginsel dat de illegale persoon uiteindelijk zelf de kosten dient te betalen en aan de balans tussen het vertrouwen dat is geïncorporeerd in die 80% en die prikkel van 20%. In de huidige regeling wordt in de eerstelijnszorg getekend voor het feit dat men niet direct bij de eerste de beste rekening naar het Koppelingsfonds gaat. Bij het vragen van een bijdrage wordt rekening gehouden met het feit dat men bepaalde vorderingen dient te innen. Nu wij dat omzetten in deze regeling, krijgen wij signalen van betrokkenen, waar onder andere door de heer Klein Breteler op wordt gewezen, dat men ineens met dubbele administratieve lasten zit en twee keer moet innen, zowel bij de illegale persoon als bij het CVZ, maar dat wijkt niet af van de huidige situatie. Het gegeven dat men erover klaagt dat dit wordt omgezet, is voor mij wel een indicatie dat de in vertrouwen gegeven regel dat men niet bij de

eerste de beste vordering moet aankloppen en dat het om aanmerkelijke inkomensschade moet gaan, kennelijk niet spontaan wordt gevolgd. Om die reden kiezen wij voor 80%.

Ik heb hier in de Tweede Kamer bij aangetekend dat wij er nu van uitgaan dat 20% van de oninbare vorderingen voor rekening van de zorgverlenende in de eerste lijn is. Wij kunnen meer zicht krijgen op de contracten die ziekenhuizen sluiten wanneer het CVZ monitort in hoeverre men die vorderingen weet te realiseren. Gaandeweg krijgen wij meer inzicht in de balans die wordt gevonden in de wijze van behandelen en contracteren. Mocht daaruit naar voren komen dat 10% veel meer recht doet aan de werkelijkheid, dan zal ik die 20% omzetten in 10%, 15% of wellicht 30%. Dan hebben wij meer aanknopingspunten voor wat realiseerbaar is. Dat hebben wij nu afgestemd op rudimentaire gegevens over de praktijk die wij kennen van de Stichting Koppeling. Die monitoring wil ik volgend jaar realiseren. Vervolgens zal ik bekijken in hoeverre wij die 80% kunnen herijken.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Hoor ik u nu zeggen dat die 80/20-regeling is gebaseerd op de ervaringen met de Koppelingswet? Gaat u bij de monitoring ook bekijken hoe de 80/20-regeling voor de huisartsenzorg in de praktijk uitpakt?

Minister **Klink**: Er zijn nu slechts zeer rudimentaire gegevens aanwezig. Dat is als een soort referentiepunt genomen. Er is dus geen sprake van één op één. De referentiegroep wordt gevormd door de ziekenhuizen die gaan contracteren. Deel van die contractering is om via geijkte protocollen de middelen te achterhalen die een illegale persoon verschuldigd is. CVZ volgt dat ook. Daaruit komt een redelijk beeld naar voren van wat wij van zorginstellingen en -verleners kunnen verwachten.

Ik wil in het komende jaar ook bekijken hoe een en ander neerslaat in de eerste lijn en wat de ervaringen met de 80% zijn. Ik kijk ook naar het punt dat de heer Klein Breteler en mevrouw Meurs naar voren hebben gebracht, namelijk concentratie van zorg bij een zorgverlener. Ook ik vind dat een belangrijk punt. Ik sluit niet uit dat, waar de wet nu alleen spreekt van contractering voor niet-toegankelijke zorg, wij volgend jaar kiezen voor een breder bereik. Dan moet er ook in de eerste lijn worden gecontracteerd. De mensen hebben ervaring en expertise opgedaan. Wellicht kan dan geprotocolleerd worden gezien wat er wel en niet te innen valt. Ik wil mijzelf op basis van ervaringsgegevens, en niet pas over drie of vier jaar, snel een beeld vormen van de feitelijke middelen die te achterhalen vallen en het percentage dat wordt vergoed bij de niet-direct toegankelijke zorg.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb twee opmerkingen.

De minister hoort huisartsen zeggen dat het extra administratieve lasten geeft. Zij proberen volgens hem nu niet om het geld te innen. Dat weet je niet zeker. Het kan zijn dat van geïnd geld geen

declaratie ingediend wordt. Dat blijft dus dubieus. Er kan dus net zo goed besloten worden om te vergoeden. De huisartsen tekenen ervoor en wij gaan uit van vertrouwen, zoals ook de minister zei. Ik kan mij wel iets bij zijn redenering voorstellen.

De minister zegt ook te bekijken hoe het bij de ziekenhuizen gaat. Die moeten ook tekenen. Ik heb begrepen dat ziekenhuizen die een contract sluiten 100% vergoed krijgen. Of is dat 100% van de 80%?

Minister **Klink**: Nee. Wij weten de komende maanden pas welk percentage de ziekenhuizen vergoed zullen krijgen. CVZ is op dit moment bezig om contracten met de ziekenhuizen af te sluiten. Veel ziekenhuizen willen graag zo'n contract. Men staat er nog net niet voor in de rij, maar de ziekenhuizen zijn gemotiveerd om de contracten af te sluiten. Het percentage moeten wij afwachten. Het zal echter niet snel 100% zijn, omdat ook hierbij wordt uitgegaan van inbare vorderingen die ziekenhuizen daadwerkelijk moeten realiseren. Ik kom straks nog te spreken over de medisch noodzakelijke zorg en wie dat beoordeelt. Deel van de afspraken zal zijn dat geprotocolleerd wordt hoe om te gaan met de kosten. Sommige ziekenhuizen en eerstelijnszorgaanbieders doen dat al buitengewoon goed. Die hebben in een protocol staan hoe zij in financiële termen omgaan met niet-verzekerde illegalen. Dat zal deel uitmaken van de contracten die gesloten worden, naast het percentage van de zorg dat vergoed wordt als vorderingen oninbaar zijn. Het percentage is dus niet vastgesteld.

Wij borgen dat ziekenhuizen daadwerkelijk achter oninbare vorderingen aangaan. Bij een goed protocol mogen wij ervan uitgaan dat het maximaal haalbare wordt binnengehaald. Dat geeft een redelijk objectieve indicatie van wat wij in de eerste lijn mogen verwachten van het innen van de vorderingen. Ik zie daarbij af van het feit dat de ziekenhuizen daarvoor een apparaat achter zich hebben dat dit proces wellicht beter kan begeleiden. Wij krijgen zo echter een beter zicht op wat wij mogen veronderstellen van wat inbaar is bij illegale personen. Als wij meer gegevens hebben, zal ik de 80% daar nader op beoordelen.

In de contracten die gesloten worden tussen CVZ en zorgaanbieders worden afspraken gemaakt om te voorkomen dat rekeningen van zorg voor onverzekerde verzekeringsplichtigen ten laste van de financieringsregeling voor illegalen worden gebracht en om te zorgen dat onverzekerde verzekeringsplichtigen worden begeleid naar een zorgverzekering. Dat is een van de onderdelen van het geheel, zolang er nog geen wet is die de verplichtingen van betrokkenen handen en voeten geeft. Ik ben daar zo-even op ingegaan.

Ook kunnen afspraken worden gemaakt over de toepassing van het begrip "medisch noodzakelijke zorg" en over de inspanningen die van de zorgaanbieder mogen worden verwacht om de rekening door de illegale persoon betaald te krijgen. Met afspraken over de toepassing van het begrip "medisch noodzakelijke zorg" wil ik dus niet suggereren dat er getornd wordt aan het primaat

van de zorgaanbieder. Ik zeg dit expliciet tegen mevrouw Meurs. In de contracten zal niet bepaald worden bij welke aandoeningen gesproken kan worden van "medisch noodzakelijk zorg" en bij welke aandoeningen, ook afgezet tegen de verblijfsduur, dat niet zo is. Dat blijft aan de medische stand. Wel kunnen afspraken gemaakt worden over de kwaliteit van de zorg. Bij bijvoorbeeld cholesterolverlagers kan begonnen worden met goedkope generieke middelen in plaats van met spécialités. Uiteindelijk komen de kosten voor het percentage in de contracten ten koste van het CVZ. In die zin is er sprake van afspraken over het verlenen van medische zorg. In die zin ook is het CVZ een verzekeraar in publieke zin. De vraag of er zorg geboden wordt en of zorg medisch noodzakelijk is bij een medische aandoening, tegen achtergrond van de verblijfsduur, is en blijft voorbehouden aan de artsen.

Er worden alleen contracten gesloten met zorgaanbieders die hiervoor een goede werkwijze en protocollen hanteren. Het gaat met name om de vraag in hoeverre de rekening daadwerkelijk door illegale personen betaald wordt en in hoeverre men achter de betaling heen zit.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Dat is toch al bekend? De ziekenhuizen zijn al verplicht om de kosten op de illegaal te verhalen. Het is toch bekend dat dit bijna niet te doen is? Of denkt de minister dat er sprake zal zijn van een verandering?

Minister **Klink**: In het kader van dubieuze debiteuren worden afspraken gemaakt over de FB-bekostiging en het deel van de middelen dat de verzekeraar daarvoor aan een ziekenhuis verleent. Sommige ziekenhuizen hebben dat de afgelopen jaren redelijk tot stand weten te brengen. Die proberen de kosten geprotocolleerd te innen. Dat zijn echter sommige ziekenhuizen. Met name in Den Haag zijn enkele ziekenhuizen die het goed doen. Wij gaan met de contracten met het CVZ, die daarop ook stuurt, een beter zicht krijgen op het geheel en op in welke mate een en ander in bredere zin te realiseren is. Ons zicht op de gegevens wordt breder en daarmee ook nauwkeuriger.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Verwacht de minister dat er nu opeens wel meer geld bij illegalen te halen zal zijn?

Minister **Klink**: Ik zei zo-even dat bij de direct toegankelijke zorg 80% van de oninbare vorderingen zal worden vergoed. Dat is een op basis van de huidige gegevens geënt getal. Ik sluit zeker niet uit dat het percentage op basis van de leereffecten verandert. Misschien blijkt 90% of maar 70% het maximaal haalbare. Dat weet ik niet. Wij zullen dat nader bezien.

Het CVZ gaat regionaal dekkend contracteren zodat illegale personen op een normale manier zorg kunnen inroepen. Iemand moet niet mijlenver hoeven rijden voordat die noodzakelijke zorg krijgt. Ik gaf zo-even aan dat ziekenhuizen zeer "contracteerbereid" zijn. Over de apothekers zal ik straks nog wat cijfers verschaffen.

Duidelijk moet zijn dat het dekkend is. CVZ moet, zoals elke verzekeraar, aan zijn zorgplicht kunnen voldoen. Ik zeg graag toe de Kamer in de loop van november de eerste inzichten te geven over de mate waarin de regionale spreiding zich aftekent. Het uitgangspunt van de wet is dus dat er wordt gewerkt met gecontracteerde zorgaanbieders, net als in de gewone sociale ziektekostenregelingen, voor zover het dus om de niet-direct toegankelijke zorg gaat.

Dat uitgangspunt is overigens niet in elke situatie vol te houden, zoals ik dat al aangaf. Bijvoorbeeld bij een hartinfarct moet zorg overall kunnen worden ingeroepen, ook wanneer de dichtstbijzijnde zorgaanbieder toevallig niet is gecontracteerd. Daarom maakt het wetsvoorstel onderscheid tussen niet-direct toegankelijke zorg en direct toegankelijke zorg. De niet-direct toegankelijke zorg is alle zorg die je alleen maar kunt krijgen na een verwijzing. Dit geldt voor alle zorg die niet-direct toegankelijk is. Dat is de bulk van de kosten, zo'n 90%. In die gevallen kan de zorgaanbieder alleen een bijdrage vragen als hij een contract heeft met het CVZ. Direct toegankelijke zorg is de zorg waarvoor doorgaans geen verwijzing, recept of indicatie nodig is en voor die zorg kan een illegale persoon dus naar iedere zorgaanbieder toe gaan. Wij hebben het hier over de huisarts, de verloskundige en over de spoedeisende hulp in ziekenhuizen en ggz-instellingen. Daarmee wil ik gelijk een vraag beantwoorden die van verschillende kanten werd gesteld over de verloskundigenzorg. Het betekent dat iemand die acuut zorg nodig heeft in een ziekenhuis terwijl er geen gecontracteerde zorg is, naar de spoedeisende hulp of naar de gynaecoloog gaat in het dichtstbijzijnde ziekenhuis. Dat versta ik dus onder direct toegankelijke zorg. Die wordt voor 100% in dat geval vergoed, want het gaat om verloskundige zorg.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb wat vragen gesteld over de scheiding tussen planbaar en niet planbaar in verband met zwangerschap, bevalling, bijvoorbeeld een prematuur geboren kind dat in zo'n ziekenhuis geboren wordt en vervolgens overgeplaatst moet worden naar een gecontracteerd ziekenhuis, als ik het goed lees. Zeker op het platteland kan dat betekenen dat er toch heel veel gereisd moet worden.

Minister **Klink**: Ja, in beginsel betekent dat inderdaad dat de vervolgzorg gegeven moet worden in een ander ziekenhuis dat wel gecontracteerd is. Daarmee zal in wijsheid worden omgegaan, ook door het CVZ; dat moge ook duidelijk zijn. In het verlengde van het amendement van mevrouw Arib wordt vervolgens geregeld dat, ook als er -- en dat gebeurt in 50% van de gevallen -- thuis wordt bevallen en men toch naar het ziekenhuis moet, de zorg die in dat ziekenhuis wordt verleend -- dat kan in een niet-gecontracteerd ziekenhuis zijn -- 100% wordt vergoed. Om maar een voorbeeld te nemen: er ligt een fusieverzoek in Zeeland voor de ziekenhuizen Goes en Vlissingen. Nu heb je nog twee ziekenhuizen. Als Goes wel gecontracteerd is,

heb je voor minimaal 4000 mensen in elk geval binnen 45 minuten maar niet-direct goede zorg voorhanden. Zo zijn de ambulanceposten op dit moment gestructureerd. Dat zou in zo'n geval betekenen dat er geen vergoeding tegenover zou staan als je naar Vlissingen zou moeten. In die gevallen zeggen wij in het verlengde van het amendement-Arib, dat er daar geen sprake is van zorg die verleend wordt op basis van een verwijzing of een indicatie en dat die dus voor 100% wordt vergoed, ook in Vlissingen,

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): En de 100% vergoeding betekent dat de zorgaanbieder niet hoeft te trachten om kosten te verhalen op de hulpzoekende zwangere?

Minister **Klink**: Daar snijdt u een terecht punt aan, want dat blijft natuurlijk toch wel het uitgangspunt van dit wetsvoorstel, want dat ligt in het verlengde van de Koppelingswet en de Vreemdelingenwet, namelijk dat betrokkene geacht wordt die kosten zelf te betalen. Maar een ding moge ook duidelijk zijn: het feit dat je 100% vergoedt, geeft -- al was het maar subjectief en psychologisch -- meer gemak aan betrokkene om zorg te vragen dan wanneer niet 100% wordt vergoed. Dat was ook de strekking en de achtergrond van het amendement van mevrouw Arib.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb nog een vraag die hiermee toch wel verband houdt. Er is dus geen drempel. De KLV heeft ook een vraag gesteld -- die ik overigens zelf ook al had gesteld -- dat zwangeren soms ook een klacht hebben die door een huisarts moet worden opgelost maar die wel duidelijk zwangerschapsgerelateerd is. Hoe zit het dan met de vergoeding?

Minister **Klink**: Ik wil wel onderstrepen dat het direct zwangerschapsgerelateerd moet zijn. Zo gaf een van de ambtenaren mij het voorbeeld van een zwangere dame die haar knie stootte en vervolgens een probleem met haar knie heeft en naar de huisarts gaat. Dan is er natuurlijk geen sprake van het feit dat het aan zwangerschap gerelateerd is, ook niet al zou betrokkene zeggen dat het is veroorzaakt doordat zij minder stabiel was of anderszins. Als het echt zwangerschapsgerelateerd is, is de zorg 100% vergoed.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Inclusief eventueel de medicatie?

Minister **Klink**: Daar zit dus een verwijzing in en de apotheker wordt, afhankelijk van de contracten die gesloten zijn, voor dat percentage vergoed. Het belang is -- en daarom kon ik mij wel vinden in de strekking van het amendement van mevrouw Arib -- natuurlijk in de eerstelijnszorg, dat de eerste drempel in de richting van de verloskundige of de huisarts, voor zover hij ook een verloskundigenpraktijk heeft, weg moet. Daarna is het natuurlijk toch wel onder begeleiding van de verloskundige dat je in de tweede lijn of in de richting van de apotheker in elk geval de zorg krijgt

en daar niet meer die subjectieve beleving zit, bijvoorbeeld dat je iemand alleen maar in financiële zin tot last bent en je dus die drempel maar niet neemt. Overigens kunnen ziekenhuizen en ggz-instellingen die voor de gewone zorg een contract hebben ook de spoedeisende hulp contracteren. De spoedeisende hulp is dus direct toegankelijke zorg -- dat moge duidelijk zijn -- die wordt meegenomen in het contract voor de niet-direct toegankelijke zorg. Nogmaals, de meeste ziekenhuizen willen die contracten graag, dus ook hun SEH wordt daarin meegenomen. Voor ziekenhuizen en ggz-instellingen die dat niet hebben gedaan en voor huisartsen en verloskundigen biedt het wetsvoorstel een vergoedingsmogelijkheid op declaratiebasis.

Worden nu alle kosten vergoed die de zorgaanbieder niet kan verhalen op de illegale patiënt? De vergoeding bij deze niet-direct toegankelijke gecontracteerde zorg wordt geregeld in een contract. Ik laat de hoogte van de vergoeding dus over aan de contractpartijen. Bij direct toegankelijke zorg die niet is gecontracteerd en waarvoor dus geen vergoedingsniveau is afgesproken, voorziet het wetsvoorstel, vooralsnog in elk geval, met uitzondering van de kosten die verband houden met zwangerschap en bevalling, in een vergoeding van 80% van de oninbare vorderingen. Ik gaf zojuist al aan dat wij wat mij betreft gaan kijken in hoeverre de collectieven die met name met illegale personen te maken hebben in de toekomst wellicht voor een contract in aanmerking komen. Er is niet gekozen voor een volledige vergoeding, omdat zowel de illegale persoon als de zorgaanbieder toch een eigen verantwoordelijkheid heeft in dit geheel. De illegale persoon heeft de verantwoordelijkheid om de kosten van de aan hem verleende zorg te betalen en de zorgaanbieder heeft de verantwoordelijkheid om de kosten te verhalen op de illegale patiënt. Een volledige vergoeding zou die balans die ik zo-even aangaf wegnemen tussen 80% die het vertrouwen illustreert en de 20% prikkel.

De vraag is of de zorgaanbieder in financiële problemen komt, doordat hij niet alle kosten vergoed krijgt. Met andere woorden: over welke problematiek die eventueel uit die 20% voortvloeit, hebben we het nu eigenlijk? In de stukken gaf ik al aan dat als een illegaal naar de huisarts gaat, de rekening voor een consult met het passantentarief €25 is. Dat is het bedrag voor een niet-ingeschreven patiënt -- vandaar het passantentarief -- en in de praktijk van de Kruispost Amsterdam blijkt het betalen van €5 doorgaans geen bezwaar te zijn. Als je die €5 op die €25 in mindering brengt, houd je €20 aan oninbare vorderingen over. Bij 80% vergoeding gaat het dus om een bedrijfsrisico van €4 voor een huisarts. Dat betekent tegelijkertijd dat er toch wel heel veel illegale patiënten in een praktijk moeten zijn alvorens je echt kunt spreken over een dusdanig aanmerkelijke inkomensschade dat die problematisch moet zijn voor betrokkene. Nogmaals, ik teken daar graag bij aan dat wij dit wel gaan monitoren. Als het inderdaad het geval mocht blijken te zijn, wordt wat mij betreft

overgegaan tot de gecontracteerde zorg zoals wij die ook kennen in de niet toegankelijke zorg.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De minister zegt dat het wel heel veel moet zijn. Huisartsen die hiermee te maken hebben, zeggen allemaal dat zij die illegalen maar heel erg zelden zien. Naar mijn mening zijn er best wel gegevens bekend bij de Stichting Koppeling. Kennelijk is niet bekend hoeveel illegalen er zijn maar wel moet bekend zijn hoeveel illegalen een beroep doen op huisartsenzorg die vervolgens wordt doorgedeclareerd. Is daarnaar gekeken?

Minister **Klink**: Het probleem bij wat doorgedeclareerd wordt, is dat het totale zicht bij ons toch ontbreekt. Ik gaf zo-even de clausules al aan die gelden voor de Stichting Koppeling. Men wordt geacht een deel van de kosten zelf te dragen en om die reden moet het om een aanmerkelijk bedrijfsrisico gaan. In de tweede plaats weten wij het niet op grond van het feit dat sommige te innen vergoedingen wel degelijk door de huisarts worden geïnd. Dat kan. Wij weten natuurlijk wel wat er gedeclareerd wordt maar dat was de reden waarom ik zo-even zei dat wij op basis van die inschattingen die wij maakten naar 80% zijn gegaan. Helemaal grip hebben we er op dit moment niet op. Dat wordt natuurlijk wel anders.

Een zorgaanbieder die veel illegale personen behandelt omdat hij zich speciaal richt op die dienstverlening zoals de Straatdokter, kiest daar in zekere zin zelf voor. Nu ben ik wel gevoelig voor het argument dat hierachter een behoorlijk sociaal hart schuil kan gaan en veel expertise over de benadering en behandeling van illegale personen. Om die reden zal ik dit nauwgezet monitoren. Als daartoe ook maar enige redenen of aanleiding is, zal ik tot gecontracteerde zorg overgaan. Wij beschikken dan ook over meer ervaringsgegevens van de niet-direct toegankelijke zorg.

Bij ziekenhuizen gaat het natuurlijk om hogere bedragen dan die ik zo-even noemde voor het passantentarif. Daar staat tegenover dat ziekenhuizen die veel illegale personen op de spoedeisende hulp behandelen, doorgaans met het CVZ een contract zullen hebben gesloten voor de niet-direct toegankelijke zorg en daarin deze vorm van zorg zullen hebben meegenomen.

Soms wordt geopperd dat deze wet slechter is dan de bestaande financieringsregelingen, de beleidsregel dubieuze debiteuren en de regeling Stichting Koppeling. Dat is een onjuiste veronderstelling en voorstelling van zaken. De regeling Stichting Koppeling gaat niet uit van een 100% vergoeding, maar beoogt aanmerkelijke inkomensschade te voorkomen. Ik heb al gezegd welke clausules daarvoor gelden. Ook de beleidsregel dubieuze debiteuren voorziet niet in 100% vergoeding van de kosten. De AWBZ kent op dit moment helemaal geen vergoedingsregeling. De reikwijdte van deze wet omvat ook de AWBZ.

De conclusie die ik ook op grond van de gedachtewisseling in de Tweede en de Eerste Kamer trek, is dat deze wet beoogt een balans te zoeken tussen de individuele verantwoordelijkheid

en de bescherming van de gezondheidszorg die een collectieve verantwoordelijkheid is, ook de bescherming van de gezondheidszorg van illegale personen. Het gaat enerzijds om de verantwoordelijkheid van de illegale persoon om de eigen medische kosten zelf te betalen en om de verantwoordelijkheid van de zorgaanbieder om deze kosten op hem te verhalen. Anderzijds gaat het om de bescherming van het verzekeringsstelsel. Voorkomen moet worden dat daarin onterecht kosten voor illegale personen neerdalen. Daarnaast worden zorgaanbieders geprikkeld om onverzekerden te begeleiden naar een zorgverzekering. Tegelijkertijd willen wij bescherming bieden aan diegenen die gezondheidsschade of gezondheidsproblemen hebben. Vandaar deze regeling die een vergoeding is voor zorgaanbieders. Vandaar ook dat wij onder verwijzing naar de commissie-Klazinga voor de definitie medisch verantwoorde zorg hebben gekozen die uit het veld naar voren is gekomen. Die definitie wijkt af van het strakkere criterium acute zorg zoals mevrouw Swenker dat noemde.

Ik zal nu ingaan op de specifieke vragen. Mevrouw Swenker heeft gevraagd waarom medisch noodzakelijke zorg voor illegale personen het hele pakket van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ omvat en niet alleen zorg in acute situaties. Het begrip medisch noodzakelijke zorg als zodanig komt naar voren in de Koppelingswet. Daarin werd aanvankelijk gesproken over gezondheidszorg in acute noodsituaties. Bij de plenaire behandeling van de Koppelingswet is dit op initiatief van de Tweede Kamer gewijzigd in medisch noodzakelijke zorg. Daarbij werd verwezen naar allerlei ziektebeelden waarvan het de vraag is of ze acuut zijn en of er sprake is van terstond noodzakelijke zorg. De vraag is of je tegen mensen die het vermoeden hebben dat zij aan een carcinoom lijden, daarmee naar een dokter willen maar geen directe behandeling nodig hebben, moet zeggen dat zij geen zorg krijgen omdat er geen sprake is van een noodsituatie, terwijl vaststaat dat betrokkene niet alleen ongerust is, maar waarschijnlijk ook een ernstige aandoening heeft. Om die reden is het begrip verbreed. Ik kan mij alleszins vinden in die benadering.

Het parlement heeft dus gekozen voor die ruimere formulering. Ik wijs er overigens op dat dit alleen geldt voor de Zorgverzekeringswet en de AWBZ-zorg voor zover de zorgaanbieder verstrekking daarvan gezien de aard van de prestatie en de verwachte duur van het verblijf, medisch noodzakelijk acht. Hiervan zijn in ieder geval genderoperaties en -behandelingen en ivf-behandelingen uitgezonderd.

Mevrouw Swenker heeft gevraagd of ik dit kan preciseren en in protocollen onderbrengen, ook tegen de achtergrond van het feit dat wij spreken over de verwachte verblijfsduur. In het verlengde hiervan heeft mevrouw Meurs gevraagd in hoeverre het CVZ in staat is om te beschrijven wat medisch noodzakelijke zorg is. Ik vrees dat wij dit niet kunnen. Ik vind ook dat die afweging bij de arts hoort. Wij kunnen hem wel een aantal maatstaven meegeven. Dit doen wij met de term medisch

noodzakelijk en het begrip inachtneming van de verblijfsduur. Ik geef echter gelijk toe dat nu juist kenmerkend is voor illegale personen dat de verblijfsduur vaak schimmig is. Sterker nog, de illegale persoon is er in de regel op gericht om zo lang mogelijk te blijven, maar dit hoeft niet altijd zo te zijn. Betrokkene kan ook een terugkeermotief hebben of er kan uitzetting plaatsvinden. De arts zal daarnaar moeten vragen en tegen die achtergrond moeten beoordelen of een behandeling op dat moment is aangewezen op grond van het feit dat dit medisch noodzakelijk is. Ik geef echter gelijk toe dat in het geval van een vakantiewerker of iemand met een contract voor twee of drie jaar veel beter een generieke afweging kan worden gemaakt dan in de gevallen waarover wij nu spreken. Daarom is het aan de autonomie en de professie van de arts om hierover een oordeel te geven.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Hoe stelt de minister zich het meewegen van de verwachte verblijfsduur voor? Dit wordt nu bij het criterium medisch noodzakelijk zorg meegenomen.

Minister **Klink**: Ik heb al gezegd dat het een brede en ruwe handreiking is aan de artsen om dit mee te nemen. Ik heb ook al gezegd dat het kan voorkomen dat een illegale persoon aangeeft dat hij binnen enkele maanden teruggaat naar het land van herkomst, vrijwillig of doordat hij wordt uitgezet. Dan kan een arts net als bij seizoenwerkers of mensen die hier op vakantie zijn, een afweging maken of de behandeling in gang moet worden gezet. Dit kan betekenen dat betrokkene nog vier of vijf maanden in Nederland moet blijven terwijl hij over enkele weken in het land van herkomst de benodigde zorg kan krijgen. De termijn dat hij in Nederland verblijft, kan te kort zijn om goede zorg te kunnen leveren. Dit is een ruwe indicatie. De arts zal meestal niet weten hoe lang de illegale persoon nog in Nederland wil blijven op grond van het feit dat betrokkenen veelal niet van zins zijn om terug te keren naar hun land van herkomst en uitzetting niet altijd aan de orde is. Dan kan dit hooguit worden opgemaakt uit een persoonlijk gesprek met betrokkene, maar heel vaak zal men daarvan geen kennis kunnen nemen.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Hoe beoordeelt de minister het praktijkvoorbeeld van een bevriende apotheker die inmiddels twee patiënten in zijn praktijk heeft die illegaal in Nederland verblijven en hiv hebben? Zij komen iedere maand hun hiv-medicijnen halen. Hoe past dit in de toepassing van het begrip verblijfsduur? Die mensen zijn naar Nederland gekomen omdat zij hier wel hiv-medicijnen kunnen krijgen en op het Afrikaanse continent kennelijk niet. Hoort dit hier nu bij?

Minister **Klink**: Ja, voor zover een arts van mening is dat betrokkene die medicatie nodig heeft, maar ik zie ook de spanningsvelden wel. Die zijn inherent aan de Koppelingswet en de Vreemdelingenwet. Wij willen allemaal dat sociale verzekeringen niet zomaar toegankelijk zijn. Niet alleen omdat daarvan

een aanzuigende werking zou uitgaan, maar ook omdat betrokkenen niet hebben meebetaald aan de solidariteit en de kosten van ons sociale verzekeringsstelsel. Aan de andere kant willen wij ook niet dat medici of apothekers betrokkenen identificeren en bij justitie melden waarna zij gehouden zijn te vertrekken. Dat zou een enorme drempel zo niet een onneembare barrière opwerpen voor de gezondheidszorg. Dat is niet goed voor betrokkenen en niet te verdedigen uit oogpunt van onze collectieve verantwoordelijkheid. Die spanningsvelden zijn het gevolg van de Vreemdelingenwet, de Koppelingswet en de uitwerking die wij daaraan geven met betrekking tot de vergoeding van de onkosten die zorgverleners maken.

Daarom vind ik het ook belangrijk om voortdurend te benadrukken dat betrokkenen die kosten zelf moeten betalen. In de eerste plaats omdat zij niet, vaak door onmacht maar desalniettemin, hebben meebetaald aan ons sociaalezekerheidsstelsel. In de tweede plaats gaat er een prikkel van uit om de verblijfsduur zo kort mogelijk te houden. Dit vergt wel zorgaanbieders die de kosten daadwerkelijk willen verhalen. Vandaar die balans tussen 80% en 20%. Mooier kunnen wij het niet maken.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Helaas had ik in het gesprek met die apotheker niet de indruk dat hij van zins was om de verblijfsduur van deze mensen zo kort mogelijk te laten zijn. Hij haalde zijn schouders op en zei: goed, er gaan duizenden euro's doorheen, het zij zo. Hij voelde geen enkele prikkel en was er gelaten onder.

Minister **Klink**: Er was dus een financieel risico dat betrokkene voor lief nam. Dat geeft alleen maar aan dat er een prikkel moet blijven, zodat het in ieder geval niet collectief voor lief wordt genomen. Daarin moet een balans worden gevonden. Hiertegenover staat dat, zoals mevrouw Meurs al aangaf, je zorgverleners in een buitengewoon nadelige situatie brengt als zij geen enkele vergoeding krijgen, zeker als het probleem geconcentreerd is.

Op een aantal vragen van mevrouw Swenker ben ik al ingegaan in mijn algemene betoog. Ik realiseer me dat ik dat op een voor haar onbevredigende wijze heb gedaan.

Mevrouw Slagter vroeg of ik haar mening deel dat het enige fundamentele recht waarop illegalen zich kunnen beroepen, het recht op gezondheid is. Zij bedoelt ongetwijfeld het recht op gezondheidszorg. Voor zover dat medisch noodzakelijk is, ligt er een plicht bij de zorgverleners om die zorg daadwerkelijk te bieden. Wij stellen hen daartoe in staat door de inkomensschade die eruit kan voortvloeien, voor een deel te vergoeden.

In de richting van mevrouw Meurs zeg ik dat huisartsen op basis van de huidige vorm van het wetsvoorstel niet kunnen worden gecontracteerd. Het contractenregime geldt niet voor hen omdat direct toegankelijke zorg bij iedere aanbieder moet kunnen worden ingeroepen. Dit zou

betekenen dat het CVZ alle aanbieders moet contracteren. Aangezien er bij de huisarts geen verwijzing nodig is, is het echter niet mogelijk om illegalen te sturen naar een gecontracteerde huisarts. Indien wij selectief zouden contracteren, zouden huisartsen onderling moeten verwijzen naar de gecontracteerde huisarts. Dat zou in termen van het contractenregime waaraan het CVZ is gehouden, hebben geleid tot een enorme bureaucratische last. Indien je collectief contracteert, kun je daaraan nauwelijks nog voorwaarden verbinden met betrekking tot de protocollen voor het innen van de kosten. Het zou voor het CVZ ondoenlijk zijn om te volgen in hoeverre men daaraan tegemoetkomt.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): In de praktijk kan blijken dat zich concentraties voordoen in met name de grote steden. Wij weten dit van Rotterdam. Het is in dat licht denkbaar dat het goed is om bepaalde huisartspraktijken juist wel te contracteren.

Minister **Klink**: Ik sta ervoor open om daartoe over te gaan als er inderdaad sprake blijkt te zijn van concentratie en zich een aanmerkelijke inkomensschade aftekent, mede in het licht van de ervaringen bij de niet-direct toegankelijke zorg. Ik wil dit volgend jaar heroverwegen. Dan kom ik wellicht ook tegemoet aan wat de heer Klein Breteler zei. Aanvankelijk was op ons departement het idee dat over de gehele linie zou worden gecontracteerd, ook in de eerste lijn. Daarvoor was toen niet al te veel animo, met name niet bij de medische professie zelf. Als zaken zijn uitgekristalliseerd in de niet-direct toegankelijke zorg, kan dit gaandeweg toch een aantrekkelijk optie worden voor de eerste lijn. Die inschatting maak ik nu daaromtrent.

De heer Klein Breteler vroeg of de 80%-vergoeding omhoog kan als de kosten meevallen. Dit wil ik niet zozeer laten hangen van de vraag of het meevalt in relatie tot de gereserveerde 44 mln., maar van de ervaringen bij de ziekenhuizen en de contracten die daar worden gesloten. Daar zal blijken wat haalbaar blijkt te zijn bij het innen van vorderingen.

Mevrouw Slagter gaf het voorbeeld van een galblaasontsteking waarbij iemand met spoed in een niet-gecontracteerd ziekenhuis wordt opgenomen. Wat gebeurt er dan na de acute fase? Het is inderdaad wel de bedoeling dat een patiënt in dat geval in een gecontracteerd ziekenhuis verder wordt behandeld. Op zichzelf is dat niet vreemd, omdat het regelmatig voorkomt dat personen van het ene naar het andere ziekenhuis gaan. Uiteraard is de mate van redelijkheid daar wel aangewezen. Indien iemand niet kan worden vervoerd, wordt de behandeling in het eerste ziekenhuis voortgezet; dat moge duidelijk zijn.

Hoeveel zorgaanbieders worden er nu daadwerkelijk gecontracteerd en hoe zit het met de spreiding? Die spreiding is een buitengewoon belangrijk punt. Op dit moment lopen de onderhandelingen met de ziekenhuizen. De indicatie die ik krijg, is dat de meeste ziekenhuizen graag een contract sluiten met het CVZ. 200 tot 300

apothekers hebben op dit moment offertes aangeboden. De precieze cijfers heb ik ergens paraat; dat komt nog wel in tweede termijn. Overigens krijgen lang niet alle gemeenten te maken met de illegalenproblematiek. Vandaar dat het aantal apothekers niet spoot met de 400 tot 500 gemeenten. Mocht de illegalenproblematiek zich in een bepaalde gemeente aftekenen -- ook al gaat het maar om één persoon -- dan zal het CVZ direct tot contractering van één apotheek overgaan. In de steden wordt overigens meer dan één apotheker gecontracteerd. Ook daar dient de spreiding zich af te tekenen. Zoals toegezegd in de brief van 30 mei jongstleden, zal ik de Eerste en Tweede Kamer binnenkort de stand van zaken doen toekomen.

De heer Van den Berg vroeg namens de fracties van de SGP en de ChristenUnie of, in het licht van de WGBO en de Kwaliteitswet zorginstellingen, een niet-gecontracteerde apotheker wel bevoegd is om een illegaal persoon die bij hem komt voor een geneesmiddel, door te verwijzen naar een wel gecontracteerde apotheker. Is er eenmaal sprake van een behandelrelatie, dan dient de zorgaanbieder inderdaad op grond van de WGBO de noodzakelijke zorg te leveren. Een zorgaanbieder is echter niet verplicht om een behandelrelatie aan te gaan waar deze er nog niet is, tenzij het niet aangaan van zo'n relatie medisch niet verantwoord is. In dat geval spreken wij echter van acute zorg. Als er in een gemeente een wel gecontracteerde apotheker is, mag de niet-gecontracteerde apotheker illegale personen derhalve doorverwijzen naar de wel gecontracteerde apotheker, tenzij het dus gaat om acute situaties. Overigens houdt het CVZ er ook rekening mee dat tijdens avond-, nacht- en weekenddiensten verschillende apotheken roulerend aan bod zijn om medicatie te verstrekken. Daarin zal worden voorzien, in de zin dat het dekkend is in de gemeenten zodat illegalen niet verstoken zijn van medicatie tijdens avonden, nachten en weekenden.

Op de aard van de afspraken die worden gemaakt binnen de contracten, ben ik zo-even al ingegaan. Het gaat om protocollen voor het innen van vergoedingen en de aard van de zorg die wordt geleverd nadat een arts heeft besloten over de vraag of er sprake is van medisch noodzakelijke zorg. Alle partijen hebben gevraagd waarom de tandartsenzorg niet is meegenomen in de regeling. Er is voor gekozen om uit te gaan van het verzekerde pakket van de Zorgverzekeringswet en van de AWBZ, voor zover hier noodzakelijk. Wij zouden ervoor kunnen kiezen om ook allerlei andere vormen, zoals tandartsenzorg maar ook manuele therapie of fysiotherapie onder de vergoedingsregeling te brengen, maar ik heb al aangegeven dat wij ons beperkt hebben tot het verzekerde pakket omdat daarin de voor onze ingezetenen gangbare zorg zit die wij onder de term "medisch noodzakelijk" vinden vallen en waar solidariteit dus op zijn plaats is. Waar het bijvoorbeeld gaat om ernstige kiespijn, waarnaar de heer Klein Breteler verwees, geldt in feite datgene wat ook voor mensen geldt die geen aanvullende

verzekering hebben afgesloten, namelijk dat zij dat uit eigen middelen zullen moeten betalen. Daar waar ziekenhuiszorg aan de orde is, gaat het natuurlijk om zeer grote bedragen en zit het in de regel in het zorgverzekeringspakket. In de AWBZ kennen wij ook indicaties waarmee grote sommen geld zijn gemoeid. Hier gaat het echter om bedragen die vaak niet al te groot zijn, ook al realiseer ik mij dat het zowel voor mensen die ingezet zijn en geen aanvullende verzekering hebben afgesloten als voor degenen die illegaal in Nederland zijn, toch tot enige tientallen euro's kan oplopen. De illegalen krijgen in feite ook met deze kostenpost te maken, evenals de ingezetenen die zich niet hebben bijverzekerd. Ik wil graag die parallel in stand houden tussen degenen die zich als ingezetenen in Nederland niet hebben verzekerd en de kosten moeten betalen en de illegale personen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Mensen die ingezet zijn en niet aanvullend verzekerd zijn, kunnen desnoods een beroep doen op de bijstand en dat kunnen illegale personen niet.

Minister **Klink**: Het is ook niet de bedoeling dat zij dat kunnen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Daarom is het ook een andere groep en daarom moet je ook kijken of je dat niet op een andere manier moet regelen.

Minister **Klink**: Het gaat er wel om dat wij in beginsel vinden dat de kosten verhaald dienen te worden op betrokkenen, dat wij daarnaast vinden dat voor zover wij een handreiking doen in de richting van de zorgaanbieders, het om medisch noodzakelijke zorg dient te gaan. Die medisch noodzakelijke zorg hebben wij afgebakend via de Zorgverzekeringswet, het basispakket dat daarmee is gemoeid en de AWBZ. Ik zou dit niet willen verbreden, teneinde vervolgens degenen die nergens bijdragen aan solidariteit uiteindelijk een breder pakket te verstrekken en een bredere vergoeding via de zorgaanbieders, dan degenen die in Nederland ingezet zijn.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb geprobeerd om de minister duidelijk te maken dat dit een andere categorie is, dat dit ook mensen zijn die geheel andere gebitten hebben dan wij hier hebben.

Minister **Klink**: Ik zie twee verschillen, die gaf ik in de eerste termijn aan. Betrokkenen kunnen geen aanvullende verzekering sluiten; althans, dat zal zich niet voordoen omdat dit praktisch onmogelijk is, lijkt mij. Ik weet niet of er veel zorgverzekeraars zijn die dit een aantrekkelijke doelgroep vinden, maar ik schat zomaar in van niet. Het tweede punt waar mevrouw Slagter ook op heeft gewezen, is dat men niet naar de bijstand toegaat op grond van het feit dat men geen ingezetene is. Voor het eerste geldt dat ook ingezetenen die zich niet verzekeren, uiteindelijk wel zelf de kosten moeten dragen. Zij kunnen ook geen aanspraak maken op een

zorgtoeslag, die wij niet voor niets hebben gekoppeld aan het basispakket. Daarvan vinden wij collectief dat mensen voor die zorg gevrijwaard moeten blijven van overmatige kosten. Ik vind niet dat wat wij voor ingezetenen als regel hanteren met betrekking tot het verstrekkingenpakket en wat wij onder medisch noodzakelijke zorg verstaan, voor illegale personen ruimhartiger moeten maken. Bij het punt van de bijstand zit precies het punt van verschil. Wij moeten mensen kwalificeren als illegale personen op grond van het feit dat zij geen aanspraak kunnen maken op die inkomstenbronnen. Illegale personen zouden ook niet lang hier in Nederland blijven, als men geen middelen had voor de kosten van het levensonderhoud. Kennelijk vindt men die wel in Nederland en is dit een van de redenen waarom men hier wil blijven. Om nu te zeggen wij dat een verstrekkingenpakket ruimhartiger zullen toekennen aan hen dan aan ingezetenen, terwijl zij die middelen wel kunnen vinden, gaat mij eerlijk gezegd te ver.

De heer **Klein Breteler** (CDA): De minister heeft natuurlijk op zichzelf formeel volstrekt gelijk, maar wij Nederlanders staan ook bekend als goed koopman. Ik wil mevrouw Slagter toch helpen met een wat ander argument. Wellicht is dit wat opportunistisch, maar juist als acute kiespijn niet-direct wordt verholpen, is de kans dat die zich verergert en de illegale vreemdeling doorgaat naar de tweedelijnszorg, eventueel ook in één van die gecontracteerde ziekenhuizen, veel groter. Die behandeling kost dan een veelvoud van wat het geweest was -- u zegt zelf dat dat niet veel kost -- als men wel direct toegang had tot een tandarts voor acute kiespijn.

Minister **Klink**: Als ik dan de parallel trek naar degene die onverzekerd is, die althans geen aanvullende verzekering heeft afgesloten, die ook niet uit eigen middelen wil betalen, zeg ik ook niet tegen de zorgverlener dat hij voor 80% schadeloos wordt gesteld op grond van het feit dat betrokkene zich wellicht anders niet laat behandelen en de kosten vervolgens neerslaan in de reguliere zorg op grond van het feit dat hij naar het ziekenhuis moet met een ernstige aandoening aan kaken of anderszins.

De heer **Laurier** (GroenLinks): Ik begrijp de redenering van de minister hier niet helemaal. In het begin van zijn betoog heeft hij gezegd dat als het gaat om die 80/20-regeling, dit niet een kwestie is van een vergoeding aan de betrokkene, aan de illegaal, maar dat dit een tegemoetkoming is aan de kosten die de professional voor de medische zorg maakt. Hij draait de redenering bij de tandartsenzorg ineens om, want dan spreekt hij over een uitgebreider verstrekkingenpakket. Volgens mij is dat niet aan de orde. Aan de orde is dat de kosten nog steeds verhaald worden in het principe van de wet, maar mocht op basis van acutheid of om andere redenen een ingreep noodzakelijk zijn, kostenderving van de professional aan de orde kan zijn. Als je een consistente

redenering opzet, moet die ook volledig consistent over alle aspecten van de zorg zijn.

Minister **Klink**: Ik heb zojuist aangegeven dat ik de consistentie zoek in twee zaken. De eerste is de afbakening van wat wij medisch noodzakelijk vinden, dat hebben wij in de Zorgverzekeringswet en de AWBZ afgebakend. De tweede is dat ik het ook een slechte zaak zou vinden dat een ingezetene van ons land als hij acute kiespijn heeft, maar niet wil betalen, verwacht dat de overheid via het CVZ bijspringt in de kosten omdat de zorgaanbieder hem die noodzakelijke zorg wel moet verlenen omdat die daartoe gehouden is en zijn inkomensschade daarvoor wordt vergoed. Vandaar dat ik die consistentie naar mijn stellige overtuiging wel degelijk aanbreng. Ik zie uw punt echter wel, maar je kunt ook redeneren dat je voor ingezetenen de Zorgverzekeringswet hebt en de bijpassende premie. Bovendien kan men zich bijverzekeren. Voor niet-ingezetenen, illegalen, spreken wij over medisch noodzakelijk zorg waartegenover een ander regime van bekostiging staat. Op zichzelf zie ik die redenering ook nog wel. Ik ben daarvoor zelfs een beetje gevoelig. Het gaat mij echter te ver, als ik dit afzet tegen het feit dat iemand die niet verzekerd is in ons land vervolgens verwacht dat op grond van het feit dat hij ernstige pijn heeft, hij niet hoeft te betalen omdat wij dat als medisch noodzakelijke zorg kwalificeren en wij wel 80% aan de tandarts betalen via het CVZ.

Wij hebben gesproken over zwangerschap en de daaraan gerelateerde zorg. Aan mevrouw Meurs zeg ik graag toe dat wij bij de monitor haar punten van aandacht meenemen en dat die terug zullen komen. Daarbij komt ook een punt aan de orde dat mevrouw Slagter noemde, namelijk de vraag in hoeverre betrokkenen daadwerkelijk een drempel ondervinden om medisch noodzakelijk zorg bij de zorgaanbieder te vragen en op hem of haar een beroep te doen. Daar willen wij ook de vinger achter zien te krijgen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Kunt u ons schriftelijk doen toekomen op welke manier er gemonitord wordt? Er is een aantal verschillende zaken genoemd en wij hebben het zelf ook niet helemaal duidelijk op papier. Het zou prettig zijn als het mogelijk is dat wij van u een bericht krijgen op welke manier er wordt gemonitord en welke punten daarbij horen; dus niet alleen de problemen die de zorgbieders ondervinden, maar ook de illegalen.

Minister **Klink**: Toen ik bij de voorbereiding de punten van mevrouw Meurs nog even spiegelde met de ambtenaren, werd mij gemeld dat bijna alles nu al in de monitor wordt meegenomen. Ik zal u daarvan ook graag schriftelijk in kennis stellen, zodat u zelf kunt zien of die thema's toereikend aan bod zijn geweest. Zo niet, dan hoor ik dat graag, want het is wel onze intentie om dit mee te nemen.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Als de minister dit ons doet toekomen, krijg ik daarbij ook graag de planning. Hij zei aan het begin dat hij op redelijk

korte termijn resultaten wil zien. Ik ben benieuwd wat hij onder een "redelijk korte termijn" verstaat.

Minister **Klink**: De planning wanneer wij producten zullen opleveren en een afweging zullen maken, krijgt u erbij.

Mevrouw Slagter heeft gevraagd wat er gebeurt met de beleidsregel afschrijvingskosten dubieuze debiteuren. Bij de eventuele inwerkingtreding van het voorliggende wetsvoorstel zal deze beleidsregel vervallen, voor zover die betrekking heeft op illegalen. Voor de andere groepen, waaronder de onverzekerden, blijft die nog wel gelden zo lang wij de FB-bekostiging kennen en zo lang wij nog onverzekerden kennen, want ook dat proberen wij via wetgeving te ondervangen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Zo lang dit wetsvoorstel niet in werking treedt, bestaat die beleidsregel nog. Zegt u ook nog iets over de invoeringstermijn?

Minister **Klink**: Wat ons betreft, gaat deze wet per 1 januari 2009 in. Mocht dat niet het geval zijn, dan blijven de Stichting Koppeling en de regelingen die daarmee verwant zijn, net als de beleidsregel afschrijvingskosten dubieuze debiteuren in stand.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Waarvan hangt het af of het wetsvoorstel in werking treedt?

Minister **Klink**: Van u! Althans, mede van u. Dat lijkt mij een gerechtvaardigde aanvulling.

Mevrouw Slagter heeft gevraagd of het CVZ en de Stichting Koppeling al samenwerken aan een ministeriële regeling die vastlegt welke gegevens ten behoeve van declaraties moeten worden overlegd. Onlangs is door mijn medewerkers het concept voor de bedoelde regeling opgesteld. Dat zal met het CVZ worden besproken. De huidige declaratieregels van de Stichting Koppeling hebben daarbij als voorbeeld gegolden. De gegevens over de illegale persoon die de zorgaanbieders bij hun declaraties moeten overleggen, worden bewust abstract gehouden, zodat het CVZ niet in staat is om die naar een individuele persoon te herleiden. Zo zal de aanbieder bijvoorbeeld niet de volledige naam van de illegale persoon hoeven te geven, maar slechts diens initialen.

Hoe is te controleren dat getracht wordt de kosten daadwerkelijk te verhalen op de betrokkene? In contracten met zorgaanbieders zal het CVZ bedingen dat het nodige in het werk gesteld wordt om de kosten te verhalen. Er zijn ziekenhuizen die daarvoor nu al goede protocollen in werkwijze hebben opgesteld. In de praktijk blijkt dat een deel van de kosten ook daadwerkelijk te innen is. Op basis van de praktijkervaringen in het komende jaar zullen wij dan ook die 80% gaan heroverwegen. De Kamer zal deze termijnen schriftelijk ontvangen.

Mevrouw Meurs en mevrouw Slagter hebben gevraagd of het CVZ voldoende is toegerust voor een en ander. Op dit moment worden de noodzakelijke voorbereidingen getroffen, in die zin

dat men bezig is de contracten met zorgaanbieders te sluiten, de voorlichting voor te bereiden en een regeling op te zetten om een en ander te monitoren. Ik zal de Kamer ervan in kennis stellen hoe dit er precies uitziet. De expertise en werkwijze van de Stichting Koppeling blijft behouden, omdat de bureaumedewerkers nu reeds hun kennis en ervaring delen met het CVZ en de mogelijkheid krijgen om hun werkzaamheden binnen het CVZ voort te zetten.

Het CDA heeft gevraagd of illegalen een particuliere verzekering kunnen sluiten. Ik gaf zo-even al aan dat dit formeel wel kan, maar theorie en praktijk -- om het onderscheid van mevrouw Slagter hier maar even aan te brengen -- zullen hier naar ik verwacht ver uit elkaar liggen.

De heer Van den Berg heeft gevraagd of het CVZ een rol blijft houden bij de financiering van regionale taken. Het is een misverstand dat het CVZ de regionale taken niet in stand wil houden. Het CVZ zal die structuur waar mogelijk wel degelijk handhaven, zodat de regionale platforms die een en ander coördineren onder leiding van de GGD ook in stand zullen blijven onder de nieuwe regeling.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden in eerste termijn, maar wil daarover toch nog wat doormijmeren. De minister stelt dat er veel discussie is geweest over het begrip "acute zorg", dus over zorg die het verliezen of beperken van essentiële functies zou moeten voorkomen. Er zijn ook veel interpretatieproblemen rond dit begrip geweest, met name in de Tweede Kamer. Daarom wordt er volgens de minister nu gekozen voor het begrip "medisch noodzakelijke zorg". Uit de discussie die wij nu in de Eerste Kamer voeren, blijkt dat dit laatste begrip, zeker in relatie tot de verblijfsduur, met dezelfde interpretatieproblemen gepaard gaat als het eerste begrip, tenzij wij de weg van de minste weerstand volgen door het woord verblijfsduur te interpreteren als "altijd hier te lande". In dat geval komen wij uit bij een soort recht van de illegale vreemdeling op het volledige pakket. Zoals men zal begrijpen heeft de VVD-fractie daartegen ernstige bezwaren.

Ik zeg nogmaals dat iedereen recht heeft op alle zorg, mits men die zorg zelf betaalt of ervoor is verzekerd. De minister stelt dat het primaat om te beoordelen welke zorg iemand nodig heeft, blijft liggen bij de beroepsbeoefenaar, niet bij de minister of bij het CVZ. De VVD-fractie kan zich daarin vinden, uitgaande van het principe: wat in de spreekkamer gebeurt, hoort tot het domein van de arts. Dit betekent echter niet dat daarmee automatisch alle kosten die de zorgaanbieder maakt ook maar moeten worden vergoed. Daarover hebben wij het nu.

Samenvattend moet ik constateren dat de minister de VVD-fractie niet heeft kunnen overtuigen van zijn stelling dat het begrip "medisch

noodzakelijke zorg" een beter begrip is dan het begrip "acute zorg", als wij het daarbij hebben over de vergoeding van kosten.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister hartelijk voor zijn antwoorden. Ik ben blij met de betrokkenheid die sprak uit de antwoorden die hij gaf.

Ik heb een aantal zaken genoteerd en ik wil graag even vaststellen of mijn conclusies daarover kloppen. De minister heeft gezegd dat er in de contracten, in tegenstelling tot wat in de memorie van antwoord staat, niet wordt onderhandeld over de invulling van het begrip "medisch noodzakelijke zorg". Dat is namelijk iets wat de professional zelf vaststelt. Daarbij zijn de uitgangspunten van de commissie-Klazinga leidend. De minister heeft verder gezegd dat de spreiding van afgesloten contracten belangrijk is. Wij zien uit naar de eerste inzichten die in november naar boven zullen komen.

Ook is mijns inziens de monitoring heel belangrijk. Wij spreken immers over een nieuw systeem en er wordt nogal wat op poten gezet. Het is inderdaad de vraag hoe een en ander zal uitwerken. Ik ben blij dat de minister toegeeft dat wij nog niet alles weten en dat hij daarom een vinger aan de pols wil houden. De monitoring zal worden gedaan door het CVZ. De minister heeft toegezegd dat hij ons op korte termijn zal berichten over de manier waarop deze monitoring zal plaatsvinden. Niet alleen de ervaringen van de zorgaanbieders zullen worden gemonitord, maar ook de problemen die illegalen zelf tegenkomen. Daarbij zal stichting Lampion waarschijnlijk kunnen faciliteren. Het laatste juicht mijn fractie zeer toe.

Over de problemen bij huisartsenpraktijken zeg ik dat het mijns inziens erg goed is dat de minister nu duidelijker naar voren heeft laten komen dat specifieke deskundigheid nodig is. Dit vindt nu eenmaal plaats in een aantal praktijken. Hiermee moet eventueel in de contractering rekening worden gehouden. Ik heb de minister het advies gegeven om zelf eens in Rotterdam te gaan kijken. Ik ben benieuwd wat hij daarvan vindt.

Over het punt van de 20/80-vergoeding heeft de minister gezegd dat hierbij de balans tussen vrouwen en verantwoordelijkheid een rol speelt. Ik kan mij daarin wel vinden, hoewel dit mijns inziens praktisch moeilijk uitvoerbaar zal zijn. Ik houd mij dan ook vast aan de uitspraak van de minister dat dit eventueel volgend jaar heroverwogen kan worden. Het percentage kan dan eventueel worden bijgesteld.

Over wat de minister heeft gezegd over de tandartsenzorg ben ik nog niet tevreden. Daarom heb ik een motie opgesteld die ik nu aan de voorzitter overhandig.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Slagter-Roukema, Putters, Meurs, Van den Berg, Laurier en Klein Breteler wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat met de aanvaarding van wetsvoorstel 31249 de financiering van medisch noodzakelijke zorg aan illegalen weliswaar gestroomlijnd wordt, maar dat ook met de aanvaarding van dit wetsvoorstel volgens de uitleg van de minister in de memorie van antwoord illegalen slechter dan voorheen toegang hebben tot tandheelkundige zorg;

constaterende dat het voor illegalen onmogelijk is, zich particulier te verzekeren tegen kosten voor tandartszorg;

constaterende dat het ontbreken van tandheelkundige zorg veel menselijk leed en ernstige ziekten en complicaties kan veroorzaken;

verzoekt de regering, uit te spreken dat tandartszorg voor illegalen vanwege de te verwachten behandelingsonmacht toch valt onder medisch noodzakelijke zorg en dientengevolge zorgaanbieders in aanmerking kunnen komen voor een bijdrage van het CVZ,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter E (31249).

**

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De minister zei: mooier kunnen wij het niet maken. Dat lijkt mij het understatement van de dag. Mooier kunnen wij het inderdaad niet maken. Laten wij echter met elkaar de situatie van personen die illegaal in Nederland verblijven zo mooi mogelijk maken. Deze mensen kunnen en mogen vaak gewoon niet weg uit Nederland, ondanks dat zij best weg willen.

*N

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. Ook ik dank de regering, en met name de minister van VWS voor de antwoorden. Ik ben het met mevrouw Slagter eens dat de toon die wij hoorden in de eerste termijn van de regering, in ieder geval warmer is dan de toon die wij in de schriftelijke stukken hebben aangetroffen.

Ik wil beginnen met nog één punt te markeren dat ik deze ochtend heb overgeslagen omwille van de tijd en omdat de voorzitter mij achter de broek aanzat. Ik vind dit punt echter wel belangrijk. Het gaat over de illegale jeugdigen met een kinderbeschermingsmaatregel voor wie een tijdelijke verblijfsvergunning kan worden aangevraagd wegens bijzondere individuele omstandigheden. Het is volgens de CDA-fractie een goede zaak dat hiervoor een beleidskader wordt opgesteld. Immers, op die manier is ook toegang tot de verzekeringswet en de AWBZ geborgd. Over de situatie waarin de tijdelijke verblijfsvergunning nog niet is verleend maar waarin de minderjarige

rechtmatig in Nederland verblijft op grond van artikel 8f van de Vreemdelingenwet 2000 worden wij nog graag geïnformeerd door de staatssecretaris van Justitie.

Ik heb slechts vijf minuten spreektijd, dus ik moet mij beperken. Over met name het aanbesteden van niet-toegankelijke zorg door het CVZ wil ik zeggen dat de minister mijns inziens ook niet kan zeggen dat het om maximaal 100% of iets in het midden moet gaan, omdat wij hierbij spreken over aanbesteden. Bij een aanbesteding hangt een en ander af van de aanbestedingsvoorwaarden en van de vraag hoe men inschrijft. Mogelijk zal het hier en daar op iets meer dan 100% uitkomen. Met andere woorden, als wij aanbesteden tussen een zorgaanbieder en het CVZ, kunnen wij niet van tevoren bepalen dat het niet op meer mag uitkomen dan zoveel.

Mijn fractie legt de prioriteit bij huisartsenpraktijken in wijken waar een bovengemiddeld aantal illegalen verblijft. Dit is al een aantal malen genoemd. Ik ben blij dat de minister inziet dat het omwille van de volksgezondheid goed is dat op dit punt expertise wordt opgebouwd. Ik ben ook blij dat de minister zelfs zo ver gaat dat hij uitspreekt dat hij bij de monitoring de optie voor gecontracteerde zorg waarover de CDA-fractie sprak, een aantrekkelijker optie vindt. Echter, de fracties van het CDA, de PvdA, de SGP, de ChristenUnie, de SP en GroenLinks vinden dat zij de minister op dit punt toch nog een stevige steun in de rug moeten geven. Daarom overhandig ik bij dezen een motie hierover aan de voorzitter.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Klein Breteler, Vedder-Wubben, Goyert, Leunissen, Meurs, Putters, Van den Berg, Slagter-Roukema en Laurier wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

in vergadering bijeen,

gehoord de beraadslagingen over het wetsvoorstel 31249,

overwegende dat de (medische) zorg aan illegale vreemdelingen vaak in bepaalde wijken van steden is geconcentreerd en derhalve huisartsenpraktijken bovengemiddeld worden bezocht door illegale vreemdelingen;

overwegende dat dan geen sprake kan zijn van een normaal ondernemersrisico;

overwegende dat het om kwalitatieve redenen juist een voorkeur heeft dat in dergelijke praktijken expertise wordt ontwikkeld;

verzoekt de regering, de voorgestane wijziging in de Zorgverzekeringswet voor deze praktijken te heroverwegen, zodat in deze praktijken werkzame

huisartsen niet worden geconfronteerd met een dergelijk bovenmatig ondernemersrisico,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter F (31249).

**

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. Ik sluit af met een korte opmerking. Ik zal de argumenten van mevrouw Slagter niet herhalen. Die spreken voor zich. Ik voeg er wel een aan toe. Zelfs voor degenen die verzekerd zijn, valt het, zeker in weekends, al tegen om een tandarts te vinden als zij acute kiespijn hebben, laat staan voor iemand die illegaal is. Realiseert de minister zich dat? Laat hij dat meewegen in zijn oordeel.

*N

De heer **Laurier** (GroenLinks): Voorzitter. Namens mijn fractie dank ik de minister voor de beantwoording van de vragen in eerste termijn. Hij heeft een aantal belangrijke toezeggingen gedaan. Hij heeft duidelijk ook met warmte en betrokkenheid over het onderwerp gesproken. Daarvoor heeft mijn fractie waardering.

In eerste termijn hebben wij gezegd dat wij in principe een positieve insteek hebben ten opzichte van het wetsvoorstel. Op een aantal punten achten wij echter meer duidelijkheid en discussie nodig. Ik denk dat de minister en wij niet feitelijk tot elkaar komen als het gaat om de verdeling van 80% en 20%. Als een vertrouwenskwestie aan de hand is, ga je redelijkerwijs uit van 100%; 80% vertrouwen bestaat wat ons betreft niet, zo is van onze kant gezegd. In het bijzonder maken wij ons zorgen om situaties waarin sprake is van veel behandelingen van illegalen in de eerste lijn. Dat is de reden waarom wij de motie van de CDA-fractie mede ondertekend hebben.

Wij hebben ook nog even gesproken over de factor verblijfsduur in de beoordeling of medische behandeling noodzakelijk is. Ik heb begrepen dat de minister dit ook een moeilijke factor vindt om feitelijk mee te laten wegen. Ik vond hem daarbij wat laconiek. Wij gaan ervan uit dat het uiteindelijk in de totale beoordeling hooguit een factor zal zijn, maar niet de zwaarste factor.

Wat de tandartsenzorg betreft, denk ik dat de minister en de GroenLinksfractie echt van mening verschillen. In de redenering die wij volgen als het gaat om de vergoeding van de kosten door de medisch professional gemaakt, proberen wij een consistentie vanaf het begin te houden. In die zin zouden wij het eigenlijk logisch vinden dat de regeling tot die beroepsgroep wordt uitgebreid. Dat is de reden waarom wij de motie waarbij de SP-fractie als eerste indiener fungeert, ondersteunen.

De minister heeft veel gezegd over monitoring. Hij heeft aangegeven dat op een aantal punten de resultaten van die monitoring naar ons toe zullen komen. Hij zou ook laten zien op welke punten gemonitord zal worden. Wij vinden dat belangrijk. Met name vinden wij dat belangrijk

omdat de minister aangeeft dat hij de resultaten van de monitor wil gebruiken om eventueel tot bijstelling in een later stadium te komen, waarvoor dank.

*N

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Voorzitter. Ook van onze kant hartelijk dank voor de uitgebreide beantwoording. Wij zijn daarmee op hoofdlijnen zeer tevreden. Ik wil nog even een paar punten langslopen om zeker te weten dat wij elkaar goed begrepen hebben.

Het eerste betreft de medisch noodzakelijke zorg. Het is duidelijk dat het gaat om de professionele verantwoordelijkheid die voorbehouden is aan de beroepsbeoefenaren. In zijn nadere toelichting heeft de minister dit uitgangspunt onderschreven. Het CVZ kan verdere kwaliteitsafspraken maken met de aanbieders in het kader van de contractering. Dat lijkt ons een buitengewoon goede zaak. Als het CVZ het goed doet, zouden de zorgverzekeraars daarvan zelfs kunnen leren als het gaat om het maken van goede kwaliteitsafspraken.

Wij hebben ook gesproken over het meewegen van de verwachte verblijfsduur. Als ik het goed heb begrepen, zegt de minister dat dit wegen vooral een kwestie is van een persoonlijk gesprek tussen de beroepsbeoefenaar en de patiënt en dat het er niet om gaat dat de beroepsbeoefenaar zelf nog onderzoek gaat doen.

Er is uitgebreid gesproken over de 80/20-regeling. Ik ben erg blij dat de stellige toon uit de memorie van antwoord nu is veranderd in een zoektocht, die onderdeel zal worden van de monitoring. De minister heeft zelfs aangegeven dat hij bereid is om de regeling te heroverwegen, mocht uit de monitoring blijken dat de 80/20-regel niet werkt.

Misschien is het goed om in dit verband nog eens te beklemtonen dat het in veel gevallen niet zozeer gaat om patiënten die onwillig zijn, maar om patiënten die onmachtig zijn. Dat wilde ik hier nog even onder de aandacht brengen. Wij moeten niet de indruk wekken dat het om onwil gaat. In veel gevallen gaat het om onmacht.

In zijn beantwoording ging de minister even in op het geld, namelijk de vraag hoeveel de huisartsen moeten innen om hun consult vergoed te krijgen. Eerlijk gezegd gaat het onze fractie niet eens zozeer om het geld. Je zou kunnen zeggen dat €4 of een bedrag in die orde van grootte niet eens zo heel veel is. Het gaat eigenlijk veel meer om de redenering dat er een prikkel nodig is om dat geld bij de patiënt te innen. Daar ging mijn opmerking over utilitarisme over.

Wij zijn blij dat de minister de zorgen over de noodzakelijke spreiding deelt, zowel wat de gecontracteerde zorg als wat de huisartsenzorg betreft. Ik begrijp dat dit punt ook onderdeel zal zijn van de monitoring.

Over de tandheelkundige zorg is al het een en ander gezegd. Ook wij ondersteunen de motie. Zoals de minister zelf ook aangaf, gaat het in dit wetsvoorstel om een compensatieregeling. Wij

trekken dan ook niet zo zeer in twijfel dat de eigen betaling van de patiënt het uitgangspunt is. Ons is het erom te doen dat het in sommige situaties wel heel erg belangrijk is om medisch noodzakelijke tandheelkundige zorg te verlenen -- daarbij gaat het echt om ernstige gevallen -- voor die mensen die onmachtig zijn om die kosten zelf te betalen.

De minister heeft toegezegd dat het om een brede monitoring zal gaan. Dat doet ons goed. Wij krijgen nog te horen wat precies allemaal onder die monitoring wordt verstaan. De invulling wordt dus breed. De minister wil de resultaten daarvan binnen een redelijke termijn zien. Ik hoop dat die redelijke termijn binnen een jaar zal zijn. Ik hoor graag of wij het eens zijn over wat bedoeld wordt met een redelijke termijn. Wij zullen zien of het CVZ in staat is om goede voorlichting te geven en om daadwerkelijk de expertise te behouden die is opgebouwd bij de mensen die betrokken zijn bij de Koppelingswet.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Wij zeggen de minister ook hartelijk dank voor de beantwoording en voor zijn betrokkenheid bij dit onderwerp. Wat beoogd wordt met dit wetsvoorstel is de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de zorg voor illegale vreemdelingen. Die worden gegarandeerd en dat is winst in vergelijking tot wat er was, zo constateren wij. De minister heeft gesproken over een goede monitoring en zal eventueel, op basis van gegevens, zijn beleid bijstellen. Wij vinden het positief als de minister dit doet, mocht dit nodig zijn. De minister heeft ook helderheid gegeven over de farmaceutische zorg. Daarvan hebben wij goede nota genomen. Dit geldt ook voor de toezegging van de minister, dat de regionale platforms kunnen doorgaan met hun zo belangrijke taak met betrekking tot de monitoring van de gezondheidstoestand van illegalen ten behoeve van de GGD's. De financiering daarvan wordt geregeld. Wij zijn de minister daarvoor zeer erkentelijk. De GGD's hebben daarnaar uitgekeken en zullen daarmee content zijn. Het is in het belang van de totale volksgezondheid.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*N

Minister **Klink**: Voorzitter. Het nadeel van politicus zijn is soms dat je verschillende invalshoeken heel goed begrijpt, maar dat je desalniettemin een andere richting kiest. Dat geldt een beetje voor wat mevrouw Swenker zegt. Natuurlijk zie ik ook de poging om via het afbakenen van de zorg die aan illegale personen wordt verstrekt met acute zorg een piketpaal te slaan. Tegelijkertijd blijkt dit niet alleen maar interpretatieproblemen op te leveren, maar is dit in de praktijk ook gewoon problematisch. Het is niet voor niets dat dit al de nodige parlementaire stof heeft doen opwaaien en dat de commissie-Klazinga zich er uiteindelijk over gebogen heeft op een manier die ik verstandig vind. Het is verstandig om het over medisch

noodzakelijke zorg te hebben tegen de achtergrond van de verblijfsduur. Dit zal individueel altijd nader te bepalen zijn. Daar hebben wij dus wel even over gesproken.

Ik loop even de toezeggingen langs die mevrouw Slagter meende te ontwaren. Met het CVZ wordt inderdaad niet onderhandeld over wat medisch noodzakelijke zorg is. Dit blijft voorbehouden aan de professional. Deze nadere precisering kan mevrouw Slagter als een toezegging zien. Eind november krijgt de Kamer de eerste inzichten in de spreiding, naar aanleiding van de contracten die gesloten zijn met apothekers en met ziekenhuizen. Ook krijgt de Kamer binnenkort een brief over de wijze waarop wij de monitoring zullen uitwerken. Ik zal mij inspannen om te zien of dit allemaal binnen een jaar gerealiseerd kan worden. De 80/20-regel zullen wij bekijken in het licht van de praktijkervaringen met de contracten die met het CVZ afgesloten zijn. Ik wil graag in Rotterdam gaan kijken, als mevrouw Slagter met mij mee kijkt, zou ik bijna zeggen. Ik ben ooit met mevrouw Van Velzen in Den Haag in buurten geweest die ik -- hoe zeg ik het netjes? -- niet anoniem pleeg te bezoeken.

Ik zal de staatssecretaris van Justitie benaderen over de thematiek rondom de kinderen.

Ik kan mij inleven in de gezichtspunten die de heer Laurier noemt. Hij betreft daarbij opnieuw de tandartsenzorg. Ik kom daarop straks bij de motie terug. Ik zie in de 80/20-regel daadwerkelijk een balans tussen vertrouwen en de vinger aan de pols houden. Wij willen bekijken in hoeverre vertrouwen niet geschaad wordt. De heer Laurier sprak over het laconieke karakter van de verblijfsduur. Ik heb mij in de aanloop van dit debat steeds afgevraagd in hoeverre je dit kunt objectiveren. Bij illegale personen bestaat de wens om zo lang mogelijk in Nederland te verblijven. Vaak zal men niet melden of men de intentie heeft om terug te gaan, dan wel of er een externe druk is om terug te gaan. Tegelijkertijd kun je het ook niet uitsluiten. Zowel een eerstelijns als een tweedelijns arts moet zich er voortdurend van bewust zijn dat iemand om zorg vraagt die niet tot de kring van ingezetenen en tot de kring van verzekerden behoort. Ik vind dit wel van belang. Ik vind ook dat men deze afweging voortdurend moet meemaken, naast de andere punten die spelen, zoals de zorgvraag die soms acuut of in ieder geval noodzakelijk is. Op de monitoring zal ik terugkomen door middel van de brief die ik heb toegezegd.

Mevrouw Meurs sprak over de voorbehouden bij beroepsbeoefenaren. Ik wil dit punt nogmaals onderstrepen. De medisch noodzakelijke zorg zal geen deel uitmaken van het protocol waar het CVZ de stempel op zet, maar onderwerp van afweging zijn voor de afzonderlijke medicus.

Er is nog gesproken over het monitoren van het gebruik van de 80/20-regel. Het grote voordeel van gecontracteerde zorg vind ik dat je veel beter kunt nagaan in hoeverre die 20% evidence based is. Ik zal niet nalaten dat uit te zoeken. Voor zover mogelijk doe ik dat binnen een jaar. Ik zeg de Kamer toe dat wij met de brief over de monitoring

zowel de breedte van de vraagstelling als de tijdsduur zullen behandelen. Wat mij betreft gebeurt dat dus binnen een jaar. Een toezegging kan ik nog niet doen. Met mijn ambtelijke ondersteuning moet ik namelijk overleggen in hoeverre dat überhaupt haalbaar is en in hoeverre een jaar voldoende gegevens oplevert voor een goede afweging.

Ik heb reeds gezegd dat de Kamer in de loop van november een brief krijgt over de spreiding. De heer Van den Berg heeft nog gesproken over de farmaceutische zorg en het regionaal platform. Ik heb aangegeven dat ik de regionale platforms in stand zal laten en dat de farmaceutische zorg geleverd zal worden. Voor zover het om niet gecontracteerde apothekers gaat, zijn zij in staat om naar gecontracteerde apothekers te verwijzen.

Dan kom ik toe aan een reactie op de moties. Er is een motie ingediend met het verzoek om de voorgestane wijziging van de Zorgverzekeringswet voor bepaalde huisartspraktijken te heroverwegen. Daarbij gaat het om huisartsen die te maken hebben met een concentratie aan illegalen. Ik gaf al aan dat ik tot een heroverweging wil komen op basis van de resultaten die wij met de monitor waarnemen. Wat mij betreft is er geen principiële barrière om ze ook te contracteren. Sterker, mijn eerste inschatting is dat dat voordelen kan hebben.

De andere motie gaat over tandheelkundige zorg voor illegalen. Zo-even heb ik mijn overwegingen gegeven. De Kamer heeft van haar kant aangegeven dat er vermoedelijk problemen ontstaan met het leveren van deze vorm van zorg. De vraag kan zich voordoen of sprake is van echt medisch noodzakelijke zorg, terwijl men in betalingsonmacht verkeert en dus van die zorg zal afzien. Tegelijk geldt dat de gemiddelde ingezetene, voor zover die geen aanvullende verzekering heeft, die kosten ook zelf moet dragen. Ik voeg eraan toe dat voor zover men een aanvullende verzekering heeft die lang niet alles dekt. Hooguit vergoedt de verzekering één kroon per jaar. Als wij hier zeggen dat de medisch noodzakelijke tandheelkundige zorg gegarandeerd moet zijn, ook voor degene die illegaal in Nederland is, lopen wij het risico meer te bieden dan wordt geboden met niet alleen het basispakket maar ook met de aanvullende verzekering. Ik wil ook niet verhehlen dat aanneming van deze motie een wetswijziging nodig maakt. Er dient dan een novelle te worden opgesteld. Uiteraard dient die ook aan de Tweede Kamer te worden voorgelegd. Ik wil deze motie graag betrekken bij mijn onderzoek waarmee ik wil nagaan in hoeverre de problemen die de Kamer veronderstelt, namelijk dat mensen zich niet de noodzakelijke zorg zullen verwerven als men niet voldoende koopkracht heeft, effecten heeft voor de tweedelijnszorg. Ik denk hierbij aan hetgeen waarover de heer Klein Breteler en ook mevrouw Meurs spraken: er zullen effecten zijn voor de zorgkosten, omdat door het acute karakter van de zorg de zorgvraag zich heeft verdiept. Ik wil toezeggen dat binnen een half jaar door mij een nadere afweging zal worden gemaakt aan de hand

van de vraag in hoeverre wij tegen die achtergrond met een wetswijziging moeten komen. Die handreiking wil ik graag doen.

Het oordeel over de eerste motie laat ik graag over aan de Kamer. Eigenlijk zie ik die als een onderstreping van datgene wat ik zo-even memoreerde. Wat de tweede motie betreft, vraag ik deze Kamer om welwillend te zijn en om mij in de loop van het jaar nader te laten bezien of de risico's die zij stipuleerde zich daadwerkelijk aftekenen. Als die risico's er werkelijk blijken te zijn, ben ik bereid een eventuele wetswijziging in overweging te nemen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor deze toezegging. Ik wil mijn motie aanhouden totdat de resultaten van het onderzoek dat de minister laat verrichten, bekend zijn.

De **voorzitter**: Op verzoek van mevrouw Slagter c.s. stel ik voor, haar motie (31249, letter E) van de agenda af te voeren.

**

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de VVD wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden, zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

Ik stel voor, over de motie-Klein Breteler c.s. volgende week dinsdag te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 19.10 uur tot 20.00 uur geschorst.

*B

!Algemene bepalingen omgevingsrecht!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels inzake een vergunningstelsel met betrekking tot activiteiten die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving en inzake handhaving van regelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) (30844).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Huibregts-Schiedon** (VVD): Mevrouw de voorzitter. De afgelopen bijna drie uur heeft de VVD-fractie goed kunnen nadenken over de reactie

van de minister in eerste termijn. Soms is dat goed, maar soms ook niet. De beantwoording van de minister heeft op sommige onderdelen wat meer licht geworpen, maar tegelijkertijd als het ware voor andere het licht uitgedaan.

ICT is en blijft de backbone van de Wabo. Gemeenten zullen daarvoor klaar moeten zijn. Ik herhaal dat in dit verband opmerkelijk is dat de gemeenten hiervoor naar de mening van de minister wel autonoom verantwoordelijk zijn. Heel veel gemeenten zijn wel zo verstandig om het wiel niet opnieuw zelf uit te vinden. Zij richten steeds vaker shared services centers op om de kwetsbaarheid in hun ICT te verkleinen. Ik geef nog maar eens aan dat die beweging er op dit gebied ook is.

Wat betreft de financiën krijgen de gemeenten een sigaar uit eigen doos. De 22 mln. waar ze volgens het trap-op-trap-afprincipe toch al recht op hebben, wordt geormerkt voor de uitvoering van de Wabo. Maar goed, ook een slechte oplossing is een oplossing.

De VVD-fractie heeft zich afgevraagd of de Wabo een verbetering betekent ten opzichte van de huidige praktijk. De beantwoording van de minister was niet echt overtuigend. Wij hebben de afgelopen uren gebruikt om in de werkelijkheid van nu de balans op te maken. Het wordt niet beter dan de metafoor van het halve ei. Alles wat ik daarover nogmaals zou zeggen, is een herhaling van de eerste termijn.

Instemming met de Wabo wil echter geenszins zeggen dat de VVD-fractie straks zonder meer kan en zal instemmen met de invoeringswet. Dat voorbehoud wil mijn fractie nadrukkelijk maken. Wij komen daarover nog indringend te spreken.

De vereiste kwaliteit van de uitvoering en handhaving van de Wabo door de decentrale overheden staat niet ter discussie. Wel staat ter discussie de wijze waarop die kwaliteit gerealiseerd en geborgd wordt. De minister kiest voor een directieve top-downbenadering. De VVD-fractie kiest voor een benadering van onderaf, die overigens geen vrijbrief mag inhouden voor onwilligen.

Tijdens de repliek van de minister heb ik kort maar indringend met haar gediscussieerd over de verplichte omgevingsdiensten. Ik had in eerste termijn al aangegeven dat dit punt de VVD-fractie zo zwaar aanhangt dat overwogen werd om in tweede termijn een motie in te dienen. De beantwoording van de minister heeft daartoe geleid.

Het lijkt mij weinig zinvol om hierover nogmaals met de minister van gedachten te wisselen, zodat ik nu de bedoelde motie indien, mede namens de meest grote meerderheid van de fracties die vandaag over dit onderwerp het woord hebben gevoerd. Zij zullen zelf zo meteen hun motivering daarvoor geven.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Huijbregts-Schiedon, Meindertsmas, Meulenbelt, Laurier en De Boer wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over het onderhavige wetsvoorstel,

overwegende:

- dat de doelstelling en de uitgangspunten van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht inhoudelijk worden gedeeld;
- dat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de wet primair bij het lokaal en provinciaal bestuur ligt;
- dat gemeenten en provincies de verantwoordelijkheid hebben de in de wet genoemde taken zodanig te organiseren dat een goede kwaliteit van vergunningverlening en handhaving is gewaarborgd;
- dat gemeenten autonoom zijn, daarbij zelf de schaal en vorm te kiezen voor mogelijke samenwerkingen om de vereiste kwaliteit te borgen;
- dat bestuurlijk draagvlak bij gemeenten en provincies daarbij randvoorwaardelijk is;

spreekt uit dat de verplichting tot het instellen van regionale omgevingsdiensten wordt afgewezen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter I (30844).

**

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor het uitgebreide antwoord in eerste termijn. De lijn van het debat over de Wabo is dat het gaat over essentiële en principiële uitgangspunten, met name autonomie van provincies en gemeenten die de basis vormen van de decentrale rechtsstaat. Dat werkt als het ware als zuurdesem door in dit wetsvoorstel, en zo hoort het ook, zeggen wij als fractie.

Het is verheugend dat de minister op diverse onderdelen onze woorden heeft onderschreven, met name op het principiële onderdeel van de verhouding tussen de Grondwet en de Wabo. In de stukken heeft zij zich al bereid verklaard een aantal wijzigingen op te nemen die wij terugzien bij de invoeringswet. De minister is uitgebreid ingegaan op het toetsingskader en model 4, waarover wij in vier interrupties verder hebben gediscussieerd. Als ik het goed begrijp, komt dat terug bij de invoeringswet. In ander kader heb ik de minister gevraagd om in tweede termijn te schetsen welke wetgeving er nog op ons afkomt en op welk moment, zodat wij goed weten waarover wij volgende week bij de Wabo stemmen. Ik verwacht hierop nog een reactie van de minister. Ik hoor ook graag een reactie van de minister op het andere onderdeel; de verhouding tussen de lex silencio en de Dienstenwet.

Aan de hand van de motie die zojuist door mevrouw Huijbregts is ingediend, leg ik de volgende vragen aan de minister voor. Onderschrijft de minister de essentie van de uitgangspunten van autonomie die ook doorwerken in dit wetsvoorstel? Onderschrijft de minister dat er beleidsruimte moet worden gegeven aan provincies en gemeenten om hun verantwoordelijkheid en rol te pakken bij vergunningverlening, handhaving en toezicht en daar ook zelf invulling aan te geven? Daar ligt het initiatief. Onderschrijft de minister dat hier in beginsel sprake is van een bottom-upaanpak die leidt tot betere kwaliteit en kwaliteitszorg? Onderschrijft zij dat er in die discussie meer dan één optie op tafel moet komen? Is de minister het met ons eens dat het kader voor kwaliteitsverbetering, die essentieel is en ook bij de handhaving geborgd moet worden, tussen de partijen heel helder moet zijn? Er is op lang niet alle niveaus sprake van voldoende kwalitatieve handhaving. Acht de minister het reëel dat VNG en IPO op termijn komen tot een goede regeling van deze kwaliteitszorg bij vergunningverlening, handhaving en toezicht? Onderschrijft zij dat uitgangspunt daarbij moet zijn de structurele samenwerking tussen gemeenten en provincies als noodzakelijke voorwaarde? Graag hoort onze fractie hierop een reactie van de minister, alvorens wij ons oordeel geven over de ingediende motie.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. De minister wordt hartelijk dankgezegd voor de uitgebreide wijze waarop zij de eerste termijn van deze Kamer heeft beantwoord. Zij heeft op veel punten duidelijkheid verschaft, maar ik heb de behoefte om nog een paar toespitsingen te maken.

De minister is begonnen met te zeggen dat het doel van de Wabo bovenal is dat de dienstverlening voor burgers en ondernemers wordt verbeterd. Dat is prima, maar dat moet met voldoende waarborgen omgeven worden. Voor alle duidelijkheid, wij blijven het zeggen, de dienstverlening voor burgers betekent in het algemeen dat de aanvrager geholpen moet worden door het ene besluit, maar dat ook de andere burger, die naast de aanvragende burger woont, voldoende in zijn belang wordt beschermd. Op een aantal onderdelen hebben wij daarover wat gezegd.

Dat brengt mij bij de gelijktijdigheid dan wel de ongelijktijdigheid van het afgeven van verschillende vergunningen. De minister heeft zojuist in haar antwoord aangegeven de ongelijktijdigheid als een overgang te beschouwen naar de situatie dat het in bijna alle gevallen om gelijktijdigheid moet gaan. Overigens zouden wij het vanuit het oogpunt van kwaliteit van uitvoering een punt vinden waaraan de minister zeer moet hechten. Wij vinden het ook logisch als zij de gelijktijdigheid vooraf, in de invoeringswet, probeert te regelen. Dat lijkt des te belangrijker nu de minister in haar beantwoording nog eens volstrekt helder uiteengezet heeft dat het in deze wet om procesintegratie gaat en om harmonisering

van de procedures, maar dat de toetsingskaders van de afzonderlijke vergunningen bepalend zijn voor het eindoordeel. De minister heeft het met zoveel woorden gezegd: wanneer een deelbelang niet in orde is, wordt de vergunning niet verleend. Dat is des te meer een beroep op de gelijktijdigheid bij het besluit.

Wij zijn verheugd dat de minister in haar antwoord duidelijk stelt dat de uitwerking van de motie in de Tweede Kamer, een oproep om de toetsingskaders op elkaar af te stemmen, wat haar betreft nooit kan leiden tot het ondersneeuwen van deelbelangen. Wat haar betreft kan het ook nooit leiden tot dusdanige algemene bewoordingen dat jurisprudentie nodig is om duidelijkheid voor de uitvoeringspraktijk te verschaffen. Duidelijkheid hoort door de wetgever verschaft te worden en niet door de rechter. Ik heb het een- en andermaal gezegd en ik zeg het ook hier. Het gevaar voor het ondersneeuwen van deelbelangen is minder groot bij belangen die wettelijk verankerd zijn.

De heer De Boer en ik spraken over het belang van cultuurhistorisch waardevol erfgoed. Hij noemde met name de archeologische waarden. Ik hoop dat hij daar in tweede termijn op terug komt. Ik voeg daar nog het voorbeeld aan toe van aanvragen voor inrichtingen in een beschermd stads- en dorpsgezicht. Op zich hebben die afzonderlijke inrichtingen geen wettelijke bescherming. Juist dan gaan de reguliere en de meer uitgebreide procedurevergunning een rol spelen. Aandacht daarvoor in de invoeringswet is van belang.

Ik kom bij de *lex silencio*. Het antwoord op de vraag over de invoering van de Dienstenrichtlijn in Nederlandse wetgeving wacht ik af. Ik neem daarnaast aan dat wanneer de initiatiefwet-Wolfsen/Luchtenveld aan de orde is, waarbij mogelijk anderszins over opschortingsgronden in het Awb gesproken wordt, die gronden tegelijkertijd in de invoeringswet aan de orde zijn. Ik weet niet of het in de invoeringswet of in het besluit moet komen te staan. Wij verwachten echter dat er duidelijkheid komt.

De minister geeft nogmaals aan dat alleen de meer eenvoudige aanvragen onder de reguliere procedure zullen vallen. Het is goed om op een later moment een inschatting te geven van hoeveel procent van de aanvragen volgens de minister onder de reguliere of de meer uitgebreide procedure zal vallen.

Wij zijn er wat dit onderdeel betreft nog niet helemaal uit. Mede niet omdat ik in de pauze van een aantal mensen begrepen heb dat het antwoord van de minister op mijn vraag in eerste termijn, herhaald bij interruptie, mogelijk anderszins niet correct is. Ik doel op de vraag of als een vergunningverlener zich niet aan de procesvereisten houdt de vergunning niet verleend is. De minister antwoordde mij daarop dat dit correct is. Het lijkt mij goed dat dit gecheckt wordt. Dat hoeft niet voor de tweede termijn. Dat mag ook later. Deze mensen zeiden mij dat als de aanvrager de aanvraag heeft gepost en die na acht weken niets heeft gehoord, de vergunning volgens deze wet en volgens het Burgerlijk Wetboek van

rechtswege is verleend. De aanvrager kan dan bijvoorbeeld de boom slopen. Wie daarna alsnog in actie komt, heeft helaas het nakijken. Vermoedelijk is er ook nog maar een halve boom over. Die kun je dan maar beter meteen rooien.

Ten slotte het advies over de uitvoeringscomponent. Wat ons betreft is dat volstrekt helder. In deze wet is geregeld dat gemeenten en provincies de bevoegdheid krijgen. Spreek hen daar dan ook op aan! Vertrouw hen daarin en maak in de invoeringswet of op een andere manier duidelijk aan welke kwaliteitsstandaard van het Rijk gemeenten en provincies zich moeten houden.

Op het rapport van de commissie-Mans is zeker in relatie tot het laatste VROM-inspectierapport van alles aan te merken. Als wij niet helder hebben wat precies de probleemdefiniëring is en wat de kwantiteit van de problemen is, is het buitengewoon ingewikkeld om over systeemveranderingen te spreken wat betreft de aanpak. Wij voelen daar dan ook niet voor. Eerst moeten de precieze problemen inzichtelijk worden gemaakt. Vervolgens moeten passende oplossingen worden gezocht. Vermoedelijk zijn dat maatoplossingen.

Het is niet voor niets dat de deze Kamer al jarenlang eensgezind is over de vierde bestuurslaag. Bij behandeling van de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Wet gemeenschappelijke regelingen-plus, de Wgr-plus in de Wro en op allerlei andere manieren heeft de Kamer duidelijk gemaakt de gedecentraliseerde eenheidsstaat serieus te nemen en geen enkele behoefte te hebben aan een vierde bestuurslaag. Die vierde bestuurslaag willen wij niet alleen in formele zin niet, bijvoorbeeld als de minister de bevoegdheid bij de gemeenten laat, maar ook niet in materiële zin, bijvoorbeeld als de minister grootschalige omgevingsdiensten koppelt aan veiligheidsregio's. Het lijkt ons veel verstandiger dat de Eerste Kamer nu duidelijk maakt wat zij ervan vindt. De CDA-fractie ziet dat begrijpelijkerwijs anders. Een duidelijk standpunt helpt de minister en de regering echter in de onderhandelingen met provincies en gemeenten. Het doet een beroep op gemeenten en provincies om het waar te maken. Als wij hen niet vertrouwen, moeten wij het daarover hebben. Dat is een ander probleem.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Op een aantal punten heeft de minister een antwoord gegeven en ook enige zekerheid. Dat waardeer ik. Ik kan mij voor deze zaken eenvoudigweg aansluiten bij de voorgaande sprekers.

Wel wil ik het nog hebben over het punt dat ons kennelijk allemaal heel erg dwars zit. Dat is de kwestie van de omgevingsdiensten. De minister heeft ons laten weten dat het voorbarig is dat de Kamer discussie wil voeren of zich uit wil spreken over omgevingsdiensten. Is de Kamer voorbarig omdat het kabinet zich hierover nog niet heeft uitgesproken? Dan is het buitengewoon voorbarig

van de minister om daarover de ferme uitspraak te doen dat zij streeft naar een stevige uitvoeringsstructuur van ongeveer 25 regionale uitvoeringsdiensten naar het model van de veiligheidsregio's. Het is van tweeën een: wellicht zijn wij voorbarig geweest door daarop te willen reageren maar dan is de minister dat kennelijk ook geweest en is zij te ver gegaan door vooruit te lopen op de keuzes van het kabinet die ook nog besproken moeten worden. In dat geval zou het haar sieren als zij zou zeggen dat het een vergissing was en dat zij dat niet had mogen doen. Het is misschien wel wat zij graag wil maar zij gaat daar niet alleen over. Als dit inderdaad de uitspraak van de minister is, brengt zij ons in een lastig parket omdat zij ook zegt dat het wel het streven is. Dan is het namelijk geheel terecht dat wij daar uitspraken over doen en is dat in het geheel niet voorbarig, want dit heeft wel direct te maken met de uitvoering van de Wabo. Het is een essentieel verschil of die Wabo zoals wij die onder ogen hebben gekregen, gericht is op de gemeenten die het moeten uitvoeren dan wel dat er een nieuw systeem bovenop wordt voorgesteld, waar de gemeenten het helemaal niet in willen zoeken. Wij begrijpen heel goed dat er gemeenten kunnen zijn die er baat bij hebben om de krachten te bundelen, in welke vorm dan ook. Dat zou een punt van overleg zijn. Maar dat is heel wat anders dan wanneer tevoren wordt vastgesteld dat er 25 regionale uitvoeringsdiensten moeten komen.

De minister heeft een tweede punt gemaakt waarover wij ook niet gelukkig zijn. Wat het kabinet wil dan wel wat de minister wil, is niet helemaal duidelijk. Het verschil zou echter niet zo groot zijn als dat met de VNG. Dan is er iets merkwaardigs aan de hand in de VNG, want ik heb hier toch echt het artikel uit het VNG Magazine. Ik neem toch aan dat dit met enige consensus met de achterban in dit blad terecht is gekomen. In het artikel wordt teleurstelling uitgesproken: "Mogen wij met de ervaring die wij hebben ontwikkeld in de kwaliteit van de uitvoering zelf ook nog meedenken?" Er wordt ook heel duidelijk gezegd dat de discussie door de minister zelf op 25 september tijdens de dag van de Wabo naar buiten is gebracht. Daardoor is het halve land in paniek. Daarvan mag dan de helft overdreven zijn, maar dan is het nog tamelijk. "Mijn eigen medewerkers in Houten", zo zegt vicevoorzitter de heer Cor Lamers, "vragen zich af waar wij nu weer mee bezig zijn. Gemeenten zijn net hun interne organisatie op orde aan het brengen voor het uitvoeren van de Wabo. Door het vooruitzicht dat wij die taak een jaar later naar de omgevingsdienst moeten overhevelen, wordt alle fut uit de Wabo gehaald." Nu, ik denk dat u zich kunt voorstellen dat wij op deze manier ook niet enthousiast kunnen zijn over deze wet.

*N

De heer **Laurier** (GroenLinks): Voorzitter. Ook namens mijn fractie dank voor de beantwoording van de minister. Ik heb mijn bijdrage in eerste termijn in drie blokjes verdeeld, namelijk de verantwoordelijkheidsverdeling en de

Grondwettelijkheid, de complexiteit van de wetgeving en *lex silencio positivo*. Ik ben de minister dankbaar dat zij op een aantal belangrijke punten duidelijkheid heeft geschapen over de wijze waarop zij bepaalde elementen van de toetsing ziet en over de bevoegdheden zoals die vooralsnog op de verschillende niveaus gezien worden.

De tweede opmerking die gemaakt moet worden, is dat de minister op een aantal belangrijke thema's in feite vooruit wijst naar toekomstige wetgeving. Wat nu precies wordt verstaan onder een meer samenhangend toetsingskader, zal helder worden bij de invoeringswet. Wat nu precies de grote ruimtelijke projecten worden waarvoor de uitgebreide procedure geldt, zal verduidelijkt worden bij de invoeringswet. Het aspect van belanghebbenden, waarover nog advies door de Raad van State wordt uitgebracht, zal ook duidelijk worden bij de invoeringswet. Een aantal aspecten van de bevoegdheidsverdeling zal ook nog in het uitvoeringsbesluit aan de orde komen. In die zin wacht ons nog een aantal antwoorden op een aantal belangrijke vragen. Al dat soort momenten zullen voor ons toetsingsmomenten zijn in hoeverre het gehele complex van wetgeving aan onze criteria voldoet.

Een belangrijk thema is de ICT, door verschillende sprekers ook voor mij aan de orde gesteld. De minister heeft daar een aantal opmerkingen over gemaakt. Sommige geven een gevoel van optimisme. Zo komt er in januari al iets maar een algemene uitspraak dat de ICT tijdig gereed dient te zijn, kunnen wij natuurlijk onderschrijven. Maar onze zorg zit hem natuurlijk in feite in de vraag of dat ook zal gebeuren.

Over twee thema's is naar aanleiding van de beantwoording van de minister bij ons wel een grote zorg ontstaan. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid van de ongelijktijdigheid van verschillende aanvragen en het opknippen van aanvragen en de precieze consequenties daarvan. Zou dat bijvoorbeeld ook kunnen betekenen dat complexe, uitgebreide aanvragen zo gesplitst kunnen worden in een serie eenvoudige aanvragen en, zo ja, wat zijn dan de consequenties voor de belanghebbenden in het geheel? Ik zou daar toch graag wat meer duidelijkheid over willen hebben. Het zou naar de mening van mijn fractie veel consequenter zijn om daarin de wat minder vrije keuze van de aanvrager te leggen als je gaat voor gelijktijdigheid. Ik krijg daarop graag een reactie van de minister.

Het laatste heeft natuurlijk betrekking op de omgevingsdiensten. Het lijkt erop alsof hier toch door de minister een wat merkwaardige wending wordt gemaakt door een wat ander type redenering. Daar waar zij sterk de nadruk legt op autonomie en eigen bevoegdheid van de decentrale overheden lijkt zij ineens qua uitvoeringsstructuur - en met haar klaarblijkelijk ook het kabinet -- heel concrete ideeën te hebben over aantallen en dergelijke. Het kan niet zo zijn dat tijdens het wetgevingsproces een looping wordt gemaakt naar een andere redenering. Dat is ook de reden waarom mijn fractie de motie heeft ondersteund.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister hartelijk voor haar beantwoording. Ik ben blij dat zij heel helder was toen wij het hadden over de toekomst van de Wabo. Er komt geen nieuw toetsingskader. In het vervolg komen er meer samenhangende toetsingskaders maar het streven naar model 4 -- een integratie van toetsingskaders -- is niet aan de orde en is niet de bedoeling, zo heeft de minister letterlijk gezegd. Ik interpreteer dat door te zeggen, dat daarmee model 4 eigenlijk van de baan is.

Ik was niet van plan om er iets over te zeggen, maar nu mevrouw Meindertsma het noemde, moet ik wel. De minister sprak over archeologische waarden die in bepaalde gebieden te vinden zijn. Ik ben blij dat de minister heeft gezegd dat de waarborgen uit de Monumentenwet 1988 worden gehandhaafd. Ook dat interpreteer ik door te zeggen dat geen omgevingsvergunning kan worden verleend, niet alleen voor rijksarcheologische monumenten maar ook niet voor gebieden waar archeologische waarden aanwezig kunnen zijn, voordat datgene wat in de Monumentenwet 1988 als waarborg is aangemerkt voor deze terreinen is uitgekristalliseerd. Het kan niet zo zijn dat deze waarborgen achteraf nog eens kunnen worden ingevuld.

Ik wil nog even kort ingaan op de ICT, waarover wij ook vragen hadden gesteld. Toen het ging over de financiering van gemeenten zei de minister letterlijk dat zij behalve voor het bedrag van 40 mln. ook nog andere dingen doet in dit kader. Dat is inderdaad het geval. Ook het ICT-instrumentarium wordt ontwikkeld. De minister zei daarbij dat het ook wordt beheerd. Dan lees ik dat het onderhoud van het ICT-instrumentarium door de rijksoverheid -- door dit ministerie -- zal worden verzorgd. Daaraan zijn natuurlijk de nodige kosten verbonden.

De heer Laurier sprak over het tijdig beschikbaar zijn. Het is goed dat de minister dit toezegt. Zij heeft hierover afspraken gemaakt met de gemeenten. Tijdig wil zeggen: juli 2009.

Ik ontkom er ook niet aan om iets te zeggen over de ingediende motie. Wij hebben haar namens beide fracties ook ondertekend. De reden dat wij daartoe besloten hebben, is het antwoord dat de minister gaf in een het interruptiedebatje voor de schorsing waarin zij nadrukkelijk zei belang te hechten aan datgene wat provincies en gemeenten doen mits dit past in de keuze die zij heeft gemaakt voor pakweg 25 omgevingsdiensten. Het deed mij een beetje denken aan het bekende voorbeeld van Henry Ford die zei: welke kleur auto u ook wilt hebben is prima, als hij maar zwart is. Daarom hebben wij de motie ondertekend, nadrukkelijk om het verplichtend karakter. Natuurlijk moeten gemeenten en provincies kwaliteit leveren en daarover hebben wij het al eerder gehad. Daartegen zal niemand bezwaar hebben, integendeel.

*N

Minister **Cramer**: Mevrouw de voorzitter. Ik dank de woordvoerders voor hun reactie in eerste en zeker ook in tweede termijn. Om te beginnen wil ik nog eens ingaan op de essentie van de Wabo. Ik heb dit al een keer gezegd, maar ik wil er nogmaals op wijzen dat de Wabo een noodzakelijke stap is op weg naar een betere kwaliteit van de uitvoering en handhaving van de vergunningverlening. Met de Wabo zetten wij in op een verbetering van de dienstverlening van de overheid, onafhankelijk van een eventuele verdere samenwerking met de omgevingsdiensten waarop de commissie-Mans zich richt. Beide dossiers hebben weliswaar met elkaar te maken, maar wij praten vandaag met name over de Wabo en de wetgeving daaromheen. Daarom zal ik eerst de vragen over de Wabo beantwoorden voordat ik inga op de motie over de commissie-Mans en hetgeen ik daarover heb gezegd.

De Wabo is wat mij betreft een "no regret" stap, een stap die sowieso moet worden gezet om te komen tot betere dienstverlening en tot verbetering van de kwaliteit. De betrokkenheid van het parlement bij de bevoegdheidsverdeling en hoe die uiteindelijk zal worden geregeld, afhankelijk van de kwaliteit van de uitvoering, is gewaarborgd door de voorhangprocedure van het Besluit omgevingsrecht.

Ik zal dus allereerst ingaan op de vragen die in tweede termijn zijn gesteld over de Wabo. Mevrouw Huijbregts heeft een aantal opmerkingen gemaakt maar daaraan geen vragen gekoppeld, afgezien van de motie die zij heeft ingediend. Ik zal daar nu niet verder op ingaan. Hetzelfde geldt voor de inbreng van de heer Janse de Jonge. Daarom ga ik door met de vragen van mevrouw Meindertsma.

In de eerste plaats de vraag die zij heeft gesteld over het ongelijktijdig afgeven van verschillende vergunningen. De heer Laurier heeft hierover ook gesproken. De vraag is of dit alleen voor de overgangsfase geldt. Hoe zit het met de gelijktijdigheid van de indiening en het verlenen van de totaalvergunning? Ik heb in eerste termijn gezegd dat het uitgangspunt in principe het streven naar gelijktijdigheid is. Naar aanleiding van de opmerkingen van mevrouw Meindertsma heb ik echter toegezegd dat ik een passage over deze problematiek zal opnemen in de invoeringswet. In bepaalde gevallen kan het namelijk de uitdrukkelijke wens van een bedrijf zijn om het toch in tweeën te knippen. Ik kom hierop terug in de toegezegde passage. Ik zal dit daarin verder specificeren.

Mevrouw Meindertsma heeft daarnaast gevraagd wat er gebeurt als een vergunninghouder zich niet aan de vereisten houdt. Leidt dit dan tot het verlenen van een vergunning? Misschien heeft mijn antwoord in eerste termijn een misverstand opgeroepen. Ik zal dit nogmaals toelichten. Als er van rechtswege een vergunning wordt verleend, dan moet daaraan openbare bekendheid worden gegeven. Zo lang dit niet is gebeurd, mag de activiteit niet worden verricht. Sterker nog, de activiteit mag ook niet gedurende de bezwaarfase worden verricht. Ik heb dit al nadrukkelijk gezegd. Het misverstand bestaat hieruit dat de vergunning

wel wordt verleend, maar niet in werking kan treden zo lang de vergunningverlening niet openbaar is gemaakt en de bezwaartermijn nog niet is afgelopen. Als er bezwaren zijn, kan de vergunning nog niet in werking treden.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ik wil nog een opmerking maken over het punt van de ongelijktijdigheid. Mag dat?

De **voorzitter**: Ja, dit is een vrij land.
**

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): De minister zegt dat zij in de invoeringswet aandacht zal besteden aan de gelijktijdigheid-ongelijktijdigheid. Dat lijkt mij voortreffelijk. Zij voegde daaraan echter toe: het kan zijn dat bedrijven graag willen dat die ongelijktijdigheid plaatsvindt. Dit nu lijkt mij enigszins in strijd in de wet zoals wij die nu aannemen en waarvan -- naar ik veronderstel -- de belangrijkste winst is: het ene besluit, dus het harmoniseren van de verschillende onderdelen van de vergunning. Anders kan gebeuren waarvoor de heer Laurier al waarschuwde, namelijk dat men uit berekening kiest voor ongelijktijdigheid. Ik vraag de minister om hiernaar te kijken bij de formulering van de invoeringswet. Het gaat niet alleen om het belang van de aanvrager, maar ook om het belang van de derde belanghebbende.

Nu naar het punt van het verlenen van rechtswege. Ik hoop van harte dat de minister gelijk heeft. Ik zal de komende tijd nog eens navraag doen bij de mensen die mij in de pauze zeer stellig voorhielden dat de vergunning van rechtswege is verleend acht weken nadat de brief in de brievenbus is gevallen ook zonder dat iemand daarvan bericht heeft gekregen. Ik ga dit na en ik kom hierop nog terug. Ik hoop dat de minister gelijk heeft. Zo niet, dan moeten wij hieraan iets doen bij de invoeringswet.

Minister **Cramer**: Ik zal op het eerste punt van mevrouw Meindertsma terugkomen door in de toegezegde passage te verwoorden welke mogelijkheid er in hoge uitzondering is. Ik kom hierop terug en mevrouw Meindertsma kan hierop dan ingaan, want dit wordt vanzelfsprekend in de Kamer besproken.

Wat haar tweede punt betreft, wijs ik erop dat wij dit nu juist met zo veel waarborgen hebben omkleed. In het kader van de lex silencio in de Wabo bouwen wij extra waarborgen in die in de algemene wet niet zijn opgenomen.

Ik zal meteen ook de vraag van de heer Janse de Jonge meenemen over de extra waarborgen inzake de lex silencio in de Wabo in relatie tot de algemene lex silencioregeling in de Algemene wet bestuursrecht. Ten opzichte van de lex silencioregeling zoals die is opgenomen in het wetsvoorstel voor de dienstenregeling, bevat de Wabo aanvullende waarborgen. Zo voorziet de Wabo erin dat een beschikking van rechtswege pas in werking treedt na afloop van de bezwaartermijn, of indien bezwaar is gemaakt nadat op het bezwaar is beslist. De algemene lex silencioregeling in de

Awb regelt dat de beschikking eerder in werking treedt -- dit is het punt van mevrouw Meindertsma -- namelijk op de derde dag na afloop van de beslistermijn. Mijn inzet is erop gericht dat de Wabo die aanvullende waarborgen blijft bevatten. Dit ook in antwoord op de vraag van de heer Janse de Jonge.

Ik ga door naar een andere vraag van de heer Janse de Jonge over de planning van de wet- en regelgeving die nodig voor de invoering van de Wabo. Allereerst moet er een invoeringswet komen. Het wetsvoorstel zal na afronding van de parlementaire behandeling van de Wabo in procedure worden gebracht. Na behandeling in de ministerraad zal het wetsvoorstel eind dit jaar voor advies worden aangeboden aan de Raad van State. Na ommekeer van dit advies zal het wetsvoorstel vermoedelijk in het voorjaar van 2009 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. In de nadere memorie van antwoord is een overzicht opgenomen van onderwerpen die in de invoeringswet worden geregeld. Naast de invoeringswet Wabo zijn de volgende besluiten in voorbereiding: het Besluit omgevingrecht (Bor), het aanpassingsbesluit waarin diverse besluiten worden aangepast aan het Bor, de Ministeriële regeling omgevingsrecht (Mor) en een aanpassingregeling waarbij de diverse regelingen worden aangepast aan de Mor. Het ontwerp van het Besluit omgevingsrecht en de Ministeriële regeling omgevingrecht zullen eveneens na afronding van de behandeling in procedure worden gebracht en in het voorjaar van 2009 worden voorgepubliceerd en aan de Kamer worden aangeboden. Vervolgens zal de aanpassingsregelgeving in procedure worden gebracht. Al deze regelingen zullen voor de inwerkingtreding van de Wabo gereed moeten zijn. Dat in antwoord op de vraag van de heer Janse de Jonge over de planning.

Mevrouw Meindertsma heeft een aanvullende vraag gesteld over de opschortingsgronden die met het wetsvoorstel-Wolfsen/Luchtenveld in de Awb worden opgenomen. Deze zullen gelden voor het gehele Nederlandse bestuursrecht, dus ook voor de Wabo. Een aanvullende regeling in de Wabo voor deze opschortingsgronden is dus niet nodig.

Mevrouw Meindertsma heeft ook een vraag gesteld over stads- en dorpsgezichten en de voorbescherming van rijksmonumenten: hoe is dat geregeld onder de Wabo? Net als nu in het stelsel van de Monumentenwet 1988 zal de vergunningsplicht in het stelsel van de Wabo ook reeds gelden hangende een procedure tot aanwijzing als beschermd monument, de zogenoemde voorbescherming. De voorbescherming zal met de invoeringswet Wabo in de Monumentenwet 1988 worden geregeld. Artikel 5 van de Monumentenwet 1988 wordt aangepast met een verwijzing naar de Wabo.

De heer De Boer heeft een vraag gesteld over het beschermingsniveau van archeologische monumenten onder de Wabo: hoe wordt dit gewaarborgd? Er dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de van rijkswege beschermde archeologische monumenten en de terreinen waar sprake is van archeologische waarden of

verwachtingen waarop geen wettelijke bescherming rust. Voor beschermde archeologische monumenten blijft het huidige stelsel van de Monumentenwet 1988 van kracht. In combinatie met een afstemmingsregeling met omgevingsvergunningen zal dat verder vorm krijgen. Voor terreinen waar sprake is van archeologische waarden of verwachtingen, kan met een omgevingsvergunning worden voorzien in de bescherming van archeologische belangen. Voor onder meer bouwen en aanlegactiviteiten op locaties waarvoor in het bestemmingsplan is aangegeven dat er sprake is van archeologische waarden of verwachtingen, biedt de Wabo de mogelijkheid om het belang van de archeologische monumentenzorg bij de besluitvorming te betrekken. De vergunningaanvrager kan in het kader van de Wabo verplicht worden, een archeologisch rapport te overleggen. Aan de omgevingsvergunning kunnen in voornoemd geval archeologische voorschriften worden verbonden. De heer De Boer vroeg mij dan ook of die helderheid vooraf is gewaarborgd. Ik zeg toe dat dit inderdaad vooraf gebeurt. Anders zou het achteraf niet meer kunnen worden geregeld.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): De waarborgen gelden vooraf. De minister zei echter daarvoor dat de Wabo dit "mogelijk kan" regelen. Wat is het nu precies?

Minister **Cramer**: Daarop ben ik in eerste termijn ook ingegaan. Dit hangt ervan af of er archeologische waarden of verwachtingen zijn. Die moeten natuurlijk wel eerst worden geïdentificeerd. Dan kun je het vooraf borgen.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Als ze geïdentificeerd zijn, worden ze dus vooraf geborgd?

Minister **Cramer**: Ja.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Oké.

Minister **Cramer**: Mevrouw Meindertsma heeft gevraagd welk percentage onder de reguliere procedure valt en welk percentage onder de uitgebreide procedure. Het exacte percentage is mij niet bekend, maar ik kan wel een heel grove schatting geven. Onder de uitgebreide procedure zal ongeveer 10% vallen, zo'n 25.000 aanvragen. De reguliere procedure betreft dan ongeveer 90%, 275.000 aanvragen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Dit bevestigt mijn vermoeden dat in 90% van de gevallen de lex silencio van toepassing is. Dat verplicht de minister om op dit punt uitvoerig in te gaan in de uitvoeringswet. Dit is voor ons een heel zwaar punt bij het instemmen met de totale wetgeving. Het betekent echt dat al die aanvragen -- waarvan een deel volgens de minister zelf onvoldoende kwaliteit heeft zodat er iets anders nodig is -- binnen acht weken moeten plaatsvinden. Dit antwoord maakt ons zeer ongerust.

Minister **Cramer**: Vanzelfsprekend ga ik in op dit punt in de invoeringswet. Hierop kom ik zeker terug.

De heer De Boer heeft nog een vraag gesteld over het beheer en financiering van de ICT. Het Rijk steekt gelden in het tot stand komen van het ICT-systeem. Dit zit in de met de gemeenten gemaakte afspraken. Het gaat om onderhoud en beheer, alles wat rondom die voorziening nodig is. Daarbij gaat het met name om het aanvraagformulier en de dossiermodule.

Dan rest mij te reageren op het laatste punt naar aanleiding van de motie: het advies van de commissie-Mans, mijn reactie daarop en het kabinetsstandpunt. De discussie over dit advies is op dit moment erg lastig. Het is een serieus probleem. Wij moeten met elkaar de kwaliteit van de vergunningverlening en -handhaving verbeteren op het domein van VROM. Dat staat buiten kijf en wordt door alle partijen gedeeld. Wij moeten de kwaliteit verbeteren om een aantal doelstellingen te halen die van groot belang zijn: in de eerste plaats versobering van het interbestuurlijk toezicht, de commissie-Oosting; in de tweede plaats de decentralisatie, ook erg belangrijk en zeer duidelijk door de commissie-d'Hondt naar voren gebracht en niet in de laatste plaats is een kwaliteitsslag van belang om daadwerkelijk de doelen op mijn beleidsterrein te kunnen realiseren. Alles staat en valt natuurlijk bij een goede uitvoering. Als de kwaliteit niet op orde is, hebben wij een probleem.

In het kader van enquêtes is zeer duidelijk naar voren gekomen dat de kwaliteit in sommige gevallen zeer goed op orde is, in vele gevallen middelmatig en in sommige gevallen helemaal niet goed op orde. Er zijn dus grote verschillen in het land ten aanzien van de kwaliteit van handhaving en vergunningverlening. Dit wordt ook in het land onderkend. Er moet dus wat aan de kwaliteit van uitvoering verbeteren. Dat is geen punt van discussie. Ik verwijs hier naar de intentieverklaring van IPO en VNG die hetzelfde naar voren brengen. Over de wijze waarop wij de kwaliteitsverbetering moeten realiseren, lopen de meningen en de ideeën uiteen.

Verschillende partijen hebben hun inzet voor de discussie de afgelopen periode heel duidelijk naar voren gebracht. Naast IPO en VNG noem ik bijvoorbeeld VNO-NCW, die groot belang hecht aan waarborgen voor een professionele uitvoering. Ook verschillende burgemeesters hebben zich de afgelopen tijd uitgelaten over het belang van een professionele uitvoering. Sommigen zijn uitgesproken voorstander van een verbetering van de structuur en anderen houden een pleidooi voor kwaliteitscriteria en vrije keuze. Hoe het ook zij, wij staan als kabinet nu aan de vooravond van een formulering van onze inzet in de discussie over de reactie op de commissie-Mans.

Ik heb in eerste termijn duidelijk naar voren gebracht dat het kabinetsstandpunt op dit moment nog in voorbereiding is en dat wij hierover nog geen besluit in de ministerraad hebben genomen. Dit betekent dat ik allereerst de inbreng van mijn mede bewindslieden wil horen en andere stakeholders, om vervolgens de koers gezamenlijk te kunnen

uitzetten. Voor mij is het op dit moment moeilijk om nu al op die standpuntbepaling vooruit te lopen. Ik benadruk nogmaals, dit heb ik in eerste termijn ook gezegd, dat ik het van groot belang vind dat er draagvlak ontstaat over een eindbeeld en het proces om daar naartoe te komen. Ik sprak erover dat ik met IPO en VNG door één deur wil. Om die reden wil ik graag op korte termijn ingaan op het aanbod van IPO en VNG om in een convenant hierover afspraken te maken. Wat mij betreft is dat zonder meer een onderdeel van de kabinetsreactie.

Zoals ik al in eerste termijn heb aangegeven, staat de discussie over de kabinetsreactie los van de hoofdwet van de Wabo die vandaag in behandeling is. Het invoeren van de Wabo is een no-regretmaatregel die hoe dan ook nodig is om de dienstverlening door de overheid op een hoger plan te brengen.

De heer **Laurier** (GroenLinks): Ik begrijp dat u voor het realiseren van een standpunt draagvlak zoekt bij IPO en VNG en wellicht ook bij de 100.000-plusgemeenten, want zij hebben hierover ook een uitspraak gedaan. Ik heb u toch duidelijk in eerste termijn horen zeggen dat het uw inzet en de inzet van het kabinet is om te komen tot die 25 uitvoeringsorganisaties op het gebied van de omgeving. Of heb ik dit verkeerd verstaan? Dan hoor ik dat ook graag.

Minister **Cramer**: Ik heb inderdaad naar voren gebracht dat het de inzet is van het overleg om uit te gaan van een aantal regionale omgevingsdiensten in de orde van grootte van 25. Hoe dat precies vorm krijgt -- dat heb ik ook gezegd -- is een kwestie waarover wij natuurlijk ook in het kader van zo'n convenant met IPO en VNG verder over willen spreken.

De heer **Laurier** (GroenLinks): Het was mij opgevallen dat dit uw inzet was, maar ik heb u meen ik letterlijk horen zeggen dat het de inzet van u en van het kabinet was om tot 25 omgevingsdiensten te komen. Heb ik dat goed verstaan?

Minister **Cramer**: Meer kan ik er niet over zeggen, want het is nog in beraad hoe wij dat precies formuleren. Het is begrijpelijk dat als de commissie-Mans komt met een voorstel voor 25 regionale omgevingsdiensten, wij in reactie daarop als kabinet in die richting denken en over die aantallen moeten spreken. Ik benadruk nogmaals dat het om uitvoeringsorganisaties gaat voor taken die complexer zijn dan de heel simpele zaken die de gemeenten gewoon in hun eigen gemeenten blijven doen, zoals de kapvergunning, eenvoudige bouwvergunningen enzovoorts. Meer kan ik er eigenlijk niet over zeggen, omdat het wat mij betreft voorbarig is om nu al vooruit te lopen op een kabinetsstandpunt dat wij nog moeten innemen.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Op het gevaar af dat ik in herhaling verval van wat ik in eerste termijn heb ingebracht het volgende: Ik

begrijp de bestuurlijke spagaat, maar de minister maakt nu terugtrekkende bewegingen van de stelligheid die zij in de beantwoording van de eerste termijn hier heeft gebezigd. Toen heeft zij wel degelijk gezegd dat die 25 verplichte regionale omgevingsdiensten haar inzet zouden zijn. Ik begrijp nu dat zij gaat overleggen, maar dat als uitkomst van het overleg vaststaat wat het moet worden, terwijl hoe die omgevingsdiensten worden vormgegeven, nog open is en onderwerp van overleg is.

Minister **Cramer**: Ik dreig ook in herhalingen te vervallen. Het advies van de commissie-Mans sprak over 25 omgevingsdiensten. Als je nadenkt over hoe groot die regio's kunnen uitpakken, kun je in die omvang denken. Als je dat ook nog combineert met de indeling van de veiligheidsregio's, dan zit je ongeveer in die aantallen. In die orde van grootte denken wij. Wij denken dus niet aan 100 diensten, want dan praat je niet over regionaal. Wij hebben als kabinet die orde van grootte in gedachte in lijn met wat de commissie-Mans voorstelt. Dit is wat ons betreft de inzet waarmee wij in gesprek treden met IPO en VNG. IPO en VNG praten wat dit betreft ook niet over 100 diensten, omdat het gaat om omgevingsdiensten van enige omvang. Dit is ook een antwoord op de vraag van mevrouw Huijbregts in tweede termijn. Ik kan hier niet veel meer over zeggen, omdat wij eerst in het kabinet eenstemmigheid moeten bereiken over hoe wij het precies zullen formuleren. Ik heb al gezegd dat wij natuurlijk ook in het kader een convenant afspraken kunnen maken. VNG en IPO zullen daarin zeker ook hun eigen stem laten horen. Het is niet zoals mevrouw Huijbregts heel stellig zei, dat wij geen oren hebben en dat wij alleen maar verplicht iets opleggen. Zo zit de wereld natuurlijk ook niet in elkaar.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik heb het volste begrip voor de minister dat zij vooruitlopend op een kabinetsuitspraak over de commissie-Mans niet meer kan zeggen dan zij kan zeggen. Misschien is er naar aanleiding daarvan de afgelopen week al te veel gezegd. Dat zij dan zo. Dat zij daarover nu niet meer kan zeggen, begrijp ik. Aan de andere kant geef ik u het volgende mee naar het kabinetsberaad. Wanneer u hier op vragen over het onderscheid tussen eenvoudige aanvragen, reguliere aanvragen en meer complexe aanvragen zegt dat ongeveer 90% van de aanvragen eenvoudig zal zijn, en dat wij al 2% van de ingewikkelde aanvragen via deze wet aan de provincie hadden gedelegeerd, klopt dus de aannahme uit mijn eerste termijn dat het gaat om 8% van de aanvragen. Ik neem aan dat alle leden van het kabinet zullen begrijpen dat voor 8% van de gecompliceerde aanvragen, toegedeeld naar bepaalde regio's, geen mens kan bedenken dat je dat vervolgens in 25 omgevingsdiensten gaat opdelen. Het hele kabinet moet het dus met u eens zijn dat die verplichting vervalt. Vandaar dat wij u ook helpen met de motie.

Minister **Cramer**: Ik heb gezegd wat op dit moment opportuun is. De motie van mevrouw Huijbregts, mevrouw Meindertsma, mevrouw Meulenbelt, de heer Laurier en de heer De Boer acht ik op dit moment voorbarig. Om die reden moet ik de aanneming ervan afwijzen.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Als die motie voorbarig is, was uw uitspraak over datgene waar u heen wilt ook voorbarig. Dat kunnen wij constateren. Het is het een of het ander. Ik heb nog een andere vraag. De heer De Boer heeft ook gesproken over model 4. Dit wordt nu ondergesneeuwd. Het komt achter deze wet aan en het maakt wel uit voor het geheel. Wij spreken nu over een onderdeel van een groter geheel. Heb ik het goed begrepen dat model 4 werkelijk van de baan is?

Minister **Cramer**: Het antwoord is ja. Model 4 is van de baan. Wij gaan naar een meer samenhangende aanpak in model 3. Wij proberen dat nog meer in samenhang te bekijken en na te gaan wat wij dan nog kunnen doen om tot verbetering te komen. Ik heb in de eerste termijn meerdere keren benadrukt dat het absoluut niet de bedoeling is om zomaar belangen aan de kant te zetten of te laten ondersneeuwen. Het gaat erom dat belangen transparant worden afgewogen. Elk belang is er één. Daar zal ook in de toekomst van de Wabo steevast aan worden vastgehouden.

Als het kabinet een eerste reactie geeft op een advies, is dat niet voorbarig wanneer dat in grote lijnen is en wanneer wij een nadere uitwerking op papier zetten. Die zult u binnen één tot twee weken tegemoet kunnen zien.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Ik heb geen antwoord gekregen op mijn vraag in tweede termijn, dus ik probeer het nog even op een andere manier en ik koppel het aan de motie. In die motie staan diverse overwegingen en een uitspraak. Is de minister bereid te zeggen wat zij van die overwegingen vindt? Dat is toch heel belangrijk. Mevrouw Huijbregts vraag ik om de laatste cryptische zin bij "spreekt uit" toe te lichten.

Minister **Cramer**: U hebt een aantal vragen gesteld waarop ik in mijn eigen bewoordingen antwoord heb gegeven. Daaruit kunt u afleiden in hoeverre ik nu nog hecht aan de autonomie van de decentrale overheden en in hoeverre ik ook een bottom-upaanpak waardeer. De verdere uitwerking hiervan zal ik zeker geven in het kabinetsstandpunt, dat ik over één of twee weken aan u zal doen toekomen.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): De hele dag hebben wij hier een discussie gevoerd, die uitmondt in een motie met overwegingen die door onze fractie ook in twee termijnen zijn ingebracht. De vraag aan de minister is of zij bereid is om die uitgangspunten -- de autonomie van provincies, gemeenten enzovoorts -- mee te nemen in de gesprekken die zij nu ook met VNG en IPO ingaat. Dat is van belang. Dat is volgens ons allemaal ook de rode draad van de Wabo waarover wij hier vandaag zo uitgebreid hebben gediscussieerd.

Minister **Cramer**: Natuurlijk gaat het erom dat wij zaken in dit land regelen in harmonie met wat binnen gemeenten en provincies aan denkbeelden leeft.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Collega Janse de Jonge vraagt nogmaals naar de bekende weg. In twee termijnen heb ik dit toegelicht, en ook in de discussie met de minister. De overwegingen in de motie spreken voor zichzelf. Zij leggen de autonomie, de zorg en de verantwoording voor de kwaliteit van de vergunning en de handhaving bij de gemeenten. De autonomie van de gemeenten gaat er ook van uit dat zij daarvoor verantwoordelijk blijven en dat zij dus ook kiezen voor de vormen waarin zij, al dan niet in gezamenlijkheid, die kwaliteit weten te waarborgen. Wij zijn dan ook sterk van mening dat er al sprake is van samenwerking tussen gemeenten, zoals in de ICT gebeurt, en dat gemeenten die vormen zelf kiezen, samen met de regionale overheden. Dat kan met of zonder provincies zijn. Dit is soms regionaal, soms ook lokaal bepaald. Dit moet van onderaf -- organisch, zoals wij dat tegenwoordig noemen -- worden vormgegeven en niet vooraf als een verplichting in deze wet komen te liggen, zodat dit straks wordt geregeld in de uitvoeringswet. Wij hebben net de planning van de minister gehoord dat de uitvoeringswet in het voorjaar van 2009 in de Tweede Kamer aan de orde wordt gesteld. Dat betekent dat er tot die tijd dus een soort vacuüm ontstaat en niets gebeurt. De invoering van de Wabo in 2010 kunnen wij dan echt vergeten. Dit zijn overwegingen die niet in de motie staan, maar die ook nog een belangrijke rol spelen. Het gaat erom dat de verplichting dus niet wordt opgelegd tot het vormen van regionale omgevingsdiensten. Dan heb ik het nog niet eens over het aantal van 25. Het gaat erom dat gemeenten en lagere overheden daartoe zelf het besluit nemen.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Houdt de motie in dat u daarmee omgevingsdiensten afwijst? Of is het mogelijk dat zij gecreëerd worden, en op welke grond?

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Wij spreken nu over de Wabo. De minister heeft de discussie over de omgevingsdiensten gekoppeld aan onze behandeling van de Wabo. In de behandeling van de Wabo zoals wij die nu kennen, wordt de uitvoering van zowel de vergunningverlening als de handhavingstaken gekoppeld aan omgevingsdiensten. Dat willen wij niet. Wij willen die los van elkaar zien.

Minister **Cramer**: Ik heb ook in tweede termijn nadrukkelijk gezegd dat de Wabo los gezien moet worden van de discussie over de uitvoeringsstructuur in het kader van het advies van de commissie-Mans. Het tweede punt is dat als je uiteindelijk naar een betere kwaliteit wilt van vergunning en handhaving, je wel degelijk ook naar de uitvoeringsstructuur moet kijken. Er is natuurlijk wel een relatie tussen beide. Maar dat laat onverlet

dat wij hier vandaag hebben gesproken over de Wabo en dat dat ook hetgeen is wat hier is voorbereid, zowel door u als door mij.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Wij spreken over een verplichting, die de minister wil opleggen. Daar verzetten wij ons tegen.

Minister **Cramer**: Hier heb ik vandaag niet over die verplichting gesproken, ook niet in algemene zin. Ik kom graag hierop terug wanneer het kabinet zijn standpunt heeft bepaald over het advies van de commissie-Mans. Dat zal u zeer binnenkort worden toegestuurd.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Er wordt over omgevingsdiensten in relatie tot het advies van de commissie-Mans gesproken. In dat advies staat onomwonden dat de commissie van mening is dat er een wettelijk verankerde verplichting moet komen. Als de minister vervolgens zegt dat zij zich aangesproken voelt door dit advies, dan is het volstrekt helder dat het hierbij gaat om de verplichting. Mijns inziens maakte mevrouw Huijbregts zojuist een heel belangrijke opmerking. Aan gemeenten moet op heel korte termijn worden meegedeeld dat zij zelf mogen uitmaken hoe zij dit doen. Als de gemeente Amsterdam dit wil doen door samen met de Noordzeekanaalgemeenten een omgevingsdienst op te zetten, dan heeft die gemeente onze zegen. Niets is daarop tegen. Gemeenten die nu bezig zijn om hun zaken goed te regelen, in het klein of in het groot, mogen zich niet moeten gaan afvragen waarmee zij bezig zijn. Het kabinet moet weten dat de uitvoering van de Wabo echt met een jaar verlengd gaat worden als deze helderheid niet binnen een paar weken aan gemeenten wordt geboden. Als dat gebeurt, ligt het niet aan ons en aan het feit dat wij lang hebben gewacht met wetgeving, maar dan ligt de oorzaak daarvan echt elders.

De beraadslaging wordt gesloten.

De heer **Laurier** (GroenLinks): Voorzitter, naar aanleiding van de behandeling heb ik behoefte om vóór de stemming over dit wetsvoorstel beraad te houden in mijn fractie. Ik vraag u daarom of de stemming over dit wetsvoorstel volgende week dinsdag kan plaatsvinden.

De **voorzitter**: De heer Laurier verzoekt om stemming over dit wetsvoorstel. Ik stel de Kamer voor, deze stemming aanstaande dinsdag te laten plaatsvinden, evenals de stemming over de ingediende motie.
**

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 21.10 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op: 28 oktober 2008 (hamerstuk):

Regeling van het beroepsgoederenvervoer en het eigen vervoer met vrachtauto's (Wet wegvervoer goederen) (30896);

Goedkeuring van twee op 12 februari 2004 te Parijs tot stand gekomen Protocollen houdende wijziging onderscheidenlijk van het Verdrag van Parijs van 29 juli 1960 inzake wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie en van het Verdrag van Brussel van 31 januari 1963 tot aanvulling van het Verdrag van Parijs, beide verdragen zoals gewijzigd bij Aanvullend Protocol van 28 januari 1964 en bij Protocol van 16 november 1982 (31118);

Wijziging van de Wet aansprakelijkheid kernongevallen ter uitvoering van het Protocol van 12 februari 2004 houdende wijziging van het Verdrag van 29 juli 1960 inzake wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie en ter uitvoering van het Protocol van 12 februari 2004 houdende wijziging van Verdrag van 31 januari 1963 tot aanvulling van het Verdrag van 29 juli 1960 inzake wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie (31119);

Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Gerechtsdeurwaarderswet in verband met de bevoegdheid van deurwaarders om informatie op te vragen en elektronisch te betekenen in geval van derdenbeslag (31240);

Wijziging van de Wet financiering decentrale overheden en enkele andere wetten ten behoeve van een verbeterde werking van de financieringsfunctie van decentrale overheden (31360);

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met de aanwijzing van de nevenvestigingsplaatsen Wageningen, Gorinchem, Winschoten, Groenlo en Oude IJsselstreek als nevenzittingsplaats (31503);

28 oktober 2008 (onder voorbehoud):

Wijziging van de Kieswet in verband met het verlenen van het kiesrecht voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement aan alle Nederlanders die in de Nederlandse Antillen en Aruba woonachtig zijn (31392);

2 december 2008 (i.p.v. 25 november 2008):

Beleidsdebat "Biotechnologie in de landbouw";

2 december 2008 (i.p.v. 18 november 2008):

Wet ambulancezorg (29835);

15/16 december 2008:

Vaststelling van een nieuwe Mediawet (Mediawet 20..) (31356);

b. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden door de vaste commissies voor

Justitie op

4 november 2008 (i.p.v. 21 oktober 2008):

Wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren in verband met enkele aanvullingen op de regeling inzake de nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren en rechterlijke ambtenaren in opleiding gedurende de binnenstage (29937);
18 november 2008:

Wijziging van de Advocatenwet en de Wet op het notarisambt in verband met het verruimen van de mogelijkheden tot het spoedshalve tuchtrechtelijk optreden tegen advocaten en notarissen (31385);
2 december 2008 (i.p.v. 18 november 2008):

Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867);
Sociale Zaken en Werkgelegenheid op 18 november 2008:

Wijziging van de Wet werk en bijstand in verband met decentralisering van de langdurigheidstoelage en op bevordering van maatschappelijke participatie gerichte ondersteuning van huishoudens met schoolgaande kinderen (31441).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. het volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstel:

Regeling van de vergoedingen voor adviescolleges en commissies (Wet vergoedingen adviescolleges en commissies) (31489).

Dit wetsvoorstel zal in handen worden gesteld van de desbetreffende commissie;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van een afschrift van een brief d.d. 13 oktober 2008 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake verslag topbijeenkomst van landen in de Eurozone d.d. 12 oktober 2008 (griffiennr. 142451);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de minister van Defensie, inzake inzet marine voor beveiliging humanitaire hulp Somalië tegen piraterij (griffiennr. 142462);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, houdende goedkeuring van het op 8 juli 2008 te Pretoria totstandgekomen Protocol tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Zuid-Afrika tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, met Protocol (Trb. 2008, 147), alsmede een toelichtende nota bij het Protocol (griffiennr. 142459);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 20 februari 2008 te Genève totstandgekomen Additioneel Protocol bij het Verdrag betreffende de overeenkomst tot

internationaal vervoer van goederen over de weg (CMR), inzake de digitale vrachtbrief (Trb. 2008, 130), alsmede een toelichtende nota bij het Protocol (griffiennr. 142458);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 1 april 2008 te Wellington totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Nieuw-Zeeland inzake het aanhouden van voorraden ruwe aardolie, aardolieproducten en onverwerkte oliën (Trb. 2008, 93 en 159), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142456);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 14 februari 2007 te 's-Gravenhage totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Korea inzake wederzijdse administratieve bijstand in douanezaken (Trb. 2007, 66), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142457);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 22 mei 2008 te Washington totstandgekomen verdrag inzake de wijziging van het Verdrag tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden met betrekking tot Aruba en de regering van de Verenigde Staten van Amerika inzake douanevoorspelling (Trb. 2008, 128), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffiennr. 142455);

een, van alsvoren, inzake voornemen tot het sluiten van twee uitvoeringsverdragen (griffiennr. 142482);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 14 april 2008 te 's-Gravenhage totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Cyprus inzake het wederzijds aanhouden van voorraden ruwe aardolie en/of aardolieproducten (Trb. 2008, 108 en 165), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142475);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van 13 oktober 2008 (griffiennr. 142461);

een, van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van het verslag van de Informele OS-Raad te Bordeaux 29-30 september 2008 (griffiennr. 142117.01);

een, van alsvoren, inzake onderzoek naar de aard en aanpak van de Afrika-evaluatie van IOB (griffiennr. 142500);

een, van alsvoren, inzake komend AO betreffende evaluatie Afrikabeleid (griffiennr. 142501);

een, van de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van vijf fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Mededeling mandaat evaluatie Europese Onderzoeksraad (griffiennr. 142460);

een, van de minister van Justitie, inzake EU-Blue Card (griffiennr. 138654.04);

een, van alsvoren, inzake ontwerpbesluit houdende wijziging van het koninklijk besluit van 23 december 2004 tot vaststelling van nadere

voorschriften omtrent de inhoud van het jaarverslag (Stb. 747);

een, van alsvoren, inzake JBZ-verzoek om instemming met het ontwerpbesluit tot wijziging van kaderbesluit 2002/475/JBZ inzake terrorismebestrijding (griffiennr. 140940.04);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake beantwoording vragen en opmerkingen over de nakoming van enkele toezeggingen (griffiennr. 140105.24.1);

een, van alsvoren, inzake voorhang van artikel 1, onderdelen A, B, C en D en artikel II van het Ontwerpbesluit houdende wijziging van het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 in verband met aanpassing van de berekeningswijze voor de rijksbijdrage van de instellingen voor hoger onderwijs en de aanwijzing en de naamswijziging van masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs met een studielast van 120 studiepunten (griffiennr. 142476);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van het verslag van de Eurogroep en Ecofinraad van 6 en 7 oktober 2008 te Luxemburg (griffiennr. 142269.01);

een, van de staatssecretaris van Defensie, inzake oprichting Stichting Nederlandse Veteranendag (griffiennr. 142487);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit milieueffectrapportage 1994 (aanwijzing plannen ingevolge de Wet ruimtelijke ordening) (griffiennr. 142503);

een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake transitie-experimenten langdurige zorg (griffiennr. 142542).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende geschriften:

een, van W. Hebing te Molenhoek, inzake menswording (griffiennr. 142507).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van J. Boeykens te Sint-Gillis (B), inzake kinderpornozaak Zandvoort (griffiennr. 142428.01).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Justitie;

een, van C. Wolthuis te Zwanenburg, inzake porno op de buis (griffiennr. 142480).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid;

een, van V. van den Tillaer, inzake easy life (griffiennr. 142477.01);

een, van M. Penis, inzake OM verantwoordelijk voor easy life (griffiennr. 142477.02);

een, van H.W.J.P. Schenning, inzake easy life (griffienr. 142477);

een, van W. Blijdorp te Rotterdam, inzake overname ABN AMRO bank (griffienr. 142509). Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Financiën;

een, van R. Donker te Zwolle, inzake voorschot op uitkering Zwolle (griffienr. 142464). Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;

een, van R. Dek te Haarlem, inzake €150 zorgtoeslag (griffienr. 142472). Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en de plv. leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport / Jeugd en Gezin.

Deze geschriften worden voor kennisgeving aangenomen.